

**ARCHITEKTURA KRAJOBRAZU
W PROGRAMIE ODNOWY
WSI OPOLSKIEJ**

Irena Niedźwiecka-Filipiak, Zbigniew Kuriata

**ARCHITEKTURA KRAJOBRAZU
W PROGRAMIE ODNOWY
WSI OPOLSKIEJ**

Wrocław

Autorzy:
dr hab. inż. arch. Irena Niedźwiecka-Filipiak, dr inż. Zbigniew Kuriata

Opiniodawca
prof. dr hab. Jan Kęsik

Redaktor merytoryczny
dr hab. inż. Krzysztof Pulikowski, prof. nadzw.

Opracowanie redakcyjne
mgr Anna Piskor

Korekta
mgr Elżbieta Winiarska-Grabosz

Łamanie
Teresa Alicja Chmura

Projekt okładki
Kornel Owczarek

Monografia dofinansowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
oraz Dziekana Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji

W monografii wykorzystano prace studentów architektury krajobrazu wykonane pod kierunkiem autorów
w latach 2003–2008. Ich nazwiska wymieniono w załączniku nr 1, str. 207–210.

Monografie CII

© Copyright by Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Wrocław 2010

ISSN 1898–1151
ISBN 978–83–7717–024–3

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU PRZYRODNICZEGO WE WROCŁAWIU
Redaktor Naczelny – prof. dr hab. Andrzej Kotecki
ul. Sopocka 23, 50–344 Wrocław, tel. 71 328–12–77
e-mail: wyd@up.wroc.pl

Nakład 200 + 16 egz. Ark. wyd. 33,0. Ark. druk. 35,0
Druk i oprawa: F.P.H. „ELMA”

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne 1	7
Słowo wstępne 2	9
Słowo wstępne 3	11
1. Wprowadzenie.....	13
Geneza tematu.....	13
1.2. Cel i zakres pracy.....	14
1.3. Konstrukcja pracy.....	19
1.4. Stan badań.....	19
1.5. Program Odnowy Wsi – informacje ogólne.....	24
2. Metoda opracowania planu rozwoju miejscowości na potrzeby Programu Odnowy Wsi	27
2.1. Wprowadzenie	27
2.2. Opis metody.....	28
2.3. Opracowanie analityczne (plansze).....	30
2.4. Katalog elementów charakterystycznych.....	33
2.5. Koncepcje projektowe.....	35
3. Miejscowości objęte opracowaniem w latach 2003–2007 – krótki opis i efekty prac	37
3.1. Biała Nyska, gmina Nysa (2005).....	38
3.2. Biedrzychowice, gmina Głogówek (2005).....	42
3.3. Bierawa, gmina Bierawa (2004).....	44
3.4. Bodzanowice, gmina Olesno (2003).....	48
3.5. Centawa, gmina Jemielnica (2006).....	50
3.6. Chróścina, gmina Lewin Brzeski (2005).....	54
3.7. Dębie, gmina Chrzastowice (2005).....	56
3.8. Dobieszowice, gmina Walce (2007).....	60
3.9. Dziergowice, gmina Bierawa (2003).....	63
3.10. Frączków, gmina Pakosławice (2007).....	65
3.11. Gąsiorowice, gmina Jemielnica (2007).....	69
3.12. Gracze, gmina Niemodlin (2004).....	73
3.13. Jelowa, gmina Lubniany (2006).....	76
3.14. Kadłub, gmina Strzelce Opolskie (2005).....	80
3.15. Kamienica, gmina Paczków (2005).....	83
3.16. Kamień Śląski, gmina Gogolin (2005, 2007).....	86
3.17. Konradów, gmina Glucholazy (2005).....	89
3.18. Kozielno, gmina Paczków (2006).....	91
3.19. Krasiejów, gmina Ozimek (2004).....	95
3.20. Krzyżowice, gmina Olszanka (2004).....	97
3.21. Kujakowice, gmina Kluczbork (2003).....	101
3.22. Lędziny, gmina Chrzastowice (2004).....	103
3.23. Lubieszów, gmina Bierawa (2006).....	105
3.24. Łosiów, gmina Lewin Brzeski (2003).....	108
3.25. Naczęsławice, gmina Pawłowiczki (2005).....	111
3.26. Niemysłowice, gmina Prudnik (2007).....	114
3.27. Oldrzychowice, gmina Lewin Brzeski (2007).....	117
3.28. Osiek, gmina Strzelce Opolskie (2004).....	120
3.29. Ostroźnica, gmina Pawłowiczki (2003).....	124
3.30. Piątkowice, gmina Łambinowice (2003).....	126
3.31. Pietna, gmina Krapkowice (2006).....	128
3.32. Pilszcz, gmina Kietrz (2007).....	131
3.33. Polska Cerekiew, gmina Polska Cerekiew (2007).....	135
3.34. Prusinowice, gmina Pakosławice (2003).....	138
3.35. Przecza, gmina Lewin Brzeski (2004).....	141
3.36. Przysiecz, gmina Prószków (2004).....	144

3.37. Rozmierz, gmina Strzelce Opolskie (2003, 2007).....	146
3.38. Skorochów, gmina Nysa (2006)	149
3.39. Solec, gmina Biała (2006)	152
3.40. Spórok, gmina Kolonowskie (2006)	155
3.41. Stare Siołkowice, gmina Popielów (2006).....	158
3.42. Wierzch, gmina Głogówek (2004)	161
3.43. Winów, gmina Prószków (2007).....	164
3.44. Zębowice, gmina Zębowice (2004)	167
3.45. Złotniki, gmina Prószków (2003).....	169
3.46. Złotogłowice, gmina Nysa (2004).....	171
3.47. Żłobizna, gmina Skarbimierz (2006)	173
3.48. Żyrowa, gmina Zdzeszowice (2003).....	175
4. Efekty prowadzonych prac	179
5. Podsumowanie	185
Piśmiennictwo.....	188
Strony internetowe	192
Autorzy rycin (zdjęć).....	192
Spis rycin.....	193
List of illustrations	197
Spis tabel	202
List of tabels	202
Załączniki	207

SŁOWO WSTĘPNE 1

Opracowanie zatytułowane *Architektura krajobrazu w Programie Odnowy Wsi Opolskiej* stanowi podsumowanie siedmioletniej pracy dr hab. inż. arch. Ireny Niedźwieckiej-Filipiak i dr. inż. Zbigniewa Kuriaty w przedsięwzięciu realizowanym na Opolszczyźnie od 1996 r. Program odnowy wsi, który rozpoczął się przed dwudziestu laty w Europie Zachodniej, zagościł też w Polsce, a na dobre rozwinął się z chwilą przystąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej. Dziś realizują go urzędy marszałkowskie wielu województw.

W programie realizowanym przez Urząd Marszałkowski w Opolu uczestniczyli nie tylko pracownicy Instytutu Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, ale także studenci architektury krajobrazu tej uczelni. Jest to przykład współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, w tym z mieszkańcami wsi.

Opracowania, które w ramach tej współpracy zostały wykonane, odpowiadały na konkretne zapotrzebowania społeczności lokalnych. Prace dotyczyły wsi będących laureatami konkursu „Piękna wieś opolska”, organizowanego corocznie na terenie województwa opolskiego. W konkursie tym brały udział miejscowości, które przystąpiły do programu, a więc już wcześniej podjęły prace na rzecz podniesienia jakości życia w swojej wsi. Uczestnicy mieli świadomość celowości podejmowanych działań oraz wykazali się zaangażowaniem na rzecz ochrony środowiska kulturowego, w tym również środowiska naturalnego. Starano się przy tym chronić to wszystko, co pozostawiły po sobie poprzednie pokolenia, aby tę spuściznę przekazać następcom.

Jest to szczególnie ważne dziś, gdy w kontekście coraz ściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej kładzie się nacisk na potrzebę kultywowania tego wszystkiego, co nas wyróżnia i stanowi o naszej odrębności, pokazując bogactwo kulturowej różnorodności.

Dlatego tym bardziej należy podkreślić szczególną rolę, jaką odgrywają opracowania dotyczące wsi oraz jej roli w krajobrazie naszego kraju. Tym właśnie jest materiał zawarty w tej książce Ireny Niedźwieckiej-Filipiak i Zbigniewa Kuriaty – zapisem tego, czego autorzy dokonali w zakresie ochrony krajobrazu wsi. Jest to szczególnie istotne, gdy na naszych oczach giną i odchodzą w zapomnienie wspaniałe przykłady zabudowy czy zagospodarowania wsi, kiedy zatraca się to, co najważniejsze: charakter i indywidualizm.

Każde działanie, które choć w części pozwoli powstrzymać degradację środowiska, jest warte zauważenia. Autorzy książki prezentują materiał dotyczący 48 wsi województwa opolskiego, dla których zebrano ogromną ilość danych źródłowych, wykonano bardzo szczegółowe opracowania obejmujące głównie zabudowę i układ przestrzenny, dołączając na koniec plan rozwoju miejscowości. Opracowania te powstawały na bazie danych zebranych w terenie i przy współpracy z mieszkańcami wsi, kładąc nacisk na ich zaangażowanie w sam proces twórczy. Jest to szczególnie istotne tam, gdzie wiedza powinna być konfrontowana z konkretnymi potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnych. Był to doskonały moment, aby przekazać umiejętności i doświadczenie mieszkańcom wsi, a jednocześnie poprzez bezpośredni kontakt rozwiązywać wraz z nimi problemy, z którymi zmagają się na co dzień, zdobywając nowe doświadczenia. Zaangażowanie w te prace studentów architektury krajobrazu stanowiło doskonałą lekcję dla nich samych i było okazją do tego, by wykorzystać zdobytą na uczelni wiedzę w praktyce.

Biorąc tę książkę do ręki, będą mieli Państwo sposobność zapoznania się z różnorodnością wykonanych projektów odzwierciedlających zasoby kulturowe wsi opolskiej i jej niepowtarzalny charakter. Oby przyczyniło się to do jeszcze większych starań o zachowanie bogactwa form i tradycji drzemiących w polskiej wsi.

Roman Kołacz
Rektor Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu

SŁOWO WSTĘPNE 2

Niniejsza monografia *Architektura krajobrazu w Programie Odnowy Wsi Opolskiej* stanowi podsumowanie ośmioletniej współpracy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu oraz opolskich sołectw. Działania podjęte i opisane w publikacji realizowane były w ramach Programu Odnowy Wsi.

Wdrażany od 1997 r. Program Odnowy Wsi jest najistotniejszym działaniem, którego efekty widoczne są na opolskich wsiach. Zaktywizowana społeczność lokalna, szereg ciekawych inicjatyw, poczynając od projektów zagospodarowania przestrzeni wiejskich, a skończywszy na licznych imprezach integrujących mieszkańców, to działania, które obecnie przynoszą szereg pozytywnych rezultatów. Rozwój obszarów wiejskich oraz zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańcom opolskich wsi są bowiem istotnymi zadaniami, jakie postawił przed sobą Zarząd Województwa Opolskiego.

Program Odnowy Wsi oferuje uczestnikom kompleksowy system wsparcia, który pobudza i aktywizuje społeczność lokalną. Jednym z jego elementów jest umożliwienie nawiązania współpracy ze środowiskiem naukowym, by wiedza merytoryczna trafiała do najbardziej zainteresowanych odbiorców.

Od 2003 r. prowadzono współpracę z Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu z zakresu planowania przestrzennego, urządzania wsi i terenów wiejskich oraz zachowania dziedzictwa kulturowego wsi opolskiej. Pracownicy naukowcy Uniwersytetu Przyrodniczego proponowali liderom 10 sołectw, będących laureatami Konkursu Piękna Wieś Opolska, m.in. projekty zagospodarowania przestrzeni wiejskich, wskazanych przez samych mieszkańców. Wykonanie projektów zgodnie z opracowaną koncepcją gwarantuje realizację inwestycji architektonicznie wpisujących się w wiejską przestrzeń wspólną i tym samym zapobiega powstaniu niekorzystnych zmian w krajobrazie kulturowym wsi.

Analizując zaprezentowane w opracowaniu przykłady, należy pamiętać, iż odnowa wsi to pewien proces zmian, który bazuje na potencjale własnym wspólnoty wiejskiej, na wiejskim przywództwie oraz oddolnym zaangażowaniu mieszkańców.

Przekazując Państwu monografię *Architektura krajobrazu w Programie Odnowy Wsi Opolskiej*, mam nadzieję, iż zaprezentowane opolskie przykłady staną się wzorcami do naśladowania prawidłowego kształtowania przestrzeni wiejskiej.

Marszałek Województwa Opolskiego

SŁOWO WSTĘPNE 3

Przemiany wiejskiej przestrzeni, ocenianie przez pryzmat ładu przestrzennego i architektonicznego – estetyki krajobrazowej oraz zachowania zasobów i form dziedzictwa materialnego, stanowią najlepszy wskaźnik nastawienia społeczeństwa do obszarów wiejskich i wyraz jego bieżących oczekiwań. Jednocześnie ład przestrzenny, architektoniczny oraz piękno krajobrazu są najlepszą miarą zrównowżenia rozwoju, gdyż przestrzeń wiejska i jej ukształtowanie to najważniejszy i kluczowy dla społeczeństwa zasób. Jego przemiany mają długotrwały, niemal nieodwracalny charakter, a popełnione błędy są bardzo widoczne i niezwykle kosztowne.

Kraje, w których rozwinęła się odnowa wsi, rozwój obszarów wiejskich podporządkowały paradygmatowi rewitalizacji, czyli nadawaniu starym formom i strukturom nowych funkcji – adekwatnych do zmienionych potrzeb społecznych i gospodarczych. W ramach takiego procesu obiekty gospodarcze, powstałe na potrzeby hodowli lub magazynowania płodów rolnych, otrzymują drugie życie – przekształcają się w mieszkania, pracownie, warsztaty produkcyjne albo lokale usługowe, jak również w obiekty użyteczności publicznej służące ogółowi mieszkańców wsi. Podobnie centra wsi stają się wiejskimi rynkami – strefami koncentracji usług, szczególnie publicznych. Bez rewitalizacji nie jest możliwe zachowanie pełni materialnego i niematerialnego zasobu kulturowego wsi. Dodatkowo, tak kształtowana specyfika i jakość przestrzeni publicznej wzmacniają tożsamość mieszkańców, przyczyniając się do rozwoju całej wspólnoty.

Rewitalizacja przebiega w ramach regionalnych/landowych programów odnowy wsi. Genezą tych programów była obywatelska niezgoda na utratę regionalnych wartości środowiska kulturowego i krajobrazu, wynikała ze świadomości ponoszonych strat ekonomicznych oraz zagrożenia utratą tożsamości samych wspólnot i miejsca, które zamieszkują. Programy odnowy wsi przeistoczyły się w ogarniający całą społeczność proces rozpoznania wartości i budzenia potrzeby rewitalizacji, blokując trend umiastowienia wsi.

Odnowa wsi oznacza rozwój oparty na siłach i zasobach własnych oraz niepowtarzalnych i różnorodnych walorach, niedostępnych w mieście. Wieś ma przyszłość, gdy pozostanie sobą. Rozwijając i eksponując jej specyfikę, można oferować społeczeństwu atrakcyjne produkty, usługi i możliwości kooperacyjne oraz ukształtować życie w zgodzie ze współczesnymi standardami cywilizacyjnymi.

W Europie programy odnowy wsi przyczyniły się do rewitalizacji wsi, zgodnej z wymogami współczesnego kształtowania stref zamieszkania, wypoczynku, produkcji i usług, zachowania lokalnych wartości krajobrazu kulturowego oraz uchronienia przed dewastacją i eliminacją zabudowy, której pierwotna funkcja zanikła. Odnowa wsi stała się sposobem przejścia wsi rolniczej w porolniczą, z pełnym zachowaniem i rozwinięciem jej dotychczasowych walorów. Wieś pozostała sobą, zachowując dla społeczeństwa swą niezastąpioną atrakcyjność. Uniknęła syndromu „niby-miasta”, który w sposób tak dotkliwy dotknął polską wieś, utrudniając, a może wręcz wykluczając uzyskanie warunków trwałego rozwoju.

Rozwój obszarów wiejskich w Polsce tkwi w koleinie miejskich wzorców paradygmatu modernizacji, jaki ukształtował się w epoce industrialnej. Wzrost gospodarczy i współczesnych standardów cywilizacyjnych odbywa się kosztem zatracenia wiejskiej specyfiki, unifikacji, zubożenia zasobu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, okaleczenia krajobrazu oraz generowania wszelkich możliwych konfliktów przestrzennych, co pogarsza funkcjonalność obszarów wiejskich i zawęża potencjalne możliwości przyszłego ich wykorzystania.

Wysoka jakość procesu odnowy wsi oznacza zgodność projektów z dziedzictwem kulturowym i krajobrazem, a zachowujących i rozwijających specyfikę miejscowości. Wyraża się to oryginalnością i estetyką form, ładem przestrzennym, troską o detal, małą architekturę i zieleni. W zachodnioeuropejskich programach odnowy wsi jakość procesu i projektów uzyskano poprzez powiązanie planowania strategicznego (kierunek i sekwencja działań) z planowaniem przestrzen-

nym i tworzeniem planów rewitalizacji. W oba kierunki, w szerokim zakresie, włącza się – traktowane w pełni podmiotowo – społeczności lokalne. Wyposażone w eksperckie wsparcie, faktycznie decydują one o kształcie przemian.

W Polsce taka praktyka się nie ukształtowała. Brak bowiem stosownej ramy prawnej i świadomości konieczności pełnego zaangażowania społeczności lokalnych w poszczególne etapy planowania przestrzennego (plany rewitalizacji praktycznie nie istnieją). Stąd jakość projektów odnowy wsi, realizowanych oddolnie i tych, które wykonuje gmina na rzecz społeczności wiejskich, nie jest satysfakcjonująca.

Wśród przyczyn, prócz ogólnego braku kultury i umiejętności kształtowania przestrzeni przydomowej i publicznej oraz poszanowania dla tradycyjnego wiejskiego budownictwa i kształtu przestrzeni, należy wymienić pasywność gminy jako podmiotu sprawującego pieczę nad aktywnością społeczności lokalnej. Nastawienie na wynik (wskaźniki produktu) i minimalizację kosztów nie sprzyja, w oczywisty sposób, uzyskaniu satysfakcjonującej jakości projektów.

W tym stanie rzeczy prace prowadzone przez zespół Instytutu Architektury i Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu wypełniały lukę systemowo nieusuwalną. Wypracowana metodyka zawiera wszystkie zasadnicze elementy uspołecznionego podejścia do kształtowania przestrzeni wiejskiej w myśl kluczowego dla odnowy wsi paradygmatu rewitalizacji. Rozpoznaniu wartości wiejskiej przestrzeni towarzyszył proces kształtowania świadomości mieszkańców istnienia tych wartości oraz potrzeby ich zachowania i rozwinięcia.

Należy dołożyć wszelkich starań, aby to podejście upowszechnić i włączyć w praktykę sterowania procesami rozwojowymi wsi, nie tylko w ramach programów odnowy, ale również poprzez przeniesienie na grunt procedur planowania przestrzennego i projektowania.

Autorom niniejszej publikacji składam gorące podziękowanie za wieloletnią współpracę, której efektem jest prezentowana pionierska metoda prac oraz wkład, jaki dzięki niej i własnemu zaangażowaniu wnieśli do opolskiego programu odnowy wsi, szczególnie w konkretne przedsięwzięcia, jakie wskutek dostarczonej świadomości, wiedzy oraz otrzymanych wskazówek i koncepcji podjęły społeczności wiejskie.

Ryszard Wilczyński
Wojewoda Opolski

1. WPROWADZENIE

1.1. GENEZA TEMATU

W Polsce obszary wiejskie ulegają przemianom charakterystycznym dla całej Europy. Wsie przekształcają się w osiedla wielofunkcyjne, w których jedynie niewielki procent mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa. Ta tendencja ma odbicie nie tylko w funkcjach, które dominują na terenach wiejskich, ale przede wszystkim w odbiorze strony wizualnej poszczególnych miejscowości. Wieś zaczyna swym wyglądem przypominać miasto – pod względem nowych form zabudowy, otoczenia prywatnych posesji i zagospodarowania terenów gminnych. Często zapomina się o tym, jak ważne jest zachowanie odmiennego, w stosunku do miasta, charakteru wsi. Istotne staje się to, aby przy wprowadzaniu nowej architektury – zarówno mieszkalnej, jak i tej związanej z rozwojem cywilizacyjnym – podejmować próby zachowania charakterystycznych cech zabudowy wiejskiej i wykorzystywać w projektach różnych budynków elementy wynikające z cech budownictwa regionalnego¹. Należy o tym pamiętać zarówno przy remontach, adaptacjach, rozbudowach, jak i przy realizacji zupełnie nowych obiektów. Nowoczesność i tradycja nie muszą wzajemnie się wykluczać. Można je połączyć, dzięki czemu nie zatraci się indywidualizmu konkretnego miejsca, nawarstwień kulturowych, cech regionalnych danego obszaru i tradycji – a więc tych wszystkich elementów, które stają się jego wyróżnikiem. Jest to zgodne z wytycznymi, które funkcjonują w Unii Europejskiej, chociażby z *Europejską Koncepcją Rozwoju Przestrzennego. Na drodze do przestrzennie zrównoważonego i wyważonego rozwoju Unii Europejskiej* (EUREK), która została przyjęta w 1999 r. Zwraca się w niej uwagę na zachowanie różnorodności kulturowej na terenie Unii². Nadmierna urbanizacja wsi prowadzi do zaniku jej specyficznej kultury, powoduje zachwianie ukształtowanego przez stulecia układu przestrzennego, może zmienić zachowania społeczne jej mieszkańców. Stąd tak ważna staje się ochrona dziedzictwa kulturowego wsi.

Autorzy – pracownicy Instytutu Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu – prowadzili od wielu lat badania związane z terenami wiejskimi³. Zespół badawczy skupiał się zarówno nad rozwojem i przekształceniami obszarów wiejskich⁴, jak i nad krajobrazem,

¹ Istnieje wiele opracowań przybliżających rangę regionalizmu. Wystarczy wymienić takie pozycje jak: Ciołek G., 1984. *Regionalizm w budownictwie wiejskim w Polsce*. Tom 1 i 2, (Przedruk pracy archiwalnej), Monografia 24, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków; Novák Z., 1997. *Planowanie regionalne i udział w nim architekta*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków. Najbardziej wyczerpujący stan badań nad regionalizmem w Polsce wg Z. Myczkowskiego podaje A. Patkowski w artykule *Regionalizm*, [w:] *Dziesięciolecie Polski Odrodzonej. Księga pamiątkowa 1918–1928*. Por. Myczkowski Z., 1995. *Regionalizm architektoniczno-krajobrazowy Doliny Prądnika*, [w:] *Prądnik*. Prace i Materiały Muzeum im. W. Szafera, t. 10, s. 135–188, Ojców. W wypadku obszaru Dolnego Śląska i Opolszczyzny należy zwrócić uwagę na prace zespołu z Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej prowadzone pod kierunkiem T. Biesiekierskiego, por. Biesiekierski T., Bocheński S., Trocka-Leszczyńska E., Wiatrzyk S. 1985. *Architektura regionalna wsi dolnośląskiego pasma Sudetów*, „Architektura” 3/1985; Trocka-Leszczyńska E., 1995. *Wiejska zabudowa mieszkaniowa w regionie sudeckim*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław; por. Suchodolski J., 1996. *Regionalizm w kształtowaniu formy architektury współczesnej na obszarze Sudetów*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław. Trzeba nadmienić, że odrębność i swoiste piękno architektury regionalnej Sudetów zauważono i doceniono już na początku XX w., wprowadzając ją do wznoszonych obiektów mieszkalnych, pensjonatowych, w schroniskach czy budynkach gospodarczych realizowanych zarówno w mieście, jak i na wsi.

² Hernik J., Olejniczak G., 2006. *Planowanie przestrzenne w RFN*. Oficyna Wydawnicza BRANTA, Bydgoszcz.

³ Wcześniejsze badania łączą się z Instytutem Budownictwa Rolniczego Akademii Rolniczej we Wrocławiu (dzisiejszy Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu), który przekształcił się w 2000 r. w Instytut Budownictwa i Architektury Krajobrazu, z którego utworzono w 2006 r. dwie niezależne jednostki naukowe. Jedną z nich to Instytut Architektury Krajobrazu. Także w ramach Instytutu Budownictwa Rolniczego prowadzone były w latach 1980–1985 badania dotyczące zabudowy zagrodowej w gminie Stara Kamienica, por. Z. Kuriata, 1987. *Modele powierzchniowe ośrodków gospodarczych (zagród) specjalistycznych gospodarstw chłopskich* (maszynopis rozprawy doktorskiej). Wydział Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji Akademii Rolniczej we Wrocławiu.

⁴ Pogodziński Z., 1975. *Planowanie przestrzenne obszarów wiejskich*. PWN, Warszawa; Kuriata Z., 1996. *Przeobrażenia funkcjonalno-przestrzenne dużych gospodarstw rolnych w świetle wymagań ekologicznych*. Zeszyty Naukowe SGGW, Warszawa; Kuriata Z., 1996. *Zabudowa folwarczna – stan istniejący i możliwości jej wykorzystania*, Materiały konferencyjne „Kierunki planowania przestrzennego i architektury współczesnej wsi,

architekturą, infrastrukturą i zielenią na terenie wsi dolnośląskiej⁵. Badania te dotyczyły również wybranych elementów zagospodarowania wsi, np. szkół wiejskich⁶, dawnych trafostacji⁷, wód powierzchniowych⁸ czy zagrod⁹. Z tego względu z dużym zainteresowaniem pracowników naukowych Instytutu spotkała się w 2001 r. propozycja Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego dotycząca współpracy w ramach Programu Odnowy Wsi Opolskiej. W roku 2001 Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Urząd Gminy Kietrz oraz mieszkańcy wsi Pilszcz leżącej w gminie Kietrz zorganizowali pilotażowe warsztaty projektowe dla pracowników i studentów kierunków architektura krajobrazu i budownictwa Akademii Rolniczej (dzisiaj Uniwersytetu Przyrodniczego) we Wrocławiu. Prace dotyczyły wsi Pilszcz, a ich celem było określenie warunków i wytycznych w zakresie ochrony jej dziedzictwa kulturowego.

1.2. CEL I ZAKRES PRACY

Procesy transformacyjne, jakie obserwujemy na obszarach wiejskich, powodują zmiany w rolnictwie, całej wsi i jej otoczeniu. Realizowane modele rozwoju wsi niosą za sobą wiele ograniczeń oraz zagrożeń. W pogoni za nowoczesnością, zyskiem ekonomicznym czy wygodą tracone jest to, co na wsi jest najcenniejsze – tradycja miejsca, jej odrębność i specyficzny charakter. Stąd coraz częściej wprowadzane są takie rozwiązania, które odwołują się do przeszłości, do dorobku poprzednich pokoleń, wielofunkcyjności i wielokulturowości obszarów wiejskich.

Podstawowe cele niniejszej pracy są następujące:

- zaprezentowanie metody zastosowanej przy opracowaniach planów rozwoju miejscowości wykorzystywanych do planów odnowy miejscowości,
- przedstawienie wpływu wykonanych opracowań na sposób postępowania mieszkańców wsi i ich podejście do posiadanego dziedzictwa kulturowego (w tym korzyści z kontaktów z osobami przygotowującymi plany),
- ocena stopnia realizacji zaproponowanych koncepcji zagospodarowania wybranych obszarów wsi oraz ich wpływu na wygląd miejscowości.

W latach 2003–2008, na mocy wcześniej zawartego porozumienia (umowy intencyjnej), corocznie zawierane były umowy pomiędzy Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu (dawniej Akademią Rolniczą we Wrocławiu) a Urzędem Marszałkowskim Województwa Opolskiego na

Politechnika Białostocka, Białystok; Kuriata Z., 2000. *Lokalizacja terenów przemysłowych w planie wsi*. Zeszyty naukowe AR Wrocław, Wrocław, nr XVI/379, 85–92; Kuriata Z., 2000. *Teretorii chozjajstwiennoj aktywnosti wo mnogofunkcionalnoj dierewnie*. Zbornik Naucznych Statii, wydruk 4. Knuba MNS Ukrainy, Kijów, 41–49; Kuriata Z., 2003. *Stan infrastruktury technicznej a rozwój zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich*. Inżynieria Rolnicza, t. 1, Polskie Towarzystwo Inżynierii Rolniczej, Warszawa, nr 3(45), 321–331.

⁵ Można tu przywołać opracowania m.in.: Borc Z., 1990. *Budownictwo zagrodowe*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław; Niedźwiecka-Filipiak I., Borc Z., 1997. *Zastosowanie niekonwencjonalnych źródeł energii we wsiach dolnośląskich*. Konferencja naukowa „Infrastruktura Techniczna Nauka-Praktyce.” Osieczany, Zeszyty Naukowe, 153–160; Niedźwiecka-Filipiak I., 1998. *Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym wybranych wsi Dolnego Śląska na przestrzeni XIX i XX wieku*. Zeszyty Naukowe AR we Wrocławiu, Wrocław, nr 338, 207–217; Niedźwiecka-Filipiak I., 1999. *Wpływ architektury obiektów nierolniczych na kształtowanie krajobrazu wsi* (maszynopis rozprawy doktorskiej). Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej; Borc Z., 2000. *Infrastruktura terenów wiejskich*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław; Borc Z., 2003. *Architektura wsi*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław; Kuriata Z., 1996. *Stan infrastruktury technicznej i społecznej terenów wiejskich Doliny Baryczy na przykładzie wybranych wsi*. Materiały konferencyjne Akademii Rolniczej w Krakowie, Kraków; Kuriata Z., 1999. *Droga jako element wpływający na układ przestrzenny wsi*. Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej w Krakowie, Kraków, nr 350; Kuriata Z., 2000. *Wysypisko odpadów komunalnych w planie gminy*, 2000. Zeszyty Naukowe AR Kraków, Kraków, nr 72; Kuriata Z., 2001. *Wpływ elementów infrastruktury technicznej na możliwości wyznaczania nowych terenów budowlanych*. Inżynieria Rolnicza, Warszawa, nr 8, 373–382.

⁶ Zob. m.in. Borc Z., Niedźwiecka-Filipiak I., 1995. *Budynki wiejskich szkół na Dolnym Śląsku od połowy XIX wieku*. Teka Komisji Architektury i Urbanistyki, T. XXVII, 43–49; Borc Z., Niedźwiecka-Filipiak I., 1997a. *Sytuowanie budynków szkolnych w osiedlach wiejskich na przestrzeni XIX i XX wieku*. Zeszyty Naukowe AR we Wrocławiu, nr 312, 409–417.

⁷ Zob. m.in. Niedźwiecka-Filipiak I., 2000. *Obiekty infrastruktury technicznej w krajobrazie wiejskim Dolnego Śląska*. Przegląd Techniki Rolniczej i Leśnej, nr 2/2000, 23–25.

⁸ Zob. m.in. Borc Z., Niedźwiecka-Filipiak I., 1997b. *Woda jako element krajobrazu wiejskiego, formy dziewiętnastowieczne i obecne*. [w:] *Woda jako czynnik warunkujący wielofunkcyjny i zrównoważony rozwój wsi i rolnictwa*. Wydawnictwo IMUZ, Falenty, 171–176; Niedźwiecka-Filipiak I., 2001. *Ranga wody w krajobrazie wsi*. Architektura Krajobrazu, nr 2–3/2001, 47–51.

⁹ Zob. m.in. Borc Z., Kuriata Z., 2000. *Stodoły jako rezerwy obiektów budowlanych w rolnictwie*. Przegląd Techniki Rolniczej i Leśnej nr 1/00, Warszawa; Kuriata Z., 1997. *Charakterystyka budownictwa mieszkaniowego w zagrodzie sudeckiej*. Zeszyty Naukowe AR we Wrocławiu, Inżynieria Środowiska IX, Wrocław; Kuriata Z., 2004. *Rola założenia folwarcznego w kształtowaniu krajobrazu wsi na przykładzie Bugaja Starego, województwo opolskie*. Krajobraz i ogród wiejski, Wydawnictwo KUL, Lublin, 109–116; Potyrała J., 2001. *Adaptacja budynków zagrodowych dla potrzeb agroturystyki* (maszynopis rozprawy doktorskiej). Wydział Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji Akademii Rolniczej we Wrocławiu.

wykonanie opracowań wykorzystywanych w ramach Programu Odnowy Wsi Opolskiej, który realizowany jest od kilkunastu lat w tym województwie. Na podstawie tej umowy pracownicy naukowcy Instytutu Architektury Krajobrazu wraz ze studentami kierunku architektura krajobrazu, wykonywali plany rozwoju miejscowości wskazanych przez Urząd Marszałkowski. Było to corocznie dziesięć miejscowości, laureatów konkursu Piękna Wieś Opolska.

Należy podkreślić, że tego typu opracowania są bardzo istotne i pomocne przy określaniu kierunków i zakresu prac rewitalizacyjnych obszarów wiejskich. Pomagają także uniknąć nieprzemyślanych decyzji i działań w przestrzeni wsi, których skutki trwają przez lata. Powinno się dążyć do tego, aby każde opracowanie projektowe czy planistyczne było poprzedzone dogłębną analizą stanu istniejącego. Bo przecież prawidłowe zagospodarowanie przestrzeni wsi to przede wszystkim szacunek dla wartości zastanych, określenie charakteru i cech indywidualnych danego miejsca, znalezienie form architektoniczno-urbanistycznych wyróżniających ją spośród innych, ochrona krajobrazu. A wszystko po to, aby zaspokajając potrzeby społeczne ujęte w planie czy projekcie, właściwie kształtować krajobraz kulturowy i nie tracić nic z jego jakości i specyficznego charakteru.

Ważne staje się takie działanie, które minimalizuje niekorzystne oddziaływanie nowych inwestycji na środowisko; stąd potrzeba kreowania polityki racjonalnego i oszczędnego gospodarowania terenami. Przestrzeń to dobro ograniczone i nie można jej w nieskończoność niszczyć, zaśmiecać i degradować. Zajmowanie nowych obszarów powinno być ograniczane do niezbędnego minimum, a zabudowa nie może przytłaczać już istniejącej. Istotą prawidłowego myślenia o przestrzeni i podejmowania właściwych decyzji dotyczących jej zagospodarowania jest określenie chłonności danego terenu pod względem możliwości przyjęcia nowych inwestycji, w zależności od pełnionych czy też zadanych funkcji. Aby to spełnić, koniecznością staje się wnikliwa analiza poszczególnych elementów zabudowy wraz z całym otoczeniem wsi i określenie na tej podstawie zakresu i kierunków rozwoju przestrzennego, a także formy i sposobów kształtowania nowej architektury i zagospodarowania jej otoczenia. Przy podejmowaniu jakichkolwiek decyzji inwestycyjnych należy zwracać uwagę na podejście całościowe. Projekty odnoszące się do wybranych miejsc we wsi (wnętrz ruralistycznych), podporządkowane całościowej wizji rozwoju miejscowości, pozwalają na uniknięcie chaotycznych działań i – często – nieodwracalnej dewastacji przestrzeni.

Przy wykonywaniu planów rozwoju miejscowości korzystano z dostępnych materiałów ikonograficznych, kartograficznych, planistycznych oraz istniejących opracowań dotyczących analizowanego obszaru, a także materiałów zebranych w terenie w trakcie wykonywanych inwentaryzacji urbanistycznych i informacji uzyskanych od samych mieszkańców.

Zakres opracowań obejmował między innymi (zgodnie z umową¹⁰):

- inwentaryzację elementów przestrzeni, urządzeń oraz infrastruktury technicznej i społecznej wsi,
- analizę zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowanych wsi,
- koncepcję urządzenia wyznaczonego (wybranego) obszaru wsi, w tym opracowanie projektu małej architektury wybranego terenu według uzgodnień poczynionych z liderami działającymi w Programie Odnowy Wsi¹¹.

Opracowania te miały prowadzić do określenia specyficznego charakteru miejscowości i poczynienia założeń dotyczących ochrony jej krajobrazu, a także wskazania możliwości rozwoju przestrzennego, jak i gospodarczego. Na etapie końcowym prowadzone prace były prezentowane mieszkańcom wsi, przedstawicielom Urzędów Gmin, Urzędu Marszałkowskiego i Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Następnie gotowe opracowania przekazywano samorządom gminnym.

Do opracowania typowano corocznie 10 miejscowości, laureatów konkursu „Piękna Wieś Opolska” w kategorii najpiękniejsza wieś. Była to forma nagrody, mobilizująca mieszkańców wsi do uczestnictwa w konkursie i dająca możliwość korzystania z opracowań, zawartych w nich wniosków i wytycznych oraz z wiedzy i doświadczenia osób, które to wykonywały. W latach 2003–2008

¹⁰ Zgodnie z umową zawartą przez Uniwersytet Przyrodniczy z Urzędem Marszałkowskim.

¹¹ W trakcie wykonywania opracowań dotyczących poszczególnych wsi organizowane były dwa lub trzy spotkania z jej mieszkańcami (brali w nich udział m.in. sołtys, liderzy działający w grupie odnowy wsi) i przedstawicielami gminy. Na pierwszym z nich oddawano głos przede wszystkim mieszkańcom wsi, którzy opowiadali o swojej miejscowości i wyrażali swoje opinie oraz potrzeby. Na kolejnych prezentowano wyniki analiz zebranych materiałów i przedstawiano założenia jej dalszego rozwoju przestrzennego. Główny nacisk położony był na ochronę dziedzictwa kulturowego wsi, zgodnie z założeniem samego Programu Odnowy Wsi. W trakcie takich zebrań istniała możliwość wysłuchania opinii zainteresowanych stron, przekazania, przez poszczególnych mieszkańców, posiadanych informacji czy też zebrania krytycznych uwag odnośnie do prezentowanych materiałów. Spotkanie końcowe to przede wszystkim prezentacja planu rozwoju miejscowości i koncepcji projektowych zagospodarowania wybranych miejsc.

opracowano w ten sposób, w województwie opolskim, 58 miejscowości (dwie z nich zakwalifikowały się dwukrotnie).

Kolejnym krokiem, w ramach poszerzenia współpracy pomiędzy uczelnią a gospodarką narodową, było podjęcie współpracy z gminami województwa opolskiego, które nie brały udziału w konkursie Urzędu Marszałkowskiego, a także z gminami województwa dolnośląskiego. W sumie do tej pory z województwa opolskiego opracowanych zostało 79 miejscowości, w tym: 58 wsi z konkursu, 20 wsi z gminy Branice znajdującej się w południowej części województwa, graniczącej z Czechami oraz wsi Pilszcz – jako wieś pilotażowa¹².

W województwie dolnośląskim plany rozwoju miejscowości zostały wykonane dla około 70 miejscowości¹³. Metodę sprawdzano również w miejscowościach, szczególnie województwa dolnośląskiego, które jeszcze nie przystąpiły do Programu Odnowy Wsi.

W roku 2008 w ramach podpisanej kolejnej umowy z Urzędem Marszałkowskim w Opolu podjęto próbę oceny wpływu działań uczelni w zakresie programu odnowy wsi i stopnia wykorzystania przez poszczególne miejscowości wykonanych i przekazanych opracowań. Ze względu na brak możliwości oceny miejscowości wytypowanych do opracowania w roku 2008 – pominięto je i skupiono się jedynie na wsiach opracowanych w latach 2003–2007 (tab. 1)¹⁴.

Tabela 1. Zestawienie wsi objętych opracowaniami w latach 2003–2007

Table 1. Summary of villages which are covered by studies in the years 2003–2007

i.p.	wieś	gmina	rok opracowania
1	2	3	4
pilotaż	Pilszcz	Kietrz	2001
1.	Bodzanowice	Olesno	2003
2.	Dziergowice	Bierawa	2003
3.	Kujakowice	Kluczbork	2003
4.	Łosiów	Lewin Brzeski	2003
5.	Ostrożnica	Pawłowiczki	2003
6.	Piątkowice	Łambinowice	2003
7.	Prusinowice	Pakosławice	2003
8.	Rozmierz	Strzelce Opolskie	2003
9.	Złotniki	Prószków	2003
10.	Żyrowa	Zdzieszowice	2003
i.p.	wieś	gmina	rok
1.	Bierawa	Bierawa	2004
2.	Gracze	Niemodlin	2004
3.	Krasiejów	Ozimek	2004
4.	Krzyżowice	Olszanka	2004
5.	Lędziny	Chrzastowice	2004
6.	Osiek	Strzelce Opolskie	2004
7.	Przecza	Lewin Brzeski	2004

¹² Zob. rozdział 1.1.

¹³ W województwie dolnośląskim przyjęto inny sposób realizacji opracowań. Tutaj podpisywano oddzielne umowy na opracowanie planów rozwoju wskazanych miejscowości z poszczególnymi gminami – jedna lub dwie miejscowości w gminie. Wyjątek stanowi gmina Radków, która zleciła w roku 2004 opracowanie wszystkich 12 wsi, jakie jej podlegają i gmina Dzierżoniów, która corocznie wykonuje opracowania dla 1–2 wsi. Do chwili obecnej analizami objęto w tej gminie 7 miejscowości. Opieka merytoryczna nad ww. miejscowościami – dr inż. Zbigniew Kuriata. Również w gminie Żarów w roku akademickim 2005/2006 wykonano opracowania dotyczące wszystkich 18 wsi leżących na jej obszarze (opieka merytoryczna – dr inż. arch. Irena Niedźwiecka-Filipiak).

¹⁴ Objazdy terenowe opracowanych 48 wsi odbywały się latem i jesienią 2008 r. W tym samym czasie kończone były prace nad planami rozwoju miejscowości dla 10 wsi, laureatów konkursu „Piękna wieś opolska – 2007” – opracowanie w 2008 r. Zbieżność terminów obu tych prac, a także niemożliwość dokonania oceny stopnia realizacji przekazywanych opracowań wyłączyły je z analiz.

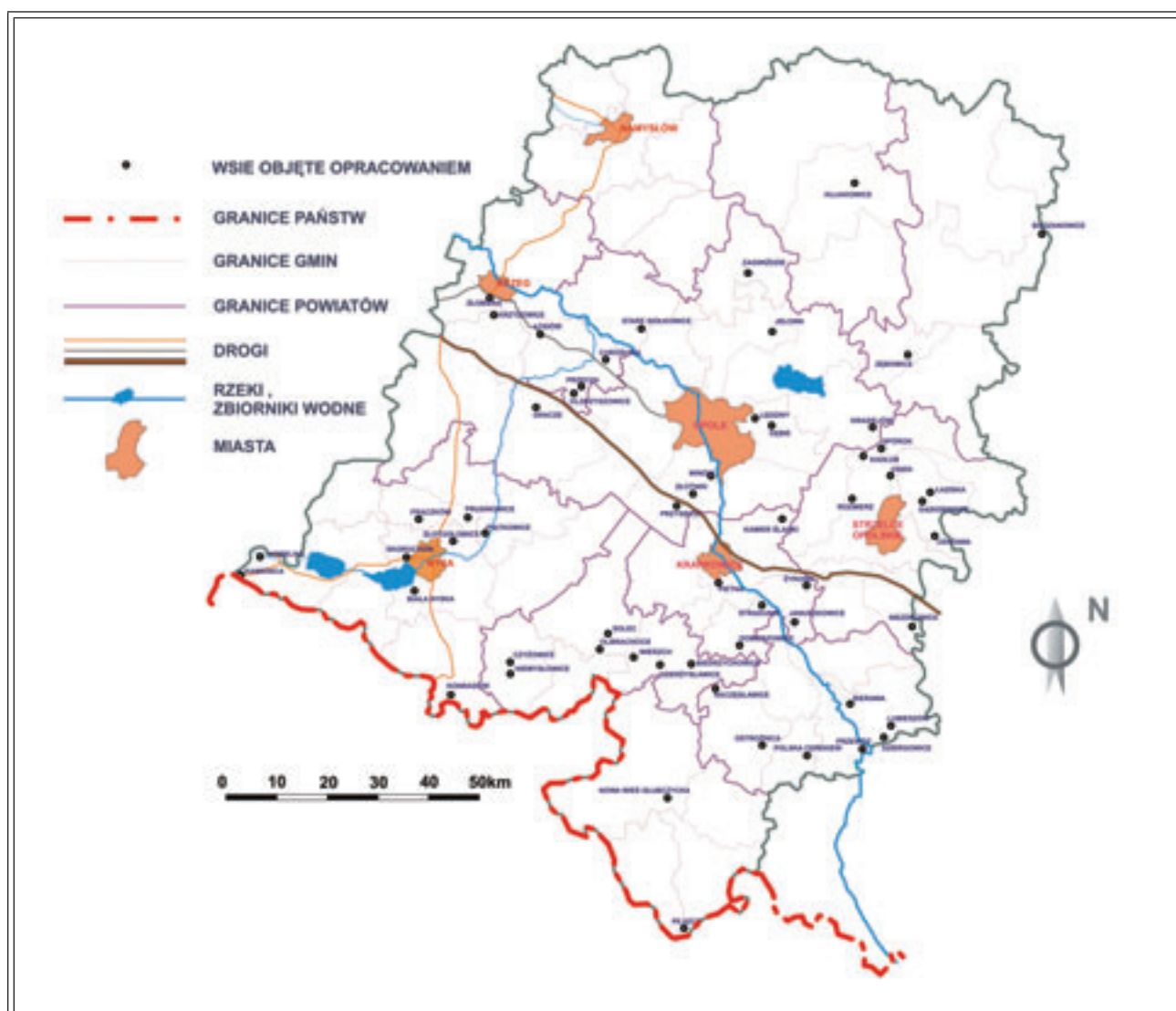
Tabela 1 cd.

Table 1 cont.

1	2	3	4
8.	Przysiecz	Prószków	2004
9.	Wierzch	Głogówek	2004
10.	Złotogłowie	Nysa	2004
l.p.	wieś	gmina	rok
1.	Biała Nyska	Nysa	2005
2.	Biedrzychowice	Głogówek	2005
3.	Chróścina	Lewin Brzeski	2005
4.	Dębie	Chrzastowice	2005
5.	Kamienica	Paczków	2005
6.	Kamień Śląski	Gogolin	2005
7.	Kadłub	Strzelce Opolskie	2005
8.	Konradów	Glucholazy	2005
9.	Naczęsławice	Pawłowiczki	2005
10.	Zębowice	Zębowice	2005
l.p.	wieś	gmina	rok
1.	Centawa	Jemielnica	2006
2.	Jelowa	Łubniany	2006
3.	Kozielno	Paczków	2006
4.	Lubieszów	Bierawa	2006
5.	Pietna	Krapkowice	2006
6.	Skorochów	Nysa	2006
7.	Solec	Biała	2006
8.	Spórok	Kolonowskie	2006
9.	Stare Siolkowice	Popielów	2006
10.	Żłobizna	Skarbimierz	2006
l.p.	wieś	gmina	rok
1.	Dobieszowice	Walce	2007
2.	Frączków	Pakosławice	2007
3.	Gąsiorowice	Jemielnica	2007
4.	Kozielno	Paczków	2007
5.	Niemysłowice	Prudnik	2007
6.	Oldrzychowice	Lewin Brzeski	2007
7.	Pilszcz	Kietrz	2007
8.	Polska Cerekiew	Polska Cerekiew	2007
9.	Rozmierz	Strzelce Opolskie	2007
10.	Winów	Prószków	2007

Źródło: opracowanie własne: Z. Kuriata, I. Niedźwiecka-Filipiak

Miejscowości objęte opracowaniem rozproszone są na terenie całej Opolszczyzny (ryc. 1), jednak zauważa się, że większość z nich znajduje się w środkowej i środkowo-wschodniej części województwa. Jest to wynikiem określonego wyboru miejscowości do badań – zwycięzców konkursu „Piękna Wieś Opolska”; a więc są to wsie o dużej aktywności mieszkańców. Skupienie wsi w tym miejscu bierze się z tego, że środkowo-wschodnia część Opolszczyzny jest obszarem o największym udziale ludności miejscowej (ponad 60%), w przeciwieństwie do zachodniej części województwa, gdzie dominuje ludność napływowa, a miejscowa to zaledwie 2,5% ogółu mieszkańców¹⁵. Ludność, która zamieszkuje te tereny od wieków, jest kontynuatorem wytworzonej tradycji lokalnej, jest wrośnięta w te ziemie i zaczęła działać w Programie Odnowy Wsi od samego początku jego funkcjonowania na terenie Opolszczyzny (1997 r.). Obecnie, różnice te zaczynają zacierać się i zanikać, a aktywność mieszkańców pozostałych rejonów znacznie wzrasta. Coraz więcej wsi bierze udział w programie, stara się zachować i ocalić spuściznę poprzednich pokoleń, bez względu na to, czy mieszkańcy w tej tradycji wyrosli, czy też przyjęli ją w wyniku uwarunkowań historycznych. Jest to również efekt (bardzo pozytywny) oddziaływania samego Programu Odnowy Wsi, prowadzonych szkoleń i wzrostu świadomości społecznej dotyczącej ochrony otaczającego nas środowiska.

Ryc. 1. Lokalizacja wsi objętych opracowaniem w latach 2001–2007 (oprac. własne: I. Niedźwiecka-Filipiak)
Fig. 1. Localization of villages included in the study in the years 2001–2007

¹⁵ R. Wilczyński, 2003. *Odnowa wsi...*, op. cit., 4, za: K. Heffner, 1993. *Oppelner Schlesien. Der Bevölkerungs- und Raumumgestaltungsverlauf des Dorfbesiedlungssystems*. PIN Instytut Śląski w Opolu, Opole.

1.3. KONSTRUKCJA PRACY

Publikacja składa się z dwóch zasadniczych części. W pierwszej zaprezentowano metodę opracowania planu rozwoju miejscowości, który jest wykorzystywany na potrzeby Programu Odnowy Wsi. Plan ten wraz koncepcjami projektowymi daje podstawę do wykonania planu odnowy miejscowości i jest pomocny przy podejmowaniu decyzji dotyczących sposobów zagospodarowania poszczególnych fragmentów wsi. Powinien być wykorzystywany przy realizacji miejscowego planu zagospodarowania miejscowości.

Druga część dotyczy wpływu wprowadzania przekazanych opracowań wykonanych tą metodą na działania projektowo-realizacyjne. Próbowano w niej także zastanowić się nad tym, w jaki sposób uwagi zawarte w opracowaniach, a także przyjazd do wsi pracowników naukowych wyższej uczelni i studentów wpłynęły na sposób myślenia jej mieszkańców, ich podejście do kształtowania przestrzeni wokół siebie, a tym samym – na zmiany wyglądu poszczególnych miejscowości.

W tym celu jesienią 2008 r. odwiedzone wszystkie miejscowości, które były objęte opracowaniami w latach 2003–2007. W ramach realizowanych prac odbyły się spotkania w poszczególnych urzędach gmin z osobami odpowiedzialnymi za przebieg realizacji Programu Odnowy Wsi na ich terenie (koordynatorami gminnymi). W trakcie spotkań przeprowadzono ankietę, która miała na celu określenie stanu obecnego zagospodarowania wsi i stopnia realizacji przekazanych wcześniej opracowań. Dodatkowo, dokonano również przeglądu dostępnych w gminie materiałów planistycznych. W trakcie wizji lokalnych wykonywano inwentaryzację fotograficzną miejsc, które objęto projektami, a także „miejsc problemowych”, jakie wcześniej zostały wskazane w udostępnionych opracowaniach.

Na bazie zebranych materiałów dokonano oceny realizacji zadań, jakie postawiono przed konkretnymi wsiami w poszczególnych latach w ramach opracowań. Dało to też podstawę do określenia skuteczności działań podejmowanych przez uczelnię w zakresie ochrony krajobrazu wiejskiego.

1.4. STAN BADAŃ

Przestrzeń, w ujęciu filozoficznym, możemy określić jako trójwymiarową rozciągłość (obszar) nieokreśloną i nieograniczoną lub część tej rozciągłości objętą jakimiś granicami¹⁶. Fragment tej przestrzeni ukształtowanej częściowo samorodnie lub, jak to w chwili obecnej obserwujemy, całkowicie przez człowieka, która jest odbierana przez osoby znajdujące się w niej lub w jej otoczeniu, będziemy nazywali krajobrazem¹⁷. Sam krajobraz jest skomponowany z trwałych elementów, zawsze czytelnych, wyróżniających się w samej przestrzeni. Odbieramy go indywidualnie w zależności od stanu emocjonalnego i naszego przygotowania, posiadanej wiedzy, oczekiwań. Postrzeganie krajobrazu uzależnione będzie również od czynników od nas niezależnych, obiektywnych – a więc od tego, kiedy ten krajobraz oglądamy, pory roku, pory dnia, pogody. Ważne jest też, z jakiego miejsca obserwujemy dany obiekt – czy widzimy panoramę miejscowości, czy jej fragment.

Zdaniem J. Bogdanowskiego¹⁸ krajobraz poznaje się przede wszystkim poprzez rozpatrywanie poszczególnych jego wnętr. Wnętrzem w tym przypadku jest całe fizjonomiczne otoczenie miejsca, z którego oglądamy krajobraz. Miejsc takich może być oczywiście nieskończona liczba. Przy czym miejsce, w porównaniu z przestrzenią, jest spokojnym centrum ustalonych wartości, a więc jest to zbiór określonych elementów znajdujących się w danej przestrzeni, posiadających pewną wspólną wartość, która staje się wyróżnikiem tej przestrzeni. Można dodać, że miejsce to zarówno konkretny punkt na Ziemi, jak i wieś czy miasto, kraj lub kontynent, jeżeli tylko istnieje możliwość określenia jego tożsamości¹⁹.

¹⁶ *Encyklopedia powszechna PWN*, 1975. Państwowe Wydawnictwa Naukowe, Warszawa, 733.

¹⁷ Wiczorkiewicz W., 1995. *Planowanie przestrzenne osadnictwa wiejskiego*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa, 67.

¹⁸ Bogdanowski J., 1972. *Konserwacja i kształtowanie w architekturze krajobrazu*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, 16.

¹⁹ Myczkowski Z., 2003. *Krajobraz wyrazem tożsamości w wybranych obszarach chronionych w Polsce*. Monografia 285, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, 24–25.

Takim szczególnym miejscem, z przypisanymi do niego atrybutami, które nawarstwiały się przez wieki, jest wieś. Krajobraz tego miejsca, krajobraz wiejski, w swojej podstawowej strukturze, skomponowany jest z wielu trwałych elementów przyrodniczych, w tym zieleni i wytworów działalności człowieka.

Zmiany społeczno-gospodarcze, jakie w chwili obecnej obserwujemy w naszym kraju, a także w całej Europie powodują wkraczanie na wieś, na szeroką skalę, różnego rodzaju zabudowy. W wielu przypadkach zacierają się różnice pomiędzy tym, co miejskie i tym, co wiejskie. Wieś traci swój charakter, upodabnia się do miasta; na obszary wiejskie wkracza urbanizacja. Z. Kamiński²⁰ proces ten nazywa urbanizacją wsi. R. Domański²¹ mówi, że wraz z wkraczaniem urbanizacji na obszary wiejskie zmienia się struktura ludności wiejskiej, a co za tym idzie – zmienia się także jej styl życia. Zabudowa dużych obszarów, zarówno mieszkaniowa, jak i spełniająca inne funkcje, np. przemysłowa, prowadzi do zmian w strukturze funkcjonalnej samej wsi, a także w strukturze przestrzennej osadnictwa wiejskiego. Są to tzw. elementy centrotwórcze. W związku z tym, w kolejnych latach będą one przyciągały następne inwestycje. Może to w konsekwencji doprowadzić do degradacji środowiska wiejskiego i jego krajobrazu.

Według J. Tkocz²² wyrazem powszechnego procesu urbanizacji obszarów wiejskich jest wchodzenie na te tereny treści pozarolniczych, co powoduje daleko idące zmiany w strukturach społecznej, ekonomicznej oraz przestrzennej.

Podstawową cechą wsi jest niewielka skala zagród, budynków, terenów zabudowanych w stosunku do otaczającej je otwartej przestrzeni pól i lasów. Zdaniem W. Wieczorkiewicza²³ krajobraz wiejski w swoim podstawowym wyrazie ukształtowany jest przez przyrodę, przy niewielkiej ingerencji człowieka. Podstawowe komponenty tego krajobrazu to: pola uprawne pocięte siecią dróg, zielone łąki oraz koryta rzek. Te otwarte przestrzenie ograniczone są najczęściej ciemnymi ścianami lasów, które stanowią tło zarówno dla rozlogów pól, jak i samej wsi, z jej zabudową, zielenią, dominantami w postaci wieży kościoła, straży pożarnej, wiatraka na wzgórzu, pałacu z dużą grupą drzew parkowych czy też zespołu zabudowy folwarcznej. W krajobrazie tym, na rozległych otwartych polach, pomiędzy zabudową a lasem, pojawiają się zielone akcenty utworzone z kęp lub pojedynczych drzew, zakrzaczenia śródpolne na miedzach, czasami elementy małej architektury: kapliczka, krzyż przydrożny, duży głaz.

Ważne staje się to, aby w tak ukształtowanym krajobrazie wprowadzane nowe elementy nie burzyły zastanego porządku, nie naruszały istniejącej harmonii, lecz wpisywały się w otoczenie, aby była pełna integracja pomiędzy tym, co jest, a tym, co ma być. W takich przypadkach musimy działać rozsądnie i ostrożnie, poprzedzając każdą decyzję szeregiem różnorodnych analiz stanu istniejącego i wpływu nowych rozwiązań na zastany porządek.

Każdy obszar charakteryzuje się określonymi naturalnymi cechami przestrzeni, a pewne kombinacje tych cech predysponują go do określonego wykorzystania. Gospodarując sensownie posiadanymi w danym miejscu zasobami, będziemy w przyszłości ponosili mniejsze obciążenia z tytułu błędnych decyzji, zapewniając jednocześnie odpowiednie warunki życia.

Należy także za M. Goldenem²⁴ stosować zasadę zachowania równowagi ekologicznej, a więc rozwijając daną działalność gospodarczą w terenie, musimy przeprowadzić badanie pojemności środowiska przyrodniczego, aby nie wywołać w nim negatywnych zmian, określając tym samym skalę przedsięwzięcia. Jest to ważne szczególnie teraz, kiedy na wsi realizowane są, według wzorca miejskiego, duże zespoły mieszkaniowe. Ta nadmierna spontaniczność i jednocześnie brak skutecznej kontroli prowadzą do chaosu przestrzennego i deformacji krajobrazu. Zdaniem B. Fortuny-Antoszkiewicz²⁵ „...dawny, tradycyjny krajobraz wiejski zanika nieubłaganie, zastępowany jest nieatrakcyjną architekturą. Specyficzny, ukształtowany w przeszłości, zróżnicowany krajobraz Polski jest naszym wielkim dziedzictwem, w którym odnaleźć można zarówno elementy własnej kultury, jak i wyraźne związki z Europą”.

²⁰ Kamiński Z.J., 2008. *Współczesne planowanie wsi w Polsce – zagadnienia ruralisty*. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice, 53.

²¹ Domański R., 2005. *Geografia ekonomiczna*. PWN, Warszawa.

²² Tkocz J., 2005. *Empiryczna charakterystyka ludności wsi zurbanizowanej województwa śląskiego w 2000 roku*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 7.

²³ Wieczorkiewicz W., 1995. *Planowanie przestrzenne osadnictwa wiejskiego*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa, 67.

²⁴ Golden M., 2002. *Planowanie zagospodarowania przestrzennego*. Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin, 59.

²⁵ Fotuna-Antoszkiewicz B., Kimic K., 2004. *Wiejski krajobraz Mazowsza – tradycja a współczesność. Krajobraz i ogród wiejski*, t. 2: *Tradycje a współczesny krajobraz wsi polskiej*, Wydawnictwo KUL, Lublin, 73–79.

Problem prawidłowego zagospodarowania obszarów wiejskich nie jest problemem nowym. Już P. Świtkowski w roku 1782 przedstawia model wsi folwarcznej jako kompleksowe, pod względem planistycznym, rozwiązanie projektowe. Określa w nim nie tylko lokalizację dworu z całym jego otoczeniem, a więc z zabudową folwarczną, zespołem zieleni ozdobnej (park, ogród kwiatowy z fontanną) i użytkowej (sady, warzywniki), ale też precyzuje położenie kościoła z cmentarzem i plebanią oraz, wzdłuż regularnie wyznaczonych ulic, mieszkań dla kmieci, zagrodników i chałupników. Wprowadza również obiekty użyteczności publicznej (szkołę z mieszkaniem bakalarza, budynek straży pożarnej, zajazd), a także wyodrębnia działki rzemieślników (stolarz, kołodziej, kowal). Proponuje miejsce na przemysł, lokalizując przy dworze gorzelnię. Wszystko to łączy za pomocą kanału wodnego, wyznaczając odpowiednie osie widokowe i centralnie usytuowany plac wiejski²⁶.

Przeprowadzone w okresie międzywojennym reformy rolne²⁷ spowodowały zmiany osadnicze – powstał szereg nowych osiedli oraz przebudowano wiele wsi od dawna istniejących. Według M. Chowańca²⁸ „...brak planów przestrzennych, trudności techniczne oraz przesadne uwzględnianie życzeń ludności wiejskiej odbiły się bardzo niekorzystnie na wyglądzie i formach realizowanych osiedli”.

Po roku 1945, wraz z postępującym upaństwowieniem ziemi, zaszły daleko idące zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym wsi. Dążono do realizacji osiedli w układzie ośrodkowym, wprowadzając zarówno nowe formy przestrzenne, jak i nowe rozwiązania architektoniczne, najczęściej w systemie nakazowym, co prowadziło do powstawania różnych deformacji krajobrazu wiejskiego. Przez dłuższy czas takie działania w Polsce mylnie określano mianem odnowy wsi, gdzie pod tym pojęciem rozumiano budowę nowych domostw, miejscowości na terenach dotychczasowych. Przyjęta metoda polegała na burzeniu wszystkiego co stare, nie zwracając uwagi na to, jaką przedstawiało to wartość historyczną i symboliczną oraz jak osadzone było w tradycji. W to miejsce wprowadzano nowe elementy ruralistyczne, zakładając, że na tym polega nowoczesność. Działania te realizowane były z powodów ekonomicznych i politycznych. Wprawdzie poprawie ulegały warunki życia części mieszkańców wsi, ale niszczone był dorobek kultury materialnej pokoleń, przerywano ciągłość tradycji miejsca, często pogarszano jakość krajobrazu wiejskiego, zrywano więzi społeczne, a tym samym zmieniano myślenie o życiu wsi rozumianej jako wspólnota.

Zmiany w rolnictwie, jakie obserwujemy w latach 70. i 80. XX w. pociągnęły za sobą przeobrażenia we własności ziemi. Zdaniem A. Hałasiewicza i A. Kalety²⁹ skutkuje to przeobrażeniami w strukturze i charakterze więzi społecznych, a także w systemach wartości ludności wiejskiej. Zaobserwowano zmianę oczekiwań i preferencji w stosunku do życia na wsi, a jednocześnie zapomniano o lokalnym czy regionalnym obyczaju. Wprowadzana modernizacja, rozumiana jako przebudowa wsi i rolnictwa według standardów miejskich, spowodowała zachwianie układów sąsiedzkich. Mieszkańcy wsi coraz bardziej zamykali się w granicach swoich działek, użytkując jedynie własną przestrzeń, przestając zwracać uwagę na sąsiadów i na to, co się dzieje w ich bliższym czy dalszym otoczeniu.

Obecnie daje się zauważyć brak chęci do współpracy, do wspólnych działań oraz uznawania dobra wsi jako całości. Jednocześnie istnieje chęć wyróżnienia się na tle innych, uleganie modom, kreowanie przestrzeni wokół siebie według przypadkowego katalogu, brak wiedzy oraz dostatecznej kontroli ze strony służb gminnych, co prowadzi do powstawania chaosu w krajobrazie wsi.

Jednak, jak mówi G. Korzeniak³⁰, na ochronę wiejskich terenów możemy wpływać, określając, które z nich powinny pozostać niezmienione, a na których należy ograniczać stopień uciążliwości wynikający z wprowadzonego zagospodarowania – pozwoliłoby to zmniejszyć czy wręcz ograniczyć powstające na tym tle konflikty. Aby chronić określoną przestrzeń, musimy w niej widzieć zarówno samych ludzi, jak i materialne ślady myśli ludzkiej, ich systemy wartości, sposoby bytowania, zorganizowania społecznego, a więc wszystko to, co zostało w niej utrwalone³¹.

Dokonująca się ekspansja zabudowy na tereny wiejskie powoduje w mniejszym lub większym stopniu ingerencję w krajobraz wiejski. Zmienia się zarówno system osadniczy, poszczególne

²⁶ Za: Wieczorkiewicz W., 1995. *Planowanie przestrzenne...*, op. cit., 11.

²⁷ Na podstawie: *Encyklopedia Powszechna PWN*, 1975, ..., op. cit., t. 3, 791.

²⁸ Chowaniec M., 1986. *Zarys teorii i zasad kształtowania osiedli i terenów wiejskich*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, 128–129.

²⁹ Hałasiewicz A., Kaleta A., 1997. *Rewitalizacja obszarów rustykalnych Europy*. T. II.: Wiejskie gospodarstwo domowe. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, 106–107.

³⁰ Korzeniak G., 2001. *Ochrona środowiska przyrodniczego przez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego*. Człowiek i Środowisko, t. 25, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Warszawa, 231–232.

³¹ Łapiński J.L., 2005. *Człowiek a przestrzeń społeczna – przykładowe kierunki transformacji*, [w:] *Krajobraz kulturowy. Aspekty teoretyczne i metodologiczne*. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG, Komisja Krajobrazu kulturowego PTG, Sosnowiec, 66–67.

układy zabudowy, jak i otaczająca przyroda z całym jej bogactwem. Zdaniem M. Wiśniewskiej³² mimo istniejącego prawa w zakresie ochrony przyrody, ochrony wysokich klas gruntów ornich czy ochrony konserwatorskiej dają się odczuć silne naciski na władze gmin, zmierzające do zmian przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze, przede wszystkim pod zabudowę. Pojawiają się w tym momencie konflikty pomiędzy interesami pewnych grup społecznych, konflikty dotyczące zapewnienia możliwości rozwoju miejscowości, poprawy warunków życia mieszkańców wsi, co niejednokrotnie koliduje z możliwością zachowania wartościowych elementów dorobku kultury materialnej pokoleń obejmujących zarówno układy przestrzenne, zabudowę wiejską o cechach regionalnych czy też, szeroko rozumiany, krajobraz.

Wprawdzie starano się chronić cenne układy ruralistyczne poprzez obejmowanie ich w planach miejscowych ochroną konserwatorską, ale powstawały nieporozumienia czy wręcz pojawiał się opór samych mieszkańców w stosunku do proponowanych rozwiązań. Podyktowane to było tym, że często rozwiązania takie w większym stopniu zajmowały się przyszłością samego budynku, a mniej ludźmi w nich mieszkającymi³³. Sposobom rozwiązywania konfliktów i zapobiegania im w kontekście ochrony i kształtowania krajobrazu wiele uwagi poświęca m.in. K. Pawłowska³⁴.

Narastanie problemów związanych z degradacją krajobrazu wiejskiego, szeroko rozumiany kryzys wsi i rolnictwa, błędne podejście do planowania obszarów wiejskich spowodowane tym, że wprowadzano zasady rozwoju obszarów wiejskich według wzorców miejskich, a rolnictwo za wszelką cenę starano się uprzemysłowić, uruchomiło reakcję odwrotną. Środowiska naukowe, decyzyjne, a także sami mieszkańcy zaczęli zastanawiać się nad możliwościami ochrony zastanych na wsi wartości przy jednoczesnym wprowadzaniu postępu i nowoczesności. Okazało się, że należy w większym stopniu, przy planowaniu rozwoju obszarów wiejskich, zwracać uwagę na postulaty wysyłane oddolnie przez samych mieszkańców miejscowości, którą zamierzamy przekształcać. Z.J. Kamiński³⁵ stwierdza, że w procesach rozwoju niezwykle ważną rolę odgrywa aktywizacja społeczności lokalnych. Aby osiągnąć prawidłowy rozwój środowisk wiejskich i ład przestrzenny, w którym zachowane jest kulturowe i przyrodnicze dziedzictwo wsi, przy jednoczesnym respektowaniu lokalnych interesów i celów rozwoju społeczno-gospodarczego, niezbędny staje się udział mieszkańców wsi i współdziałanie w zakresie planowania na wszystkich szczeblach zarządzania. Konieczny jest również odpowiedni system planowania przestrzennego w kraju, system który zabezpieczałby również interesy różnicowanego krajobrazu³⁶.

Środowisko naukowe podejmowało działania zmierzające do zapobiegania niekorzystnym tendencjom w krajobrazie wiejskim. Na terenie Dolnego Śląska i Opolszczyzny od wielu lat tematyka ta zajmuje wiele miejsca w opracowaniach wykonywanych na Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu³⁷. Problematykę obszarów nizinnych Dolnego Śląska opisuje Z. Borcz³⁸, a zagadnienia ogólne związane z rozwojem obszarów wiejskich Z. Pogodziński³⁹ i Z. Więckowicz⁴⁰. Ogromne kompendium wiedzy zgromadził M. Staffa w wydawanych w latach 1989–2008 kolejnych tomach *Słownika geografii turystycznej Sudetów*⁴¹.

Olbrzymi wkład w badania architektury wiejskiej oraz regionalizmu ma zespół naukowców z Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej⁴². Zagadnienia związane z zabudową obszaru Sudetów zajmują wiele miejsca w opracowaniach E. Trockiej-Leszczyńskiej⁴³ i J. Suchodolskiego⁴⁴. Zespół architektów z tej uczelni pod kierunkiem T. Biesiekierskiego opracował również

³² Wiśniewska M., 2008. *Ekspansja zabudowy na tereny wiejskie*. Acta Scientiarum Polonorum, Wydawnictwo SGGW, Warszawa, nr 7(1), 55–61.

³³ Kamiński Z.J., 2008. *Współczesne planowanie...*, op. cit., 213–215.

³⁴ Por. Pawłowska K., 2007. *Konflikty wokół ochrony i kształtowania krajobrazu oraz sposoby ich rozwiązywania*, Czasopismo techniczne „Architektura”, z. 5-A/2007, 70–72; Pawłowska K., 2008. *Przeciwdziałanie konfliktom wokół ochrony i kształtowania krajobrazu*. Wyd. Politechnika Krakowska, Kraków.

³⁵ Kamiński Z.J., 2008. *Współczesne planowanie...*, op. cit., 99–100.

³⁶ Problematykę związaną z ochroną krajobrazu w planowaniu przestrzennym porusza m.in. Böhm A., 2006, *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu, o czynniku kompozycji*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.

³⁷ Patrz także rozdz. 1.1. Geneza tematu.

³⁸ Zob. m.in. Borcz Z., 1990. *Budownictwo zagrodowe...*, op. cit.; Borcz Z., 2000. *Infrastruktura terenów...*, op. cit.; Borcz Z., 2003. *Architektura wsi...*, op. cit.

³⁹ Pogodziński Z., 1975. *Planowanie przestrzenne...*, op. cit.

⁴⁰ Zob. m.in. Więckowicz Z. (red.), 1998. *Przekształcenia obszarów wiejskich makroregionu południowo-zachodniego*. Tom 1 i 2, Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław.

⁴¹ M. Staffa (red.). *Słownik geografii turystycznej Sudetów*. Tom 1–21, Wydawnictwo I-Bis, Wrocław.

⁴² Patrz także rozdział 1. Geneza tematu.

⁴³ Trocka-Leszczyńska E., 1995. *Wiejska zabudowa mieszkaniowa...*, op. cit.

⁴⁴ Suchodolski J., 1996. *Regionalizm w kształtowaniu formy...*, op. cit.

tw. Kartę Opolską⁴⁵. Zwracają uwagę również prace G. i J. Balińskich dotyczące folwarków i infrastruktury wiejskiej⁴⁶ oraz publikacje K. Dubel traktujące o zabytkowych parkach podworskich⁴⁷.

Z kolei na temat Opolszczyzny ukazał się szereg opracowań wykonanych i wydanych przez Muzeum Wsi Opolskiej⁴⁸, wiele można także skorzystać z opracowań M. i M. Gładyszów zajmujących się wsią śląską od czasów przedwojennych⁴⁹.

Krajobrazem wiejskim Małopolski zajmował się zespół naukowy z Politechniki Krakowskiej pod kierunkiem J. Bogdanowskiego. Zaproponował on projekt standardowego opracowania problematyki ochrony wartości kulturowego krajobrazu i środowiska wykorzystywany w studium do planu i w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego⁵⁰ oraz rodzaj kart krajobrazowych wsi, które wykorzystywane były do Katalogów Form Budownictwa⁵¹. Walory tradycyjnych zagród przedstawia m.in. M. Drożdż-Szczybura⁵², natomiast problematykę wsi w przyszłości poruszają M. Kowicki⁵³ i B. Górniewicz⁵⁴.

W Polsce centralnej problematyką wiejską zajmują się m.in. M. Wiśniewska⁵⁵ z Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej i W. Wieczorkiewicz⁵⁶. Jest to kontynuacja badań nad wsią prowadzonych przez to środowisko od początku XX w.

Krajobrazem wiejskim i jego ochroną oraz kształtowaniem w Polsce północnej zajmuje się m.in. B. Lipińska z Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej⁵⁷, a w Polsce północno-wschodniej naukowcy z Politechniki Białostockiej oraz Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku⁵⁸. Bardzo ważne dla krajobrazu wiejskiego Polski północnej są publikacje istniejącej od 1990 r. Wspólnoty Kulturowej „Borussia”⁵⁹. Pokazują one nie tylko najcenniejsze elementy krajobrazu Warmii i Mazur czy cenne zrealizowane inicjatywy, ale również są próbą pokazania doświadczeń krajowych w zakresie ochrony krajobrazu wiejskiego⁶⁰.

Znaczny wkład w badania dotyczące wsi mają, szczególnie w ostatnich latach, Regionalne Ośrodki Badań i Dokumentacji Zabytków, które prowadzą studia m.in. nad układami przestrzennymi wsi, architekturą i formami zieleni.

⁴⁵ Biesiekierski T., Bocheński S., Trocka-Leszczynska E., Wiatrzyk S., Żabiński R., 1998. *Architektoniczne kształtowanie krajobrazu ziemi opolskiej. Karta Opolska*. Municipum, Warszawa.

⁴⁶ W opracowaniach można znaleźć metody inwentaryzacji dóbr kultury materialnej niebędących dziełami sztuki, np. Balińska G., Baliński J., 2003. *Młyny Ziemi Łomżyńskiej*. Wyd. Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.

⁴⁷ Zob. m.in. Dubel K., 1998. *Parki podworskie w województwie opolskim*. Stowarzyszenie Opolskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Opole; Dubel K., Głowacki M., Juszczyńska-Pieczonka M., Spalek K., Wrona A., 1999. *Parki podworskie w województwie śląskim*. Opolskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Opole.

⁴⁸ Zob. m.in. Gil E., 1967. *Spichlerze Opolszczyzny*. Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu-Bierkowicach, WAG, PSP, Kraków; Gil E., 1985. *Z badań muzeum wsi opolskiej nad drewnianym budownictwem ludowym Opolszczyzny*. Opolski Rocznik Muzealny, t. VIII, Wydawnictwo Instytutu Śląskiego w Opolu, Opole.

⁴⁹ Gładyszowa M., 1978. *Górnośląskie budownictwo ludowe*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław; Gładysz M., 1938. *Zdobnictwo metalowe na Śląsku*. Polska Akademia Umiejętności, Kraków.

⁵⁰ Metoda ta została zaprezentowana m.in. [w:] Bogdanowski J., 1996. *Projekt standardowego opracowania problematyki ochrony wartości kulturowego krajobrazu i środowiska* (w studium do planu i w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego). Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Narodowa Instytucja Kultury, Studia i materiały, „Krajobrazy” 12(24), Warszawa.

⁵¹ Bogdanowski J., Grudniewicz D., 1993–1994. *Uproszczona Karta Krajobrazowa Wsi dla Katalogu Form Budownictwa*. „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury”, T. XXVI, 59–70.

⁵² Zob. m.in. Drożdż-Szczybura M., 2000. *Zagroda okólna jako jedna z form przestrzennych tradycyjnej zagrody wiejskiej*. Monografia 273, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.

⁵³ Zob. m.in. Kowicki M., 1997. *Wieś przyszłości jako alternatywa osadnicza miasta*. Monografia 222, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków; Kowicki M., 2003/2004. *Współczesna agora. Wybrane problemy kształtowania ośrodków usługowych dla małych społeczności lokalnych*. Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków.

⁵⁴ Górniewicz B., 1999. *Geneza, rozwój i prognozowanie wiejskich*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków; Górniewicz B., 1999. *Uwagi na temat zasad kształtowania architektury wiejskiej*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.

⁵⁵ Zob. m.in. Wiśniewska M., 1984. *Planowanie osiedli wiejskich*. Arkady, Warszawa; Wiśniewska M., 1999. *Osadnictwo wiejskie*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.

⁵⁶ Wieczorkiewicz W., 1995. *Planowanie przestrzenne...*, op. cit.

⁵⁷ Lipińska B., 2002. *Kultura użytkowania przestrzeni – problem degradacji wizualnej krajobrazu wsi*, [w:] *Obszary wiejskie – problemy, projekty, wizje*. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, Poznań, 45–55; Lipińska B., 2003. *Kultura użytkowania przestrzeni – degradacja krajobrazu wiejskiego*. www.pg.gda.pl/architektura/eurarc/pdf/polska/degradacja.pdf.

⁵⁸ Zob. m.in. Czarnecki W., 2004. *Podstawy ruralistyki z elementami budownictwa wiejskiego*. WSFiZ w Białymstoku, Białystok; Żarnowiecka J.C., 2004. *Przestrzeń informatyczna i architektura regionalna*. Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok.

⁵⁹ Zob. m.in. Bartoś M., Zalewska B., 2003. *Architektura w krajobrazie wiejskim Warmii i Mazur*. Borussia, Olsztyn; Liżewska I., 2007. *Tradycyjne budownictwo wiejskie na Warmii i Mazurach*. Borussia, Olsztyn.

⁶⁰ Liżewska I., Knercer W., 2003. *Zachowane – ocalone? O krajobrazie kulturowym i sposobach jego kształtowania*. Borussia, Olsztyn.

1.5. PROGRAM ODNOWY WSI – INFORMACJE OGÓLNE

Na zachodzie Europy w latach siedemdziesiątych XX w. zaczynają powstawać programy związane z odnową wsi (Bawaria 1976, Nadrenia-Palatynat 1984, Dolna Austria 1985). W roku 1989 powołano Europejską Wspólnotę Roboczą (ARGE) ds. Rozwoju Terenów Wiejskich i Odnowy Wsi. Działania te mają na celu wyjście z impasu i ratowanie ginącego krajobrazu wiejskiego podlegającego przekształceniom urbanizacyjnym, które spowodowały rozbitcie tradycyjnego organizmu wsi, w tym rozproszenie lub nadmierną koncentrację zabudowy, brak nawiązania do istniejących układów przestrzennych, nieposzanowanie zieleni, zanik budownictwa regionalnego (wszechobecną powtarzalność projektów).

Po skromnych początkach Programu Odnowy Wsi, kiedy to zaczynano od elementów zewnętrznych, widocznych w pierwszej kolejności we wsi – odnawianie elewacji budynków, realizacja placów spotkań społeczności wiejskiej czy też budynków użyteczności publicznej – w chwili obecnej program działania jest o wiele bogatszy. Prace w ramach programu obejmują między innymi takie zagadnienia jak:

- podnoszenie standardu dotyczącego wnętrza i wyglądu zewnętrznego budynków,
- zmiana funkcji budynków gospodarczych, a tym samym – możliwość pełniejszego wykorzystania istniejącej substancji budowlanej (oszczędność terenu),
- znajdowanie możliwości zarobkowania i tworzenia nowych miejsc pracy,
- świadome kształtowanie krajobrazu, kultywowanie tradycji i zwyczajów regionalnych,
- szukanie rozwiązań problemów z zakresu ekologii, turystyki, telekomunikacji i informatyki.

Nacisk położony został na rozwój obszarów wiejskich w kierunku wzmocnienia możliwości ich istnienia i prawidłowego funkcjonowania w przyszłości. Program Odnowy Wsi to nie jest jedynie jej restauracja, konserwacja czy też upiększanie, ale wypracowanie takich procesów, które pozwolą na równomierny rozwój wszystkich elementów i funkcji składających się na wieś, przy pełnym zaangażowaniu społeczności lokalnych, które odważnie potrafią pokonać wszelkie przeciwności⁶¹.

P. Schawerda⁶² określa podstawowe założenia Programu Odnowy Wsi, biorąc pod uwagę następujące elementy: „wzmocnienie gospodarki rolnej i leśnej i powiązanie jej z regionalnymi systemami, utrzymanie i rozbudowa właściwych danemu obszarowi możliwości zarobkowania, akceptowalne ekologicznie zaopatrzenie w produkty i usuwanie odpadów, jak również wykorzystanie surowców odnawialnych, symbioza starej, wartej ochrony i nowej, zgodnej z duchem czasu, substancji budowlanej, jak również rozwój osadnictwa, nacechowany oszczędnością zasobów i typowym charakterem miejsca, rozwój i utrzymanie krajobrazu kulturowego przy uwzględnieniu zależności ekologicznych, wzmocnianie tożsamości i poczucia własnej wartości, szczególnie poprzez inicjatywy kulturalne i rozwój możliwości dalszego kształcenia na wsi, przywrócenie do życia tradycyjnej i tworzenie odpowiadającej współczesności sfery duchowej (obrzędy, zwyczaje), wspieranie udziału wszystkich mieszkańców wsi, bez względu na wiek, płeć, narodowość czy sprawność, w życiu gospodarczym, społecznym i kulturalnym społeczności lokalnej”.

Według R. Wilczyńskiego⁶³ przestrzeń oddziaływania odnowy wsi obejmuje cztery obszary tematyczne. W pierwszej kolejności zaznacza się szczególna troska o ekonomiczny byt wsi, stawiając na samych mieszkańcach i ich kreatywne działanie oraz poszukiwanie nowych możliwości gospodarczych, przy zapewnieniu odpowiednich warunków z zewnątrz. Kolejny sektor działania to poprawa standardu życia na wsi, co wiąże się nierozdzielnie z kształtowanymi czynnikami materialnymi. Trzeci element obejmuje jakość życia, a więc to wszystko, co związane jest z pozamaterialnymi, duchowymi i społecznymi potrzebami człowieka. Najważniejszą jednak kwestią jest

⁶¹ Kuriata Z., 2005. *Metoda opracowania planu rozwoju miejscowości*. Architektura Krajobrazu, 1–2/2005, 27–33.

⁶² Schawerda P., 2004. *Rola Europejskiej Wspólnoty Roboczej (ARGE) ds. Rozwoju Terenów wiejskich i Odnowy wsi w procesie odtwarzania wsi w Europie*, [w:] *Pomorski program odnowy wsi, Doświadczenia gmin w latach 2001–2003*. Gdańsk, 26–30.

⁶³ R. Wilczyński rozpoczął w 1997 r. skuteczne działania związane z wprowadzaniem idei Programu Odnowy Wsi na Opolszczyźnie. W 2007 r. obchodzono 10-lecie funkcjonowania programu w tym regionie. Idee Programu Odnowy Wsi oraz metodę zastosowaną na Opolszczyźnie opisał [w:] Wilczyński R., 2000. *Odnowa wsi perspektywą rozwoju obszarów wiejskich – doświadczenia województwa opolskiego*. Fundacja Fundusz Współpracy. Program AGROLINIA 2000, Poznań; Wilczyński R., 2003, *Odnowa wsi perspektywą rozwoju obszarów wiejskich w Polsce*. Fundacja Fundusz Współpracy Program Agro-Info, Poznań; Wilczyński R., 2007. *Specyfika opolskiego programu odnowy wsi*, [w:] *Odnowa wsi w integrującej się Europie*. Problemy Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Wydawnictwo IRWiR, PAN, 181–193.

zachowanie, na każdej możliwej płaszczyźnie, tożsamości i integralności wsi oraz wartości życia wiejskiego zakorzenionych w jej kulturze i tradycji. W każdym momencie należy brać pod uwagę charakter i tradycję miejsca, które odgrywają znaczącą rolę w postrzeganiu krajobrazów osadniczych. „Odnowa wsi to proces kształtowania warunków życia ludzi na obszarach wiejskich, którego animatorem i podmiotem jest społeczność lokalna. Oddziałuje on na standard życia i jego jakość oraz źródła utrzymania mieszkańców, jednocześnie zachowując tożsamość wsi wyrażającą się wartościami życia wiejskiego, wzmacnianiem i rozwojem dziedzictwa duchowego, kulturowego i materialnego wsi”⁶⁴.

K. Hodor⁶⁵ mówi, że na tożsamość i tradycję analizowanego terenu składają się również liczne przekazy świadczące o bogatej historii i kulturze. O tym wszystkim nie możemy zapominać, bo ma to wpływ na sposób krystalizacji naszej tożsamości i powiązań z miejscem zamieszkania.

W podobnym duchu odnowę wsi definiuje A. Kaleta⁶⁶, rozumiejąc ją jako zespół działań praktycznych mających na celu całościowy rozwój wsi przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju, wskazujących kierunki i zasady jej funkcjonowania oraz określających sposoby dochodzenia do złożonych standardów gwarantujących pomyślność ekonomiczną mieszkańców, a także ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Mając na uwadze to, że przestrzeń wiejska spełnia trzy bardzo istotne funkcje – jako przestrzeń gospodarcza, życiowa i służąca odpoczynkowi, należy ją odpowiednio zagospodarować. Funkcje te mogą być tylko wtedy prawidłowo realizowane, jeżeli pozostaną względem siebie we właściwych relacjach, gdy będą ze sobą właściwie współgrały i współdziałały. Przy czym żadna inna przestrzeń nie jest w stanie w takim samym jakościowym stopniu zastąpić wymienionych wyżej funkcji jak tylko wieś. Warunkiem jest jednak to, że musi to być przestrzeń żywa, w której istniejącym obiektom przypiszemy nową funkcję w zależności od przyjętych w planie odnowy kierunków rozwoju. Nie należy dążyć do likwidacji zabudowy wiejskiej, kwalifikowanej do rozbioru ze względu na zły stan techniczny lub wygląd zewnętrzny niepasujący do otoczenia bądź przenosić jej w inne miejsce (tworząc skanseny). Jeśli istnieje taka możliwość, najpełniej swoją rolę odgrywają obiekty zabytkowe pozostawione *in situ*. Posiadane przez wieś zasoby kultury materialnej wytworzone przez pokolenia są jej atutem, z którego należy skorzystać i wypromować jako produkt na sprzedaż w momencie opracowywania nowych strategii rozwoju. Nie powinno się zbyt łatwo pozbywać tego, co stanowi o charakterze miejsca, co jest wartością samą w sobie, co zachowuje ciągłość historii danej miejscowości, wzmacnia tożsamość kulturową mieszkańców wsi, pokazuje i podtrzymuje tradycje w zakresie budownictwa regionalnego, a także zagospodarowania przestrzennego, w tym otaczającego krajobrazu.

Aby osiągnąć te cele, należy podnosić poziom świadomości społecznej. Muszą to być działania ciągłe – obejmujące wszystkich mieszkańców wsi. Od tego zależy, czy wprowadzane przeobrażenia będą zmierzały do zachowania i tworzenia właściwego środowiska życia człowieka. Jak mówi A.M. Szymalski⁶⁷: człowiek nie tylko identyfikuje *przestrzeń poprzez jej cechy krajobrazowe*, ale kształtuje jej wizerunek, działając w niej i nadając jej specyficzną wartość. Wartość tej przestrzeni będzie decydowała o jej odbiorze przez korzystających z niej ludzi, w tym przez potencjalnych inwestorów, nowych mieszkańców czy *ewentualnych turystów*. C. Ponsard⁶⁸ mówi, że prawdopodobieństwo wyboru miejsca jest tym większe, im bardziej jest ono w stanie zaspokoić nasze oczekiwania. Stąd podejmowane działania związane z Odnową Wsi muszą obejmować szeroką gamę zagadnień, począwszy od zapewnienia właściwego poziomu życia na wsi (praca), zachowania tego wszystkiego, co wiąże się z duchowymi i społecznymi potrzebami człowieka (tradycja) po uświadamianie mieszkańcom potrzeby świadomego zaangażowania się w podejmowane działania (edukacja).

Dynamika przekształceń wsi jest tak duża, że w chwili obecnej zachodzi konieczność włączania jak najszerszej reprezentacji społeczności lokalnej we wszelkiego rodzaju działania zmierzające do dostosowania się do nowej rzeczywistości społeczno-gospodarczej z jednoczesnym zachowaniem wartości życia na wsi. Jest to też jedno z założeń Programu Odnowy Wsi. Bez inicjatywy

⁶⁴ Wilczyński R., 2000. *Odnowa wsi perspektywą...*, *op. cit.*, 11–14.

⁶⁵ Hodor K., 2008. *Walory krajobrazowo-kulturowe mikroregionu rowu krzeszowskiego. Zarządzanie krajobrazem kulturowym*. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG, Nr 10, Komisja Krajobrazu Kulturowego, Sosnowiec, 203.

Za: Kamiński Z.J., 2008. *Współczesne planowanie...*, *op. cit.*, 214–215.

⁶⁷ Szymalski A.M., Dawidowski R., 2006. *Architektura krajobrazu*. Wydawnictwo Walkowska, Szczecin, 12–13.

⁶⁸ Ponsard C., 1992. *Ekonomiczna analiza przestrzenna*. Wydanie polskie pod red. B. Gruchmana. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań, 181.

oddolnej, bez zaangażowania mieszkańców wsi nie może być mowy o realizacji żadnego projektu. Powinno się jednak pamiętać o tym, że nie można osiągnąć prawidłowego rozwoju miejscowości jedynie przez realizację kolejnych przypadkowych projektów (powstających oddolnie i samorządnie), niepowiązanych ze sobą całościowo spójnym planem opracowanym przez specjalistów.

Na terenie Polski – Program Odnowy Wsi zaczął być efektywnie wprowadzany od 1997 r. w województwie opolskim, chociaż pierwsze próby odnotowano już w 1991 r. w dawnym województwie legnickim. Początkowo wszelkie działania były trudniejsze, gdyż pozbawione były finansowania ze środków unijnych (jak ma to miejsce obecnie). W województwie opolskim wypracowano własną metodę, która przebiega według 4 faz: inicjalnej, początkowej, zaawansowanej i całościowej⁶⁹. Najważniejsza jest inicjatywa oddolna mieszkańców wsi. Ich działania ułatwiają różne instrumenty wsparcia, m.in. organizowany corocznie konkurs Piękna Wieś Opolska, wyjazdy studyjne do różnych krajów europejskich, z powodzeniem realizujących Program Odnowy Wsi czy współpraca w latach 2003–2008 z Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu i w latach 2006–2008 z Uniwersytetem Wrocławskim⁷⁰. Koordynacją całościową zajmuje się Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.

W roku 2001 rozpoczęły się próby wdrażania Programu Odnowy Wsi w innych województwach: pomorskim (od 2001 r.), śląskim (od 2002 r.), zachodniopomorskim, gdzie pojawiły się wsie tematyczne wprowadzone z powodzeniem przez W. Idziaka⁷¹, kujawsko-pomorskim, a od roku 2004 – dolnośląskim⁷².

Odnowa Wsi realizowana była w latach 2004–2006 jako działanie w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturalizacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”, działanie 2.3 „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego”. Natomiast w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 Odnowa Wsi znalazła się jako jeden z punktów w działaniach Osi 3 – „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej”, zawarta została w punkcie 3.4. – „Odnowa i rozwój wsi”. Odpowiedź na pytanie o to, w jaki sposób rozumieć idee Programu Odnowy Wsi i jak z niego skorzystać, mieszkańcy wsi mogą znaleźć w różnego rodzaju materiałach promocyjnych i opracowaniach dotyczących tego tematu⁷³.

Jedną z form wymiany doświadczeń w ramach Programu Odnowy Wsi są Ogólnopolskie Kongresy Odnowy Wsi organizowane co 2 lata. Pierwszy odbył się w 2002 r. w miejscowości Górażdzie, a jego organizatorem był Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego. Drugi kongres, który miał miejsce w Szymbarku w 2004 r., organizowany był przez Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego. Trzeci, organizowany przez Samorząd Województwa Śląskiego i Śląski Związek Gmin i Powiatów, odbył się w roku 2009 w Podlesicach, natomiast czwarty – w 2011 r. planowany jest w województwie dolnośląskim. Dłuższa przerwa pomiędzy drugim a trzecim Kongresem spowodowana była tym, że w roku 2007 miał miejsce VI Europejski Kongres Odnowy Wsi, który zorganizowany został w Polsce, w województwie opolskim, w Kamieniu Śląskim.

Mając na uwadze stanowisko I Polskiego Kongresu Odnowy Wsi (2002 r.), można powiedzieć, że aktywność i zaangażowanie społeczności lokalnej przy sporządzaniu planu odnowy i jego realizacji daje możliwość wyboru najwłaściwszego rozwiązania w zakresie określenia strategii rozwoju i zagospodarowania przestrzennego obszaru wsi.

⁶⁹ Wilczyński R., 2003. *Odnowa wsi perspektywą...*, *op. cit.*, 181–193.

⁷⁰ Studenci pod opieką merytoryczną J. Kęsika z Instytutu Historycznego przeprowadzili szereg inwentaryzacji zabytkowych elementów zagospodarowania wsi. Dotyczyło to m.in. małej architektury, wyposażenia wnętrz obiektów budowlanych, detalu architektonicznego.

⁷¹ Zob. m.in. Idziak W., 2004. *O odnowie wsi*. Wydawnictwo Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa, 33.; Idziak W., 2008. *Wymyślić wieś od nowa. Wioski tematyczne*. Wydawnictwo „Alta Press”, Koszalin.

⁷² Projekty zrealizowane w ramach programu Odnowy Wsi zostały przedstawione w publikacji: *Odnowa Wsi na Dolnym Śląsku*, 2008. Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego.

⁷³ Zob. m.in. Wilczyński R., 2003. *Odnowa wsi...*, *op. cit.*; Wilczyński R., 2007. *Specyfika opolskiego programu odnowy wsi*. [w:] *Odnowa wsi w integrującej się Europie*. Problemy Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Wydawnictwo IRWiR, PAN, 181–193; Idziak W., 2004. *O odnowie wsi...*, *op. cit.*; Kamiński B., Kamiński R., Wilczyński R., 2007. *Na wsi odnowa*. Wydawnictwo Krajowe Stowarzyszenie Sołtysów, Konin; Konopka M., 2001. *Każde miejsce opowiada swoją historię, czyli rzecz o dziedzictwie wiejskim*. Wydawnictwo Fundacja Fundusz Współpracy, Poznań.

2. METODA OPRACOWANIA PLANU ROZWOJU MIEJSCOWOŚCI NA POTRZEBY PROGRAMU ODNOWY WSI

2.1. WPROWADZENIE

Na podstawie wieloletnich doświadczeń w Instytucie Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu został opracowany schemat postępowania oraz zakres merytoryczny poszczególnych studiów i analiz zmierzających do opisanego stanu istniejącego i wydobycia charakteru miejscowości. Na podstawie danych zebranych w terenie i informacji uzyskanych w urzędach gmin oraz bezpośrednio od mieszkańców wsi opracowywane są bazy danych opisujące poszczególne zagadnienia.

W celu włączenia do prac nad planem jak najszerzej reprezentacji mieszkańców organizowane są zebrania wiejskie, na których dyskutuje się nad kierunkami rozwoju miejscowości. Tak to realizowana jest podstawowa zasada partycypacji społecznej w kreowaniu wizerunku wsi. Tylko w ten sposób możliwe jest skuteczne wypracowanie określonej idei rozwoju miejscowości, która zawarta będzie w planie jako konkretnym dokumencie, a nie w formie odgórnego, często nieakceptowanego nakazu, niejednokrotnie niezrozumiałego dla mieszkańców. Jednocześnie przekazywane i popularyzowane są wzory dobrych rozwiązań – zarówno planistycznych, jak i architektonicznych, wzory ściśle powiązane z konkretnym miejscem.

Zaangażowanie ogółu mieszkańców wsi w prace nad planem, dyskusje, prezentacje i uwzględnianie wniosków wysuwanych przez samych zainteresowanych, daje możliwość wzięcia przez nich w przyszłości odpowiedzialności za realizację poszczególnych jego elementów. Tu potrzebna jest zmiana sposobu myślenia. To nie władza gminna ma zastąpić mieszkańców w działaniach, to mieszkańcy muszą wyjść z pomysłem, a gmina stworzyć warunki, aby ich inicjatywy przybrały realne kształty. Jednocześnie daje to gwarancję tego, że zarządzanie przestrzenią będzie skuteczniejsze dzięki rzeczywistej kontroli społecznej sprawowanej przez osoby aktywnie uczestniczące w projektowaniu⁷⁴.

We wsiach ważne jest kreowanie polityki racjonalnego i oszczędnego gospodarowania terenami uwzględniającego potrzeby mieszkańców oraz cechy charakterystyczne danego miejsca. Odpowiednie zagospodarowanie wsi to wprowadzanie nowych funkcji wynikających ze zmian obszarów wiejskich, przy zachowaniu odpowiedniego szacunku dla tradycji miejsca i wartości zastanych – zarówno tych materialnych, jak i niematerialnych. Opracowania wykonywane przez uczelnię są bardzo istotne, gdyż pomagają uniknąć błędów, których skutki mogą trwać przez lata, a często nie wynikają one ze złej woli, lecz z niewiedzy inwestorów⁷⁵. Pomocne w tych pracach może być określenie tzw. wyróżników wsi⁷⁶, czyli różnorodnych elementów wchodzących w skład wyodrębnionych wewnątrz krajobrazowych odróżniających ją od innych oraz opracowanie planu odnowy miejscowości, w którym zostaną one uwzględnione. Działania te zmierzają do zaspokajania potrzeb społecznych i właściwego kształtowania krajobraz kulturowego, bez utraty jego jakości i indywidualnego charakteru.

⁷⁴ Kuriata Z., 2005. *Metoda opracowania...*, *op. cit.*; Niedźwiecka-Filipiak I., 2007. *Ład przestrzenny i architektoniczny warunkiem trwałego rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] *Odnowa wsi w integrującej się Europie*. Problemy Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Wydawnictwo IRWiR PAN, 113–126.

⁷⁵ Współpraca z uczelniami wyższymi była jednym z instrumentów wsparcia Programu Odnowy Wsi, por. Wilczyński R., 2003. *Odnowa wsi...*, *op. cit.*

⁷⁶ Podział, funkcje i rolę wyróżników architektury i krajobrazu wsi w kreowaniu jej nowego wizerunku przedstawia Niedźwiecka-Filipiak I., 2009. *Wyróżniki krajobrazu i architektury wsi Polski południowo-zachodniej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

Aby sprecyzować plan rozwoju miejscowości, potrzebna jest wnikliwa analiza występującej zabudowy, zieleni, infrastruktury i innych elementów zagospodarowania wsi wraz z jej otoczeniem. Stąd w pracach wykonywanych na rzecz wsi przeprowadzano inwentaryzacje urbanistyczne obejmujące wyżej wymienione składowe badanej jednostki osadniczej, rejestrując ich aktualny stan. Korzystano przy tym z literatury i istniejących opracowań dotyczących analizowanego obszaru, w tym materiałów historycznych⁷⁷, oraz zapoznawano się z opracowaniami planistycznymi wykonanymi przez urzędy gmin.

Działania prowadzone przez uczelnię miały realizować trzy podstawowe zadania:

- ◆ określenie charakteru wsi w celu poszanowania tradycji miejsca w przyszłych działaniach na rzecz miejscowości,
- ◆ współpraca z mieszkańcami wsi na wszystkich etapach prowadzonych prac,
- ◆ uświadomienie wszystkim, w tym studentom, wagi problemów związanych z realizacją zadań projektowych i planistycznych.

2.2. OPIS METODY

Najważniejszą częścią współpracy Instytutu Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu z Urzędem Marszałkowskim Województwa Opolskiego było dokumentowanie walorów architektoniczno-krajobrazowych wsi, doradztwo oraz projektowanie przestrzeni wiejskiej realizowane pod hasłem: *Zadbajmy o nasz krajobraz* (logo – ryc. 2).

Ryc. 2. Logo prac IAK dla Programu Odnowy Wsi na Opolszczyźnie⁷⁸
Fig. 2. Logo for work IAK for Renewal of Villages Program in Opole region

Pilotażowe opracowanie obejmujące opis stanu istniejącego oraz zawierające wytyczne, jakie należało zachować w celu ochrony posiadanych zasobów kulturowych, dotyczyło wsi Pilszcz⁷⁹, co zostało zaprezentowane na I Polskim Kongresie Odnowy Wsi w kwietniu 2002 r.⁸⁰. Od roku 2003 współpraca z uczelnią została objęta umową, w ramach której corocznie wykonywano plany

⁷⁷ Zob. m.in. Biesiekierski T., Bocheński S., Trocka-Leszczynska E., Wiatrzyk S., Żabiński R., 1998. *Architektoniczne kształtowanie...*, op. cit.; Dubel K.: 1998. *Parki podworskie...*, op. cit.; Chrzanowski T., Kornecki M., 1974. *Sztuka Śląska Opolskiego. Od średniowiecza do końca XIX w.* Kraków; Drobek W., Heffner K., 1992. *Infrastrukturalne i funkcjonalne czynniki zmian ludnościowych Śląska Opolskiego.* Wydawnictwo PIN Instytut Śląski, Opole; Gil E., 1967. *Spichlerze Opolszczyzny...*, op. cit.; Gil E., 1985. *Z badań muzeum...*, op. cit.; Gładysz M., 1938. *Zdobnictwo metalowe...*, op. cit.; Gładyszowa M., 1978. *Górnośląskie budownictwo...*, op. cit.; Thulie Cz., 1969. *Zabytki architektoniczne województw katowickiego i opolskiego.* Wydawnictwo Śląsk, Katowice.

⁷⁸ Projekt: P. Filipiak

⁷⁹ Zob. m.in. rozdz. 1.1. W warsztatach wzięli udział studenci architektury krajobrazu pod kierunkiem I. Niedźwieckiej-Filipiak i budownictwa pod kierunkiem Z. Kuriaty.

⁸⁰ Niedźwiecka-Filipiak I., 2002. *Wieś Pilszcz jako przykład aktualnego tematu w ramach programu Odnowa Wsi.* Materiały Kongresowe I Polskiego Kongresu Odnowy Wsi, Opole, 58–61. W roku 2003 zostały napisane dwie prace magisterskie dotyczące zagospodarowania i zabudowy wsi Pilszcz, por. Haczkowski P., 2003. *Koncepcja projektowa ochrony krajobrazu kulturowego wsi*, prowadzący pracę Z. Kuriata, archiwum uczelni; Suchniński P., 2003. *Adaptacja, modernizacja i konserwacja tradycyjnego (zabytkowego) budownictwa wiejskiego*, prowadzący pracę Z. Kuriata, archiwum uczelni.

rozwoju 10 wskazanych wsi⁸¹. Koordynatorami prac ze strony uczelni byli I. Niedźwiecka-Filipiak i Z. Kuriata, natomiast ze strony Urzędu Marszałkowskiego M. Szachowicz i R. Wilczyński (Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego).

W tym czasie wypracowano metodę, która w efekcie prowadziła do opisanego wsi i sformułowania wytycznych dalszego działania⁸², które przydatne są przy tworzeniu planów odnowy miejscowości, ze szczególnym uwzględnieniem zasobów dziedzictwa kulturowego⁸³.

Prace prowadzone były **w trzech etapach**:

1. Dwu-, trzydniowy wyjazd terenowy do wsi objętej opracowaniem.
2. Prace studialne na uczelni (kamaralne).
3. Prezentacja gotowego opracowania we wsi.

Etap 1. Początkowo studenci wraz z opiekunami naukowymi przyjeżdżali do wsi, gdzie spędzano kilka dni na zbieraniu danych za pomocą bezpośrednich inwentaryzacji urbanistycznych i fotograficznych. Mieszkańcy wsi zapewniali noclegi i wyżywienie osobom opracowującym wieś. Było to bardzo ważne, gdyż podczas wspólnych posiłków gospodarze opowiadali o swojej miejscowości i wskazywali na wiele istotnych problemów lub potrzeb. Bardzo cenne były także spotkania z lokalną społecznością, która niejednokrotnie posiadała wiele istotnych informacji związanych z historią miejscowości, jak również przekazywała własne sugestie i uwagi na temat sposobów zagospodarowania i rozwoju miejsca, w którym żyją. W trakcie pobytu spotykano się także w urzędzie gminy z władzami lokalnymi, które przedstawiały swoje spostrzeżenia, plany i sugestie dotyczące przyszłości analizowanej miejscowości. W urzędzie zbierano dane i korzystano z już istniejących opracowań dotyczących wybranej miejscowości⁸⁴.

Etap 2. Drugi etap stanowiły prace studialne – opracowanie zebranych informacji w formie planów z analizami, katalogu elementów charakterystycznych wsi i projektu jednego z miejsc problemowych wyznaczonych podczas analiz. Prace te prowadzone były na uczelni. Odwoływano się także do konsultacji wyjazdowych ze społecznością lokalną. Na tym etapie wykorzystywano materiały zebrane w terenie, prowadzono studia literaturowe, w tym historyczne, wykorzystywano rysunki i wypisy z dokumentów planistycznych dostępnych w urzędach gmin.

Etap 3. Ostatnia część prac to prezentacja całego opracowania przed mieszkańcami, władzami lokalnymi oraz przedstawicielami uczelni.

Zastosowana metoda obejmuje opracowania, które realizowane są w trzech współgrających ze sobą częściach (przykładowe opracowania: załącznik nr 2, załącznik nr 3):

⁸¹ Studenci kierunku architektura krajobrazu pracowali podczas praktyk projektowych w semestrze letnim na III roku studiów w wybranych wsiach biorących udział w Programie Odnowy Wsi.

⁸² W pierwszych latach wykonywania opracowań powstawały one dzięki doświadczeniom prowadzących zdobytym w ramach prac zleconych realizowanych przez uczelnię i na obozach naukowych, a także poprzez uczestnictwo w pracach zespołów zajmujących się planami miejscowymi (Z. Kuriata). W kolejnych okresach nawiązywano także do rozporządzeń ministerialnych. W chwili obecnej obowiązuje Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lutego 2008 r. (tekst jednolity) w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. W rozporządzeniu tym znalazły się zapisy dotyczące zakresu opracowania, które już od samego początku występowały w takiej formie w projektach wykonywanych przez uczelnię. Jeden z paragrafów rozporządzenia zawiera następujące wytyczne: § 10. 2. Do wniosku o przyznanie pomocy dołącza się wymienione w formularzu tego wniosku załączniki, w tym: 1) plan odnowy miejscowości, zawierający w szczególności: a) charakterystykę miejscowości, w której będzie realizowana operacja, b) inwentaryzację zasobów służących odnowie miejscowości, c) ocenę mocnych i słabych stron miejscowości, w której będzie realizowana operacja, d) opis planowanych zadań inwestycyjnych i przedsięwzięć aktywizujących społeczność lokalną w okresie co najmniej 7 lat od dnia przyjęcia planu odnowy miejscowości, w kolejności wynikającej z przyjętych priorytetów rozwoju miejscowości, z podaniem szacunkowych kosztów ich realizacji; 2) uchwałę: a) zebrania wiejskiego lub rady dzielnicy, albo rady osiedla w sprawie przyjęcia planu odnowy miejscowości podjętą dla każdej miejscowości, w której będzie realizowana operacja, a w przypadku gdy na terenie, na którym będzie realizowana operacja, nie ma możliwości zwołania zebrania wiejskiego lub nie została powołana rada dzielnicy albo rada osiedla — rady gminy, b) rady gminy w sprawie zatwierdzenia planu odnowy miejscowości.

⁸³ Działania i metoda prezentowane były w szeregu publikacji. Zob. m.in. Kuriata Z., 2005. *Rola opracowań z zakresu odnowy wsi w planach zagospodarowania przestrzennego*. Przegląd Komunalny nr 7 (30)2005, 40–44; Kuriata Z., 2005. *Metoda opracowania...*, op. cit.; Niedźwiecka-Filipiak I., 2003. *Program Odnowy Wsi w opracowaniach Akademii Rolniczej we Wrocławiu*. Architektura Krajobrazu, 1–2/2003, 45–53; Niedźwiecka-Filipiak I., 2004a. *Ochrona krajobrazu jako integralny element programu Odnowa Wsi Opolskiej*, [w:] *Krajobraz i ogród wiejski*. T. 2, Wydawnictwo KUL, Lublin, 137–143; Niedźwiecka-Filipiak I., 2004b. *Zadbajmy o nasz krajobraz – udział uczelni w programie Odnowa Wsi na przykładzie Żyrowej*. Materiały kongresowe II Polskiego Kongresu Odnowy Wsi, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego Gdańsk–Szymbark, 62–65; *Przemiany wizerunku wsi opolskiej pod wpływem odnowy wsi*. Architektura Krajobrazu, 1–2/2005, 18–26; Niedźwiecka-Filipiak I., 2005b. *Kreowanie wizerunku wsi w Programie Odnowy Wsi*. Przegląd Komunalny, 7/2005, 44–47.

⁸⁴ Szczególnie brano pod uwagę studium gminy i Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (jeżeli był), który stanowi prawo miejscowe i jest dokumentem wiodącym. Plan odnowy miejscowości jest dokumentem pomocniczym i zawiera jedynie sugestie oraz zalecenia związane z prawidłowym zagospodarowaniem przestrzeni wsi uwzględniającym założenia Programu Odnowy Wsi.

- Opracowanie analityczne w formie plansz zmierzające do określenia słabych i mocnych stron miejscowości oraz wizji i planu rozwoju miejscowości.
- Katalog elementów charakterystycznych.
- Koncepcje projektowe wybranych miejsc we wsi.

2.3. OPRACOWANIE ANALITYCZNE (PLANSZE)⁸⁵

Każda miejscowość składa się z wielu zróżnicowanych pod względem funkcji i formy elementów, które mają wpływ na jej wygląd. W celu określenia specyficznego charakteru poszczególnych wsi przeprowadzono analizy posiadanych zasobów, dzieląc je na odrębne zakresy tematyczne. Studia i wnioski dotyczące poszczególnych zagadnień przedstawiano na planszach oraz w katalogu elementów charakterystycznych. Przyjęcie takiego rozwiązania miało na celu lepsze zaprezentowanie i zobrazowanie problemów, z jakimi spotykają się mieszkańcy w momencie przygotowywania planów odnowy. Pokazanie odrębnych tematów w sposób graficzny pozwala w większym stopniu na właściwe opisanie stanu wyjściowego, dokonanie prawidłowej oceny elementów składowych analizowanej przestrzeni, a w konsekwencji – postawienie diagnozy i sformułowanie odpowiednich wniosków. Każda z plansz tematycznych zawierała:

- zapis stanu istniejącego,
- jego graficzną analizę,
- wnioski.

Poniżej przedstawiono przykładowy zestaw tematyczny plansz z zakresem opracowania.

Plansza 1. Opis i charakterystyka miejscowości

Aby prawidłowo podejść do opracowania planu rozwoju miejscowości, należy bardzo wnikliwie przeanalizować stan istniejący w zakresie zagospodarowania przestrzennego (tak w terenie, jak i w świetle obowiązujących dokumentów planistycznych). Stąd w pierwszej kolejności analizowano położenie miejscowości w regionie, powiązania funkcjonalne i komunikacyjne z innymi jednostkami osadniczymi, zajmowano się historią danego miejsca, a także ukształtowaniem pionowym terenu (mapa hipsometryczna), wykonywano wypis i wyrys z dostępnych, obowiązujących dokumentów planistycznych.

Wnioski:

Określenie ciekawego położenia, spadków terenu, atrakcyjności turystycznej (samej wsi i najbliższej okolicy), funkcji wsi wynikającej z dokumentów planistycznych i propozycji mieszkańców oraz kierunku rozbudowy miejscowości wynikającego z planu miejscowego (MPZP) lub ze studium gminy.

Plansza 2. Użytkowanie i funkcje terenów budowlanych

Analiza sposobów użytkowania i funkcji terenów budowlanych wsi daje możliwość określenia fizjonomii wsi, podziału na poszczególne strefy oraz ich wzajemnych relacji. Opracowując ten element, brano pod uwagę następujące składowe:

- użytkowanie terenu – tereny zabudowane (tereny budowlane o różnym przeznaczeniu) i niezabudowane (grunty orne, łąki, pastwiska, lasy, wody, nieużytki, zieleń zorganizowana, parki, skwery, cmentarze, tereny sportowe, lasy, wody, nieużytki); zaznaczano występujące we wsi tereny należące do gminy;
- funkcje terenu – mieszkalna (zabudowa jednorodzinna, wielorodzinna, zagrodowa), usługowa (rodzaje usług), przemysłowa, produkcyjna;
- funkcje budynków – budynki mieszkalne, gospodarcze, usługowe, przemysłowe, o łączonych funkcjach.

Wnioski:

Określenie dominującej zabudowy i podstawowej funkcji wsi, wyznaczenie miejsca centrum usługowego, rozmieszczenie innych stref, usytuowanie gospodarstw rolnych prowadzących

⁸⁵ Zob. załączniki 2 i 3.

produkcję i przyjęcie dla nich korytarzy dostępności do pól, określenie obszarów wsi wyłączonych spod zabudowy, zaznaczenie położenia gospodarstwa wielkoobszarowego i wyznaczenie jego stref uciążliwości (podobnie postępujemy w przypadku przemysłu).

W rozplanowaniu wsi, w sposobie jej zagospodarowania jest zapisana historia miejsca i pokoleń, które tę przestrzeń urządzały. Dlatego próbując wprowadzać zmiany, dokładać nowe elementy, należy choć w części uszanować istniejący układ i próbować powiązać stare z nowym.

Plansza 3. Analiza kierunków rozwoju wsi

Określenie dotychczasowego kierunku rozwoju przestrzennego wsi odbywało się na podstawie zebranych informacji dotyczących wieku budynków (przyjęte okresy czasowe: do 1945 r., lata 1945–1980, po 1980 r.). Brane były pod uwagę także uzupełnienia zabudowy o budynki aktualnie powstające (budowa na etapie fundamentów). Przyjęte przedziały czasowe wynikały ze specyficznych różnic, przede wszystkim architektonicznych, zauważalnych w zabudowie powstającej w kolejnych latach. W badanym regionie budynki powstałe do 1945 r. to przede wszystkim zabudowa zagrodowa, czasem folwarczna z budynkami o dachach najczęściej dwuspadowych. Drugi przedział – lata 1945–1980 – to czas, w którym na obszarze całej Polski stawiano najczęściej typowe domy w kształcie sześcianów z płaskimi dachami lub inne o bardzo skromnej formie. Natomiast ostatni okres, po roku 1980, to zabudowa o skomplikowanych kształtach, z wielospadowymi dachami o różnym nachyleniu.

Stan techniczny budynków (dobry, średni, zły): zaznaczenie ruin i miejsc po wyburzeniach, zestawienie procentowe stanu technicznego budynków według ulic (jeżeli we wsi występuje więcej niż jedna ulica). Ocena stanu technicznego dotyczyła jedynie wyglądu zewnętrznego obiektów budowlanych.

Ustawienie budynków do drogi (szczytowe, kalenicowe), zestawienie procentowe ulicami (jeżeli we wsi występowała więcej niż jedna ulica).

Wnioski:

Określenie kierunków rozwoju wsi na przestrzeni wieków, a także w ostatnich 50 latach, zaznaczenie terenów wskazanych w dokumentach planistycznych pod zabudowę, co dawało możliwość wyznaczenia najbardziej korzystnych lokalizacji terenów budowlanych, a tym samym prawidłowego rozwoju przestrzennego. Jednocześnie wskazywano obszary wymagające rewitalizacji, obszary szczególnie cenne, obiekty do wyburzenia, a także określano, jakie ustawienie budynków przeważa wzdłuż poszczególnych ulic.

Projektując nowy układ zabudowy, należy zachować historyczny kształt z jednoczesnym nawiązaniem do linii zabudowy i ustawienia budynków w stosunku do ulicy.

Plansza 4. Zabudowa istniejąca – ściany i dachy

Analiza zabudowy obejmowała następujące elementy:

- rodzaj budulca ścian (drewniane, kamienne, murowane, łączone), rodzaj tynku, kolor elewacji, występowanie elementów sztukatorskich, gzymsów, obramowania okien i drzwi itp. – zestawienia procentowe;
- dachy – forma dachu (jednospadowy, dwuspadowy, wielospadowy, inna forma), nachylenie połaci dachowych (dach płaski, nachylenie do 30°, 45° i powyżej), materiał pokrywowy dachu, kolor pokrycia – zestawienia procentowe.

Wnioski:

Zaznaczano miejsca z przewagą określonych materiałów użytych do budowy ścian oraz ich jednolitą kolorystyką, wyznaczano obszary, na których występują dachy o przeważającym rodzaju pokrycia, o określonych nachyleniu i kolorystyce, wyznaczano obszary konfliktowe.

Plansza 5. Infrastruktura techniczna

Infrastrukturę techniczną można podzielić na dwie zasadnicze grupy tematyczne:

- komunikację (klasa drogi, natężenie ruchu, rodzaj nawierzchni, stan techniczny, chodniki, ścieżki rowerowe, przystanki, parkingi, zatoki, tereny kolejowe, mosty, wiadukty);
- infrastrukturę sieciową podziemną i naziemną (kanalizacja sanitarna, deszczowa, wodociągi, gaz, tereny wodonośne, ujęcia wody, przepompownie, stacje redukcyjne, energetyka i telekomunikacja, stacje transformatorowe).

Wnioski:

Wyróżnienie ulicy (drogi) głównej, funkcje ulic (dróg) pozostałych, określano natężenie ruchu na ulicach i drogach we wsi, zaznaczano rodzaj nawierzchni, wskazywano drogi do zachowania, odtworzenia, propozycje przebiegu nowych ulic, wskazywano miejsca budowy nowych chodników, ścieżek rowerowych, przystanków, zatok, parkingów, szlaków turystycznych. Tereny wyłączone spod zabudowy w miejscach przebiegu kolektorów kanalizacyjnych, wodociągów, linii gazowych oraz linii energetycznych średniego i wysokiego napięcia, wyznaczano tzw. pasy infrastrukturalne.

Plansza 6. Woda i zieleń we wsi

Woda (wody płynące i stojące, rowy melioracyjne, kładki i mosty, tereny zalewowe, budowle inżynierskie związane z gospodarką wodną, oczka wodne, zbiorniki ppoż.).

Zieleń (lasy, parki, zieleńce, skwery, zieleń przy drogach, aleje, szpalery), pojedyncze okazy (w miarę możliwości inwentaryzacja dendrologiczna), ogrody, sady, warzywniki, przedogródki (warzywnik, ogród kwiatowy, trawnik z zielenią, mieszane).

Wnioski:

Zaznaczano wody, które należy zachować, odtworzyć, wyznaczano tereny wyłączone spod zabudowy (np. zalewowe), wyznaczano tereny zieleni łąkowej, obszarów bagiennych porosłych roślinnością, którą należy pozostawić, zawarto wnioski dotyczące zbiorników ppoż. i oczek wodnych. Określano i wyznaczono miejsca występowania dominującego gatunku zieleni (jeden lub kilka), opisano, gdzie i jakie uzupełnienia w zieleni należy wykonać, określano zalecaną zieleń do nowych nasadzeń charakterystyczną dla danego miejsca, rodzaj dominującego przedogródka.

Plansza 7. Elementy małej architektury

Ogrodzenia (charakterystyczne ogrodzenia we wsi – płoty drewniane, metalowe, betonowe, mieszane; mury – kamienne, ceglane, mieszane, bramy i furty).

Kapliczki i krzyże przydrożne, fontanny, pomniki i pojedyncze głazy, place zabaw dla dzieci, miejsca na odpadki stałe, lampy oświetleniowe, kosze na śmieci.

Wnioski:

Zaznaczano rodzaj i zasięg występowania charakterystycznych w danej wsi ogrodzeń, zaznaczano ciekawe wjazdy na posesje i inne elementy małej architektury stanowiące o charakterze miejscowości.

Plansza 8. Analiza elementów charakteryzujących wieś (mocne i słabe strony miejscowości)

Zabytki oraz obiekty wyróżniające daną wieś (obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków, jak i zakwalifikowane do ochrony). Obiekty charakterystyczne wyróżniające ją, nieobjęte żadnymi formami ochrony.

Wnętrza krajobrazowe, w tym wjazdy do wsi, wnętrza – zarówno pozytywne, jak i negatywne.

Panoramy miejscowości (linie zabudowy, linie zieleni, dominanty).

Wnioski:

Wyznaczano miejsca szczególne dla wsi, biorąc pod uwagę występowanie obiektów podlegających ochronie, a także ze względu na wyróżniające ją specyficzne obiekty, określano zasięg stref ochronnych, pokazywano wnętrza krajobrazowe do zachowania i poprawy, wskazywano miejsca w panoramie wsi, które powinny być zmienione.

Na podstawie przeprowadzonych studiów i analiz oraz wyciągniętych wniosków cząstkowych z poszczególnych opracowań stawiano diagnozę ogólną dotyczącą pozytywnych i negatywnych elementów i obszarów występujących we wsi. Określano mocne i słabe strony wsi, kładąc nacisk na te elementy dodatnie, które będą decydowały o charakterze miejscowości i które mogą w przyszłości stanowić zarówno jej wyróżnik, jak i siłę sprawczą przyszłych działań oraz pozwolą na jej dalszy rozwój.

Wyróżniano także słabe strony miejscowości, podając sposoby ich naprawy, w taki sposób, aby dopełniały pozytywny wizerunek wsi.

Plansza 9. Plan rozwoju miejscowości

Mając na uwadze cel, jaki został postawiony, tj. poprawę standardu i jakości życia na wsi z jednoczesnym zachowaniem jej tożsamości, tak pod względem materialnym, jak i duchowym, starano się nakreślić kierunek rozwoju miejscowości. Wraz z mieszkańcami wsi ustalano priorytety, a wszystko podporządkowywano myśli przewodniej charakteryzującej i opisującej wieś. Miało to na celu rozwijanie nowych dziedzin gospodarowania zaakceptowanych przez społeczność lokalną, zgodnych z jej dziedzictwem kulturowym jako wyznacznikiem tożsamości miejsca, tożsamości grupy społecznej, która z tym miejscem się identyfikuje.

2.4. KATALOG ELEMENTÓW CHARAKTERYSTYCZNYCH

W katalogu informacje podawano w formie graficznej – w postaci zdjęć, szkiców, schematów, wykresów, które zostały opatrzone krótkimi opisami wyjaśniającymi treść rysunków i zdjęć. W każdym rozdziale katalogu przeplatają się dwa elementy składowe – graficzne i opisowe. Jest on uzupełnieniem analiz wykonywanych na planszach.

Poniżej przykładowy układ rozdziałów w katalogu:

Rozdział 1. Położenie miejscowości i rys historyczny⁸⁶

Na wstępie opisywano położenie miejscowości w regionie i uwarunkowania wynikające z jej usytuowania (zarówno w sieci osadniczej, jak i w środowisku naturalnym). W tej części opracowania przedstawiano historię miejscowości, dołączano opisy podane przez mieszkańców lub osoby, które znają miejscowość, dołączano w miarę możliwości stare zdjęcia, szkice, mapy albo różne opracowania (z podaniem źródła). Zamieszczano również opis tradycji, zwyczajów, strojów, obrzędów, imprez cyklicznych organizowanych przez mieszkańców wsi. Na końcu umieszczano ważne osobowości we wsi (ludzie ciekawi, dziwni, niezwykli).

Rozdział 2. Układ urbanistyczny miejscowości

Wiek budynków. Przyjęto następujące zakresy czasowe: do roku 1945, lata 1945–1980, po 1980 r., analogicznie do analizy na planszach. Opisywano najstarszą część wsi i przewidywane kierunki rozbudowy.

Jeśli istniała możliwość określenia precyzyjnej daty powstania obiektu, należało ją podać. Dołączano ilustrację zdjęciową. Podawano obliczenia procentowe odnoszące się do każdego przedziału czasowego z podziałem na budynki mieszkalne i budynki gospodarcze (osobno i razem). Dołączano wykresy. Na końcu każdego podrozdziału podawano krótkie podsumowanie.

Ustawienie kalenicy na budynkach w stosunku do drogi. Określano, czy budynki stojące przy drodze są do niej ustawione szczytowo czy kalenicowo. Dołączano opisy i zdjęcia pierzei ulic. Podawano procentowe zestawienie, dołączano obliczenia dotyczące ustawienia budynków do drogi i wykresy.

Rozdział 3. Zabudowa

Charakterystyczne rodzaje zagród – szkice 1:500 z opisem układu budynków w zagrodzie i zaznaczoną drogą dojazdową. Lokalizacja we wsi, opis poszczególnych obiektów ze zdjęciami całych zagród. Określano, w miarę możliwości, które z nich nadal są zagrodami o funkcji rolniczej.

Budynki. Uwzględniano wszystkie budynki we wsi: mieszkalne, gospodarcze, usługowe itp. (Obliczano procentowe zestawienie do każdego tematu, do budynków mieszkalnych i gospodarczych – osobno i razem). Opisy budynków powstawały na podstawie map dotyczących ich funkcji, stanu technicznego (dobry, średni, zły – na podstawie oceny wizualnej określającej

⁸⁶ Zob. załączniki 2 i 3.

materiał użyty do budowy ścian, kolorystykę elewacji, dachy). Obliczenia i wykresy przy wszystkich opisach wykonywano z podziałem na budynki mieszkalne oraz gospodarcze (osobno i razem).

Opis do budynków (wybierano najbardziej charakterystyczne typy do każdego podpunktu).

a) Opis budynków mieszkalnych

- ◆ Cechy budynków starych – wielkość (liczba kondygnacji), materiał, wykończenie, detal, kolor, kąt dachu, rodzaj pokrycia dachu (fotografie, szkice lub aksonometrie).
- ◆ Charakterystyczne cechy nowych budynków (jeśli były jakieś typowe). Do wszystkich wniosków dołączano zdjęcia lub szkic z krótkim opisem i lokalizacją.
- ◆ W podsumowaniu pokazywano pozytywne i negatywne przykłady remontów i adaptacji oraz wstawiania nowych obiektów.

b) Opis budynków gospodarczych

Stodoły – jakie tego typu obiekty charakterystyczne (ze względu na materiał, wielkość) znajdują się na terenie wsi. Pokazywano pozytywne i negatywne przykłady remontów i adaptacji oraz stawiania nowych obiektów.

c) Budynki użyteczności publicznej – kościoły, sklepy, gastronomia, usługi. Pokazywano pozytywne i negatywne przykłady remontów i adaptacji oraz sytuowania nowych obiektów.

d) Detal architektoniczny – zdjęcia lub szkice z opisem charakterystycznego detalu.

Detal systematyzowano, np. gzymsy, obwódki wokół okien, zakończenia szczytów budynków, kapliczki w murze, inne. Detale rozdzielano na te, które dotyczą budynków mieszkalnych, stodół i budynków gospodarczych, budynków folwarcznych (jeśli taki był we wsi), dworu lub pałacu, kościoła lub innych obiektów sakralnych.

Zestawienia podawane były w formie tabel z rysunkami detalu.

e) Mała architektura – ogrodzenia, bramy, furty (stare lub nowe), kapliczki, altany, wiaty przyśrankowe, kosze na śmieci, lampy ławki. Pokazywano pozytywne i negatywne przykłady rozwiązań stosowanych we wsi.

f) Zabytki – mogły być uwzględnione wcześniej.

Rozdział 4. Infrastruktura (opis dotyczył elementów widocznych w krajobrazie)

Komunikacja – drogi, chodniki, parkingi i ich nawierzchnie. Opis stanu istniejącego ze zdjęciami.

Energetyka – opis trafostacji, słupów itp.

Inne elementy infrastruktury widoczne w krajobrazie wraz z opisem.

Rozdział 5. Zieleń i woda (należało wyodrębnić charakterystyczną zieleń, która nasadzana była historycznie i tę, która jest efektem mody i naśladownictwa w ostatnich latach)

Pokazywano charakterystyczne typy **przedogródków** – tradycyjne i współczesne lub mieszane. Wykonano procentowe zestawienie z wykresami na podstawie mapy. Ogólnie podawano dominujące gatunki roślin w przedogródkach tradycyjnych i współczesnych.

Opisywano sposób zagospodarowania terenów za budynkami, np. sad, warzywnik, pole, nieużytek itp. Podawano procentowe zestawienia.

Określano charakterystyczną zieleń na terenach wspólnych. Opisywano zieleń wzdłuż ciągów komunikacyjnych – trawniki, krzewy, szpalery lub aleje, żywopłoty itp. Uwzględniono także miejsca ciekawe z jakiegoś względu – place, parki, skwery, zieleńce.

Zaznaczano i opisywano indywidualne okazy drzew lub krzewów interesujące ze względu na wiek, ustawienie we wnętrzu krajobrazowym – zamkniętym albo panoramie (dominanta, akcent, zamknięcie wnętrza krajobrazowego, uzupełnienie ścian wnętrza krajobrazowego itp.). Mogły być to obiekty cenne również ze względu na oryginalny wygląd. Najważniejsze okazy inwentaryzowano z lokalizacją.

Stawy o różnej funkcji (hodowlane, młyńskie, ozdobne, zbiorniki ppoż., oczka wodne itp.) – opisywano stan wody, brzegów, zieleń towarzyszącą itp.

Cieki wodne, rowy – opisywano stan brzegów oraz małą architekturę towarzyszącą wodzie, np. mostki, zejścia.

Na końcu umieszczano krótkie podsumowanie.

Rozdział 6. Panoramy i wnętrza krajobrazowe

Należało zrobić panoramy wjazdów do wsi, również z okolicy, skąd wieś jest widoczna. Liczbę zdjęć dobierano w zależności od wielkości panoramy. Wykonywano dwie nakładki na zdjęcia – pierwszą z oceną stanu istniejącego, drugą z sugestią zmian.

Analizy te mogły zostać zawarte jedynie na planszach.

Rozdział 7. Słabe i mocne strony miejscowości (plusy i minusy miejscowości)

Są to wnioski z poprzednich map i rozdziałów usystematyzowane według ważności. Podawane są w sposób czytelny, dołączano do nich krótki, hasłowy opis. Opisywano wszystkie zauważone walory i mankamenty badanego obszaru. Ma to na celu określenie miejsc najbardziej problemowych do fazy projektowej. Tematy ułożono w kolejności – według rangi.

Rozdział 8. Plan rozwoju wsi (w zakresie poprzednich analiz)

Jest to odpowiedź na pytania stawiane w rozdziale poprzednim. Zawarto tu również krótką wizję rozwoju – propozycję wyglądu wsi w przyszłości oraz szkieletowe propozycje zmian.

2.5. KONCEPCJE PROJEKTOWE⁸⁷

Zagospodarowanie miejsc wspólnych przy uwzględnieniu cech charakterystycznych miejscowości podkreślających jej odrębność

Koncepcje projektowe uwzględniały poprzednie analizy, których celem było określenie charakterystycznych cech zabudowy, wykorzystanych w momencie stawiania nowych obiektów, remontu starych lub przy wprowadzaniu małej architektury. Badania zieleni i wody również miały na celu określenie gatunków zieleni specyficznych dla danego obszaru (należy unikać modnych nowych „iglaków” zarówno w zieleni prywatnej, jak również ogólnodostępnej).

Koncepcja projektowa zawierała:

1. Stan istniejący z inwentaryzacją poszczególnych elementów w zależności od tematu.
2. Rzut podstawowy (projekt zagospodarowania) – skala dobrana była do zakresu opracowania.
3. Przekroje – minimum 2.
4. Zdjęcia z nakładkami uwzględniającymi zmiany. Mogły to być wnętrza, które analizowano wcześniej.
5. Detale, dobór małej architektury, nawierzchni. Wszystko w zależności od tematu. Detale należało dostosować do indywidualnego charakteru miejscowości, który został określony wcześniej.

⁸⁷ Zob. załączniki 2 i 3.

3. MIEJSCOWOŚCI OBJĘTE OPRACOWANIEM W LATACH 2003–2007 – KRÓTKI OPIS I EFEKTY PRAC

Przez sześć kolejnych lat, od 2003 do 2008 r., w Instytucie Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu wykonywane były opracowania dotyczące możliwości rozwoju przestrzennego we wskazanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego wsiach województwa opolskiego. Spotkania z mieszkańcami poszczególnych miejscowości odbywały się jedynie w trakcie wykonywanych prac. Później takich konsultacji społecznych nie przeprowadzono, jak również nie sprawdzano, w jaki sposób przekazane projekty były realizowane. Brakowało działań w zakresie kontroli nad realizacją przyjętych w opracowaniach rozwiązań. Stąd zrodziła się potrzeba sprawdzenia rezultatów działalności poszczególnych wsi dotyczących ochrony krajobrazu, dziedzictwa kulturowego, poprawy wizerunku czy porządkowania bliższego i dalszego otoczenia.

W roku 2008 przeprowadzono badania mające na celu sprawdzenie i ocenę realizacji projektów w zakresie zagospodarowania przestrzennego wybranych miejsc w 48 wsiach, które objęte zostały analizami w latach 2003–2007⁸⁸. W tym celu zorganizowano wyjazdy do każdej miejscowości, w trakcie których dokonano wizji lokalnych całych wsi, zwracając szczególną uwagę na jej odbiór wizualny (wywierane wrażenie) i zauważalne zmiany, jakie dokonały się od momentu ostatniego pobytu. Dotyczyło to m.in. stanu zachowania poszczególnych budynków, obiektów małej architektury i zieleni. Należy zaznaczyć, że każde wcześniejsze opracowanie poprzedzone było dokładną inwentaryzacją urbanistyczną, a osoby nadzorujące prace miały dobre rozeznanie stanu rzeczywistego miejscowości w czasie, gdy te były objęte pracami. Dzięki temu objazd połączony z wizją lokalną dawał możliwość wykonania porównania stanu wsi w roku opracowania ze stanem, jaki miał miejsce jesienią 2008 r.⁸⁹

Szczególną uwagę zwracano na stan realizacji przekazanych projektów dotyczących zagospodarowania wybranych lub wskazanych przez mieszkańców miejsc do zagospodarowania (parki wiejskie, miejsca spotkań, otoczenie obiektów użyteczności publicznej, obiekty sportowo-rekreacyjne). Oprócz tego prowadzono rozmowy z liderami poszczególnych wsi oraz przedstawicielami urzędów gmin, szczególnie z osobami, które w gminie koordynowały Program Odnowy Wsi Opolskiej. W trakcie tych rozmów zwracano uwagę na odbiór przez społeczności lokalne treści zawartych w przekazanych opracowaniach, ich zainteresowanie dokumentem, chęć skorzystania z wniosków zawartych w jego części końcowej, a także wyrażane spostrzeżenia. W trakcie wyjazdów wykonywana była ankieta dotycząca aktualnego stanu zagospodarowania przestrzennego wsi, stanu zagospodarowania zaprojektowanych miejsc, a także stopnia zaawansowania realizacji dokumentów planistycznych, jakie powinna wykonać gmina (aktualizacja studium gminy, wykonanie nowego lub zmiana istniejącego Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego).

Po przeanalizowaniu zebranych danych i posiadanych opracowań porównano stan zagospodarowania i stopień zainwestowania każdej miejscowości, w momencie kiedy przystępowano do wykonania koncepcji rozwoju miejscowości (lata 2003–2007) ze stanem, jaki miał miejsce w roku 2008.

⁸⁸ Wyłączono wsie objęte opracowaniem w 2008 r. ze względu na brak możliwości oceny efektów prac.

⁸⁹ Osobami nadzorującymi i koordynującymi prace byli: Z. Kuriata i I. Niedźwiecka-Filipiak. Każda z nich kilkakrotnie była w poszczególnych wsiach, co umożliwiło orientowanie się w jej rozplanowaniu przestrzennym, posiadanych zasobach budowlanych, kulturowych, występujących cennych obiektach, w tym zabytkowych, posiadanych atrakcjach, a także problemach, z jakimi borykali się mieszkańcy. Przeprowadzono także rozmowy z przedstawicielami władz gminnych, uzyskując informacje dotyczące przewidywanych kierunków rozwoju analizowanych miejscowości. Wyjazdy terenowe latem i jesienią 2008 r. były również realizowane przez ww. osoby.

Poniższe prezentacje poszczególnych wsi składają się z dwóch zasadniczych części:

- **stan wyjściowy** – dane i ich analizy w formie opisów oraz wybranych plansz, wykonanych w roku opracowania (jest to bardzo niewielka część całego opracowania wykonywanego dla konkretnej wsi; cały jego zakres zaprezentowano w załącznikach 2 i 3);
- **podsumowanie** – wnioski wynikające z materiałów i danych zebranych w trakcie badań w roku 2008.

W pierwszej części każdego opisu umieszczano krótką historię miejscowości. Następnie wskazywano charakterystyczne, najważniejsze elementy wsi, wyróżniki przestrzeni, to, co decydowało o charakterze i tradycji tego miejsca. Przedstawiano zauważalne mocne i słabe strony (atuty i mankamenty), które dostrzeżono podczas wykonywania opracowań i zaprezentowano w materiałach przekazanych do miejscowości. W miarę możliwości przedstawiano sugestie, które mogłyby wpłynąć korzystnie na poprawę wizerunku wsi oraz prezentowano koncepcje projektowe zagospodarowania wybranych miejsc. Skupiano się głównie na prezentacji tej części opracowania, która dotyczyła krajobrazu miejscowości, bez uwzględniania jej niematerialnych zasobów (tradycji, zwyczajów, cyklicznych imprez, inicjatyw mieszkańców zmierzających do integracji społeczności lokalnej). Zarówno część graficzna, jak i opisowa jest jedynie telegraficznym skrótem całego opracowania, które przekazywane było poszczególnym miejscowościom⁹⁰.

Druga część opisu zawiera podsumowanie stanowiące wynik analiz danych zebranych w trakcie wizji terenowej, jaką przeprowadzono jesienią 2008 r. Tutaj skupiano się przede wszystkim na ocenie stopnia zaawansowania realizacji poszczególnych projektów, zmianach w zagospodarowaniu przestrzennym wsi i poprawie tych elementów miejscowości, które w koncepcji rozwoju wsi zostały wskazane. Przedstawiono również stopień zaawansowania prac nad planami miejscowymi badanych wsi, które powinny zostać wykonane przez urzędy gmin.

Punktem wyjścia do tej części pracy były przekazane przez uczelnię plany rozwoju miejscowości, wizje lokalne, jakie przeprowadzono w roku 2008, dane z przeprowadzonych ankiet oraz informacje zawarte w dokumentach planistycznych znajdujących się w urzędach gmin i na ich stronach internetowych.

3.1. BIAŁA NYSKA, GMINA NYSA (2005)

Opracowanie 2005 r.

Biała Nyska jest jedną z najstarszych wsi na Śląsku Opolskim, istniała już w 1231 r. Pod koniec XIII w. powstał tu zamek. Na jego miejscu wybudowano w XVI w. pałac, który następnie w 1897 r. przebudowano⁹¹. Był on obiektem murowanym, otynkowanym, wykonanym z cegły i kamienia, założonym na bazie czworoboku. Miał wewnętrzny dziedziniec i dobudowaną okrągłą narożną wieżę. Obramowania okien i otworów wejściowych były w stylu renesansowym. Budowla odbijała się w lustrze wody jeziora, które było jednym z elementów parku krajobrazowego położonego na wschód od zamku. Dziś nie został żaden ślad po zamku, który został zrujnowany w 1945 r. Jedynie brama wjazdowa do całego założenia świadczy o jego dawnej świetności.

W momencie wykonywania opracowania znajdowały się we wsi kościół, szkoła z przedszkolem, a także sporo usług usytuowanych na obrzeżach miejscowości. Większość budynków we wsi pokryta była tynkiem w kolorach białym, odcieniach szarości oraz pastelowych. Dachy budynków mieszkalnych, sprzed 1945 r., kryte były przeważnie czerwoną dachówką, w nowszych przeważała papa, a także blachodachówka i gonty papowe. Około 50% obiektów budowlanych

⁹⁰ Wszystkie opracowania w wersji elektronicznej znajdują się w Archiwum Instytutu Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Jedynie opracowania przekazane w pierwszych dwóch latach współpracy w Programie Odnowy Wsi Opolskiej były wykonywane w sposób tradycyjny, w wersji papierowej. Były to pojedyncze egzemplarze, które otrzymały władze lokalne do dyspozycji. Jedynym śladem tych prac, który został na uczelni, są zdjęcia plansz o różnej jakości technicznej i, niestety, nie wszystkie nadają się do publikacji.

⁹¹ www.opolszczyzna.net/html/biala_nyska_-_bielau.html

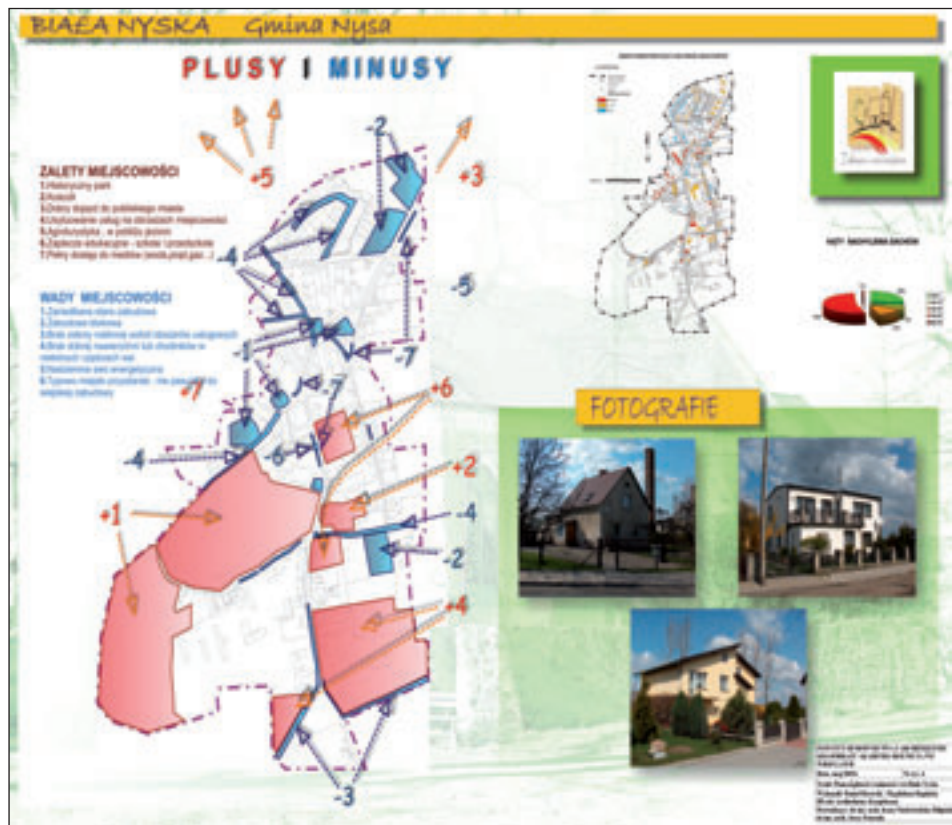
miało dachy o kącie nachylenia 45°, około 30% to budynki z płaskimi dachami powstałe w latach 1945–1980.

Wizerunek wsi niszczyła zabudowa blokowa, która, nieosłonięta wysoką zielenią, widoczna była przy wjeździe. Mankamentem były również: brak osłony roślinnej przy obiektach usługowych, a także okolice przystanku autobusowego wraz z ciężkim, betonowym, przytłaczającym ogrodzeniem w centrum wsi.

Miejscowość ta jest atrakcyjna z kilku powodów. Ze względu na bardzo bliskie sąsiedztwo miasta Nysy stała się miejscem, do którego chętnie przenoszą się jego mieszkańcy. Jednak największym atutem jest zachowany do dziś park, w którym na powierzchni kilkunastu hektarów przewiduje się wprowadzenie obiektów rekreacyjnych o różnym profilu. Niemalże znaczenie ma również położone w pobliżu Jezioro Nyskie przyciągające turystów nie tylko z najbliższej okolicy, ale również z całego regionu.

W projektach ujęto sugestie dotyczące nasadzeń osłaniających nieatrakcyjne części wsi, a także zagospodarowanie jej centrum, aby stało się bardziej interesujące dla mieszkańców.

Opracowanie zostało przekazane w czerwcu 2005 r.

Ryc. 3. Plansza ze słabymi i mocnymi stronami miejscowości (2005)
 Fig. 3. Chart with weak and strong sides of the village (2005)

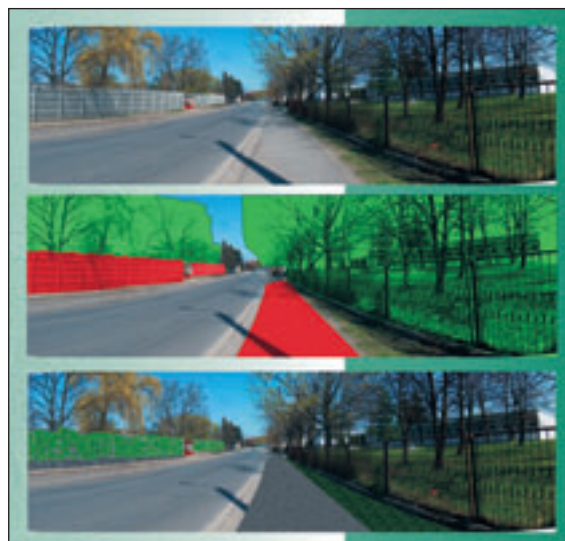

Ryc. 4. Plan rozwoju miejscowości (2005)
 Fig. 4. Plan of development of the village (2005)

Ryc. 5. Koncepcja zagospodarowania centrum wsi przy sklepie (2005)
Fig. 5. Concept of management of the village centre by the shop (2005)

Ryc. 6. Propozycja obsadzenia pnąciami betonowego ogrodzenia w centrum wsi (2005)
Fig. 6. Proposal for planting creepers at a concrete fence in the village centre (2005)

Ryc. 7. Otoczenie sklepu – brak realizacji (stan na jesień 2008)
Fig. 7. Shop surroundings, lack of realization (autumn 2008)

Ryc. 8. Betonowe ogrodzenie – brak realizacji (stan na 2008)
Fig. 8. Concrete enclosure, lack of realization (2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nysa – obowiązuje studium z 2001 r.

MPZP – jesienią 2008 r. plan dotyczący części wsi był w trakcie opracowania.

Układ przestrzenny – obecnie nadal panuje chaos przestrzenny i architektoniczny we wsi.

Zabudowa – brak jednolitej formy i kolorystyki nowych obiektów powstających aktualnie we wsi.

Zieleń, woda – jeśli chodzi o park, to w części reprezentacyjnej nadal brak dbałości o szczegóły. W pozostałej części wprowadzono nowe obiekty pełniące różne funkcje, co pozytywnie wpływa na wizerunek całości parku. Zrekonstruowano staw, postawiono wiatę, wybudowano plac zabaw.

Wieś – nadal odczuwa się brak zieleni wysokiej przy osiedlu domów wielorodzinnych i zagospodarowania skweru przy sklepie.

Projekty – w chwili obecnej brak realizacji projektów.

Z ankiety i wywiadu przeprowadzonych we wsi wynika, że prace i pobyt studentów stały się inspiracją do dalszych działań.

3.2. BIEDRZYCHOWICE, GMINA GŁOGÓWEK (2005)

Opracowanie 2005 r.

Pierwsza wzmianka pisemna o miejscowości pochodzi z XIII w.; jest to zapis w kronice mówiący o akcie darowizny księcia Kazimierza Opolskiego dla klasztoru w Czarnowasach.

Nazwa Biedrzychowice pochodzi od nazwy osobowej Biedrzych.

Najstarszą budowlą jest kościół parafialny pod wezwaniem (w chwili obecnej) Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny wzmiankowany w dokumencie Bolka Opolskiego z 1430 r. Po pożarze w XVIII w. został odbudowany lub przebudowany w stylu barokowym; kolejna przebudowa ma miejsce w roku 1930. Biedrzychowice posiadają kronikę parafialną prowadzoną od 1855 r.

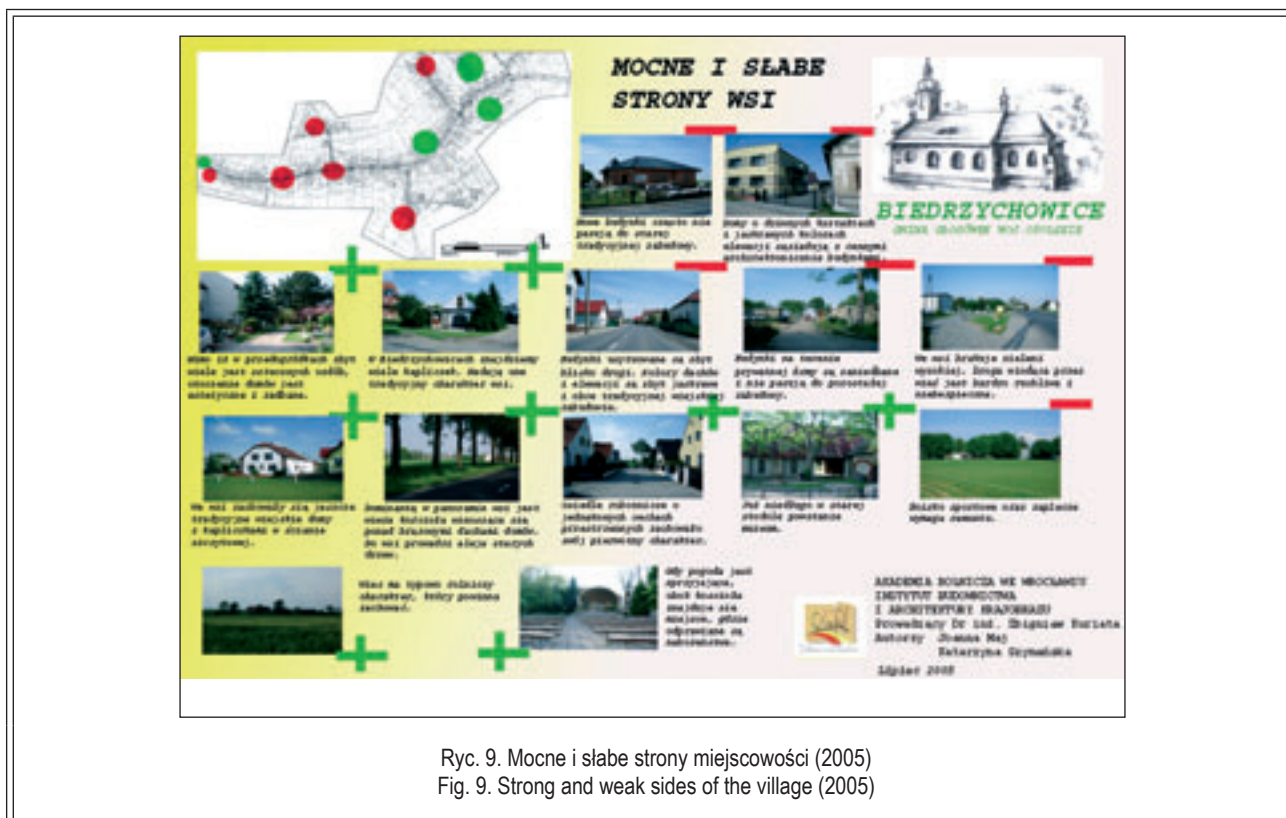
Pierwsze wzmianki o istnieniu szkoły pochodzą z końca XVII w. i zawarte są w sprawozdaniach powiżytacyjnych Diecezji Wrocławskiej⁹².

Wieś była w pierwotnym kształcie ulicówką, po rozbudowie stała się wielodrożnicą regularną o uporządkowanej zabudowie z barokowym kościołem w środku. W trakcie opracowania stwierdzono, że jest to wieś typowo rolnicza o długich tradycjach, dlatego rolnictwo powinno tutaj w przyszłości dominować. W związku z powyższym, przy określaniu wizerunku wsi należy szczególnie naciskać na element wiejskości.

Przy kościele znajdują się zabudowania gospodarcze, które zamienione zostały na miejsce spotkań i muzeum „Farska stodoła”. Określono, że to miejsce wraz z otoczeniem powinno stanowić element wyróżniający miejscowość i być jej wizytówką.

W ramach opracowania zrealizowano projekt przewidujący założenie ogrodu przy budynku dawnej stodoły („Farska stodoła”). Inne elementy zawarte w programie rozwoju miejscowości to: objęcie ochroną wszystkich kapliczek, jakie w tej miejscowości się znajdują, wyeliminowanie ruchu tranzytowego ze wsi poprzez budowę obwodnicy, modernizacja dróg i chodników dla pieszych z budową trasy rowerowej, odtworzenie zieleni wysokiej i nowe nasadzenia na wjazdach, modernizacja boiska sportowego i odtworzenie zieleni śródpolnej oraz dbałość o nią.

Opracowanie zostało przekazane 03.08.2005 r.

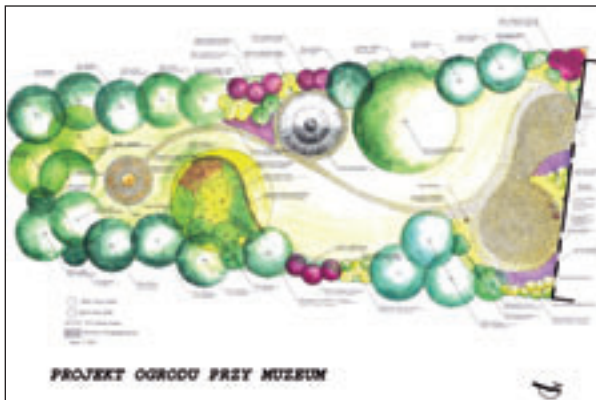

Ryc. 9. Mocne i słabe strony miejscowości (2005)
Fig. 9. Strong and weak sides of the village (2005)

⁹² www.glogowek.pl

Ryc. 10. Plan rozwoju miejscowości Biedzychowice (2005)
Fig. 10. Plan of development of the village Biedzychowice (2005)

Ryc. 11. Koncepcja zagospodarowania ogrodu przy muzeum (2005)
Fig. 11. Concept of management of the garden area by the museum (2005)

Ryc. 12. Wizualizacje zagospodarowania ogrodu (2005)
Fig. 12. Visualisation of garden management (2005)

Ryc. 13. Teren do zagospodarowania (stan 2005)
Fig. 13. Area for management (state 2005)

Ryc. 14. Teren opracowania – brak realizacji
(stan wrzesień 2008)
Fig. 14. Area of the study – lack of realization
(state September 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa – dokument opracowany w roku 1998; obecnie realizowana jest aktualizacja studium. Zakończenie prac 2008/2009 r.

MPZP – brak.

Układ przestrzenny – nie uległ zmianie. Położenie przy głównej drodze tranzytowej w dalszym ciągu jest uciążliwe dla mieszkańców. Zalecana budowa obwodnicy miejscowości.

Zabudowa – zabudowa wsi zwarta. Dominuje zabudowa zagrodowa z dużymi budynkami inwentarskimi i magazynowymi. Wiele budynków wyremontowano, zauważa się jednak ich dużą różnorodność kolorystyczną – psuje to wizerunek wsi. Przy remontach niszczonej jest detale architektoniczne, przez co wieś traci swoją tożsamość. Tak jak poprzednio poszczególne zagrody są bardzo dobrze utrzymane, dzięki czemu sama miejscowość sprawia wrażenie zadbanej.

Zieleń, woda – we wsi, tak jak wcześniej, brak jest zieleni wysokiej wzdłuż głównej drogi. W ogródkach przeważa zieleń iglasta. Zaleca się zwracanie większej uwagi na dobór gatunkowy roślin (drzewa i krzewy liściaste rodzime).

Projekty – brak realizacji projektu, zagospodarowanie ogrodu przy „Farskiej stodole”. Daleko zaawansowane są prace przy samym budynku muzeum.

3.3. BIERAWA, GMINA BIERAWA (2004)

Opracowanie 2004 r.

Najwcześniejszy dokument o Bierawie wystawiony został w 1308 r. przez księcia Kaźka Bytomskiego, który przeniósł majątek bierawski na prawo niemieckie. Godnym uwagi jest zabytkowy kościół wybudowany w stylu renesansowym w XVI w. ufundowany przez Piotra Dluhomila⁹³.

W czasie opracowania obszar wsi wynosił 1 286 ha (w tym 335 ha to obszary leśne). Miejscowość zamieszkiwało 1 539 osób. Była ona wsią o funkcji przemysłowo-rolniczej. Jej mieszkańcy znajdowali zatrudnienie głównie w Zakładach Azotowych „Kędzierzyn” z uwagi na ich bliskie sąsiedztwo, w samym Kędzierzynie-Koźlu i w zakładach na terenie gminy. Wieś miała nową szkołę podstawową z salą gimnastyczną, dwuoddziałowe przedszkole, ośrodek zdrowia, boisko sportowe, remizę OSP i dworzec kolejowy. Nowo wybudowany dom kultury prowadził różnorodne formy upowszechniania kultury. Działały w nim biblioteka i wypożyczalnia kaset video. Dobrze rozwinięta

⁹³ www.bierawa.pl/index2.php3

sieć placówek usługowo-handlowych w pełni zaspokajała potrzeby mieszkańców. Miejscowość posiadała własną sieć wodociągową, miała dobre połączenia komunikacyjne drogowe i kolejowe⁹⁴.

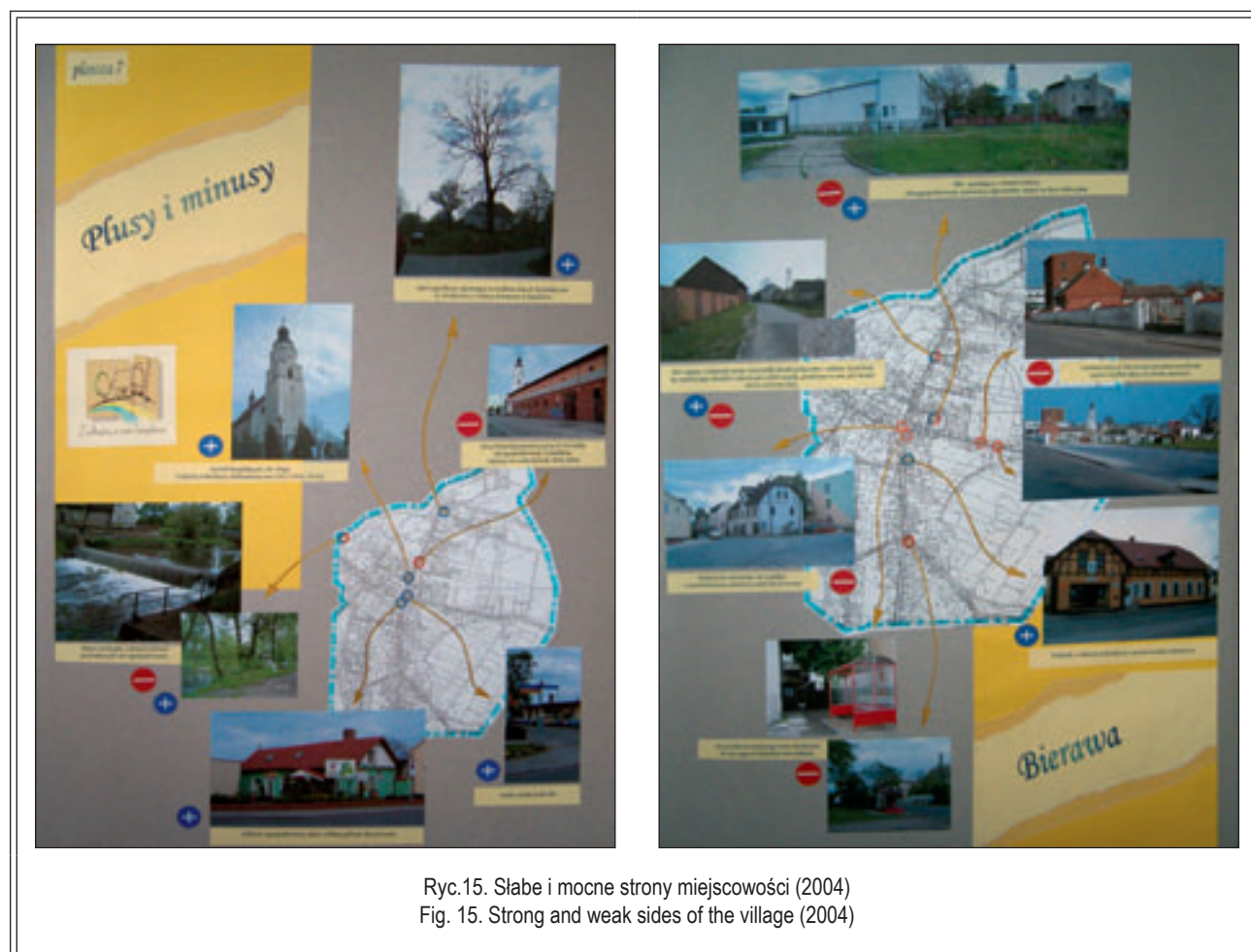
Charakterystyczny budynek mieszkalny w najstarszej części miejscowości to nieduży jednokondygnacyjny obiekt z użytkowym poddaszem oraz facjatą nad wejściem znajdującą się najczęściej pośrodku ściany bocznej. Spora część budynków, szczególnie gospodarczych, miała mur ceglany, nietynkowany z charakterystycznym podwójnym lub potrójnym blendowaniem ściany szczytowej. W niektórych budynkach mieszkalnych zachowało się zdobnictwo z cegły w postaci gzymsów czy opasek wokół okien.

Ocena panoram wjazdowych do miejscowości wypadła pozytywnie, nie zanotowano obiektów dysharmonijnych oraz stwierdzono wystarczającą ilość zieleni. Niestety, wewnątrz wsi, szczególnie w pobliżu skrzyżowania ulic Kościelnej i Dworcowej, brakowało zieleni – przede wszystkim wysokiej i średniej. Zaleceniem było wprowadzenie nasadzeń według dokumentacji dostarczonej do wsi. Dąb szypułkowy znajdujący się na skrzyżowaniu ulic Kościelnej i Sienkiewicza powinno się chronić ze względu na ciekawe usytuowanie w krajobrazie.

W okolicy cmentarza zalecono zasadzenie żywopłotu oraz wprowadzenie zieleni liściastej wysokiej. Poza tym należy odpowiednio dobrać ogrodzenie. Miejsce to pozbawione było jakiegokolwiek zieleni.

Projektem objęto także teren obok domu kultury, na którym przewidziane zostało miejsce spotkań oraz rekreacji mieszkańców. W dawnym budynku zaproponowano umieszczenie letniej bazy rekreacji, obok niej zaprojektowano scenę, a na terenie dawnego ogrodu kościelnego miejsce na ognisko i grilla.

Opracowanie zostało przekazane w dniu 22.11.2004 r.

Ryc.15. Slabe i mocne strony miejscowości (2004)
Fig. 15. Strong and weak sides of the village (2004)

⁹⁴ Informacje z Urzędu Gminy w roku 2004.

Ryc. 16. Plan rozwoju miejscowości (2004)
Fig. 16. Plan of development of the village (2004)

Ryc. 17. Koncepcja zagospodarowania otoczenia domu kultury (2004)
Fig. 17. Concept of management of the surroundings of a community centre (2004)

Ryc. 18. Miejsce objęte projektem z 2004 r. (jesień 2008)
 Fig. 18. Place included in the project from 2004 (autumn 2008)

Ryc. 19. Niepozytywne działania we wsi: a) Po lewej miejsce przygotowane do postawienia wiata przystankowej (2004).
 b) Po prawej – realizacja, typowa wiata, która nie nawiązuje do charakteru otoczenia, dodatkowo wycięto drzewo i powieszono szpetną reklamę (2008)
 Fig. 19. Negative actions in the village: a) Place prepared for building a bus stop on the left shelter (2004).
 b) Execution, a typical shelter which does not correspond with the character of the surroundings, additionally, a tree has been cut out and an unsightly advertisement has been placed – on the right (2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa – jesienią 2008 r. w aktualizacji.

MPZP – wieś obowiązuje plan z 22 sierpnia 2005 r.

Układ przestrzenny – wielodrożnica o zróżnicowanej zabudowie; nie stwierdzono różnic od momentu opracowania.

Zabudowa – nowa zabudowa nadal ciąży charakterem ku małemu miastu. Nowa wiata przystankowa nie nawiązuje do tradycyjnego otoczenia. Reklamy dodatkowo zakłócają wygląd centralnego placu we wsi.

Zieleń, woda – w opracowaniu wykonanym w 2004 r. wskazano na niekorzystne wycinanie zieleni wysokiej, szczególnie w centrum wsi. Jak pokazują zdjęcia powyżej, ta niekorzystna tendencja nie zmieniła się od tamtego czasu.

Projekty – w chwili obecnej brak realizacji projektu.

3.4. BODZANOWICE, GMINA OLESNO (2003)

Opracowanie 2003 r.

Pierwsza wzmianka historyczna o wsi pochodzi z roku 1447. W roku 1753 kupił tę wieś szlachcic Henryk Leopold Reinchenbach, po nim wieś odziedziczył jego syn – Karol Henryk Fabian. Po dawnych właścicielach pozostał we wsi dworek. Około 1850 r. zbudowano w Bodzanowicach dwa wielkie piece – wydobywano tutaj rudę żelaza i wapień. Region wieluński i częstochowski były terenami granicznymi zachodniej Polski od schyłku XIV w., a linię graniczną stanowiły rzeki Proсна i Liswarta. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości granica polsko-niemiecka na Liswarcie została ustalona w 1918 r. i potwierdzona traktatem wersalskim 28 czerwca 1919 r. Do 1945 r. na terenie wsi znajdowało się polsko-niemieckie przejście graniczne. We wsi istnieją budynki straży granicznej (dzisiaj znajdują się w nich mieszkania)⁹⁵.

W trakcie opracowania stwierdzono, że cechą charakterystyczną miejscowości jest jej układ przestrzenny – środek zajmują duże obszary łąk i pastwisk, przez które przepływa niewielki strumień. W chwili wykonywania opracowania była to duża wolna przestrzeń wewnątrz wsi. Ze względu na jej położenie, zbyt nisko i nad rzeką, zalecono, aby taki charakter tego miejsca pozostawić.

Układ przestrzenny wsi to ulicówka. Z biegiem czasu zmienił się on w wielodrożnicę regularną. Istniejący układ ulic i powstałe przy nich budynki tworzą odrębne wnętrza ruralistyczne z wieloma otwarciami na otaczający krajobraz. Ze względu na znaczne zróżnicowanie wysokościowe terenu w obrębie wsi możliwe było wyznaczenie punktów widokowych umożliwiających obserwację poszczególnych jej fragmentów, a także obszarów z zakazem zabudowy, aby nie zasłaniać najbardziej cennych miejsc. Cechą charakterystyczną zabudowy była jej regularność i uporządkowanie. Wzdłuż ciągów ulicznych, w większości przypadków, występowała zieleń wysoka w postaci alei, najczęściej lipowych.

Dominantą w krajobrazie wsi jest kościół pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Marii Panny zlokalizowany w centrum, na wzgórzu.

Ze względu na znaczenie tego miejsca zostało ono wytypowane do opracowania – skupiono się na koncepcji zagospodarowania placu przykościelnego wraz z parkingiem i niewielkim terenem zieleni jako miejscem spotkań mieszkańców.

Po przeciwnej stronie tego placu znajdował się duży zbiornik wodny (w czasie wykonywania opracowania bardzo zarośnięty i zaniedbany), a za nim budynki dawnej gorzelnicy, z górującym nad nimi kominem, które razem stanowią przeciwwagę dla bryły kościoła. Zatem ważne było prawidłowe zagospodarowanie tej przestrzeni, tak aby stanowiła ona wizytówkę wsi.

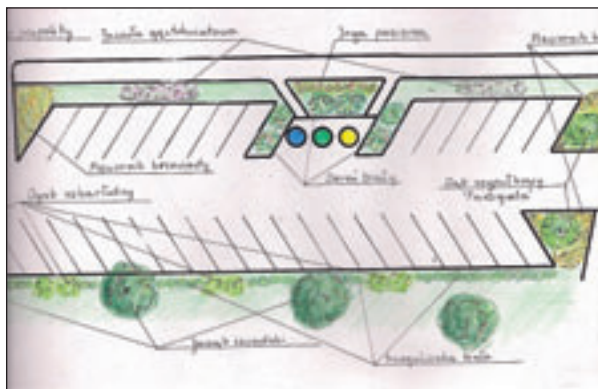
Opracowanie zostało przekazane we wrześniu 2003 r.

⁹⁵ Informacje z Urzędu Gminy w roku 2003.

Ryc. 20. Slabe i mocne strony miejscowosci (2003)
Fig. 20. Strong and weak sides of the village (2003)

Ryc. 21. Koncepcja zagospodarowania parkingu przed kościołem (2003)
Fig. 21. Concept of management of a car park in front of the church (2003)

Ryc. 22. Fragment wizualizacji projektowanej zieleni (2003)
Fig. 22. Visualization fragment of designed greenery (2003)

Ryc. 23. Stan zagospodarowania terenu opracowania (2003)
Fig. 23. State of management of the location in the study (2003)

Ryc. 24. Zagospodarowanie w roku 2008 – nowa nawierzchnia asfaltowa
Fig. 24. Management in 2008 – new asphalt surface

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Olesno – studium z 2004 r.

MPZP – brak planu.

Układ przestrzenny – wieś o układzie wielodrożnicy z dużym obszarem łąk i pastwisk w środkowej części wsi wzdłuż niewielkiego ciek. Obniżenie terenowe i zagrożenie powodziowe powodują to, że obszar ten nie może być zabudowany. Do chwili obecnej układ ten nie uległ zmianie.

Zabudowa – istniejąca regularna zabudowa wzdłuż poszczególnych ulic nie została zakłócona poprzez wprowadzenie nowych budynków. Występujące pomiędzy pasmami zabudowy duże obszary pól uprawnych pozostały, co daje niepowtarzalny klimat miejscowości. W przyszłości należy dążyć do zachowania dotychczasowego układu przestrzennego. Nowe budynki zaleca się sytuować zgodnie z zabudową występującą na działkach sąsiednich.

Zieleń, woda – we wsi zachowało się kilka alei, w tym lipowa, wzdłuż ulic. Do tego wzdłuż ciek występuje zieleń łąkowa. W wyższych partiach wsi występuje sosna (niewielki las sosnowy), przy zabytkowym dworku, obok gorzelni zachował się fragment zieleni parkowej. Od momentu wykonywania opracowania stan terenów zielonych nie pogorszył się.

Przepluwający przez wieś ciek wodny nie jest regulowany; powstały natomiast stawy, które nadają miejscowości kolorytu. Zbiornik wodny przy placu kościelnym w dalszym ciągu nie jest uporządkowany.

Projekty – brak realizacji projektów.

3.5. CENTAWA, GMINA JEMIELNICA (2006)

Opracowanie 2006 r.

Centawa (1404 r. Czanto, 1407 r. Centhow, 1936 r. Haldenau) to wioska położona wśród pięknych lasów i łąk 2 km od Błotnicy. W lasach, między Centawą a Błotnicą, znajdują się źródła Jemielnickiej Wody – tak obfite, że swego czasu napędzały, na odcinku 2 km od Jemielnicy, pięć młynów i tartak. Na podmokłych, otaczających Centawę łąkach znajdowały się dawniej złoża rudy darniowej, którą w Centawie przetapiano na surówkę i do dalszego przetwarzania przesyłano do Gliwic lub Zawadzkiego. Lasy, pola i łąki są do dzisiaj źródłem utrzymania ludzi.

Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z akt wizytacyjnych z 1685 r. – wspomina się tam o szkole parafialnej zbudowanej z drewna, w której uczyły się wszystkie dzieci z Centawy, Błotnicy i Warmątowic. W 1927 r. do Centawy dotarła elektryczność, a rok później – wieś miała już oświetlenie ulic.

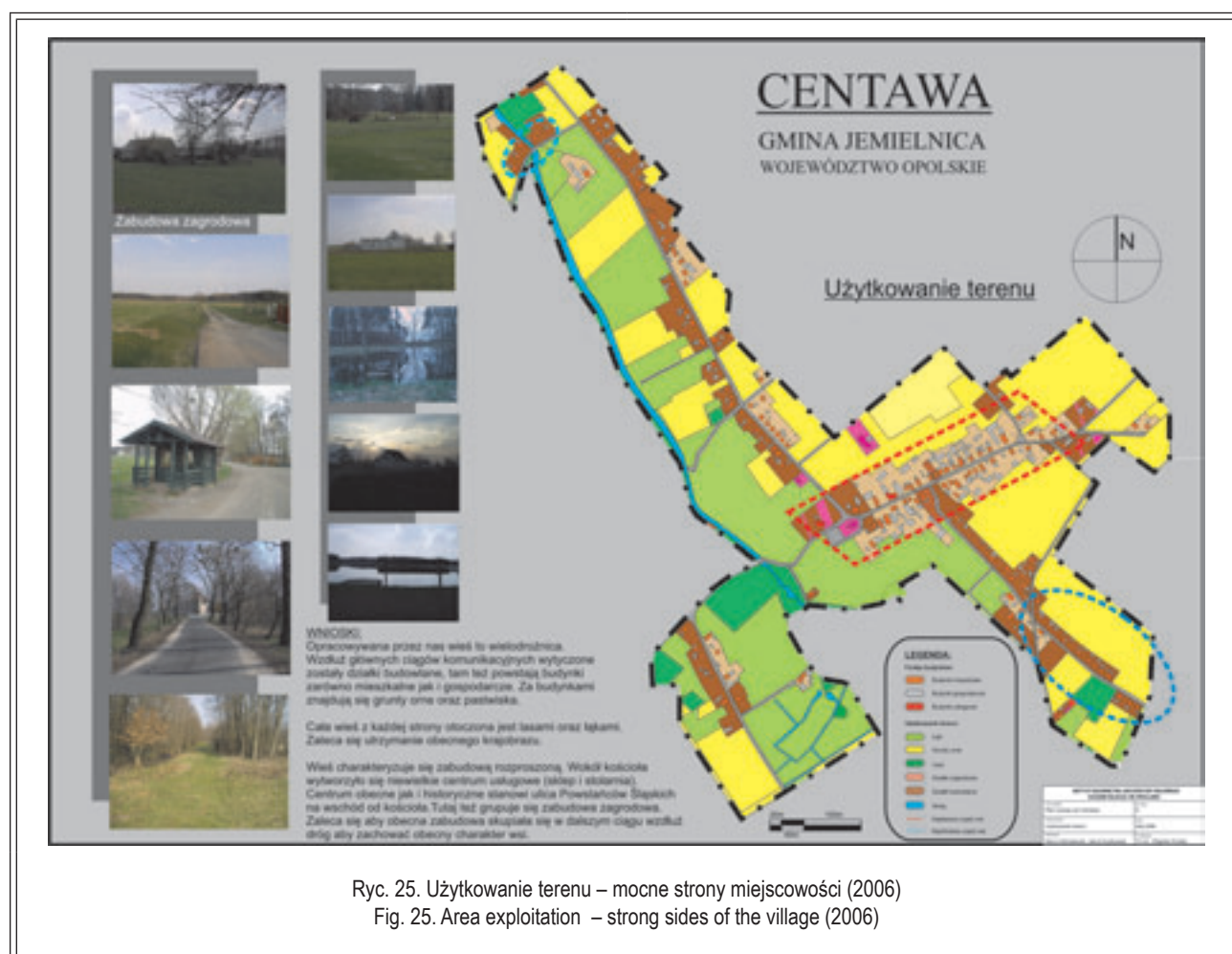
W samym centrum Centawy znajduje się kościół parafialny pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny. Ma on kasetonowy strop, co sprawia, że jest unikalnym zabytkiem sztuki renesansowej na Śląsku. Według akt wizytacyjnych z 1679 r. parafia w Centawie została utworzona w 1253 r. i obejmowała trzy wioski: Centawę, Błotnicę i Warmątowice⁹⁴.

W trakcie opracowania stwierdzono, że pierwotny układ wsi to ulicówka o bardzo zwartej zabudowie. Zabudowa ta, wśród której występuje wiele dużych gospodarstw rolnych, nie została z biegiem czasu zmieniona. Część budynków wykonana została z kamienia, który do dziś widoczny jest w niektórych elewacjach i murach otaczających poszczególne posesje.

Z pewnością najważniejszym obiektem użyteczności publicznej w Centawie jest kościół parafialny pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny. Jest to miejsce spotkań nie tylko mieszkańców wsi, ale także przyjezdnych z pobliskich miejscowości. Kościół położony jest w samym centrum wsi, na skrzyżowaniu ulic Jemielnickiej oraz Powstańców Śląskich. Stanowi dominantę krajobrazową doskonale komponującą się z otaczającymi ją wysokimi drzewami. W pobliżu znajduje się, przy drodze dojazdowej do wsi, pomnik św. Nepomucena.

Ze względu na duże znaczenie otoczenia kościoła (centralny plac, parking przy kościele) dla ogólnego wizerunku miejscowości zdecydowano się na wykonanie projektu zagospodarowania tego miejsca.

Opracowanie zostało przekazane we wrześniu 2006 r.

Ryc. 25. Użytkowanie terenu – mocne strony miejscowości (2006)

Fig. 25. Area exploitation – strong sides of the village (2006)

⁹⁴ www.jemielnica.pl

Ryc. 29. Plac przed kościołem do zagospodarowania (jesień 2008)
Fig. 29. Square in front of the church for management (autumn 2008)

Ryc. 30. Teren opracowania w październiku 2008 r.
Fig. 30. Area of the study in October 2008

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jemielnica –

w chwili obecnej obowiązuje studium zatwierdzone w czerwcu 2007 r.

MPZP – wieś obowiązuje plan miejscowy z 29 stycznia 2002 r.

Układ przestrzenny – jest to typowa ulicówka z szeroką przestrzenią pomiędzy pierzejami zabudowy, przede wszystkim zagrodowej. Wieś zachowała swój pierwotny układ. Jest miejscowością zadbaną i czystą.

Zabudowa – we wsi pozostał dawny układ zabudowy – regularny i bardzo zwarty. Obserwuje się dużo elementów kamiennych, co nadaje miejscowości specyficzny charakter, jest jej wyróżnikiem. W bezpośrednim sąsiedztwie kamiennego kościoła i okalającego go, także kamiennego, muru została wyremontowana cała zagroda. Z elewacji budynków usunięto tynk, odkrywając kamienne ściany. Uzyskano w ten sposób bardzo ciekawy efekt, a cały ten fragment wsi stał się jednorodny pod względem wizualnym.

Inne budynki po remontach zatraciły swój charakter – zlikwidowano w nich detale architektoniczne. Nowa zabudowa mało nawiązuje do już istniejącej.

Zieleń i woda – wieś położona jest przy terenach podmokłych, dlatego dookoła niej występuje bardzo dużo zieleni łąkowej. Przy kościele pozostała ciekawa grupa zieleni, a do tego obszar położony obok został na nowo zagospodarowany. Centrum wsi w dalszym ciągu pozbawione jest zieleni wysokiej.

Ogródki są zadbane. Przeważa w nich zieleń liściasta.

Projekt – w ramach opracowywanej koncepcji zagospodarowano plac przed kościołem – miał powstać tam parking. Do chwili obecnej projektu nie zrealizowano. Podjęto natomiast działania zmierzające do zagospodarowania zieleni przed placem znajdującej się na wjeździe do wsi, co zdecydowanie poprawiło wygląd strefy wjazdowej i wgląd na wieś. Poza tym odrestaurowano figurę Św. Nepomucena. Dzięki temu miejsce stało się wizytówką miejscowości.

3.6. CHRÓSCINA, GMINA LEWIN BRZESKI (2005)

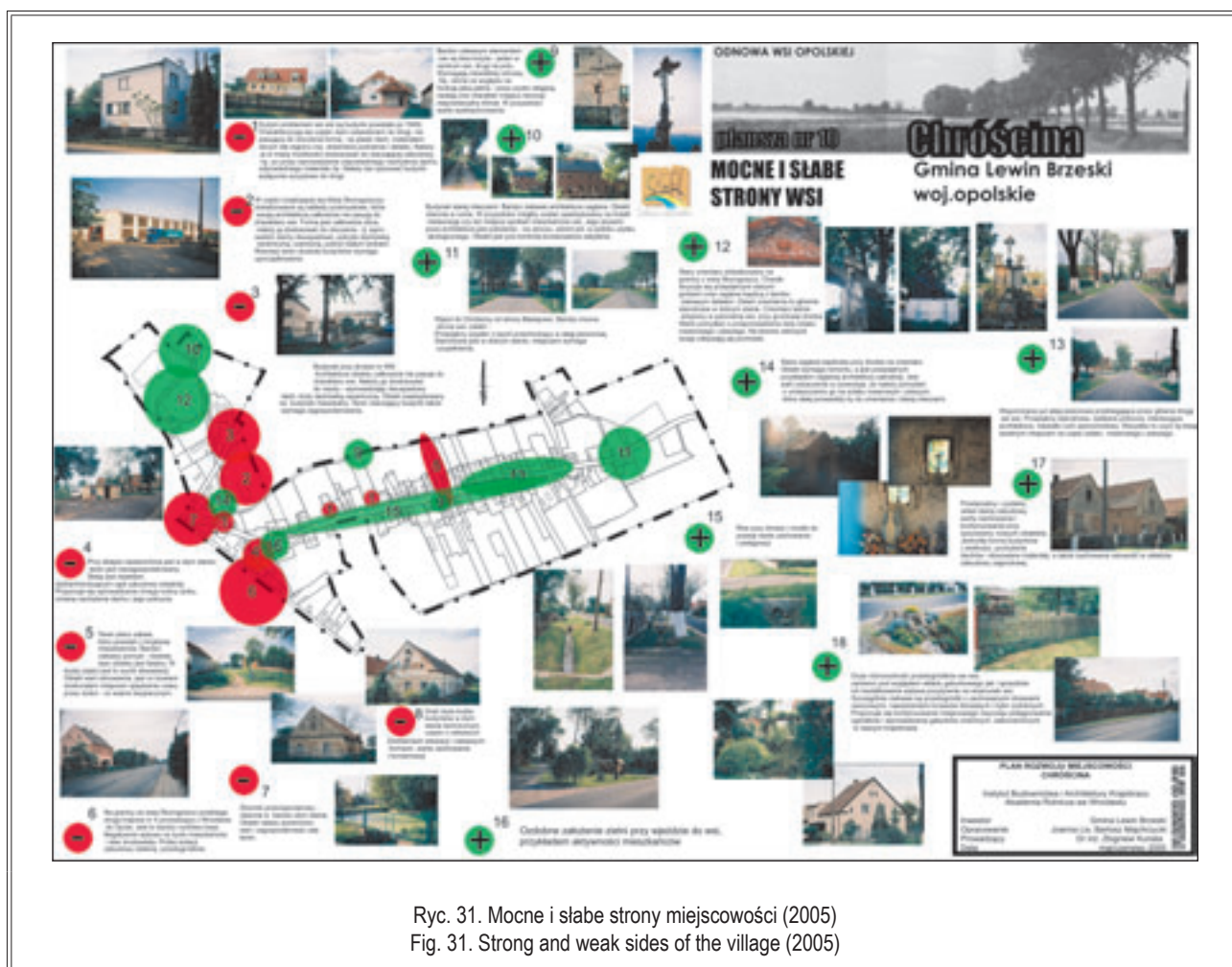
Opracowanie 2005 r.

Wieś Chróscina położona jest w powiecie brzeskim, w gminie Lewin Brzeski. Historia wsi sięga roku 1239, z którego to pochodzi pierwsza wzmianka o miejscowości Croschina (jest to historyczna nazwa Chrósciny). Wchodziła ona w skład Księstwa Opolskiego. Do końca 1945 r. należała do powiatu niemodlińskiego, rejencji opolskiej⁹⁵.

W czasie opracowania określono, że jest to wieś o kształcie ulicówki z bardzo regularną zabudową (pierwotny układ przestrzenny i forma zabudowy do dziś pozostały bez zmian). Po obu stronach drogi zachowały się w części rowy melioracyjne, aleja lipowa i charakterystyczna zabudowa – budynki ustawione były do drogi szczytami. Jest to wyróżnik tej miejscowości i jako taki powinien podlegać szczególnej ochronie. Zalecono, aby nowa zabudowa była jak najściślej dopasowywana do istniejącej – trzeba zachować zarówno gabaryty, jak i formy istniejących budynków. Stare obiekty miały zachowany bogaty detal architektoniczny, który przy kolejnych remontach powinien zostać odrestaurowany.

Zachowała się zieleń przyuliczna (aleja lipowa), którą zalecono pielęgnować i odtworzyć. Stwierdzono również, że należy zadbać o to, aby w trakcie prac modernizacyjnych dróg (ulic) nie likwidować i nie zasypywać rowów melioracyjnych. Mostki nad nimi powinno się ujednolicić – trzeba zastosować podobne formy i materiał. Należy zwrócić uwagę na strefy wjazdowe do wsi.

W ramach opracowania wykonano projekt zagospodarowania boiska sportowego. Opracowanie zostało przekazane 03.08.2005 r.

Ryc. 31. Mocne i słabe strony miejscowości (2005)
Fig. 31. Strong and weak sides of the village (2005)

⁹⁵ www.lewin-brzeski.pl

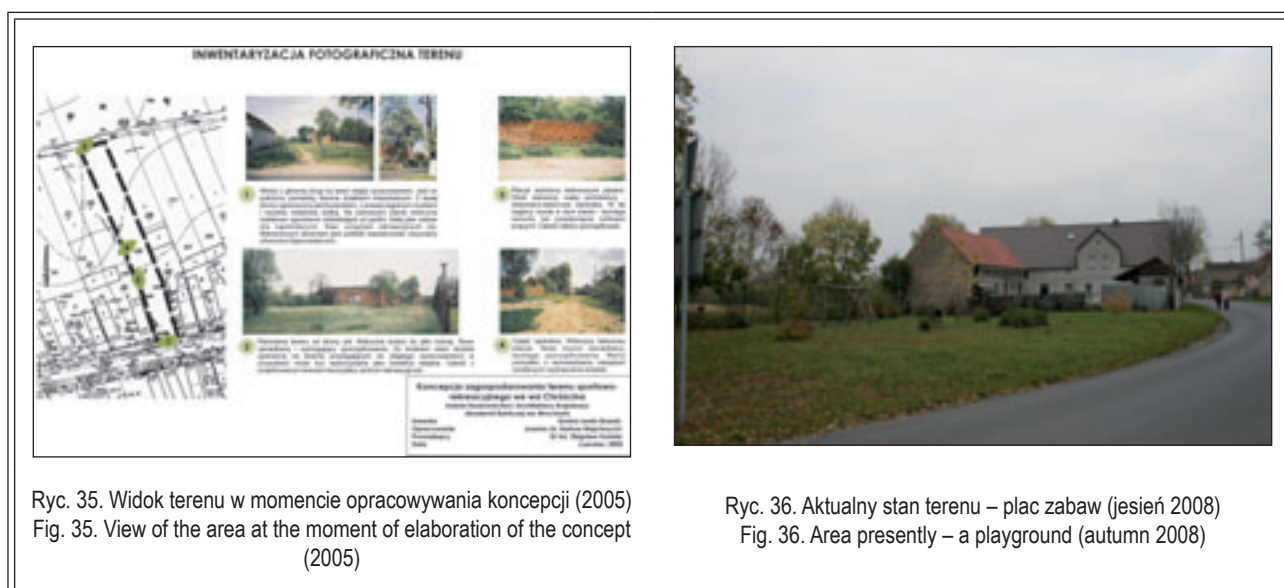
Ryc. 32. Plan rozwoju miejscowości Chróścina (2005)
 Fig. 32. Plan of development of the village Chróścina (2005)

Ryc. 33. Koncepcja zagospodarowania placu zabaw (2005)
 Fig. 33. Concept of management of a playground (2005)

Ryc. 34. Wizualizacje zagospodarowania placu zabaw (2005)
 Fig. 34. Visualisations of playground management (2005)

Ryc. 35. Widok terenu w momencie opracowywania koncepcji (2005)
Fig. 35. View of the area at the moment of elaboration of the concept (2005)

Ryc. 36. Aktualny stan terenu – plac zabaw (jesień 2008)
Fig. 36. Area presently – a playground (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lewin Brzeski – gmina posiada aktualne studium – z czerwca 2007 r.

MPZP – dla miejscowości wykonano plan – 03.02.2006 r.

Układ przestrzenny – regularny układ zabudowy został zachowany (mała liczba nowych obiektów). W celu prawidłowego odprowadzania wód opadowych, jak i utrzymania klimatu samej miejscowości należy pozostawić zachowane rowy melioracyjne.

Zabudowa – w dalszym ciągu zabudowa miejscowości pozostaje niezmieniona; działki są regularne, występuje interesująca zabudowa – budynki o podobnych proporcjach ustawione szczytem do drogi. Daje się zauważyć zły stan techniczny większości budynków. Aby poprawić wizerunek wsi, należy wykonać nowe elewacje budynków, pamiętając o zachowaniu wszystkich detali architektonicznych (gzymsy, obramowania okien i drzwi, sztukaterie) i utrzymaniu jednolitego stylu ogrodzeń od strony ulicy oraz przedogródków (rustykalny).

Zieleń, woda – ważnym elementem zagospodarowania wsi jest ciągnąca się po obu stronach ulicy aleja wysokich drzew, którą należy zachować. W ogródkach zauważa się małą liczbę roślin iglastych. Przeważają ogródki kwiatowe. Ten sposób zagospodarowania przestrzeni publicznych i prywatnych należy utrzymać.

Projekty – do zagospodarowania przyjęto plac zabaw dla dzieci znajdujący się przy wjeździe do miejscowości. Ze względu na konflikt z właścicielem sąsiedniej nieruchomości plac przeniesiono w inne miejsce. Projekt został tylko częściowo zrealizowany. Drugim obiektem objętym nowym planem zagospodarowania było boisko sportowe. Także i ten projekt został zrealizowany tylko po części.

3.7. DĘBIE, GMINA CHRZĄSTOWICE (2005)

Opracowanie 2005 r.

Dębie to najstarsza wieś w gminie Chrzastowice. Powstała wkrótce po przyjęciu chrześcijaństwa przez plemię Polan. W Dobrze Dambe (Rychenwald) podobno już w 1070 r. stał drewniany kościół. Po raz pierwszy Dębie zostało wymienione w dokumentach w tym samym czasie co Chrzastowice – w roku 1295 (jako Dobrze Dambe). Dębie przez stulecia było jednym z najważniejszych miejsc kultu maryjnego i pątnictwa na Ziemi Opolskiej. W 1618 r., dzięki ofiarności mieszkańców i pielgrzymów, zbudowano tutaj murowany kościół, wykorzystując do tego celu

miejskowy kamień polny. W roku 1906 wielki pożar zniszczył doszczętnie kościół – zachowała się jedynie 400-letnia figurka z drewna lipowego przedstawiająca Matkę Boską z Dzieciątkiem. Kościół odbudowano w latach 1909–1910 w stylu neobarokowym.

Dębnie to także teren o bogatych tradycjach hutniczych. Pierwsza wzmianka o kuźni pochodzi z 1531 r. Swego czasu we wsi funkcjonowały młyn oraz kamieniołom⁹⁶.

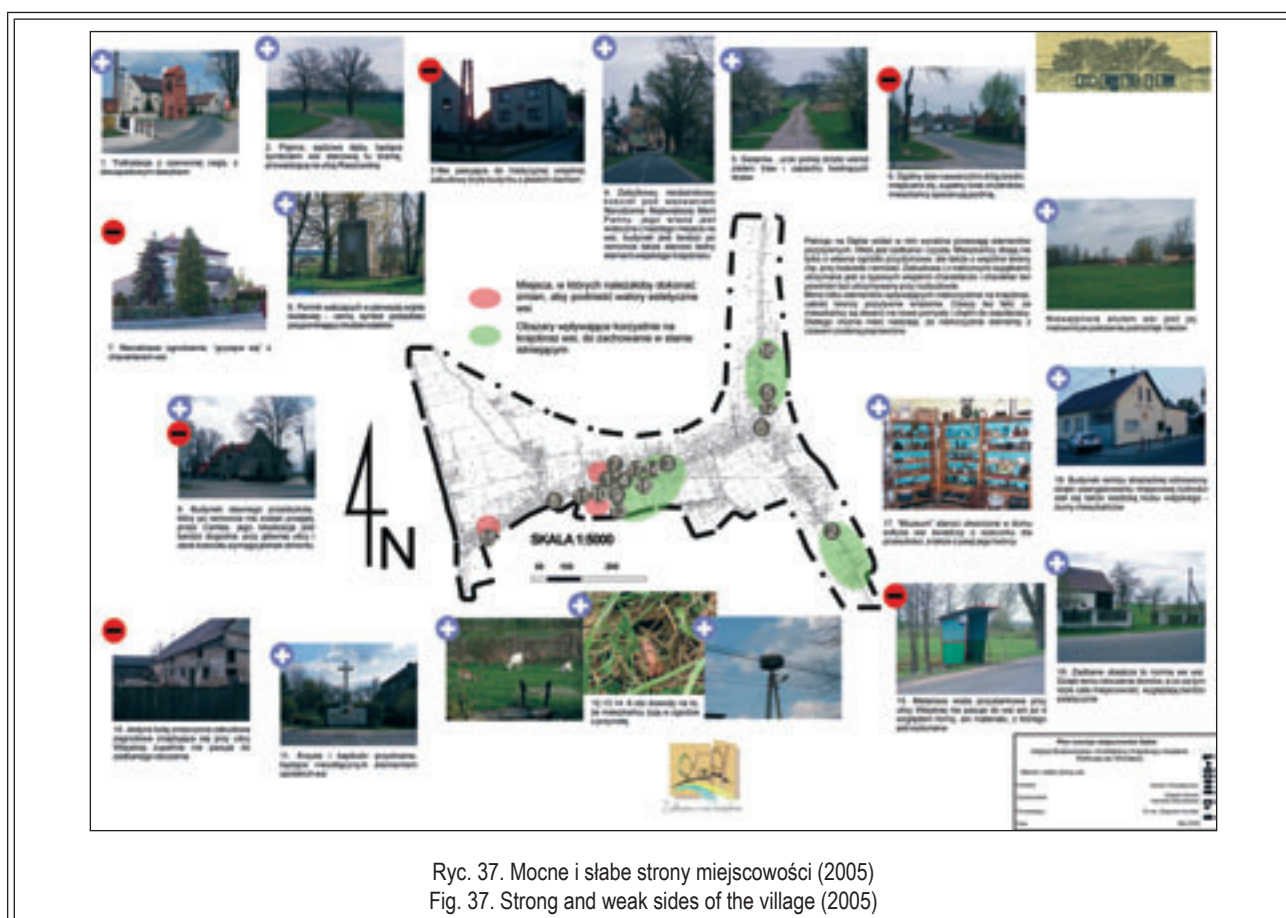
W trakcie opracowania określono, że wieś ma układ regularnej widlicy z małym fragmentem owalnicy, gdzie wybudowano neobarokowy kościół otoczony kamiennym murem, stanowiący centrum wsi. Wieś ma charakter rolniczy i powinien on zostać zachowany. Obok kościoła został zlokalizowany budynek remizy strażackiej. Było to swoiste centrum kulturalno-oświatowe tej miejscowości. Społeczność lokalna była bardzo aktywna, angażowała się we wszelkie działania na rzecz swojej miejscowości. Zalecono, aby w przyszłości nowa zabudowa nawiązywała do już istniejącej poprzez zachowanie jej układu i kolorystyki. Zaproponowano utrzymywanie jasnych kolorów elewacji i czerwonego koloru dachów przy zastosowaniu pokrycia ceramicznego. Zalecono, aby stare aleje zachować (uzupełnienie nasadzeń), a także zwrócić większą uwagę na przedogródki, wprowadzając więcej roślinności typowej dla wsi, jak również zadbać o istniejące sady, których jest wiele w tej miejscowości. Charakterystycznym gatunkiem drzewa dla tej wsi był dąb i to on powinien być promowany przy nowych nasadzeniach.

Zalecono, aby zwrócić większą uwagę na nawierzchnię głównej ulicy i pozostałych dróg, a także wprowadzić jednostronny chodnik w celu poprawy bezpieczeństwa na drodze oraz zadbać o inne elementy infrastruktury drogowej (przystanek). Określono, że należy zwrócić większą uwagę na plac zabaw przy szkole i na boisko sportowe.

Wieś stawiała na edukację, stąd chlubą wsi była nowoczesna szkoła, w której od lat prowadzone są dodatkowe zajęcia plastyczne, muzyczne i sportowe.

W ramach projektu opracowano koncepcję zagospodarowania terenu przy ośrodku Caritas, który miał się stać miejscem spotkań i odpoczynku mieszkańców.

Opracowanie zostało przekazane 03.08.2005 r.

Ryc. 37. Mocne i słabe strony miejscowości (2005)
Fig. 37. Strong and weak sides of the village (2005)

⁹⁶ debie.nk6.pl; www.chrzęstowice.pl

Ryc. 41. Teren opracowania (jesień 2008)
Fig. 41. Area of elaboration (autumn 2008)

Ryc. 42. Aktualny stan terenu (jesień 2008)
Fig. 42. Present state of the area (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Chrzęstowice – gminę obowiązuje studium z sierpnia 2006 r.

MPZP – w chwili obecnej przystąpiono do opracowania projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi.

Układ przestrzenny – pozostał bez zmian – ulicówka przechodząca we wschodniej części wsi w widlicę. Tak ukształtowana sieć ulic daje ciekawy układ przestrzenny z wyraźnie zaznaczonym centrum zlokalizowanym wokół kościoła (kościół otoczony jest murem kamiennym i szeregiem kapliczek). W centrum znajdują się sklepy, remiza OSP z salą spotkań, hotel w starym, odremontowanym domu, budynek Caritas, a także prywatne muzeum i przystanek autobusowy.

Zabudowa – zabudowa zwarta; dominują w niej działki zagrodowe o znacznych kubaturach budynków. Budynki są w większości zadbane, jednak na skutek likwidacji detali architektonicznych wieś traci znacznie na wyglądzie. Zauważa się małą dbałość o zachowanie charakteru miejscowości i niestosowanie jednolitej kolorystyki elewacji, dachów oraz materiałów pokryciowych.

Występuje duża różnorodność ogrodzeń, szczególnie tych od strony ulicy.

Zieleń, woda – we wsi nadal występuje wiele zachowanych sadów, co podkreśla jej odrębność. Dookoła wsi spotykamy dużo okazałych dębów. W ogródkach dominują drzewa i krzewy liściaste, mało roślinności zimozielonej.

Woda występuje poza terenami zabudowanymi.

Projekty – mieszkańcy zrealizowali własny pomysł. Wykonali także parking przy hotelu i remizie.

3.8. DOBIESZOWICE, GMINA WALCE (2007)

Opracowanie 2007 r.

Wieś jest po raz pierwszy wzmiankowana w 1267 r. (jako Dobreschiezi). Wiadomo, że jej właścicielką w XV w. była Anna Dobierzowska, która wyszła za mąż za właściciela Koźła. Kolejna wzmianka pochodzi z roku 1532, kiedy to wspomina się Doboschowicze liczące 11 gospodarstw oraz majątek ziemski, którego właścicielem w 1650 r. został hrabia Pückler.

Pierwsza wzmianka o istnieniu szkoły pochodzi z 1825 r. Od 1827 r. prowadzona była kronika szkoły. W 1871 r. wieś Dobieszowice liczy 73 budynki mieszkalne i 504 mieszkańców.

W 1890 r. wybudowano szosę łączącą Dobieszowice z Walcami. We wsi były dwie gospody, a liczba mieszkańców – 705 – był to okres największej liczebności wsi. W latach dwudziestych i trzydziestych ważną rolę odgrywała Ochotnicza Straż Pożarna utworzona w 1920 r. We wsi były 2 piekarnie, 2 marnie, 2 restauracje, pracowali kowal, krawcy, zdunowie, murarze. Znana była dobieszowicka orkiestra dęta. W roku 1999 zamknięto szkołę, a w 2003 przedszkole, co było podyktowane małą liczbą dzieci⁹⁷.

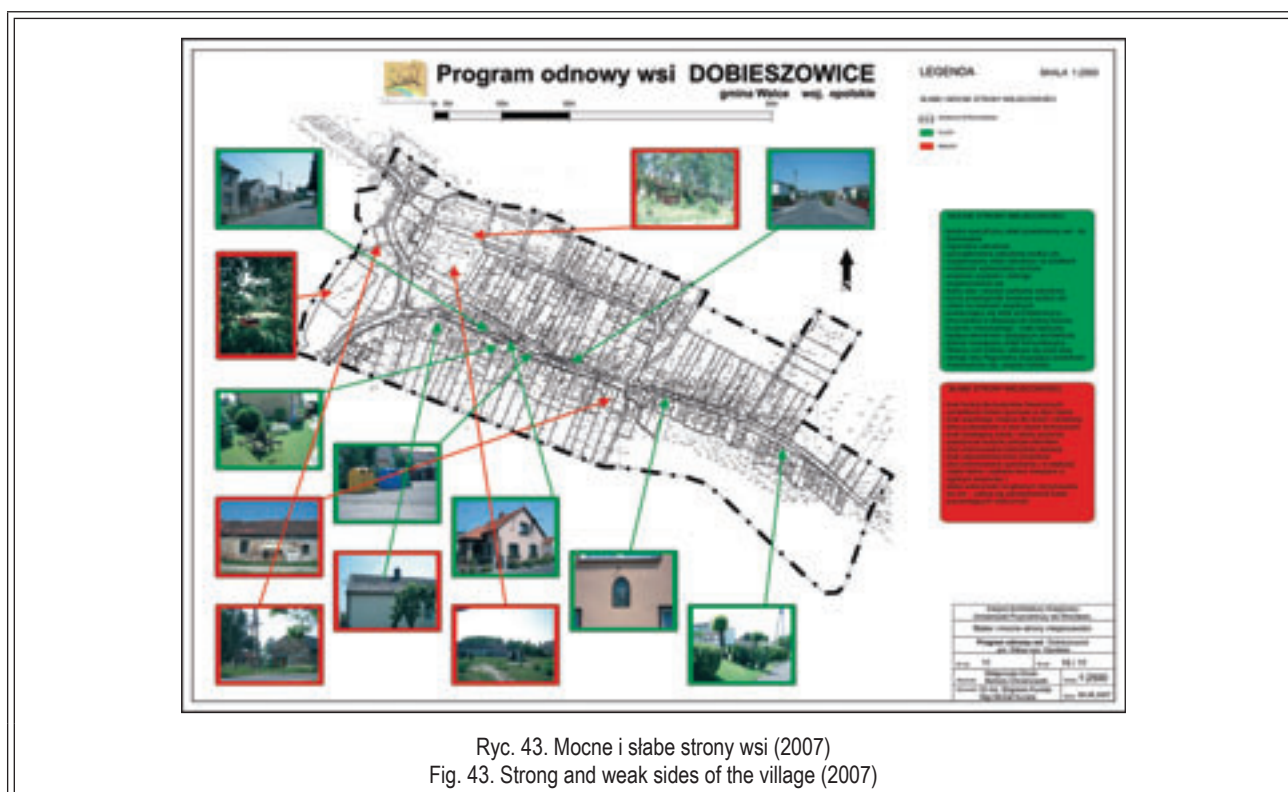
W czasie opracowania określono, że jeśli chodzi o układ przestrzenny, to wieś można uznać za owalnicę z regularnym układem działek i zwartą zabudową. Droga zewnętrzna od strony zachodniej przylega do terenów budowlanych wsi. W tej części zlokalizowany jest niewielki neogotycki dwór z II połowy XIX w. Jest to budynek wzniesiony na planie prostokąta, podpiwniczony, murowany, ze znacznymi ryzalitami na osiach elewacji frontowej, ogrodowej oraz jednej bocznej. Obok znajdują się boisko sportowe i zespół zabudowy folwarcznej.

Miejscowość sprawiała wrażenie schludnej i zadbanej (duża ilość kwiatów w przedogródkach) mimo złego stanu elewacji wielu budynków.

Dawne nawsie, niegdyś centralny plac miejscowości, było niezabudowane, co przy zwartej zabudowie przyulicznej dawało wrażenie otwartości tego miejsca. Plac wykorzystywany był jako parking dla samochodów; widoczna była duża ilość krzewów iglastych.

Do opracowania wybrano plac w centrum wsi (parking) oraz otoczenie budynku remizy strażackiej, w którym mieściła się świetlica wiejska (miejsce spotkań).

Opracowanie zostało przekazane we wrześniu 2007 r.

Ryc. 43. Mocne i słabe strony wsi (2007)
Fig. 43. Strong and weak sides of the village (2007)

⁹⁷ www.walce.pl, materiały Urzędu Gminy z 2005 r.

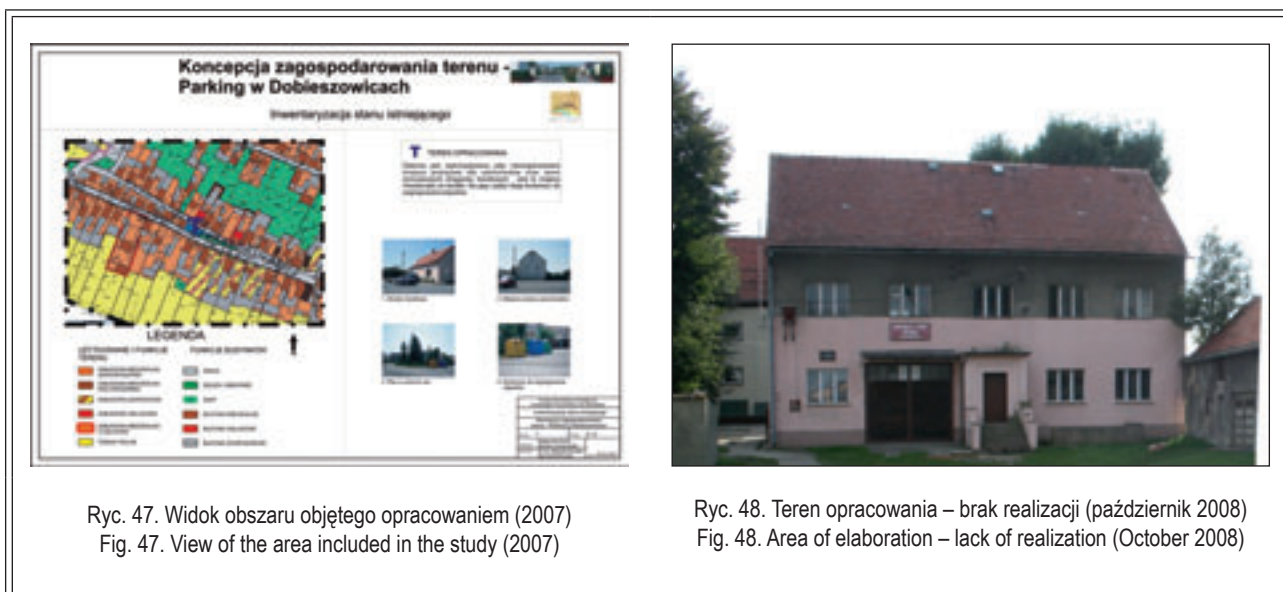
Ryc. 44. Plan rozwoju miejscowości Dobieszowice (2007)
 Fig. 44. Plan of development of the village Dobieszowice (2007)

Ryc. 45. Konceptcja zagospodarowania placu wewnątrz wsi (2007)
 Fig. 45. Concept of management of a square inside the village (2007)

Ryc. 46. Wizualizacja terenu objęta koncepcją oraz jego zagospodarowanie (2007)
 Fig. 46. Visualization of the area included in the concept and its management (2007)

Ryc. 47. Widok obszaru objętego opracowaniem (2007)
 Fig. 47. View of the area included in the study (2007)

Ryc. 48. Teren opracowania – brak realizacji (październik 2008)
 Fig. 48. Area of elaboration – lack of realization (October 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Walce – studium z roku 1996 zostało w całości zaktualizowane w roku 2008.

MPZP – miejscowość Dobieszowice obowiązuje plan miejscowy uchwalony w roku 2002.

Układ przestrzenny – układ przestrzenny miejscowości nie uległ zmianie – jest to owalnica przechodząca w części w układ placowy. Od strony zachodniej do zabudowy przylegają: duży obszar zieleni oraz rzeka. W tej części miejscowości zlokalizowany jest także ośrodek gospodarczy ze znacznymi kubaturowo budynkami składowymi i inwentarskimi, a także częściowo wyremontowany dwór.

Wnętrze wsi stanowi przestrzeń tworząca plac wiejski. Jest to miejsce spotkań i centrum miejscowości, tutaj zlokalizowane są wszystkie usługi.

Zabudowa – zabudowa Dobieszowic jest zwarta i regularna; występuje duża liczba działek zagrodowych z charakterystycznym dziedzińcowym układem zabudowy, z otwarciem w kierunku ulicy.

Część zabudowy nadal w złym stanie technicznym.

Zaleca się dbałość o zachowanie jednorodności kolorystycznej ścian budynków i dachów.

Zieleń, woda – w centrum wsi brak jest zieleni wysokiej; większy jej kompleks położony jest na obrzeżu. Tym, co wyróżnia wieś, są ogródki z dużą ilością kwiatów, a także ukwiecona strefa przed płotami, szczególnie w zachodniej części miejscowości.

Projekty – do chwili obecnej projekty te nie zostały zrealizowane.

3.9. DZIERGOWICE, GMINA BIERAWA (2003)

Opracowanie 2003 r.

Najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z końca XIII w. Wieś w roku 1830 liczyła 544 mieszkańców, były w niej tartak, dwa młyny wodne i cegielnia. Na początku XX w. była to już duża miejscowość, w której w 1910 r. mieszkało 1 762 ludzi⁹⁸.

W czasie opracowania wieś miała wiele elementów wartościowych z punktu widzenia architektury, w tym niezwykle interesujący był obszar wokół kościoła parafialnego. Pierwszy drewniany kościół postawiono w 1610 r., w kolejnych stuleciach modernizowano go i rozbudowywano. Zwrócono uwagę na budynek świątyni, jak również na zieleń go otaczającą, w której wyróżnia się bogaty starodrzew z klonów, kasztanowców i lip. Przy świątyni zlokalizowany jest również cmentarz z kaplicą cmentarną, która wraz z otaczającym murem znakomicie wkomponowuje się w otoczenie. Przy niezagospodarowanym placu obok kościoła znajduje się pomnik postawiony ku pamięci mieszkańców wsi poległych w I wojnie światowej. W 2003 r. we wsi istniały szkoła, przedszkole, poczta i straż pożarna.

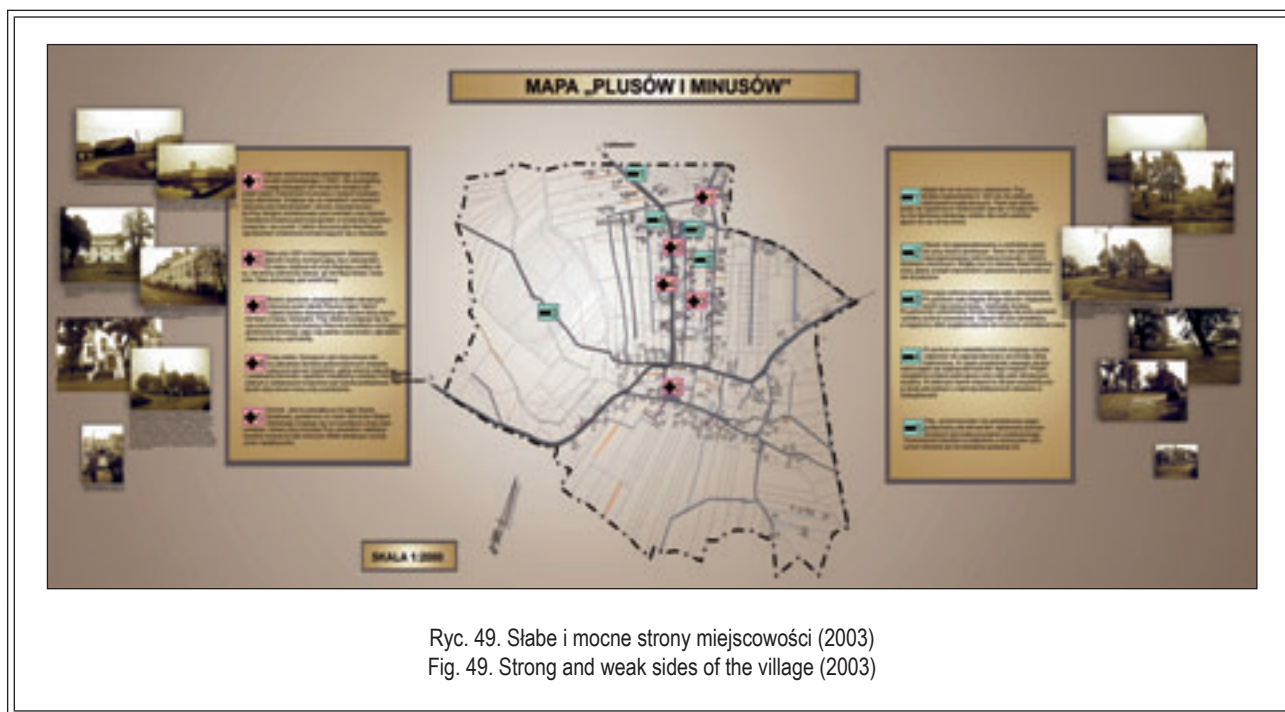
Ważnym elementem kompozycyjnym wsi, na który zwrócono uwagę, był staw przy OSP – malowniczy zbiornik wodny komponujący się z otoczeniem. Stwierdzono, że należałoby odpowiednio zagospodarować teren wokół zbiornika – tak aby utrzymać klimat tego miejsca.

Zabudowa miejscowości była w miarę jednorodna, z charakterystycznymi budynkami mieszkalnymi w centrum wsi ustawionymi kalenicowo do drogi z ryzalitem pośrodku elewacji wejściowej. W miejscowości przeważał dach dwuspadowy. Wskazano na potrzebę wybudowania obwodnicy, aby zmniejszyć ruch na drodze wojewódzkiej przechodzącej przez wieś.

Brak było we wsi odpowiedniego zagospodarowania terenu wokół boiska sportowego. W miejscowości było sporo zieleni wysokiej, a na działkach prywatnych przeważały iglaki.

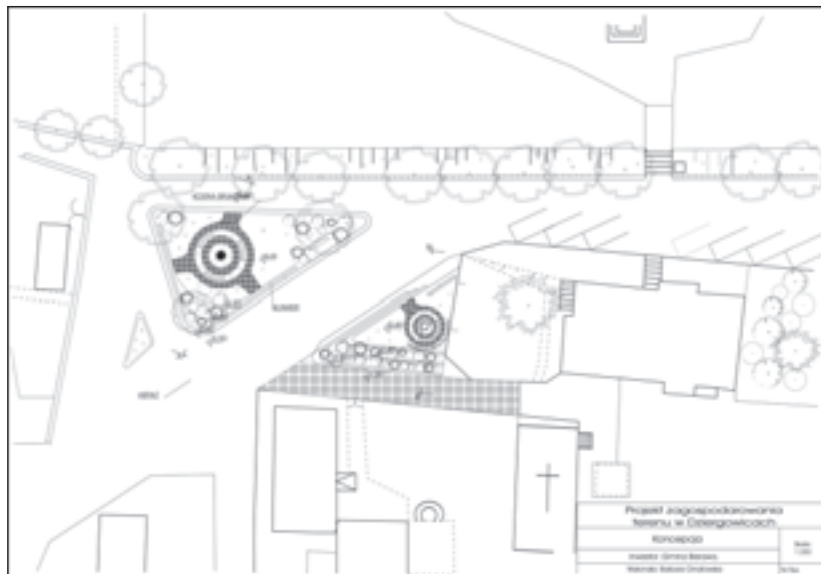
Projektami objęto 3 miejsca we wsi. Pierwsze dwa położone są przy kościele. Są to plac przed wejściem przeznaczony na parking i miejsce spotkań mieszkańców, obszar po drugiej stronie drogi. Trzeci projekt dotyczył terenu wokół zbiornika wodnego przy remizie OSP.

Opracowanie zostało przekazane w listopadzie 2003 r.

Ryc. 49. Słabe i mocne strony miejscowości (2003)
Fig. 49. Strong and weak sides of the village (2003)

⁹⁸ dziergowice.pl/historia-dziergowic,3

Ryc. 50. Konceptcja zagospodarowania nr 1 – plac z fontanną przed kościołem (2004)
Fig. 50. Concept of management nr 1 – square with a fountain in front of the church (2004)

Ryc. 51. Miejsce objęte projektem nr 1 – Realizacja wg własnego pomysłu (jesień 2008)
Fig. 51. Place included in the project nr 1 – Carried out according to a single idea (autumn 2008)

Ryc. 52. Miejsce objęte projektem nr 2 – przeznaczone na parking i miejsce spotkań mieszkańców.
Brak realizacji (jesień 2008)
Fig. 52. Place included in the project nr 2 – designed to be a car park and inhabitants meeting place.
Lack of realization (autumn 2008)

Ryc. 53. Miejsce objęte projektem nr 3 – staw – brak realizacji. Niekorzystne dla wyglądu wnętrza wsi nasadzenia „iglaków” przy remizie strażackiej (jesień 2008)

Fig. 53. Place included in the project nr 3 – pond – lack of realization. Planting conifer trees by the fire station, negative for the look of the location (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa – jesienią 2008 r. gmina była w trakcie aktualizacji studium.

MPZP – wieś ma plan z dnia 26.11.2007 r.

Układ przestrzenny – wielodrożnica o zróżnicowanej zabudowie, brak zmian od momentu opracowania.

Zabudowa – chaotyczna, przy głównej ulicy kilka budynków mieszkalnych o podobnym charakterze ustawionych kalenicowo. Nie wszystkie nowe obiekty nawiązują do charakteru tradycyjnej zabudowy miejscowości.

Zieleń, woda – zieleń we wsi jest różnorodna, na posesjach prywatnych nadal przeważają iglaki.

Projekty – Projekt nr 1. Plac przed kościołem – realizacja wg własnej koncepcji mieszkańców.

Projekt nr 2. Parking i miejsce spotkań – brak realizacji.

Projekt nr 3. Koncepcja zagospodarowania otoczenia stawu przy remizie OSP. Obecnie przy budynku remizy widoczne są nasadzenia z zieleni iglastej, które zaburzają harmonię wnętrza. Brak realizacji koncepcji przekazanej w 2003 r.

3.10. FRĄCZKÓW, GMINA PAKOSŁAWICE (2007)

Opracowanie 2007 r.

Wieś Frączków jest przysiółkiem wsi Goszowice. Założono ją na prawie magdeburskim i nadano nazwę Franzigisdorf. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1365 r. Do 1945 r. obowiązywała nazwa Franzdorf. W połowie XVIII w. wybudowano tu barokowy pałac, który w latach 30. XX w. zmodernizowano. Ostatnim jego właścicielem była rodzina von Francken-Sierstorf⁹⁹. Obok znajdowały się zabudowania majątku ziemskiego i kilka budynków robotników rolnych. Po drugiej wojnie światowej majątek znacjonalizowano i utworzono na jego bazie Państwowe Gospodarstwo Rolne (PGR). W pałacu zlokalizowano administrację i mieszkania pracowników, przez co zakłócono jego historyczną wartość. W latach 70. utworzono tu Kombinat Państwowych

⁹⁹ www.opolszczyzna.net/html/fraczkow_-_franzdorf.html

Gospodarstw Rolnych. Następnie wybudowano budynki jednorodzinne przeznaczone dla kierownictwa kombinatu. Usytuowano je równoległe do ciągu budynków wielorodzinnych. Centralnie w całej strukturze usytuowano biurowiec kombinatu. Kolejnym krokiem był gruntowny remont pałacu. W 1989 r., po likwidacji PGR Frączków, utworzono spółkę pracowniczą, która wydzierżawiła grunty rolne od skarbu państwa. W tym czasie w pałacu zlokalizowano kaplicę rzymskokatolicką, która przestała funkcjonować w 1996 r. w związku ze sprzedażą pałacu z parkiem w ręce prywatne. W tym momencie wieś utraciła również boisko sportowe miejscowego ludowego zespołu z miejscem rekreacji.

W czasie opracowania stwierdzono, że pierwotnie Frączków miał liniowy układ zabudowy. Po 1945 r. ta charakterystyczna forma zmieniła się i zabudowa skupiła się wokół PGR-u. Zaburzeniem takiego układu była budowa osiedla bloków dla pracowników PGR-u, które powstało na wschód od starej części wsi.

Charakterystyczna stara zabudowa znajduje się w północno-wschodniej części wsi. Są to budynki powstałe przed 1945 r. W czasie opracowania większość z nich była murowana, tynkowana i pomalowana na biało. Dachy o kącie nachylenia 45° pokryte były charakterystyczną dachówką ceramiczną. Budynki te były w średnim stanie technicznym. Większość zabudowy w zachodniej części wsi Frączków stanowiły dwukondygnacyjne budynki mieszkalne – własność Spółdzielni Mieszkaniowej. Były to zabudowania powstałe po roku 1945. Budynki te zwieńczono płaskim dachem pokrytym papą. W czasie opracowania były świeżo wyremontowane.

Przy głównej drodze przechodzącej przez wieś zlokalizowano kościół. Stanowi on dominantę w otaczającej przestrzeni, więc łatwo było trafić do niego z każdego miejsca wsi. Sam budynek kościoła z wieżą kościelną był w bardzo dobrym stanie technicznym. Kościół to interesująca adaptacja dawnego, typowego popegeerowskiego budynku wielorodzinnego. W północnej części budynku kościelnego umieszczono wiejską świetlicę (wraz z nową salą konferencyjną).

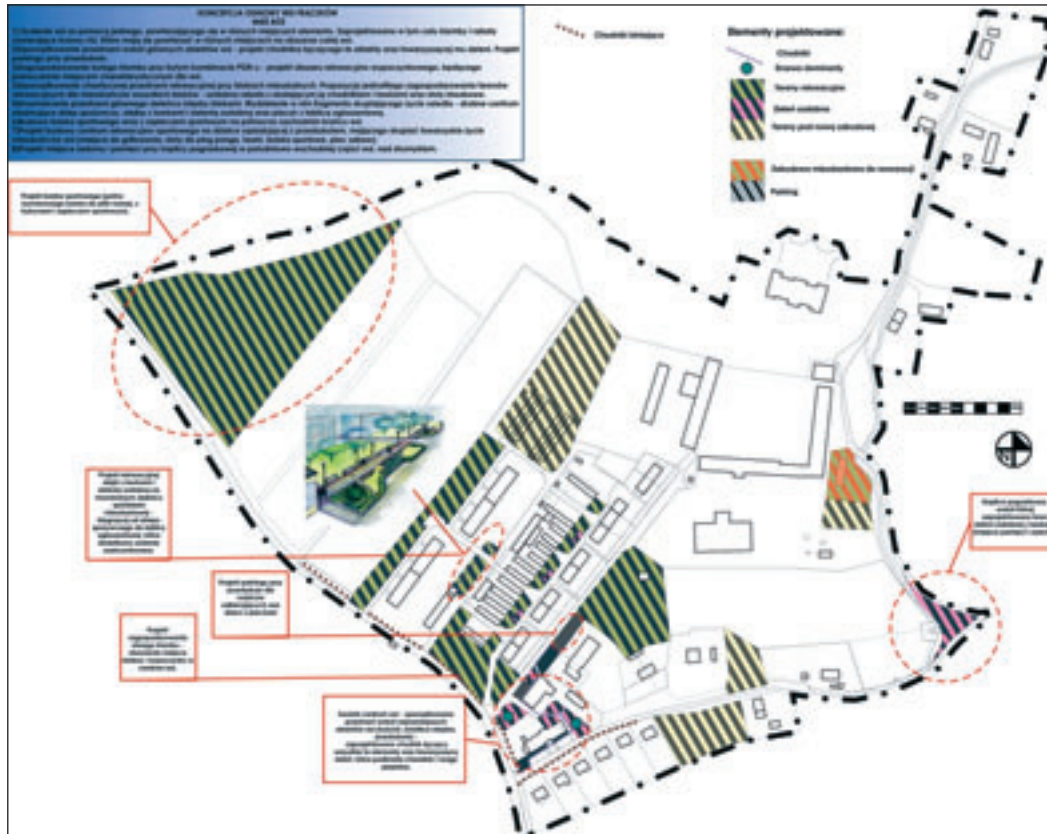
Przy wjeździe do wsi zwracała uwagę aleja czereśniowa. W miejscowości było dużo zieleni wysokiej, w tym wiele drzew liściastych (szczególnie w starszej części).

Projekt przedstawiony mieszkańcom dotyczył zagospodarowania terenu rekreacyjnego oraz skweru z kaplicą.

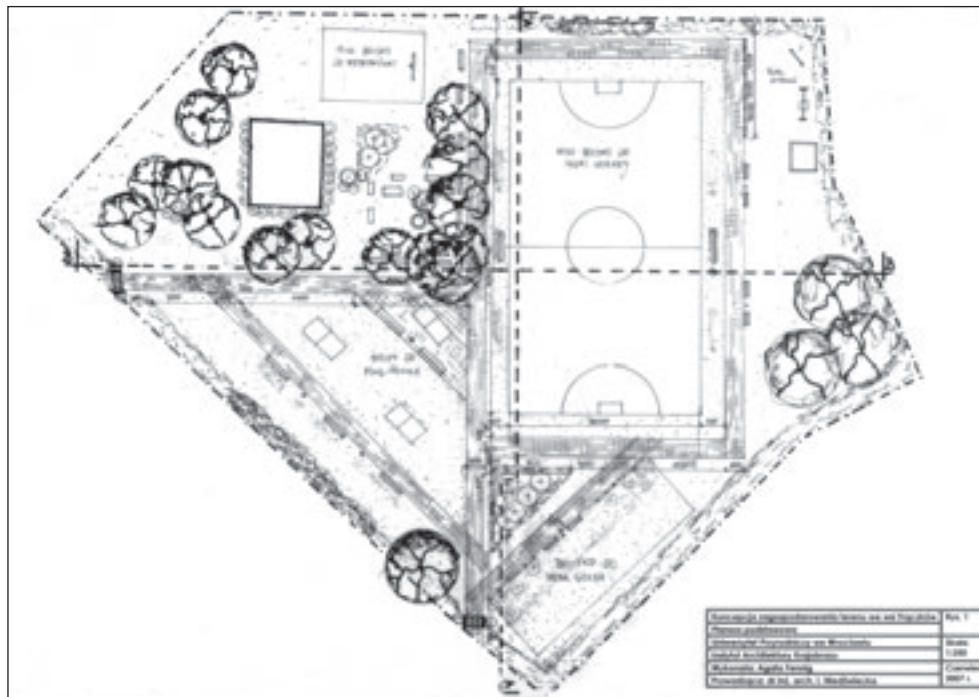
Opracowanie zostało przekazane 29.10.2007 r.

Ryc. 54. Słabe i mocne strony miejscowości (2007)
 Fig. 54. Strong and weak sides of the village (2007)

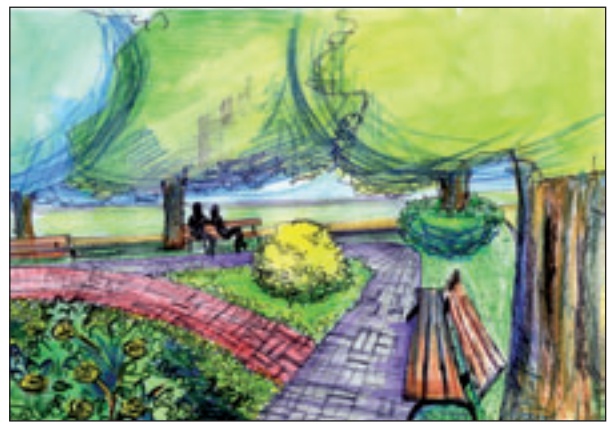
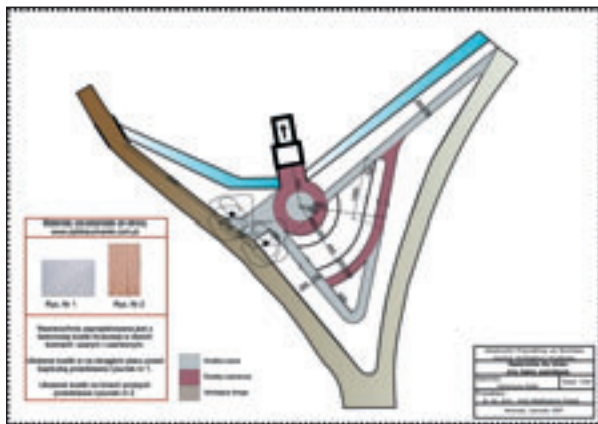
Ryc. 55. Plan rozwoju miejscowości (2007)
 Fig. 55. Plan of development of the village (2007)

Ryc. 56. Projekt nr 1 – teren rekreacyjny (2007)
 Fig. 56. Project nr 1 – recreation area (2007)

Ryc. 57. Miejsce projektowe nr 1 – brak realizacji (jesień 2008)
 Fig. 57. Project place nr 1 – lack of realization (autumn 2008)

Ryc. 58. Projekt nr 2 – skwer z kaplicą (2007): a) plan, b) wizualizacja
 Fig. 58. Project 2 – square with a chapel (2007): a) plan, b) visualization

Ryc. 59. Skwer z kaplicą (jesień 2008)
 Fig. 59. Square with a chapel (autumn 2008)

Ryc. 60. Wokół kościoła nasadzono jedynie zieleni iglastą, która wraz z betonowym ogrodzeniem nie jest dobrym rozwiązaniem (jesień 2008)
 Fig. 60. Only conifer trees were planted around the church which was not a good solution in comparison with a concrete fence (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pakosławice

– z dnia 4.10.2002 r. (jesienią 2008 r. w aktualizacji).

MPZP – wieś ma plan z 30.03.2005 r.

Układ przestrzenny – brak zmian od momentu opracowania.

Zabudowa – na charakter wsi wpływa osiedle domów wielorodzinnych, które pozostały po byłym PGR. Nie zauważono zmian od momentu opracowania.

Zieleń, woda – wieś zadbana, z dużą ilością zieleni, nie zauważono negatywnych zmian.

Projekty – jesienią 2008 r. brak realizacji obu koncepcji projektowych.

3.11. GAŚIOROWICE, GMINA JEMIELNICA (2007)

Opracowanie 2007 r.

Wieś istniała już pod koniec XIII w. Należała ona w tym czasie do jemielnickich cystersów. Na początku XVIII w. połowę Gaśiorowic kupił hrabia strzelecki Karol Colonna. W 1810 r., kiedy zlikwidowano klasztor, jego dobra kupił hrabia Andrzej Renard. W 1864 roku miejscowość tworzyły: wieś, dwa folwarki i Bokowe. Pod koniec XIX w. wieś liczyła 585 mieszkańców¹⁰⁰.

Na kształt przestrzenny miejscowości wpływają stawy znajdujące się w centrum wsi, dzielące miejscowość na dwie zasadnicze części. W rezultacie wieś składa się z 4 dzielnic – każda z nich posiada specyficzną nazwę. Po jednej stronie stawów znajduje się najstarsza, a zarazem najbardziej regularna część wsi – Stare Gaśiorowice, a jeszcze dalej – Zalesie. Po drugiej stronie leżą Zawodzie i Dambina¹⁰¹.

W czasie opracowania zabudowa w całej miejscowości była w dobrym stanie technicznym. Stare Gaśiorowice cechuje zabudowa ustawiona szczytowo do drogi z bardzo wąską ulicą bez przedogródków. Większość dachów miała nachylenie 45° i była kryta dachówką ceramiczną. W zabudowie widoczny był kamień wapienny – budulec ścian budynków mieszkalnych i gospodarczych oraz ogrodzeń.

Mankamentem wsi był brak kąpieliska. Zasugerowano, że stawy można w przyszłości wykorzystać na:

- rodzinną rekreację wodną;
- miejsca dla wędkarzy;
- miejsca do obserwacji przyrody, np. ptactwa wodnego;
- organizację biwaku.

Wykonano 2 koncepcje projektowe. Pierwsza dotyczyła zagospodarowania otoczenia źródła w centrum miejscowości, natomiast druga obejmowała teren wokół dawnej szkoły – dziś świetlicy.

Opracowanie zostało przekazane 20.11.2007 r.

¹⁰⁰ www.gasiorowice.pl/historia.htm

¹⁰¹ Nazwy poszczególnych części wsi używane przez mieszkańców wsi.

Ryc. 61. Słabe i mocne strony miejscowości (2007)
 Fig. 61. Weak and strong sides of the village (2007)

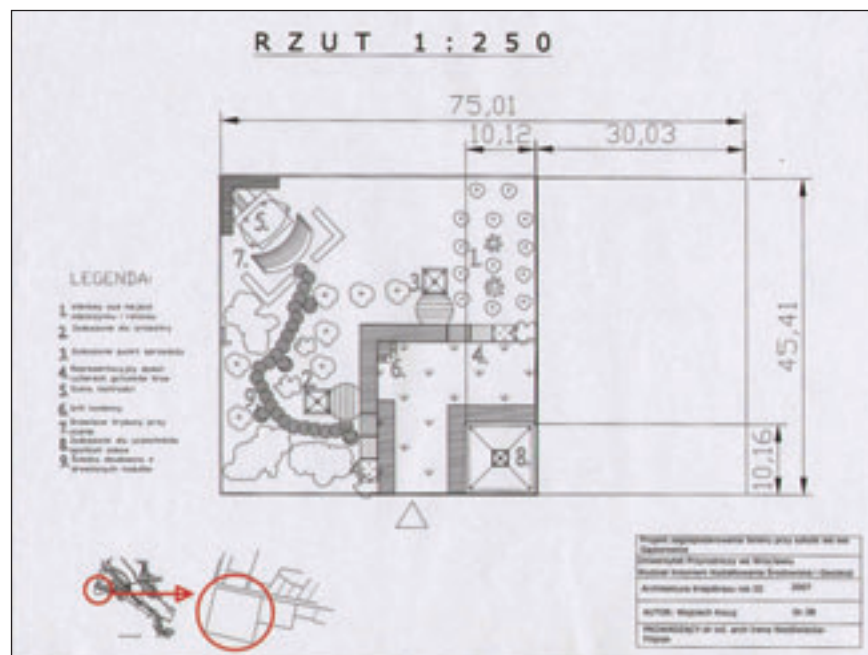
Ryc. 62. Plan rozwoju miejscowości (2007)
 Fig. 62. Plan of development of the village (2007)

Ryc. 63. Projekt nr 1 dotyczący zagospodarowania źródła w centrum wsi (2007)
Fig. 63. Project nr 1 concerning management of a spring in the centre of the village (2007)

Ryc. 64. Źródło (jesień 2008)
Fig. 64. Spring (autumn 2008)

Ryc. 65. Projekt nr 2 – zagospodarowanie otoczenia dawnej szkoły (2007)
Fig. 65. Project nr 2 – management of surroundings of an old school (2007)

Ryc. 66. Teren przy budynku dawnej szkoły (jesień 2008)
Fig. 66. Area by the building of the old school (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jemielnica – we wsi obowiązuje studium z lat 2006–2007.

MPZP – wieś ma plan z 2002 r.

Układ przestrzenny – na układ przestrzenny miejscowości wpływają stawy rozdzielające wieś na dwie główne części. Najstarsza część wsi ma zachowany układ zagród z budynkami mieszkalnymi ustawionymi szczytowo do drogi. Od czasu opracowania układ się nie zmienił, działania są zgodne z wytycznymi.

Zabudowa – ekspozycja kamienia wapiennego w niektórych budynkach w centrum wsi – działanie pozytywne.

Zieleń, woda – w wielu ogrodach nadal występują drzewa owocowe. We wsi znajduje się stosunkowo mało zieleni iglastej. Kompleks stawów wewnątrz terenów osiedlowych wsi nadaje jej specyficzny klimat. Podczas objazdu nie zaobserwowano negatywnych działań.

Projekty – Projekt nr 1. Otoczenie źródła w centrum wsi – w trakcie realizacji. Wykonywany jest obecnie projekt techniczny.

Projekt nr 2. Plac przy dawnej szkole – w trakcie realizacji, również wykonywany jest projekt techniczny.

Wieś korzysta z opracowań i pobytu studentów w miejscowości.

3.12. GRACZE, GMINA NIEMODLIN (2004)

Opracowanie 2004 r.

Gracze to największa miejscowość w gminie Niemodlin, licząca 1 649 mieszkańców. Osada pierwszy raz wzmiankowana w 1447 r. Nazwa prawdopodobnie pochodzi od słowa graase – trawa lub nazwiska rodowego – Gracz.

Początki Graczy sięgają trzynastego i czternastego wieku, kiedy przybyli tu niemieccy osadnicy.

Od czasów reformacji istniała tu parafia ewangelicka. Siedzibą był kościół z 28-metrową wieżą, probostwo i zbudowany w 1930 r. dom parafialny.

We wsi jest kościół pw. Trójcy Świętej, którego historia sięga XIV w. i kościół parafialny pw. NMP wzmiankowany w 1447 r.

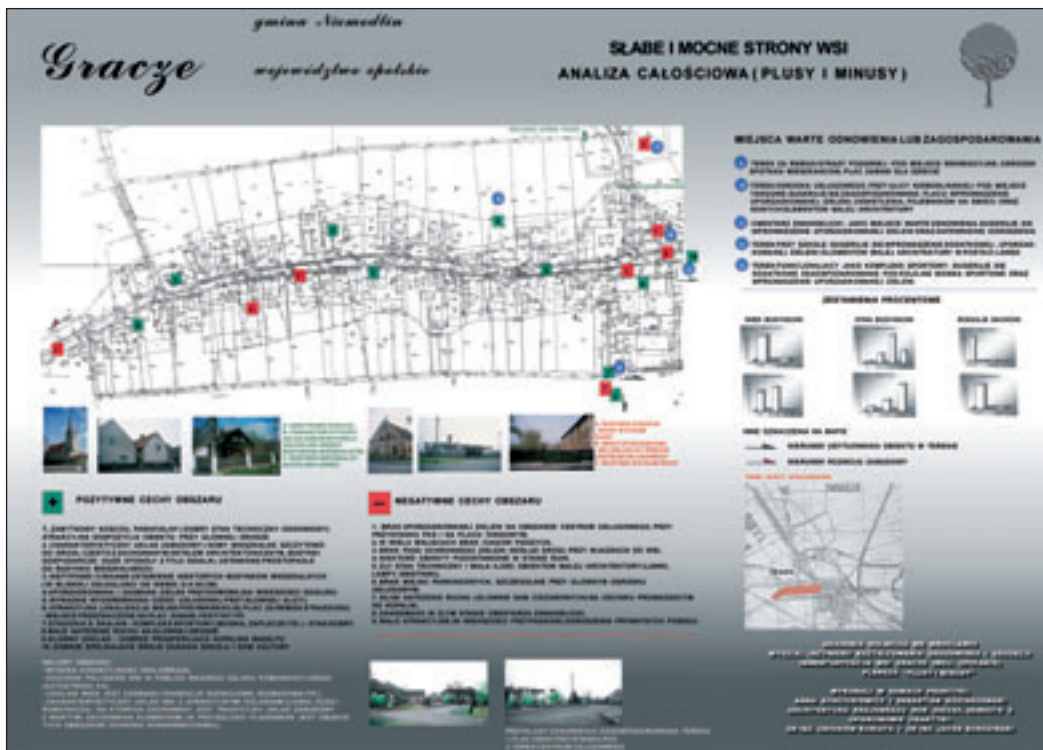
W czasie akcji osadniczej w 1932 r. wycięto w Graczach 225 ha dębowego lasu i wybudowano trzy osiedla¹⁰².

Przy opracowywaniu planu rozwoju miejscowości analizowano głównie starą część wsi, w której zaszły największe zmiany pod względem urbanistycznym i architektonicznym. O ile zabudowa kolonii była jednolita pod względem stylistycznym, o tyle w centrum pojawiły się obiekty szpecące wieś. Prowadzone remonty i nowa zabudowa powodowały zatracenie przez wieś jej specyficznego charakteru. Przy głównej drodze brakowało zieleni. Stwierdzono, że głównymi zadaniami są ujednoczenie zabudowy, zapanowanie nad powstałym chaosem, poprawa wizerunku wsi poprzez zwrócenie uwagi na zieleni w przedogródkach oraz wprowadzenie podobnych pod względem materiałowym i stylistycznym ogrodzeń.

W ramach opracowania wykonano 2 koncepcje zagospodarowania obszarów wybranych wraz z mieszkańcami wsi. Są to plac rekreacyjny za remizą strażacką i centrum wsi przy pawilonach handlowych i małym targowisku. W pierwszym przypadku zaproponowano zachowanie istniejących już elementów, dodanie placu zabaw dla dzieci, miejsca spotkań i części rekreacyjnej. Wydzielenie poszczególnych części funkcjonalnych daje możliwość oddzielenia różnych aktywności mieszkańców, zapewniając jednocześnie możliwość realizowania wszystkiego w tym samym czasie. W centrum i na targowisku podstawowym zadaniem było wydzielenie części komunikacyjnych i wprowadzenie zieleni, która doraźnie poprawi estetykę miejsca. W przyszłości istniejące pawilony należy wyburzyć i w to miejsce wprowadzić taką architekturę, która będzie korespondowała z otoczeniem.

Opracowanie zostało przekazane 03.09.2004 r.

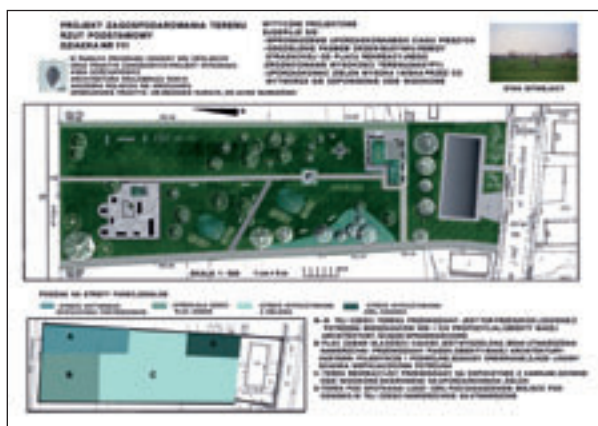
¹⁰² Materiały Urzędu Gminy.

Ryc. 67. Słabe i mocne strony miejscowości (2004)
 Fig. 67. Strong and weak sides of the village (2004)

Ryc. 68. Plan rozwoju miejscowości Gracze (2004)
 Fig. 68. Plan of development of Gracze (2004)

Ryc. 69. Koncepcja zagospodarowania placu za remizą strażacką (2004)
 Fig. 69. Concept of management of a square behind a fire station (2004)

Ryc. 70. Wizualizacja obszaru opracowania (2004)
 Fig. 70. Visualization of study area (2004)

Ryc. 71. Koncepcja zagospodarowania centrum wsi (2004)
 Fig. 71. Concept of management of the village centre (2004)

Ryc. 72. Wizualizacja obszaru opracowania (2004)
 Fig. 72. Visualisation of the study area (2004)

Ryc. 73. Teren opracowania (2004)
 Fig. 73. Area of elaboration (2004)

Ryc. 74. Stan jesienią 2008
 Fig. 74. State autumn 2008

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin – w chwili obecnej w gminie funkcjonuje studium z roku 1998. Jest to więc dokument, który nie przystaje do aktualnego stanu zagospodarowania przestrzennego obszaru.

MPZP – brak planu.

Układ przestrzenny – wieś Gracze jest wielodrożnicą nieregularną, na obrzeżach której znajduje się czynny kamieniołom granitu. Większość mieszkańców wsi ma tam zatrudnienie. W miejscowości brak jednolitości zagospodarowania przestrzennego i zabudowy. Szczególnie niekorzystnie przedstawia się zabudowa ostatnich lat, zupełnie niedostosowana do miejsca i do tego w formie zupełnie obcej.

Należy w przyszłości zwrócić szczególną uwagę na sposób zagospodarowania i zabudowy poszczególnych fragmentów wsi.

Zabudowa – najstarsza część wsi posiada zabudowę zwartą, o jednolitym w miarę charakterze. Centrum zostało oszpecone zabudową pawilonową i budynkiem szkoły.

W miejscowości Gracze występuje zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna o jednolitym charakterze, powstała przed 1945 r. Poza tym w ostatnim czasie wybudowano nowe budynki, które odbiegają od niej, psują krajobraz i miejsce.

Zieleń, woda – w miejscowości zaznacza się zieleń wysoka.

Na obrzeżach miejscowości ulokowane zostały dwa boiska do gry w piłkę nożną (z zapleczem sanitarnym dla graczy), na dzień dzisiejszy są to miejsca bardzo zadbane.

Projekty – jako miejsca do zagospodarowania wybrano plac za remizą, który miał pełnić różne funkcje – dla dorosłych i dla dzieci oraz plac w centrum wsi z miejscem na targowisko. Do chwili obecnej obydwie zadania nie zostały zrealizowane.

3.13. JEŁOWA, GMINA ŁUBNIANY (2006)**Opracowanie 2006 r.**

Wieś Jełowa położona jest na północ od Opola, na wysokości 174 m nad poziomem morza. Przecina ją droga krajowa nr 45, która biegnie między Opolem a Kluczborkiem. Część wsi położona jest na terenie chronionego krajobrazu Lasów Stobrawsko-Turawskich. Takie otoczenie nadaje jej uroku i swoistego klimatu. Nazwa wsi pochodzi najprawdopodobniej od słowa „jodła” – miały się tu kiedyś rozciągać olbrzymie lasy jodłowe. Inne źródła jednak wyjaśniają, że nazwa pochodzi od jolowka (jałówka) tłumaczonego – cielęta. Wskazywałoby to na fakt, że kiedyś kwitła tu hodowla bydła. Istnieje także hipoteza, jakoby nazwa Jełowa pochodziła od rodzaju gleby (ziemia ilasta) i od słowa ilowa.

Pierwsze wzmianki na temat wsi pojawiają się w dokumentach pochodzących z 1305 r. Przed 1399 r. posiadała już ona lenno kościelne i sąd wiejski. W 1633 r. pojawia się informacja, że pierwszy drewniany kościół uległ spaleni. W 1645 r. wspomina się o budowie nowego drewnianego kościoła.

Obecny kościół jest efektem przebudowy poprzedniego, drewnianego z 1751 r., która miała miejsce w roku 1844. W 1910 r. nadbudowano wieżę, w 1912 r. wzniesiono zakrystię, a w 1919 r. kruchtę.

Pod koniec 1852 r. w Jełowej powstała szosa, a w październiku 1889 r. uruchomiono trasę Opole–Jełowa–Namysłów. Parę lat później poprowadzono połączenie kolejowe Opole–Kluczbork¹⁰³.

W czasie opracowania znajdowały się we wsi szkoła podstawowa z salą gimnastyczną i boiskiem sportowym, publiczne przedszkole, filia gminnej biblioteki, boisko, ośrodek zdrowia, remiza Ochotniczej Straży Pożarnej, oddział Banku Spółdzielczego, stacja paliw, magazyn wyrobów budowlanych, 8 sklepów (w tym 6 spożywczych), kościół parafialny, plebania oraz leśniczówka nadleśnictwa Turawa.

¹⁰³ www.lubniany.pl/cms/php/strona; opracowanie 2006 r.

Jest to wieś bardzo duża, największa w gminie, zarówno pod względem zabudowy, jak i zaludnienia. W 2006 r. zamieszkiwało w niej blisko 2 000 mieszkańców.

Jełowa ma układ przestrzenny w formie wielodrożnicy nieregularnej, gdzie w najstarszej części występuje owalnica z zabudowanym częściowo nawsiem. Północną stronę tego placu zamyka bryła kościoła pw. Św. Bartłomieja. Kościół posiada wysoką wieżę, która stanowi dominantę całej okolicy. Zabudowa zwarta skupia się przede wszystkim w części najstarszej; przy pozostałych ulicach występują na przemian obszary zabudowy zwartej i rozproszonej, poprzedzielane polami uprawnymi.

W bezpośrednim sąsiedztwie terenów osadniczych występują obszary podmokłe. Fragment terenu leżący w samej wsi zakwalifikowano jako użytek ekologiczny (stanowiska storczyka krwistego i szerokolistnego).

Zdecydowano się opracować plan zagospodarowania nawsia jako głównego placu we wsi, z ciekawą zabudową wokół niego i zachowanymi rowami melioracyjnymi, które za wszelką cenę należy zachować oraz podjęto próbę zagospodarowania placu przy kościele.

Opracowanie zostało przekazane w październiku 2006 r.

Ryc. 75. Mocne i słabe strony miejscowości (2006)
Fig. 75. Strong and weak sides of the village (2006)

Ryc. 76. Plan rozwoju miejscowości Jelowa (2006)
Fig. 76. Plan of development of Jelowa (2006)

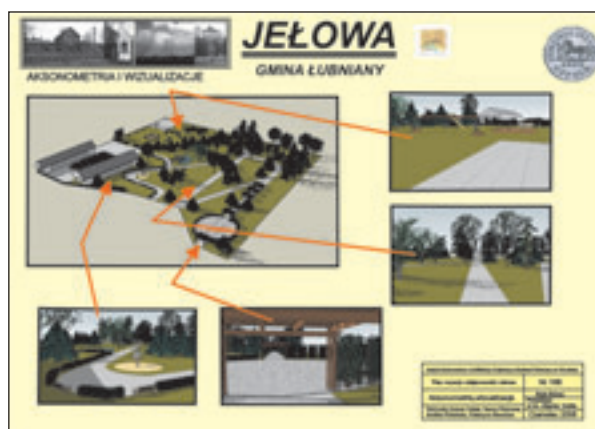
Ryc. 77. Koncepcja zagospodarowania nawsia (centrum wsi) (2006)
Fig. 77. Concept of management of a round village (2006)

Ryc. 78. Wizualizacja fragmentu wsi (2006)
Fig. 78. Visualization of a fragment of the village (2006)

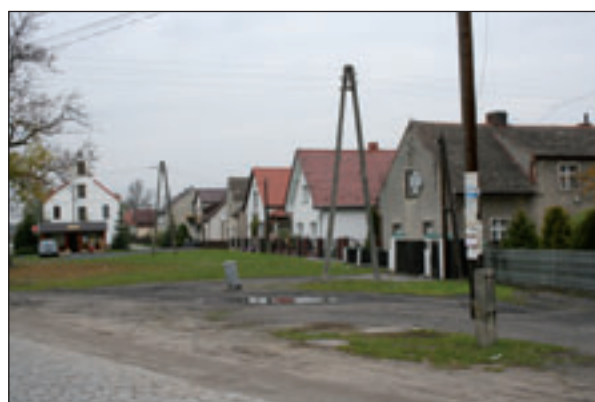
Ryc. 79. Zagospodarowanie placu przy kościele (2006)
Fig. 79. Management of a square by a church (2006)

Ryc. 80. Wizualizacja placu (2006)
Fig. 80. Visualization of a square (2006)

Ryc. 81. Stan miejsca opracowania koncepcji (2006)
Fig. 81. State of place of concept elaboration (2006)

Ryc. 82. Stan obecny centrum wsi (jesień 2008)
Fig. 82. Present state of centre of the village (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łubniany – studium jest obecnie mało aktualne, bo zostało uchwalone w 1999 r.

MPZP – we wsi Jelowa obowiązuje plan miejscowy, którego zmiany dokonano w 2001 r.

Układ przestrzenny – wieś Jelowa jest wielodrożnicą zajmującą bardzo duży obszar, jest bardzo rozległa. Pomiedzy zabudową, ciągnącą się wzdłuż ulic występują znaczne obszary pól uprawnych. Odległości pomiędzy poszczególnymi częściami wsi są duże.

Centrum miejscowości wyznacza kościół z wysoką wieżą (punkt orientacyjny i dominanta w krajobrazie). Układ wsi nie zmienił się, od 2006 r. pojawia się natomiast nowa zabudowa wypełniająca wolne przestrzenie pomiędzy istniejącymi budynkami.

Zabudowa – w najstarszej części wsi zabudowa zwarta, dominują w niej zagrody z budynkami, których ściany licowane są cegłą. Nadaje to tej części wsi odrębny charakter. W pozostałym fragmencie miejscowości występuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna o bardzo zróżnicowanej architekturze. W wielu wypadkach są to budynki nowe, rezydencjonalne, o bardzo dużej kubaturze i skomplikowanej formie odbiegającej znacznie od tradycji tego miejsca.

Zieleń, woda – zieleń wysoka, która występowała jedynie wzdłuż niektórych ulic, pozostała w niezmienionej formie. W centrum miejscowości dominuje zieleń iglasta, także w przedogródkach; na terenie całej miejscowości najczęściej spotyka się ten rodzaj zieleni.

Projekty – do chwili obecnej oba projekty nie zostały zrealizowane.

3.14. KADŁUB, GMINA STRZELCE OPOLSKIE (2005)**Opracowanie 2005 r.**

Wieś Kadłub powstała w roku 1429; wybudowano folwark, bez wsi kmiecej, ale za to z budynkami dla robotników folwarcznych. Zabudowania zostały rozlokowane na brzegu rzeki Jemielnicy. W roku 1916 wieś została rozbudowana i powstały trzy nowe kadłubskie przysiółki. Nazwa wsi, prawdopodobnie, wywodzi się od słowa „skadłub”, co oznacza wydrążony kłoc drewna¹⁰⁴.

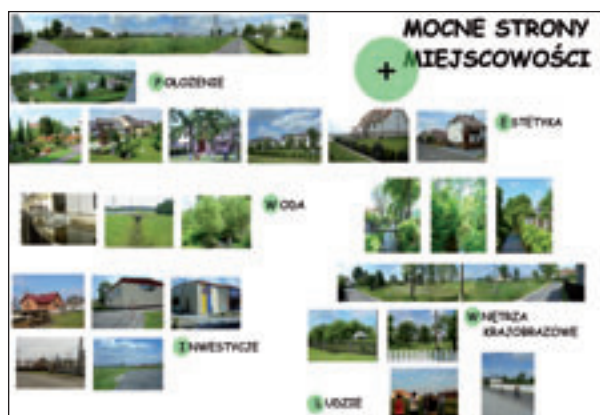
Kadłub to wielodrożnica o rozproszonej zabudowie, w środku której wytworzyło się centrum wsi. W czasie opracowania tutaj grupowała się większość funkcji służących całej miejscowości. Wieś była zadbana. Drewniane płoty nadawały jej swoistego charakteru. Zdecydowano, że aby poprawić estetykę wsi, należy inne ogrodzenia dostosować do tych, jakie występują w przeważającej ilości – ogrodzeń drewnianych. Przy wprowadzaniu nowej zabudowy trzeba dbać o zachowanie charakteru wsi, jak również pozostawić rozproszoną zabudowę. Nie wszystkie działki powinny być zabudowane. Szczególną uwagę należy zwrócić na sposób zagospodarowania centrum wsi – z placem i występującymi wokół niego elementami, a także na zieleń – tak ogólną występującą we wsi, jak i tę wprowadzaną do przedogródków.

W ramach opracowania wykonano koncepcję zagospodarowania placu sportowego przy szkole podstawowej i parkingu przy cmentarzu.

Opracowanie zostało przekazane w sierpniu 2005 r.

¹⁰⁴ www.kadlub.com/kadlub.html

Ryc. 83. Mocne strony miejscowości Kadlub (2005)
Fig. 83. Strong sides of Kadlub (2005)

Ryc. 84. Słabe strony miejscowości (2005)
Fig. 84. Weak sides of the village (2005)

PLANOWANE KIERUNKI ROZWOJU MIEJSCOWOŚCI - OPIS -

Zachowanie pierwotnego układu wsi - ulicówki, obecnie przekształconej na wieśdrożnicę. Kierunek rozwoju wsi powinien przebiegać wzdłuż Ul. Powstańców Śląskich wzdłuż i wylotu z miejscowości.

Wieś Kadlub jest bardzo zurbanizowana i wysoce rozwinięta gospodarczo. Powinna ona zachować swój dotychczasowy charakter usługowy nie zapominając jednocześnie o kilku gospodarstwach rolnych.

Określenie wymaganej formy architektonicznej planowanej zabudowy celu zachowania wiejskiego charakteru miejscowości oraz egzekwowanie ich przestrzegania (dachy dwuspadowe - materiał pokrycia - dachówka ceramiczna w kolorze zbliżonym do czerwonego, budynki jednokondygnacyjne z poddaszem użytkowym; ujednolicenie koloru elewacji - kolor biały lub złamana biel pastelowym kolorem)

Podjęcie prac modernizujących na ulicy Wodnej (stare gospodarstwo, zaniedbany obszar folwarku, wielorodzinny dom)

Dbalność o zachowanie cennego zabytku architektonicznego na ul. Wodnej - starego dworku.

Modernizacja dróg przede wszystkim ul. Powstańców Śląskich w kierunku z miejscowości. Uzupełnienie słupek, wprowadzenie poboczy dla pieszych na drogach pobocznych.

Wprowadzenie i uzupełnienie zieleni wzdłuż ciągów komunikacyjnych, utworzenie szpalery drzew na drodze wjazdowej i wylazowej ze wsi.

Budowa sieci kanalizacyjnej w celu ochrony wód powierzchniowych, oraz podniesienia standardu mieszkaniowego we wsi.

Ekspozycja ulic powinny urządzenia rzadkie w krajobrazie urządzenia hydrotechniczne (turbina wodna, zapora piętrząca wodę, mostki) obiekty te mogły by stać się podstawowym punktem na ścieżkach dydaktycznych

Wyznaczenie tras pieszych, ścieżek dydaktycznych i ścieżek rowerowych

Dbalność o ciekłe wodne i zachowanie zieleni łąkowej

Zagospodarowanie placu przy młocarni, uzupełnienie zieleni.

Renowacja boiska sportowego przy Szkole Podstawowej, wprowadzenie nasadzeń zieleni, usytuowanie trybun, budowa boiska do siatkówki.

Uporządkowanie centralnego placu w miejscowości na ul. Powstańców Śląskich (około przystanku autobusowego i kapliczki). Nadanie miejscu określonego charakteru, ujednolicenie pod względem barwy i formy.

Stworzenie miejsca spotkań dla mieszkańców miejscowości i placu postojowego dla przyjeżdżających na centralnym placu we wsi. Wyposażenie miejsca w elementy drobnej architektury - ławeczki, stoliki, ławki.

Ochrona starych sadów, jako elementu typowo wiejskiego, oraz rzadziej spotykanego w krajobrazie.

Utworzenie placu parkingowego przy omentarzu oraz wytyczenie strefy dla przechodniów (zadziwienia i elementy małej architektury)

Troska o zachowanie i stan starych układów zieleni (aleje topoli oraz stara zieleń przy folwarku)

Propegowanie walorów krajobrazowych wsi i okolic, utworzenie gospodarstw agroturystycznych, zwiększenie ścieżek rowerowych, ścieżek dydaktycznych.

Ograniczenie wprowadzanej do przedogródków roślinności obcej, nie pasującej do krajobrazu wiejskiego, zastąpienie roślin iglastych rodzimą zielenią - drzewa liściaste, owocowe.

Ujednolicenie charakteru ogrodzeń, wskazana wymiana dyszharmonijnych metalowych oraz betonowych prefabrykatów na płyty z drewnianymi sztachetami.

Wprowadzenie zieleni osłonowej przy nowoczesnych, typowo miejskich obiektach dyszharmonizujących krajobraz wiejski, obsadzenie budynku hali sportowej i młocarni pręciami.

Ryc. 85. Plan rozwoju miejscowości (2005)
Fig. 85. Plan of development of the village (2005)

Ryc. 86. Koncepcja zagospodarowania placu przy cmentarzu (2005)
Fig. 86. Concept of management of a square by the cemetery (2005)

Ryc. 87. Widok na plac przy cmentarzu (2005)
Fig. 87. View on a square by the cemetery (2005)

Ryc. 88. Zagospodarowanie boiska sportowego przy remizie OSP (2005)
Fig. 88. Management of a sports ground area by OSP fire station (2005)

Ryc. 89. Wizualizacja boiska (2005)
Fig. 89. Visualization of sports ground (2005)

Ryc. 90. Teren przy cmentarzu (jesień 2008)
Fig. 90. Area by the cemetery (autumn 2008)

Ryc. 91. Teren przy cmentarzu – stan obecny (jesień 2008)
Fig. 91. Area by the cemetery – present state (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce

Opolskie – gminę obowiązuje studium uchwalone 27 stycznia 2000 r.; aktualizacja studium nastąpiła w kwietniu 2007 r.

MPZP – we wsi realizowany jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego; jego zmiana miała miejsce 19 grudnia 2007 r.

Układ przestrzenny – wieś jest rozległą wielodrożnicą o bardzo luźnej zabudowie – do chwili obecnej układ ten nie został zmieniony w sposób zasadniczy. Pomiedzy zabudową występują duże obszary łąk i pól z zielenią wysoką. Miejscowość graniczy z dużymi kompleksami leśnymi.

Zabudowa – rozproszona, z fragmentami zabudowy zwartej; w okolicy kościoła wytworzyło się centrum. Daje się zauważyć pewien chaos ruralistyczny. Powstające nowe obiekty odbiegają od zabudowy starej, tak pod względem formy, jak i elementów architektonicznych. Mała dbałość o zachowanie charakteru wsi.

Zieleń, woda – w wielu miejscach występują skupiska zieleni wysokiej. W ogródkach dominują trawniki i zieleń iglasta. Większość posesji jest bardzo zadbane. Zaleca się zwracanie większej uwagi na zieleń rodzimą.

Projekty – Projekt 1. Teren przy cmentarzu został zagospodarowany według własnego pomysłu. Sąsiadująca posesja została ogrodzona długim betonowym płotem, co zupełnie popsulo charakter tego miejsca. Na uwagę zasługuje odtworzenie pomnika Anioła Stróża.
Projekt 2. Boisko – brak realizacji.

3.15. KAMIENICA, GMINA PACZKÓW (2005)

Opracowanie 2005 r.

Wieś została założona przed 1300 r. (Camenicze, Camon). Ze względu na bliskie położenie Paczkowa stała się jego własnością. W XVIII w. była jedną z bogatszych wsi w rejonie, a w 1784 r. miała status dobra rycerskiego, pozostając nadal własnością Paczkowa. Istniały tu kościół filialny, szkoła z nauczycielem, folusz, 2 młyny wodne i 3 kuźnie. Na początku XIX w. było tu aż 5 potażarni. Przed 1945 r. miejscowość nosiła zmienioną nazwę – Grenztal¹⁰⁵. Miejscowość Kamienica to typowa wieś łańcuchowa; ciągnie się wzdłuż rzeki Kamienica, jest największą wsią w gminie Paczków. Położona jest na terenie obniżenia Otmuchowskiego i Przedgórze Paczkowskiego, stanowi najdalej wysuniętą miejscowość na zachodzie województwa opolskiego. Leży na wysokości 240–300 m n.p.m, na terenie największej erozyjnej doliny powstałej wśród południowych dopływów Nysy Kłodzkiej.

W czasie opracowania zamieszkiwało w niej 1 200 mieszkańców. Wieś była zadbane, posiadała zabudowę o charakterze tradycyjnym, wpisywała się w krajobraz malowniczej okolicy. We wsi występowała dawna zagroda o typie dośrodkowym, która stanowi 44% całej zabudowy. Współcześnie zagrody uległy modernizacji, a ich właściciele (60%) obecnie prowadzą działalność pozarolniczą. Większość budynków (85%) powstała przed rokiem 1945, nowe obiekty wpasowano w istniejącą strukturę wsi łańcuchowej. Stan techniczny większości obiektów był dobry, zdarzały się również prywatne budynki będące w stanie ruiny. Jeden z takich obiektów szpecił centrum wsi w pobliżu kościoła.

Charakterystyczny budynek mieszkalny we wsi był to nieduży obiekt murowany, kryty dwuspadowym dachem z czerwoną dachówką. Nie było jednolitego ustawienia budynków do drogi, były miejsca z ustawieniem kalenicowym, jak również szczytowym. Zieleń przy domach stanowiły przedogródki kwiatowe i, nawiązujące do miejskich, trawniki z krzewami. We wsi były sady.

¹⁰⁵ Staffa M. (red.), 2008. *Słownik geografii turystycznej Sudetów*. Tom 21, Wydawnictwo I-Bis, Wrocław, 370–375.

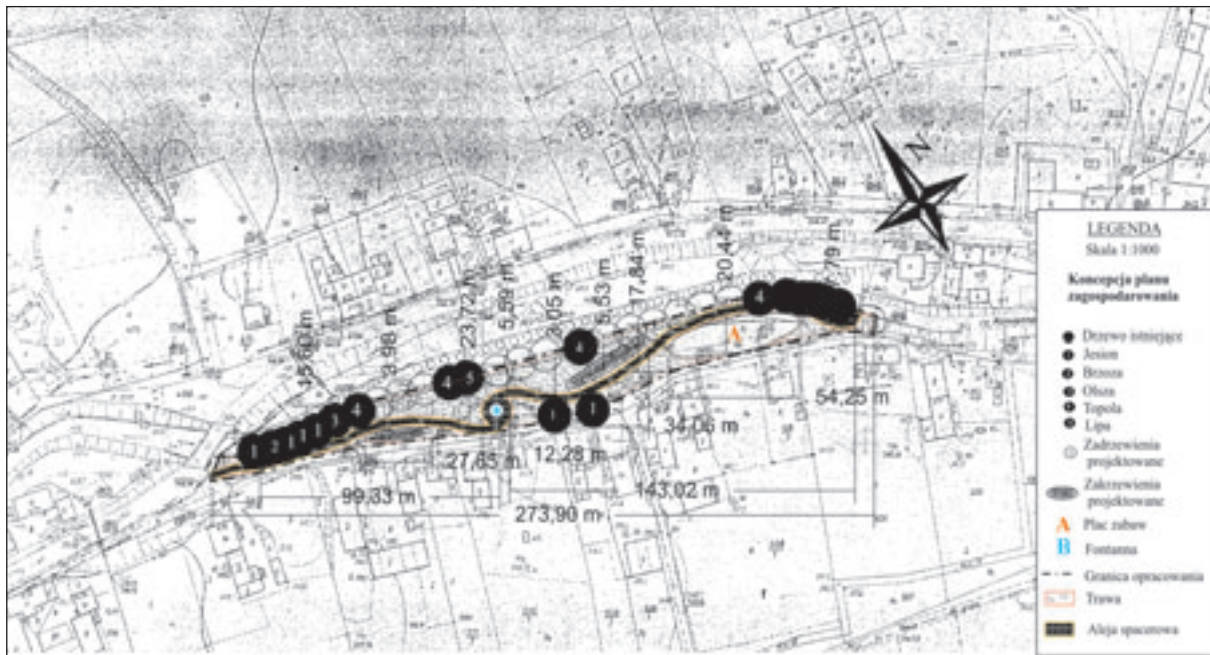
Wartość krajobrazu miejscowości podnosiła przepływająca przez nią rzeka, wzdłuż której prowadzone są ciągi komunikacyjne. Otoczenie rzeki było zadbane, z różnorodnymi nasadzeniami, począwszy od szpaleru topól po drzewa owocowe malowniczo wkomponowane w otoczenie. Ważnym obiektem był tzw. Pasionek – miejsce nad rzeką, w którym organizowane są wszelkie imprezy związane z życiem wsi.

Koncepcja projektowa obejmowała zagospodarowanie terenu przy rzece – miało się ono stać miejscem spotkań i rekreacji dla mieszkańców wsi.

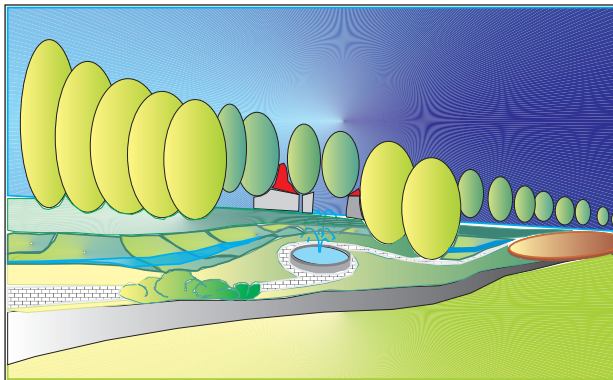
Opracowanie zostało przekazane w listopadzie 2005 r.

Ryc. 92. Mocne strony miejscowości z propozycjami rozwiązań (2005)
 Fig. 92. Strong sides of the village with suggestions (2005)

Ryc. 93. Koncepcja zagospodarowania jednego z miejsc nad rzeką (2005)
Fig. 93. Concept of management of one of the places at the river (2005)

Ryc. 94. Wizualizacja koncepcji (2005)
Fig. 94. Visualization of the concept (2005)

Ryc. 95. Stan – jesień 2008
Fig. 95. State – autumn 2008

Ryc. 96. Ruina w centrum wsi (2005)
Fig. 96. Ruin in the centre of the village (2005)

Ryc. 97. Uporządkowane miejsce po ruinie (jesień 2008)
Fig. 97. Ordered place after the ruin (autumn 2008)

Ryc. 98. Utrzymana w jednolitym charakterze zabudowa miejscowości (jesień 2008)
Fig. 98. Buildings in the location kept in homogenous character (autumn 2008)

Ryc. 99. Nowy budynek mieszkalny niedopasowany do otoczenia (jesień 2008)
Fig. 99. New residential building not fitting in with its surroundings (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Paczków – obowiązuje studium z 2001 r., jesienią 2008 w aktualizacji.

MPZP – brak.

Układ przestrzenny – łańcuchówka z przepływającą wzdłuż wsi rzeką, brak zmian podczas wizji lokalnej.

Zabudowa – zabudowa sprzed 1945 r. utrzymana w dawnym, jednolitym charakterze, szczególnie jeśli chodzi o kolorystykę i spadek dachów. Zauważono nową zabudowę plombową nie nawiązującą do dawnego charakteru zabudowy miejscowości. W centrum wsi uprzętnięto ruinę.

Zieleń, woda – we wsi jest dużo zieleni wysokiej, jednak zauważa się tendencję do sadzenia na terenach wspólnych zieleni iglastej, która nie komponuje się z charakterem miejscowości (leżącej przecież nad rzeką).

Projekty – projekt nie został zrealizowany.

3.16. KAMIEŃ ŚLĄSKI, GMINA GOGOLIN (2005, 2007)

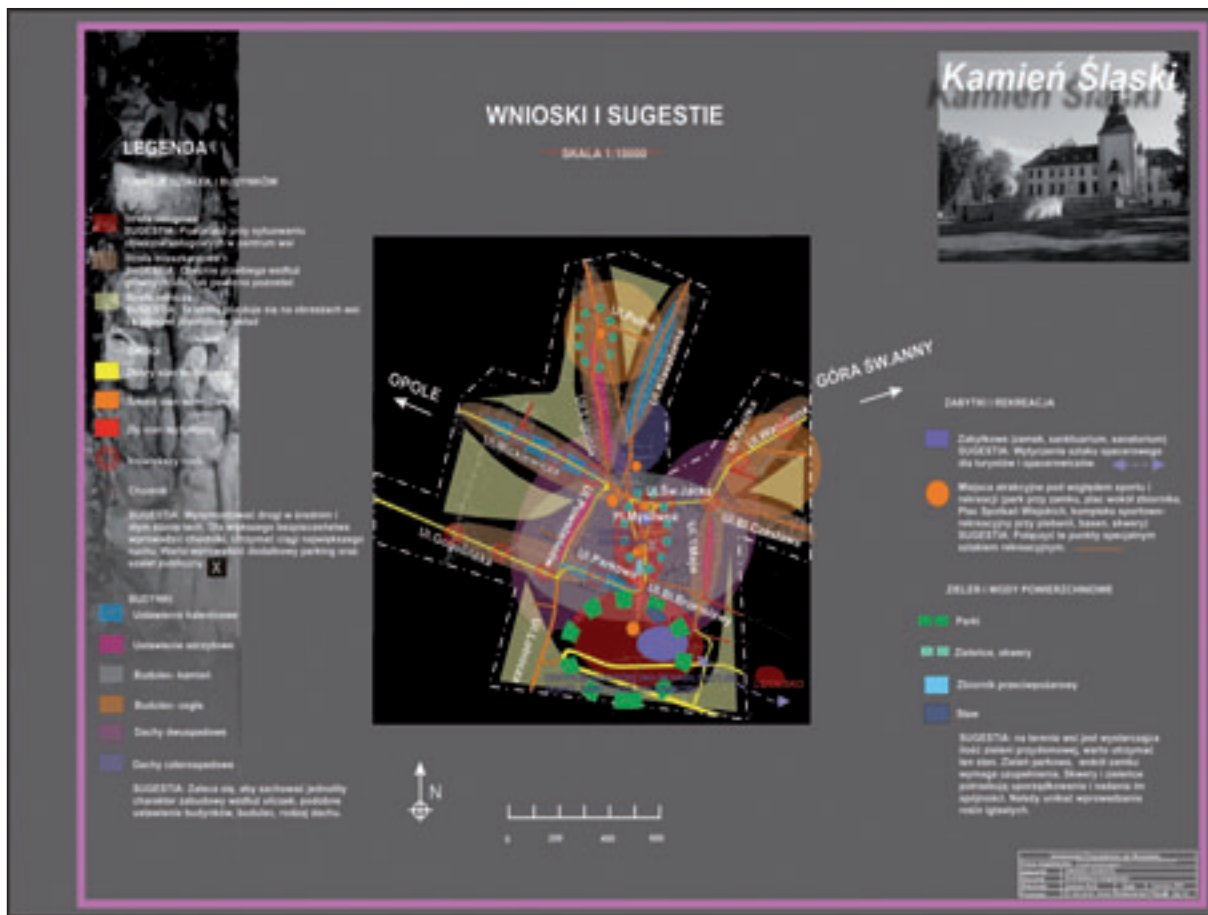
Opracowanie 2005 r. i dodatkowo 2007 r.

Najstarsze wzmianki o miejscowości pochodzą z XII w. Nazwa miejscowości jest określeniem topograficznymi i wskazuje na jej usytuowanie na podłożu z kamienia wapiennego (Camon, Camen w dokumentach z XIV i XV w., następnie m.in. Mega Stein 1736 r. czy Groß Stein do końca II wojny światowej). Najważniejszymi miejscami we wsi są kościół parafialny, kaplica Św. Jacka oraz miejscowy zamek, które przez lata tworzyły miejscową kulturę. Wieś o bardzo bogatej tradycji i historii – w średniowieczu na jej terenie urodził się Św. Jacek z rodu Odrowążów¹⁰⁶.

Wieś wielodrożna z wykształconym centrum, które skupia się wokół placu ze zbiornikiem wodnym. Dominantą tego wnętrza jest kościół zamykający plac od północy, z południowej strony zamknięciem jest dawny kompleks pałacowo-parkowy – obecnie centrum leczniczo-rehabilitacyjne i turystyczno-wypoczynkowe.

¹⁰⁶ Glaeser Z., 2004. *Kamień Śląski szmaragd opolskiej ziemi*. Wydawnictwo Świętego Krzyża w Opolu, Opole.

Ryc. 101. Plan rozwoju miejscowości (2007)
Fig. 101. Plan of development of the village (2007)

Ryc. 102. Centrum miejscowości przy zbiorniku wodnym – zagospodarowanie wg projektu z 2005 r. (jesień 2008)
Fig. 102. Centre by a water reservoir, management according to the project from 2005 (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gogolin – aktualne z 14.07.2008 r.

MPZP – obowiązuje MPZP z dnia 28.08.2001 r.

Układ przestrzenny – wieś zbliża się charakterem zabudowy do małego miasta. Nie stwierdzono negatywnych zmian od momentu opracowania.

Zabudowa – ma charakter zwarty. Atutem miejscowości są mury z kamienia wapiennego, które pojawiają się zarówno w ścianach budynków mieszkalnych oraz gospodarczych, jak i ogrodzeniach.

Zieleń, woda – prawidłowo utrzymane proporcje pomiędzy zielenią liściastą i iglastą na terenach wspólnych. Zbiornik w centrum wsi i staw znajdujący się w parku są, dzięki odpowiedniemu zagospodarowaniu otoczenia, ozdobami miejscowości. Od czasu opracowania wprowadzone zostały kolejne pozytywne elementy – np. pomost przy zbiorniku.

Projekty – koncepcja zagospodarowania zielenią terenu przy zbiorniku wodnym jest zrealizowana, projekty zawarte w pracy magisterskiej z 2007 r. zostaną również po części zrealizowane.

3.17. KONRADÓW, GMINA GŁUCHOŁAZY (2005)

Opracowanie 2005 r.

Wieś jest położona w malowniczej okolicy; dominantę krajobrazu stanowi Kopa Biskupia widoczna z wielu miejsc we wsi. Jest ona łańcuchówką założoną w głębokiej dolince Kletnicy (Starynki), na wschód od Góry Parkowej i od drogi Głucholazy–Złate Hory, gdzie znajduje się przejście graniczne. Pierwsze wzmianki o miejscowości pochodzą z 1263 r., kiedy ta zwana była Villa Conradi. Jej późniejsza nazwa – Kunzendorf była nazwą popularną na Śląsku – nadano ją wielu innym miejscowościom. Historia miasteczka wiąże się m.in. z kopalnią złota (szczególnie intensywne prace wydobywcze były prowadzone w XV–XVI w.). Pod koniec XIX w. wydobywano tu ochrę. Wieś podzielona była na części dolną i górną (z dworem i folwarkiem); w 1840 r. cała wieś składała się ze 195 domów¹⁰⁷.

Konradów ma szansę stania się uzdrowiskiem, gdyż w 1976 r. odwiercono tu podziemne wody mineralne. Znaczenie wsi podniosło otwarcie przejścia granicznego do Złatych Hor 12 maja 1995 r.

Atutem wsi jest meandrująca wzdłuż całej miejscowości rzeka. W jej południowej części utworzono kilka stawów, które należy na nowo zagospodarować. W czasie opracowania wieś była czysta i bardzo zadbane. Uwagę zwracało interesujące zagospodarowanie wielu zagród. Mieszkańcy bardzo ciekawie wykorzystali małe formy zdobnicze nawiązujące do tradycyjnego charakteru miejscowości. Pozytywnym elementem były również drewniane ogrodzenia, żywopłoty lub całkowite otwarcie poszczególnych posesji. We wsi nie występowały ogrodzenia betonowe.

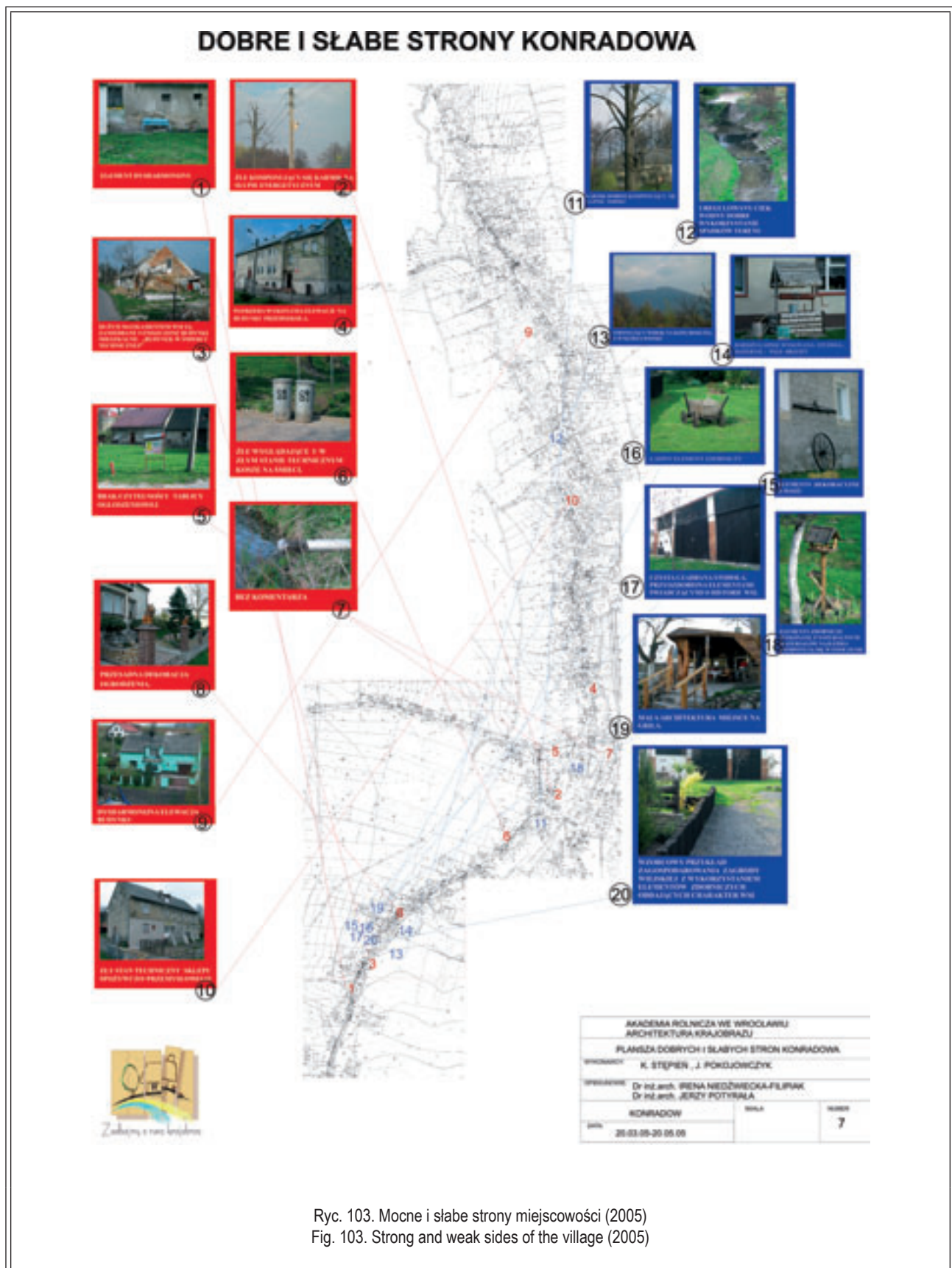
W Konradowie brakowało dominującego układu budynków do drogi, 60% ustawionych było kalenicowo, natomiast 40% szczytowo. Wieś się rozbudowuje, wiele obiektów powstało w ostatnim czasie, zaledwie około 60% budynków we wsi zbudowano przed rokiem 1945. Do czasów obecnych zachowało się jeszcze wiele wolno stojących stodół, najczęściej o konstrukcji murowanej, niestety, nie zawsze w dobrym stanie technicznym.

Określono, że ciekawa enklawa zieleni znajdowała się przy zbiornikach retencjonujących wodę do celów przeciwpożarowych (okolice przedszkola oraz świetlicy). Mogłoby być to miejsce odwiedzane zarówno przez dzieci, jak i osoby starsze.

Opracowaniem projektowym objęto dwa miejsca leżące w bezpośrednim sąsiedztwie – teren przy stawach oraz plac przy przedszkolu. Dzięki zagospodarowaniu tego terenu mieszkańcy wsi zyskają miejsce spotkań i rekreacji przeznaczone dla różnych grup wiekowych. Ze względu na dobrą lokalizację – w pobliżu usług – może utworzyć się tu centrum miejscowości o dużej atrakcyjności.

Opracowanie zostało przekazane w grudniu 2005 r.

¹⁰⁷ Staffa M. (red.), 2008. *Słownik geografii turystycznej Sudetów*. Tom 18, Wydawnictwo I-Bis, Wrocław, 142–144.

Ryc. 103. Mocne i słabe strony miejscowości (2005)
Fig. 103. Strong and weak sides of the village (2005)

Ryc. 104. Miejsce projektowe obok szkoły – brak realizacji
(jesień 2008)

Fig. 104. Design place near the school – lack of realization
(autumn 2008)

Ryc. 105. We wsi jest sporo zieleni wysokiej, drzew owocowych,
dzięki którym utrzymany jest tradycyjny charakter miejscowości
(jesień 2008)

Fig. 105. There is a lot of tall greenery, fruit trees in the village. Thanks
to these the traditional character of the village is kept (2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Głuchołazy – obowiązuje studium z 2002 r.

MPZP – brak planu dla całej miejscowości. Wykonano plan odnoszący się do fragmentu wsi (4.07.2006 r.).

Układ przestrzenny – wieś łańcuchowa rozciągnięta wzdłuż doliny potoku. Pomimo bliskiego położenia miasta Głuchołazy miejscowość zachowała dawny charakter. Nie stwierdzono negatywnych zmian.

Zabudowa – większość domów mieszkalnych jest zadbana i ma prawidłową kolorystykę.

Zieleń, woda – nadal wokół domów jest wiele ogrodów kwiatowych, sadów i zieleni wysokiej.

Rzeka jest uregulowana i podkreśla malowniczość wsi.

Projekty – jesienią 2008 brak realizacji projektów.

3.18. KOZIELNO, GMINA PACZKÓW (2006)

Opracowanie 2006 r.

Pierwsze wzmianki o wsi odnotowano w roku 1254 – mówi się wtedy o miejscowości Cozelno. Do połowy XVIII w. Kozielno leżało w księstwie nyskim. Miejscowość zlokalizowana jest w Obniżeniu Otmuchowskim, przy Zbiorniku Kozielno. W początkach XVIII w. była to wieś średniej wielkości. W 1784 r. w części wsi należącej do biskupstwa wrocławskiego znajdowały się kuźnia i 18 domów mieszkalnych, w części drugiej należącej do barona Antona von Hundta były folwark, 2 kuźnie i 18 domów¹⁰⁸.

Wieś ma zachowany tradycyjny charakter zabudowy, przedogródków i ogrodów. Jej malownicze położenie – na wzgórzu z widokiem na zbiornik wodny – powinno sprzyjać rozwojowi turystyki oraz agroturystyki. Jest to interesujący w przyszłości kierunek rozwoju miejscowości.

¹⁰⁸ Staffa M. (red.), 2008. *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, Tom 1–21, Wydawnictwo I-Bis, Wrocław, 441–443.

W czasie opracowania stwierdzono, że nowe budynki mieszkalne powstające od strony wjazdu do wsi z Paczkowa zdecydowanie odbiegały od klimatu miejscowości. Były niejednolite – zarówno jeśli chodzi o ich formę, jak i o kolorystykę czy rodzaj dachu. Nowe budynki realizowane na terenie wsi miały dowolne bryły, kształty dachów i kolory – wszystko zależne jedynie od gustu właściciela. Pojawiały się dachy np. w kolorze zielonym.

Jako dobry przykład działań mieszkańców można było podać drewniane ogrodzenia o zróżnicowanych formach.

Przyjęto, że w przyszłości należy unikać, szczególnie w starej części miejscowości, nowej zabudowy o dowolnych kształtach dachu i bryły. Uzupełnienia zabudowy powinny mieć gabaryty, ustawienie i wykończenie zgodne z sugestiami umieszczonymi w katalogu elementów charakterystycznych.

Projekt końcowy dotyczył koncepcji zagospodarowania całej wsi pod kątem turystyki i agroturystyki. Wyznaczono strefy wzdłuż brzegu zbiornika wodnego o różnych funkcjach. Wydzielono osobne miejsce dla wędkarzy, teren pod pole namiotowe, a także miejsce dla plażowiczów i miłośników sportów wodnych. Określono, w którym miejscu powstałoby centrum usługowo-rekreacyjne z placem zabaw, estradą, miejscem pod gastronomię oraz terenem, na którym powstałby strategiczny parking dla przyjezdnych. Są to sugestie, które będą wymagały opracowania MPZP dla miejscowości, a także uzgodnień z odpowiednimi urzędami.

Dodatkowo opracowano koncepcję projektową placu zawierającego estradę, podesty dla tańczących, a także miejsce pod stoliki i ławki. Obok zaproponowano plac zabaw i boisko do siatkówki. Sugerowano zmianę formy istniejącej estrady, gdyż jej wygląd zdecydowanie odbiega od charakteru wsi.

Opracowanie zostało przekazane 24.11.2006 r.

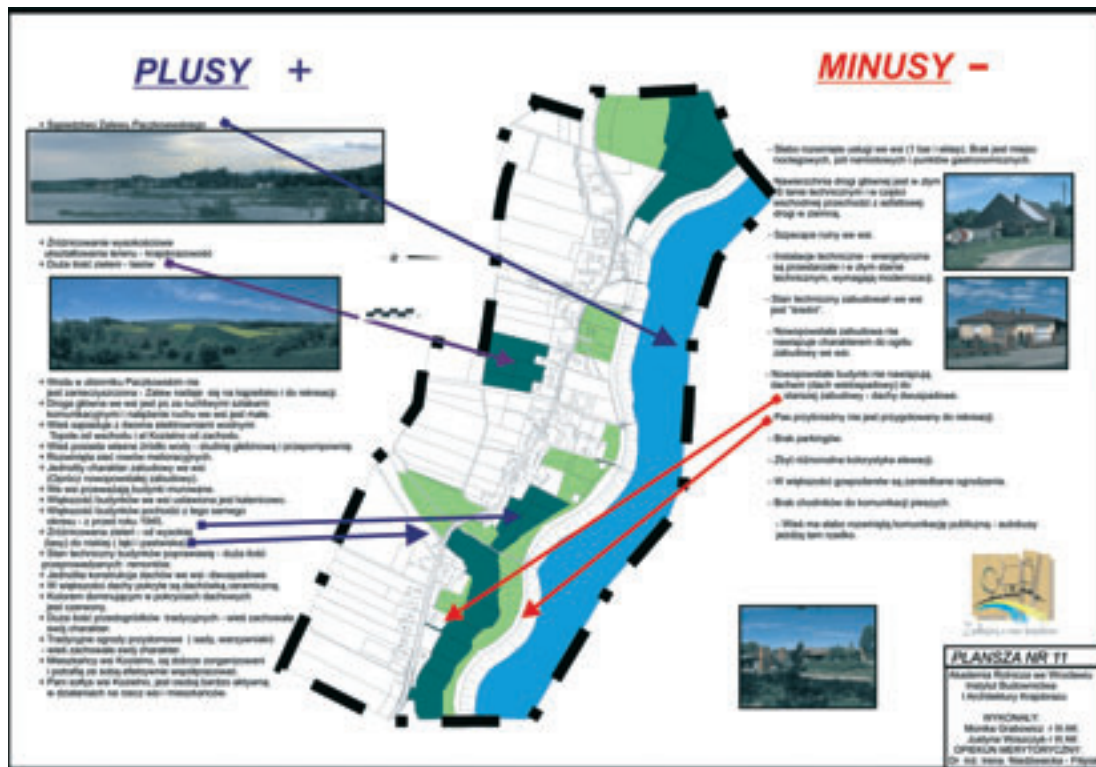
Opracowanie 2007 r.

Zasugerowano ujednoczenie małej architektury w całej wsi (ławki i kosze na śmieci). Elementy te są drewniane, mają je zdobić lampy luminescencyjne. O zmierzchu i wieczorem ławki i kosze byłyby dzięki nim widoczne, a poza tym wprowadzałyby specyficzny klimat „światlików”.

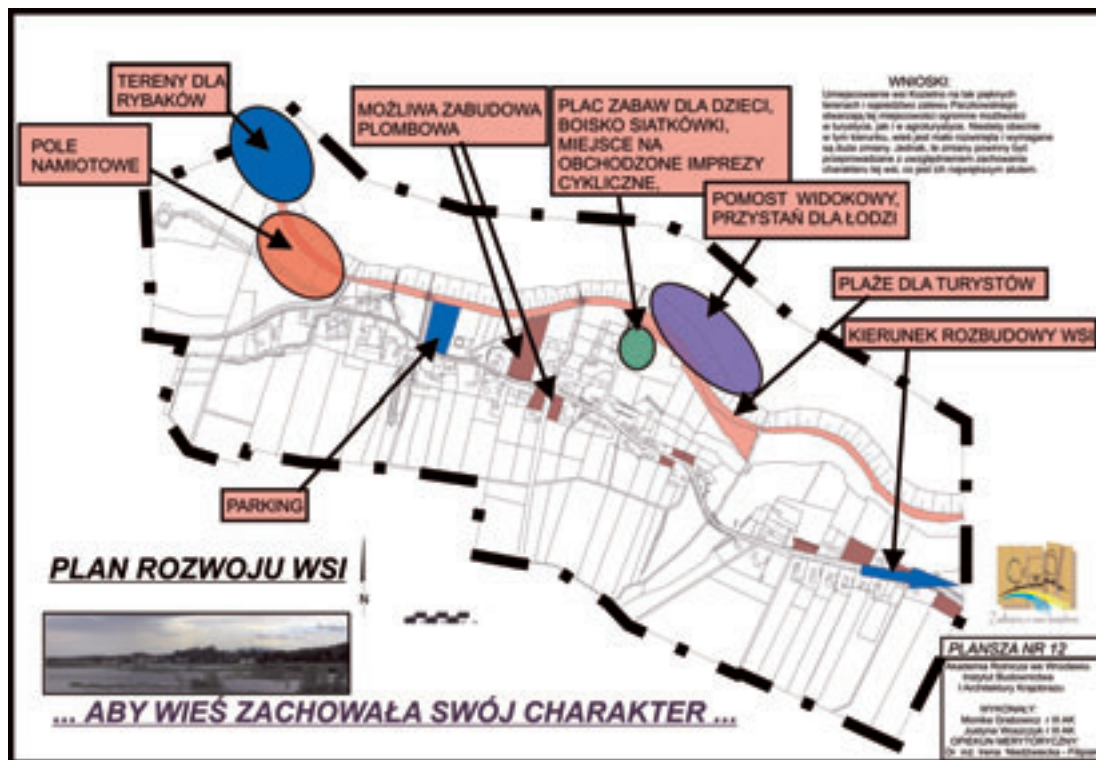
Pierwsza koncepcja projektowa dotyczyła zagospodarowania terenu wokół pomnika. Zasugerowano zaakcentowanie dojścia do pomnika przez trejaż z pnączami oraz odpowiednio dobraną nawierzchnię z kamienia. Znalazłyby się tu opisane wcześniej ławki i kosze na śmieci.

Druga koncepcja projektowa dotyczyła pomostu, który służyłby zarówno spacerowiczom, jak i osobom uprawiającym sporty wodne. Pomost zakończony byłby poszerzeniem, na którym postawiono by ławki, a pośrodku znajdowałaby się tafla szkła hartowanego umożliwiająca obserwowanie lustra wody.

Opracowanie zostało przekazane 21.11.2007 r.

Ryc. 106. Mocne i słabe strony miejscowości (2006)
 Fig. 106. Strong and weak sides of the village (2006)

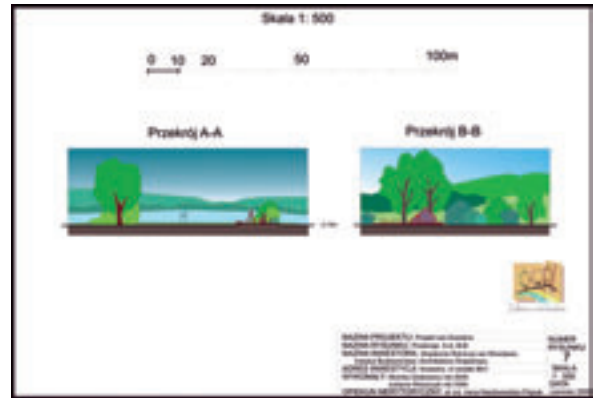

Ryc. 107. Plan rozwoju Kozielna (2006)
 Fig. 107. Plan of development of Kozielno (2006)

Ryc. 108. Koncepcja projektowa placu zawierającego estradę, podesty dla tańczących oraz plac zabaw i boisko do siatkówki.
Rzut (2006)

Fig. 108. Project concept of the square including a stage, dancing platform, playground and a place for playing volleyball.
View (2006)

Ryc. 109. Przekroje (2006)
Fig. 109. Section (2006)

Ryc. 110. Realizacja projektu zagospodarowania placu – częściowo wg własnego pomysłu (jesień 2008)
Fig. 110. Realization of the square partly according to an own idea (autumn 2008)

Ryc. 111. Koncepcja nr 1 – zagospodarowanie terenu wokół pomnika (2007)

Fig. 111. Concept nr 1 – management of the area around the monument (2007)

Ryc. 112. Koncepcja nr 2 – pomost, który służyłby zarówno spacerowiczom, jak i osobom uprawiającym sporty wodne (2007)

Fig. 112. Concept nr 2 – pier for walking as well as for people who practise water sports (2007)

Ryc. 113. Zagospodarowanie terenu wokół pomnika wg własnego pomysłu (jesień 2008)

Fig. 113. Management of the area around a monument according to a single idea (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Paczków – z 31.05.2001 r., jesienią 2008 r. w aktualizacji.

MPZP – brak planu zagospodarowania przestrzennego obowiązującego wieś.

Układ przestrzenny – wieś malowniczo położona na wzgórzu, ma zachowany tradycyjny układ zagród, nie dostrzeżono negatywnych zmian od czasu opracowania.

Zabudowa – brak zmian od czasu opracowania.

Zieleń, woda – we wsi są sady, ogródki kwiatowe przy posesjach i sporo zieleni wysokiej. Z całej miejscowości rozciągają się malownicze widoki na zbiornik wodny Kozielno. Mieszkańcy dbają o otoczenie swoich posesji.

Projekty – Częściowo zrealizowano projekt zagospodarowania otoczenia pomnika, jednak zmieniło główne założenia. Pozostałe projekty jesienią 2008 nie były zrealizowane.

3.19. KRASIEJÓW, GMINA OZIMEK (2004)

Opracowanie 2004 r.

Pierwsze wzmianki o wsi Krasiejów pochodzą z roku 1292 – jest to najstarsza miejscowość w gminie Ozimek. Dzisiejszy neobarokowy kościół z lat 1911–1913 stanął na miejscu pierwszego kościoła z początku XVI w. Uruchomienie linii kolejowej Opole–Tarnowskie Góry spowodowało szybki rozwój miejscowości w połowie XIX w.¹⁰⁹. Krasiejów jest wsią o typowym układzie zabudowy ulicowej, która pod wpływem przekształceń zmieniła się w wielodrożnicę.

W trakcie opracowania stwierdzono, że dawniej budynki licowano czerwoną cegłą, obecnie część z nich otynkowano z zachowaniem ceglanego zdobnictwa. Domy zamożniejszych gospodarzy sytuowano kalenicowo i były one większe – dwukondygnacyjne. We wsi wykształciło się centrum usługowe przy ulicy Spórackiej, obok kościoła. Przybrało ono formę wydłużonego placu w miejscu dawnego ciekłu przepływającego przez wieś. Duży wpływ na rozwój usług i mieszkalnictwa we wsi ma bliskie sąsiedztwo miasta Ozimek. Otoczenie domów, szczególnie w strefie

¹⁰⁹ www.ozimek.pl/krasiejow/index.php

najbliższej miastu, jest typowe dla domów jednorodzinnych w osiedlach miejskich. Jedynie w najstarszej części miejscowości zdarzają się ogródki tradycyjne.

Największym atutem miejscowości są wykopiska paleontologiczne prowadzone nieopodal wsi. Na ich terenie ma być usytuowany DINOPARK. Ma on ściągnąć turystów, a tym samym – przyczynić się do rozwoju nie tylko samej miejscowości, ale i całej gminy.

Projektem objęto teren przy Czarnym Dole, gdzie planuje się przystań kajakową oraz otoczenie szkoły (uwzględniono plac zabaw).

Opracowanie zostało przekazane 8.12.2004 r.

Ryc. 114. Mocne i słabe strony miejscowości (2004)
Fig. 114. Strong and weak sides of the village (2004)

Ryc. 115. Koncepcja zagospodarowania terenu przy dawnej szkole – muzeum (2004)

Fig. 115. Concept of management of the area by the former school – museum (2004)

Ryc. 116. Brak realizacji (jesień 2008)

Fig. 116. Lack of realisation (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Ozimek – studium gminy Ozimek zostało zmienione dnia 20.12.2006 r.

MPZP – obowiązuje plan z 2006 r.

Układ przestrzenny – miejscowość ulega dużym wpływom sąsiadującego miasta Ozimek. Jest to zurbanizowana wielodrożnica z wyraźnie wykształconym centrum (okolice kościoła). Wieś próbuje wykorzystać znaleziska paleontologiczne do promocji miejscowości, dlatego pojawiły się w centrum tablice informacyjne i rzeźby w formie dinozaurów.

Zabudowa – bardzo zróżnicowana, typowa dla strefy podmiejskiej. Nadal stawiane są domy jednorodzinne o różnych formach. Do centrum wprowadzona została jaskrawa kolorystyka elewacji. W sierpniu 2006 r. otwarto uroczyscie pawilon paleontologiczny, powstały również pomosty umożliwiające przejście przez wykopaliska. Brak jednak odpowiedniej infrastruktury komunikacyjnej, umożliwiającej dojazd i parkowanie pojazdów.

Zieleń, woda – centrum wsi kształtuje pas zieleni w miejscu dawnego cieką – nadal brak ciekawego zagospodarowania. W ostatnim czasie zmieniono betonowe ogrodzenie wokół cmentarza na ogrodzenie metalowe.

Projekty – jesienią 2008 nie były zrealizowane.

3.20. KRZYŻOWICE, GMINA OLSZANKA (2004)

Opracowanie 2004 r.

Pierwsza wzmianka o Krzyżowicach pochodzi z 1273 r. z Kodeksu dyplomatycznego katedry krakowskiej. Z roku 1288 pochodzi wzmianka o miejscowości Crisowiz. Od XIII do XVI w. wieś była własnością rodu Pogorzeliów, sprawującego ważne funkcje na dworze Piastów Śląskich.

Najważniejszym zabytkiem znajdującym się na terenie wsi jest kościół filialny pw. Najświętszej Marii Panny, o którym pierwsza wzmianka pochodzi z 1376 r. Prezbiterium wybudowano w XV w., wieża i nawa o konstrukcji szachulcowej pochodzą z ok. 1580 r. Świątynia

należy do Szlaku Polichromii Brzeskich ze względu na piękne ścienne malowidła wykonane w latach 1418–1428¹¹⁰.

W trakcie opracowania stwierdzono, że wieś w swojej strukturze była bardzo jednolita, co stanowiło jej niezaprzeczalny atut. W miejscu centralnym usytuowany został dawny pałac, obecnie budynek wielorodzinny. Po drugiej stronie ulicy wybudowano dużą willę pełniącą podobne funkcje. Obydwa budynki pozbawione zostały zaplecza w postaci zieleni zorganizowanej. Obok willi usytuowano teren sportowy i fragment starego parku. Tutaj znajdował się pomnik upamiętniający dzieci, które zginęły podczas I wojny światowej. Miał on formę regularną: w środku założenia umieszczono krąg złożony z dziesięciu lip, pod którymi położono pamiątkowe kamienie. Krąg ten otoczono jesionami, które posadzono wzdłuż wytyczonego, zewnętrznego prostokąta.

Niewątpliwą atrakcją wsi było mauzoleum ostatnich właścicieli Krzyżowic, rodziny von Pfeil, które znajduje się na cmentarzu parafialnym (wybudowane w 1903 r.).

Układ wsi owalnicowy, centralną część nawsia zajmował drewniany, zabytkowy kościółek. Wokół placu występował regularny układ działek z dużymi gospodarstwami o układzie dziedzińcowym, z otwarciem na ulicę. Powtarzała się zabudowa z budynkami mieszkalnymi ustawionymi szczytem do ulicy, co porządkowało przestrzeń. Zachowane budynki, szczególnie mieszkalne, miały ciekawy detal architektoniczny. Ważne jest, aby przy okazji remontów nie pozbywać się elementów wystroju zewnętrznego budynków, a nowe obiekty sytuować szczytem do drogi.

Drewniane płoty przedogródków występujące na większości posesji uzupełniały ład, jaki w tej przestrzeni uzyskano. Aby tego nie zniszczyć, należy dostosować ogrodzenia pozostałych posesji do już istniejących.

Koncepcje projektowe objęły dwa obszary – willę i teren dawnej szkoły oraz boisko sportowe i przylegający do niego obszar zieleni, na którym znajdują się głazy narzutowe (pomnik dla zmarłych dzieci). W wypadku boiska sportowego postanowiono skupić się na wybudowaniu budynku zaplecza socjalnego oraz utworzeniu miejsc parkingowych. Drugi projekt jest próbą zorganizowania poszczególnych funkcji dla terenu szkoły i wprowadzenia dodatkowej zieleni.

Opracowanie zostało przekazane 22.10.2004 r.

Ryc. 117. Mocne i słabe strony miejscowości (2004)
Fig. 117. Strong and weak points of the village (2004)

¹¹⁰ www.olszanka.pl/cms/php/strona

Ryc. 118. Plan rozwoju miejscowości Krzyżowice – analizy krajobrazowe (2004)
Fig. 118. Plan of development of Krzyżowice – landscape analyses (2004)

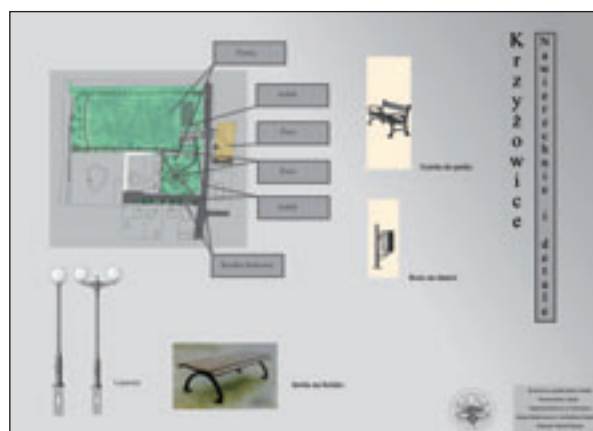
Ryc. 119. Koncepcja zagospodarowania terenu boiska i parku (2004)
Fig. 119. Concept of management of the area of sports grounds and a park (2004)

Ryc. 120. Wizualizacja wybranych fragmentów terenu opracowania (2004)
Fig. 120. Visualisation of the chosen fragments of the area of the study (2004)

Ryc. 121. Widok miejsca opracowania (2004)
Fig. 121. View of the place of the study (2004)

Ryc. 122. Wizualizacja (2004)
Fig. 122. Visualisation (2004)

Ryc. 123. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008)
Fig. 123. Present view of the study area (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Olszanka – studium zostało uchwalone 24 lutego 2000 r. Zmiany, jakie zaszły do tej pory, zmuszają Radę Gminy do jego aktualizacji.

MPZP – brak planu zagospodarowania przestrzennego Krzyżowic.

Układ przestrzenny – w dalszym ciągu pozostał mieszany układ wsi; w części występuje owalnica, która w partii wschodniej przechodzi w widlicę. Zabudowa zwarta; w centrum wsi znajduje się duży kompleks pałacowo-folwarczny z przyległym do niego parkiem. Po przeciwnej stronie ulicy boisko sportowe i znaczny kompleks zieleni (park pamięci).

Duża aktywność mieszkańców (targi chłopskie, szkolenia, przyjmowanie gości).

Zabudowa – w znacznej części wsi układ zabudowy bardzo regularny, który nie został rozbity. Na skrzyżowaniu ulic wyróżniają się pałac (dawniej klasycystyczny) i duża willa w stylu secesyjnym. Budynki, szczególnie mieszkalne, mają bardzo oryginalny detal architektoniczny. W większości wypadków wymagają gruntownego remontu.

Zieleń, woda – w samej miejscowości daje się zauważyć różnorodność zieleni, w tym liściastej. Miejscem szczególnym jest park za dawną szkołą, w którym zarówno lipy, jak i kamienie tworzą krąg.

Projekty – do chwili obecnej brak realizacji koncepcji projektowych.

3.21. KUJAKOWICE, GMINA KLUCZBORK (2003)

Opracowanie 2003 r.

Nazwa Kujakowice (Kojakowice, Gojakowice) pochodzi od słowa goj – gaj, czyli Leśna Wioska. Według innych źródeł nazwa pochodzi od nazwiska Koj, które często występuje w księgach parafialnych.

Niedaleko Kluczborka, który leżał na szlaku solnym z Krakowa do Wrocławia, po obu stronach obfitego w wodę i bagnistego potoku płynącego przez las powstała osada Coyacowiz. Pierwsza wzmianka o tej miejscowości pochodzi z roku 1252 i pojawia się w dokumencie mistrza Zakonu Krzyżowców z Czerwoną Gwiazdą (którzy mieli swoją siedzibę we Wrocławiu).

W dokumencie z roku 1282 znajduje się pierwsza wzmianka o podziale wsi na dwie miejscowości – Ober Kunzendorf i Nieder Kunzendorf.

Centralnym punktem wsi jest kościół. Przynajmniej pierwszy drewniany kościół powstał w roku 1255; masywny kościół kamienny z drewnianą wieżą wybudowany został w roku 1494. Rok 1846 przyniósł modernizację istniejącego obiektu. W latach 1909–1912 przeprowadzona została gruntowna przebudowa kościoła.

Od bardzo dawna w Kujakowicach istnieją szkoły. Na początku była to jedna szkoła parafialna. Pierwszą wzmiankę o szkole znajdujemy w protokole wizytacyjnym z roku 1666. Mieściła się ona przy kościele parafialnym. Obecny budynek poczty wybudowany w roku 1865 jest częścią tejże szkoły parafialnej. Obecne budynki szkolne w Kujakowicach Górnych i Dolnych pochodzą z lat 20. i 30. XX w.

W latach 1901–1903 została utwardzona droga biegnąca po północnej stronie Potoku Kujakowickiego¹¹¹.

Wieś dzieli się na dwie części – Kujakowice Górne i Kujakowice Dolne. W trakcie opracowania stwierdzono, że cechą charakterystyczną tej miejscowości jest jej układ przestrzenny. Jest to typowa ulicówka, wzdłuż której, środkiem, płynie Kujakowicki Potok. Wzdłuż rzeki biegła dawniej główna droga, a za zabudową, dwie równoległe drogi gospodarcze (tzw. zagumienne). Z czasem wieś odwróciła się od rzeki i drogi gospodarcze stały się dwoma pasmami komunikacyjnymi (głównymi), stanowiąc połączenie zarówno pomiędzy zagrodami, jak i polami. Rozproszona zabudowa składająca się z dużych, prężnie działających gospodarstw rolnych, o układzie dziedzicznym, zlokalizowana pierwotnie po obu stronach potoku, teraz stanowi zabudowę jednostronną dwóch ulic. Ulice dojazdowe, utwardzone, zlokalizowano po zewnętrznej stronie zabudowy, od strony pól, dzięki czemu uzyskano zabudowę charakteryzującą się tym, że w ich stronę zwrócone zostały tyły gospodarstw z potężnymi stodołami. Jest to rozwiązanie bardzo rzadko spotykane.

Zamknięte czworoboki zabudowy zagrodowej odsunięto od wody – środek wsi przeznaczono na łąki i pastwiska. Jest to wieś typowo rolnicza, nastawiona przede wszystkim na chów bydła. Duże gospodarstwa rolne o układzie dziedzicznym, sytuowane w znacznych odległościach od siebie, poprzedzielane zostały starymi sadami.

Określono, że elementem charakterystycznym miejscowości były budynki – tak mieszkalne, jak i gospodarcze, murowane, licowane cegłą, o znacznych kubaturach. Ciekawy element krajobrazu wsi to kapliczki murowane z czerwonej cegły oraz gospodarstwo wielkoobszarowe z młynem i ceglany murem od strony ulicy.

W ramach planu rozwoju wsi wykonano projekt zagospodarowanie boiska sportowego ulokowanego za starą szkołą.

Opracowanie zostało przekazane wiosną 2004 r.

¹¹¹ Materiały Urzędu Gminy z 2004 r.

Ryc. 124. Stan techniczny budynków i kierunki rozwoju miejscowości (2004)
 Fig. 124. Technical state of the building and location of the buildings development (2004)

Ryc. 125. Przykładowa mapa z wnioskami dotyczącymi zabudowy (2004)
 Fig. 125. Exemplary map with conclusions about the buildings (2004)

Ryc. 126. Fragment planszy z wnioskami dotyczącymi zieleni we wsi (2004)
 Fig. 126. Fragment of a table with conclusions about greenery in the village (2004)

Ryc. 127. Widok miejsca opracowania (jesień 2008)
 Fig. 127. View of the place in the study (autumn 2008)

Ryc. 128. Fragment boiska – obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008)
 Fig. 128. Fragment of a sports ground – present view of the study (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy – studium aktualnie jest zmieniane (2008 r.).

MPZP – w listopadzie 2007 r. przystąpiono do zmiany miejscowego planu.

Układ przestrzenny – ciekawy układ przestrzenny wsi pozostał bez większych zmian. Wieś położona jest w dolinie rzeki – znajduje się po obu jej stronach, powyżej terenów zalewowych. Środek wsi w chwili obecnej zajmują łąki i pastwiska. Wieś typowo rolnicza, z zabudową rozproszoną.

Zabudowa – typowo rolnicza. Występują tu duże gospodarstwa. Zmiany w komunikacji doprowadziły do tego, że od strony dróg widoczne są stodoły, a budynki mieszkalne tym sposobem znalazły się w głębi. Tworzy to specyficzny klimat tej miejscowości.

Większość budynków jest w dobrym i bardzo dobrym stanie technicznym. Mają dużą liczbę obiektów towarzyszących: płyty gnojowe, silosy na kiszonkę, w tym silosy wieżowe stanowiące nowe dominanty w krajobrazie.

Wieś o funkcji rolniczej nastawiona na hodowlę bydła. W chwili obecnej powstaje kilka specjalistycznych obór o dużej koncentracji zwierząt. Obiekty te wychodzą poza dotychczasowe tereny budowlane, poza drogi (ulice) wiejskie. Lokalizowane są na terenach pól uprawnych. W dotychczasowym swoim kształcie zabudowa wsi zamykała się w obrębie dawnych dróg okólnych (dzisiaj dojazdowych); obecnie nowe obiekty przekraczają je, zajmując pola.

Zieleń, woda – w samej miejscowości występuje wiele obszarów zieleni, w tym sadów owocowych, co znacznie podnosi jej walory.

Środkiem wsi płynie niewielka rzeczka, wzdłuż której ciągnie się szeroki pas łąk i pastwisk.

Projekty – do chwili obecnej koncepcja projektowa nie została zrealizowana.

3.22. LĘDZINY, GMINA CHRZĄSTOWICE (2004)

Opracowanie 2004 r.

Nazwę wsi po raz pierwszy wymienia się w 1295 r. jako Ledzyncicze. W urbarzach dóbr zamkowych opolsko-raciborskich z lat 1566–1567 występuje pod nazwą Lendyn.

W 1840 r. istniało w Lędzinach 21 budynków, wieś liczyła 177 mieszkańców (20 ewangelików) – wszyscy należeli do kościoła w Opolu. Dzieci chodziły do szkoły w Chrzastowicach.

W 1854 r. powstał w Lędzinach mały kościółek pod wezwaniem Matki Bożej Wspomożenia Wiernych. Wieś Lędziny posiada dwie piękne przydrożne kapliczki – jedna z roku 1878 z ołtarzem regencyjnym, druga z pierwszej połowy XIX w. z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej¹¹².

Wieś położona jest przy drodze Opole–Częstochowa, co powoduje duże niedogodności dla samych mieszkańców – zbyt duży ruch samochodowy. Zabudowa zwarta przy głównej trasie transportowej. W trakcie opracowania stwierdzono, że w znacznej części budynki są odremontowane; w trakcie remontów zlikwidowane zostały elementy sztukatorskie oraz gzymsy, przez co zatracono ich indywidualne cechy. Przy bocznych ulicach zabudowa była bardziej rozproszona, przy czym nowe obiekty nie nawiązywały do zachowanej starej zabudowy ani formą, ani proporcjami, ani usytuowaniem. We wsi przeważało ustawienie kalenicowe budynków do drogi.

Wieś była zadbana, ale zalecono, aby zwrócić uwagę na poprawę estetyki i charakteru ogrodzeń przy głównej ulicy oraz punktowe wprowadzenie elementów zieleni wysokiej. Miejscowość położona jest blisko Opolu, co daje szansę rozwoju turystyki pieszej i rowerowej.

Wzdłuż głównej ulicy usytuowane zostały obiekty usługowe, w tym niewielki kościół i gospoda, tworząc tym samym na skrzyżowaniu ulic niewielkie centrum.

W ramach koncepcji projektowych opracowano plan zagospodarowania placu zabaw przy dawnej szkole, dziś świetlicy, i ścieżki rowerowej w pobliżu wsi, na terenach bardzo atrakcyjnych pod względem krajobrazowym (rzeka, drogi i zieleń śródpolna). Plac zabaw już istniał, ale brakowało tu zieleni oraz wydzielonych części dla dzieci młodszych i starszych.

¹¹² www.chrzastowice.pl/index.php

Ścieżka rowerowa została tak zaprojektowana, aby przebiegała przez najatrakcyjniejsze miejsca w okolicy, pokazując piękno krajobrazu rolniczego i nadrzecznego. Początek i koniec trasy umiejscowiono w tym samym miejscu, obok kościoła, gdzie zlokalizowano parking dla osób przyjeżdżających. Na trasie wyznaczono miejsca do biwakowania i spędzenia czasu przy ognisku. Powrót drogą wśród pól i łąk dawałby możliwość podziwiania pięknego krajobrazu otwartego rolniczo-leśnego.

Opracowanie zostało przekazane 22.10.2004 r.

Ryc. 129. Zagospodarowanie fragmentu ścieżki rowerowej (2004)
Fig. 129. Management of one part of a cycling path (2004)

Ryc. 130. Wizualizacja – rysunek dębu przy ścieżce rowerowej (2004)
Fig. 130. Visualization – drawing of an oak tree by a cycling path (2004)

Ryc.131. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008)
Fig. 131. Present view of the place in the study (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy – obecnie całą gminę obowiązuje studium, które zostało zmienione w roku 2006.

MPZP – dla samej miejscowości obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego uchwalony w kwietniu 2006 r.

Układ przestrzenny – w swoim pierwotnym kształcie wieś była ulicówką, która w późniejszym czasie została rozbudowana w wielodrożnicę. W chwili obecnej układ przestrzenny pozostał bez większych zmian, a zabudowa rozwija się przede wszystkim przy bocznych ulicach. Przebiegająca przez wieś droga tranzytowa powoduje w dalszym ciągu znaczne utrudnienia dla mieszkańców i zagrożenia dla kierowców. W celu poprawy bezpieczeństwa wzdłuż ulicy wykonano obustronne chodniki. Właściwym rozwiązaniem jest budowa obwodnicy po południowej stronie miejscowości, w okolicach cmentarza. Wieś jest zadbane i uporządkowana.

Na północ od wsi przepływa rzeka z bujną roślinnością łęgową, co wyklucza ten obszar z możliwości lokalizacji obejścia drogowego.

Zabudowa – zabudowa wsi w najstarszej jej części jest regularna i zwarta. Wiele budynków ma nowe elewacje, występuje budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne o zróżnicowanym charakterze.

Wieś traci swój charakter w wyniku nieprzemyślanych prac remontowo-modernizacyjnych.

Zieleń, woda – Cieki wodne w tej miejscowości znajdują się poza terenami budowlanymi (rzeki Jemielnica i Swobnica).

Zieleń wysoka w samej wsi nie występuje (wzdłuż głównej ulicy), natomiast dużo jej jest przy bocznych uliczkach, szczególnie tych biegnących w stronę rzeki.

W przedogórkach zachowały się pozostałości sadów. Zwiększa się ilość roślinności iglastej.

Projekt – żaden z projektów nie został w pełni zrealizowany.

3.23. LUBIESZÓW, GMINA BIERAWA (2006)

Opracowanie 2006 r.

Lubieszów znajduje się w południowej części gminy Bierawa. Jego najbliższe otoczenie to: od południa wsie Dziergowice i Solarnia, od wschodu Ortowice, a od zachodu miasto gminne. Naturalną północną granicę wsi wyznacza rzeka Odra, a wschodnią – długie pasmo lasu.

Pierwotna nazwa wsi – Libischau – pochodzi od jej założyciela. Historia Lubieszowa rozpoczyna się w XIV w. W 1380 r. Nikolaus von Lubeschau kupił od księcia kozielskiego Konrada II Oleśnickiego kawałek ziemi między Bierawą a Dziergowicami, wybudował tam wieś i zasiedlił na prawie niemieckim.

Budynek szkoły wzniesiono w roku 1870. Dzisiaj szkoła jest nieczynna. Funkcjonują w niej przedszkole i świetlica wiejska; część pomieszczeń została przeznaczona na mieszkania.

Ochotnicza Straż Pożarna w Lubieszowie została założona w 1923 r.

W pierwszej połowie XIX w. postawiono drewnianą kapliczkę Św. Jana. Kościół we wsi został wybudowany w roku 1984¹¹³.

W czasie opracowania stwierdzono, że układ przestrzenny wsi to wielodrożnica z zabudową zwartą występującą w centrum miejscowości. Tutaj znajdowały się najstarsze budynki. Nowa zabudowa była chaotyczna i pozbawiona cech regionalnych.

Miejscowość jest małowniczo położona wśród lasów, z dużą przestrzenią pól uprawnych dookoła. Na wjeździe do wsi od strony Bierawy z jednej strony stała kapliczka, z drugiej znajdował się duży teren do zagospodarowania sięgający granicy lasu. W centrum miejscowości zlokalizowano jeszcze jedną bardzo piękną, drewnianą kapliczkę, niestety otaczały ją słupy energetyczne, co psuło urok tego miejsca.

¹¹³ www.lubieszow.strona.pl/glowna.html; www.bierawa.pl/cms/php/strona.php3

Ryc. 136. Widok miejsca opracowania (jesień 2008)
Fig. 136. View of the place in the study (autumn 2008)

Ryc. 137. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008)
Fig. 137. Present view of the area of study (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa – w roku 2008 nastąpiła aktualizacja studium.

MPZP – plan miejscowy dla Lubieszowa został uchwalony 16 września 2006 r.

Układ przestrzenny – obecnie wieś jest wielodrożnicą o skomplikowanym układzie przestrzennym. Powstało wiele ulic o zbyt chaotycznej zabudowie. Do chwili obecnej nie zaszły zasadnicze zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym miejscowości.

Znaczne zagęszczenie słupów wzdłuż głównej ulicy we wsi potęguje chaos.

Zabudowa – we wsi występuje dużo zabudowy nowej (całe ulice). Każdy z budynków jest wykonany według indywidualnego projektu, co sprawia wrażenie niespójności. Zaleca się zwracanie większej uwagi na porządek panujący we wsi. Wieś zadbana, z dużą ilością budynków w dobrym stanie technicznym. Daje się jednak zauważyć brak spójności w zabudowie. Różnorodność formy i koloru powodują, że wieś jest źle postrzegana.

Zieleń, woda – w ogródkach dominują kwiaty i drzewa owocowe, co podkreśla wartość tych miejsc.

Projekty – projekt zagospodarowania terenu przy dawnym basenie i stodole został częściowo zrealizowany. W stodole powstała izba pamięci, teren wokół niej został wykorzystany na małe muzeum sprzętów i maszyn rolniczych. Drewniane maszyny i urządzenia stojące na wolnym powietrzu ulegają dewastacji (powinny znaleźć się pod zadaszeniem, bo w niedługim czasie ich nie będzie – trwały 100 lat, nie przetrwają pięciu).

Tereny znajdujące się przy boisku nie zostały zagospodarowane.

3.24. ŁOSIÓW, GMINA LEWIN BRZESKI (2003)

Opracowanie 2003 r.

Pierwsze wzmianki o tej miejscowości pochodzą z 1189 r. Wieś nosiła wtedy nazwę Młodszowice. Później nazwa ta została zmieniona na Łosiów, a było to, jak podaje to samo źródło, w wieku XIII. Miejscowość znajdowała się wówczas w rękach zakonu joannitów, którzy otrzymali ją z nadania Henryka Brodatego. W średniowieczu wieś zamieszkiwała ludność polska. Osiedliło się tu nawet kilka rodzin czeskich, jednakże już w 1286 r. rozpoczął się napływ ludności niemieckiej.

W XIII w. zakon joannitów wybudował kościół katolicki, a w 1788 r. powstał także kościół ewangelicki (ludność niemiecka w zdecydowanej większości była wyznania protestanckiego).

W pierwszej połowie XIX w. Łosiów liczył około 180 domów i przeszło 1 000 mieszkańców. W tym okresie był on w stanie pełnego rozkwitu – istniały tu dwa kościoły, dwie szkoły, wiatrak (ruiny wciąż istnieją), dwie olejarnie, cegielnia, mała cukrownia, a nawet przystań barek rzecznych.

W 1843 r. ukończono budowę linii kolejowej relacji Wrocław–Opole, przyczyniając się do dalszego rozwoju miejscowości¹¹⁴.

W czasie opracowania stwierdzono, że w dalszym ciągu jest to wieś bardzo duża – liczyła 1 600 mieszkańców. Jeśli chodzi o jej układ przestrzenny, jest to typowa ulicówka, jedynie w części zachodniej, we fragmencie, przechodzi w owalnicę i dalej w widlicę. W tej części wsi znajduje się park z pięknym pałacem w centrum. Zwartą zabudowę ciągnącą się wzdłuż głównej ulicy stanowią duże zagrody o układzie dziedzicznym z budynkami dookoła, najczęściej z otwarciem w stronę ulicy. W większości przypadków budynek mieszkalny w zagrodzie usytuowany był szczytem do ulicy. Do dzisiaj zachowało się sporo budynków z ciekawym detalem architektonicznym.

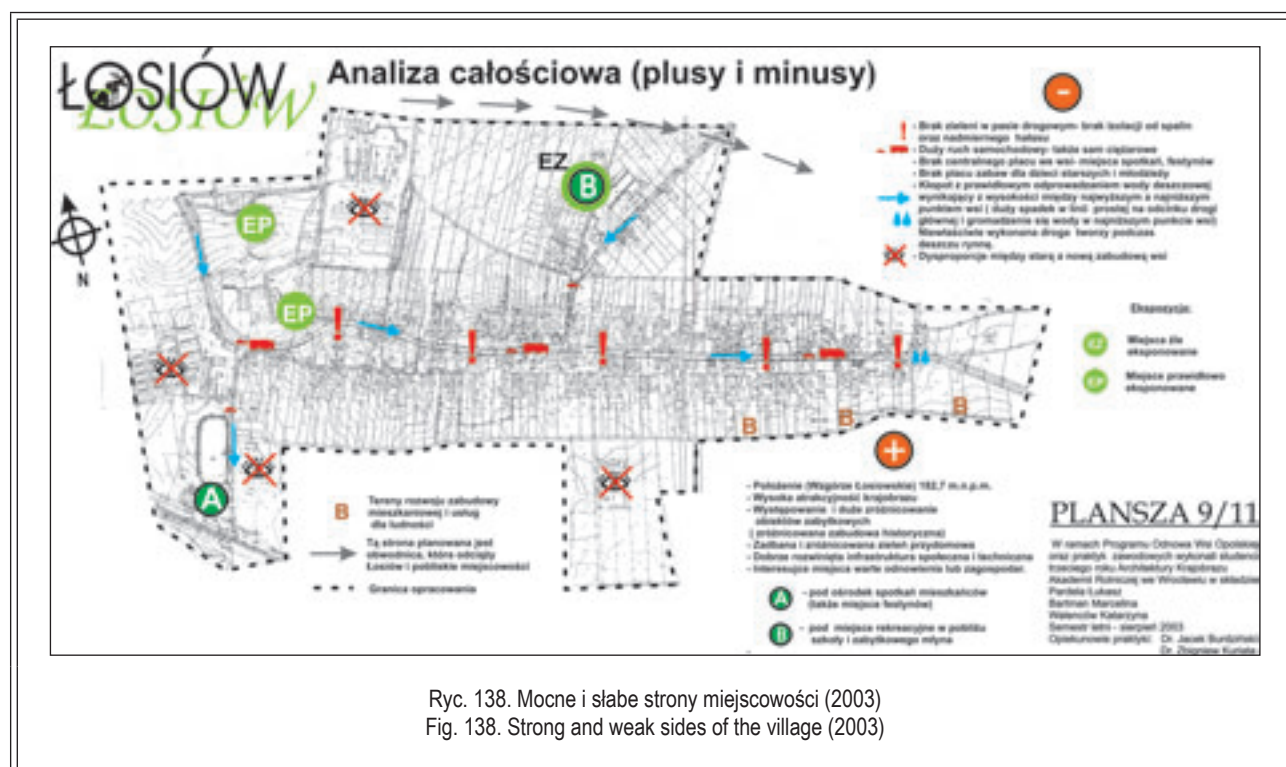
Najwyższe punkty wsi zostały zabudowane następującymi obiektami: kościół, wiatrak, pałac z parkiem (zachodnia część miejscowości).

W 2003 r. była to miejscowość, w której funkcjonowało wiele gospodarstw rolnych. Niemniej jednak znajdowało się tutaj także sporo obiektów usługowych o różnych funkcjach – 10 sklepów, kilka zakładów usługowych, piekarnia, cukiernia, szkoła podstawowa, urząd pocztowy, dwa przedszkola, bank spółdzielczy, ośrodek zdrowia, biblioteka publiczna, Wiejski Dom Kultury, straż pożarna, restauracja oraz stacja paliw. Działał tutaj także Opolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego (OODR).

Od 1843 r., po ukończeniu linii kolejowej relacji Wrocław–Opole, Łosiów uzyskał połączenie kolejowe. Stacja kolejowa zlokalizowana została na obrzeżach wsi, w jej południowo-zachodniej części.

Do opracowania koncepcji projektowej przyjęto teren przy istniejącym wiatraku oraz przy boisku sportowym (w pobliżu stacji kolejowej).

Opracowanie zostało przekazane w październiku 2003 r.

Ryc. 138. Mocne i słabe strony miejscowości (2003)

Fig. 138. Strong and weak sides of the village (2003)

¹¹⁴ www.oodr.pl/informacja.php

Ryc. 139. Plan rozwoju miejscowości – waloryzacja zabudowy (2003)
 Fig. 139. Plan of development of the village – buildings valuation (2003)

Ryc. 140. Zagospodarowanie terenu wokół wiatraka (2003)
 Fig. 140. Management of the place around the windmill (2003)

Ryc. 141. To samo miejsce dzisiaj (październik 2008)
 Fig. 141. The same place today (October 2008)

Ryc. 142. Widok miejsca opracowania – Górka miłości (2008)
 Fig. 142. View of the place in the study – Love Hill (2008)

Ryc. 143. Widok ze wzniesienia (jesień 2008)
 Fig. 143. View from the hill (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lewin Brzeski

– zmiana studium została wykonana w czerwcu 2007 r.

MPZP – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Łosiowa został uchwalony w grudniu 2004 r.

Układ przestrzenny – układ przestrzenny wsi nie uległ zmianie, przebiegająca przez jej środek droga tranzytowa jest znacznym utrudnieniem dla mieszkańców i powoduje zagrożenie w zakresie bezpieczeństwa ruchu.

Zabudowa – zabudowa w najstarszej części wsi regularna z dominacją dużych gospodarstw rolnych. Nowa zabudowa powstająca na obrzeżach wsi nie przystaje do budynków już istniejących; brak jednolitości.

Zieleń, woda – w samym centrum wsi brak jest zieleni wysokiej. Większe zgrupowania zieleni stanowią park obok pałacu i teren przy stacji kolejowej – Górka miłości.

Projekty – teren obok wiatraka – brak realizacji; wykonano plan zagospodarowania wzniesienia przy stacji kolejowej – ma ono stać się punktem widokowym oraz miejscem spotkań i spacerów. Miejsce to zostało bardzo dobrze zagospodarowane – utworzono małą scenę na różnego rodzaju występy.

3.25. NACZĘSŁAWICE, GMINA PAWŁOWICZKI (2005)

Opracowanie 2005 r.

Pierwsza wzmianka o istnieniu tej wsi pochodzi z dokumentu biskupa wrocławskiego Wawrzyńca z roku 1223; pierwotna nazwa wsi brzmiała Nacezłai. Przyjmuje się, że nazwa pochodzi od imienia Naczęsław. Według przekazów ludowych zaś nazwa ta pochodzi od miejsca jej lokalizacji – na trzęsawiskach (staropl. częsawisko).

Wieś należała do klasztoru cystersów w Głogówku. Zabytkowy kościół pod wezwaniem Św. Stanisława Męczennika, biskupa krakowskiego wybudowano w XV w.

W roku 1845 wieś liczyła 108 domów, a ponadto istniały w niej zamek, kościół, szkoła, cegielnia i młyn wodny¹¹⁵.

W czasie opracowania stwierdzono, że układ przestrzenny to typowa owalnica, która przechodziła w północnej części wsi w ulicówkę. Zabudowa była zwarta z dużą liczbą działek zagrodowych zabudowanych budynkami o znacznych kubaturach, wypełniających prawie całkowicie nawsie. Była to wieś o funkcji typowo rolniczej. Na uwagę zasługiwała stara zabudowa; mimo iż większość budynków powstała przed 1945 r., były one dobrze utrzymane i wyremontowane.

Wieś Naczęsławice otacza wiele urokliwych miejsc. Należą do nich stawy i mokradła zasiedlane przez rzadkie gatunki roślin i zwierząt. Tuż za wsią znajduje się nasyp ziemny stanowiący pozostałość po dawnym grodzie. Szerokie i otwarte przestrzenie pól pozwalają na swobodne podziwianie pięknych panoram sąsiednich wsi. Mieszkańcy tworzą społeczność zintegrowaną, co daje podstawę do prawidłowego rozwoju tej miejscowości.

Do koncepcji zagospodarowania wybrano boisko sportowe.

Opracowanie zostało przekazane jesienią 2005 r.

¹¹⁵ www.naczeslawice.nazwa.pl

Ocena – jesień 2008 r.**Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pawłowiczki**

– studium pochodzi z roku 1999. Aktualizacja tego dokumentu miała miejsce w roku 2008.

MPZP – brak jest miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego tej miejscowości.

Układ przestrzenny – jest to przykład ulicówki przechodzącej w owalnicę. Układ ten do chwili obecnej nie uległ zmianie. Kościół, wybudowany na uboczu wsi, w dalszym ciągu stanowi dominantę w krajobrazie tej miejscowości. W jego sąsiedztwie, na zakręcie głównej ulicy znajduje się teren boiska sportowego, które objęto opracowaniem.

Zabudowa – zabudowa zwarta z przewagą usytuowania budynku szczytem do drogi. W części wieś nadal jest zadbana.

Zieleń, woda – wewnątrz wsi brak jest nadal zieleni wysokiej.

Projekty – wykonano projekt zagospodarowania boiska wiejskiego. Samo boisko nie zostało jeszcze zagospodarowane, ale wybudowano zaplecze socjalne dla zawodników. Przy ścianie podłużnej tego budynku wykonano zadaszenie, dzięki czemu powstało miejsce spotkań mieszkańców wsi.

3.26. NIEMYSŁOWICE, GMINA PRUDNIK (2007)**Opracowanie 2007 r.**

Pierwsza wzmianka o wsi znalazła się w księdze uposażeń biskupów wrocławskich z roku 1305; mówi się tam o wsi Nemislovitz Buchwaldtdorph. Nazwa wsi (pierwszy jej człon) wywodzi się prawdopodobnie od męskiego imienia Niemysł, zapewne jej właściciela. Drugi człon – od lasu bukowego, w którym zlokalizowana była miejscowość. Kolejne wzmianki o takiej wsi pochodziły z roku 1401; nazwa ta funkcjonowała aż do 1941 r. Po roku 1945 przyjmuje się nazwa Niemysłowice.

Najcenniejszym jej zabytkiem jest kościół parafialny zbudowany w 1568 r. w stylu gotycko-renesansowym¹¹⁶.

W trakcie opracowania stwierdzono, że jest to wieś o funkcji typowo rolniczej (724 mieszkańców zajmuje 55 gospodarstw, w tym dwa duże gospodarstwa o powierzchni 50 ha), o układzie ulicówki z małym, całkowicie zabudowanym nawsiem w części środkowej (fragment owalnicy). Od zachodu wieś ograniczała obwodnica relacji Prudnik–Nysa. Istotną kwestią było wprowadzenie zakazu budowania nowych obiektów po drugiej stronie tej drogi.

Przeniesienie ruchu tranzytowego poza obszar ścisłej zabudowy dałoby możliwość zachowania wiejskiego charakteru tej miejscowości, a ukształtowany układ przestrzenny, poprzez wydzielające się wnętrza ruralistyczne, potęgowałby to wrażenie.

Zabudowa wsi była zwarta. W przeważającej części tworzyły ją duże zabudowania gospodarstw rolnych. W większości budynki ustawione były szczytem do ulicy, szczególnie budynki mieszkalne o dużych kubaturach. W centrum wsi usytuowany został kościół otoczony zabytkowym murem z czerwonej cegły. Po stronie wschodniej, za drogą krajową, wybudowano kompleks sportowo-rekreacyjny z zapleczem socjalnym i świetlicą wiejską (za dawną szkołą wiejską).

Koncepcja zagospodarowania wybranego miejsca obejmowała przystanek autobusowy i plac zabaw we wsi znajdujący się przy świetlicy wiejskiej.

Opracowanie zostało przekazane 26.11.2007 r.

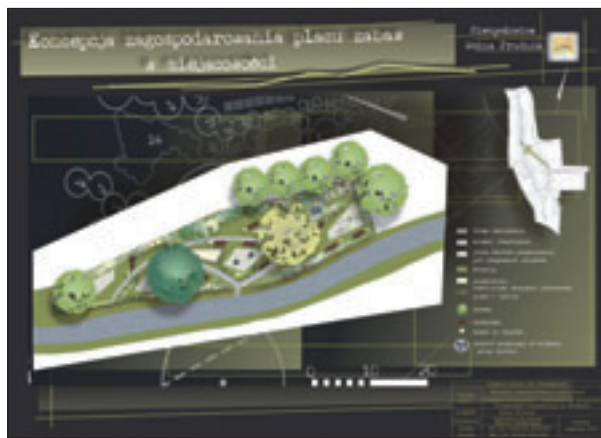
¹¹⁶ www.prudnik.pl/cms/php/strona.php

Ryc. 148. Mocne i słabe strony miejscowości (2007)
 Fig. 148. Strong and weak sides of the village (2007)

Ryc. 149. Plan rozwoju Niemysłowic
 Fig. 149. Plan of development of Niemysłowice

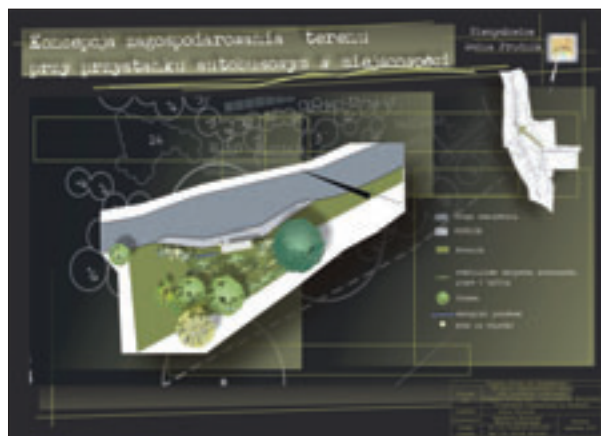
Ryc. 150. Koncepcja zagospodarowania terenu placu zabaw przy świetlicy (2007)

Fig. 150. Conception of management of an area of a playground near the youth centre (2007)

Ryc. 151. Wizualizacja (2007)

Fig. 151. Visualization (2007)

Ryc. 152. Zagospodarowanie przystanku autobusowego (2007)

Fig. 152. Management of a bus stop (2007)

Ryc. 153. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008)

Fig. 153. Present view of the place in the study (autumn 2008)

Ryc. 154. Widok miejsca opracowania (2007)

Fig. 154. View of the place in the study (2007)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy – studium powstało w 1999 r. W chwili obecnej trwają prace nad aktualizacją tego dokumentu.

MPZP – brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Układ przestrzenny – wieś Niemysłowice to ulicówka przechodząca w owalnicę i wielodrożnicę. Układ ten nie uległ zasadniczej zmianie. Biegająca po północnej stronie wsi obwodnica sprawia, że główna część zabudowy położona jest po jednej stronie drogi. Po stronie drugiej znajduje się niewielka ilość budynków, w tym świetlica i boisko do gry w piłkę (niebezpieczeństwo przechodzenia przez ulicę).

Wieś nadal jest zadbaną, częściowo zachowuje swój wiejski charakter.

Zabudowa – zabudowa w większości pochodzi sprzed 1945 r., dlatego zachował się specyficzny klimat wsi. Powstająca nowa zabudowa jest bez wyrazu. Zatraca się w ten sposób to, co stanowi o wartości Niemysłowic – klimat miejsca.

Planuje się wybudowanie osady słowiańskiej jako obiektu będącego wizytówką tej miejscowości. Położenie w bezpośrednim sąsiedztwie Prudnika i przy ruchliwej drodze daje szansę na przyciągnięcie znacznej liczby turystów.

Zieleń, woda – we wsi występuje dużo zieleni liściastej. Dzięki temu można zachować różnorodność gatunkową roślin i kontynuację tradycji. W większości przypadków występują ogródki kwiatowe i pozostałości starych sadów.

Projekty – obydwa projekty nie zostały zrealizowane.

3.27. OLDRZYSZOWICE, GMINA LEWIN BRZESKI (2007)

Opracowanie 2007 r.

Najstarsze wzmianki o Oldrzychowicach pochodzą z drugiej połowy XIII w. W XIX w. we wsi funkcjonowały browar, 2 młyny wodne oraz szkoła ewangelicka. W centrum wsi zlokalizowany był zespół parkowo-dworski, po którym dziś pozostały jedynie budynki gospodarcze i park z alejami grabowo-lipowymi, natomiast dwór uległ całkowitemu zniszczeniu. W połowie XV w. istniał we wsi kościół katolicki, który przestał funkcjonować po przejściu mieszkańców wsi na protestantyzm. Istnieją domniemania, że wieża szkolna z dwoma dzwonami jest pozostałością po tym obiekcie¹¹⁷.

Wieś położona jest na Nizinie Niemodlińskiej, na południowym skraju doliny Nysy Kłodzkiej. W jej pobliżu znajduje się kompleks leśny stanowiący północną część Borów Niemodlińskich. W granicach sołectwa udokumentowane zostało występowanie bogatych złóż żwiru.

Wieś ma charakter ulicówki. W czasie opracowania za miejsca charakterystyczne uznano: kościół, świetlicę, plac zabaw, budynek dawnej szkoły z wieżą, park, cmentarz i młyn. W wielu miejscach uwagę zwracało uporządkowane i jednolite usytuowanie budynków mieszkalnych szczytem do drogi, a także bogate zdobnictwo niektórych obiektów. Mankamentem było to, że wiele budynków było w złym stanie technicznym. Przy remontach powinno się uwzględniać i zachować dawne zdobnictwo elewacji, a także ustawienie i proporcje okien. Bardzo cennym elementem zagospodarowania był zadbane park. Zieleń wokół posesji utrzymana była w wielu miejscach w tradycyjnym charakterze. Plac przy przystanku wymagał odpowiedniego zagospodarowania.

Projekty dotyczyły zagospodarowania otoczenia świetlicy oraz przystanku autobusowego.

Opracowanie zostało przekazane jesienią 2007 r.

¹¹⁷ www.niemodlin.org/index.php?id=211&L=0

Ryc. 155. Słabe i mocne strony miejscowości (2007)
 Fig. 155. Strong and weak sides of the village (2007)

Ryc. 156. Plan rozwoju miejscowości (2007)
 Fig. 156. Plan of development of the village (2007)

Ryc. 157. Koncepcja zagospodarowania terenu wokół świetlicy (2007)
 Fig. 157. Concept of management of the area around the youth centre (2007)

Ryc. 158. Koncepcja zagospodarowania otoczenia przystanku (2007)
 Fig. 158. Concept of management of a bus stop surroundings (2007)

Ryc. 159. Przystanek autobusowy (jesień 2008)
 Fig. 159. Bus stop (autumn 2008)

Ryc. 160. Regularna zabudowa wsi (jesień 2008)
 Fig. 160. Regular arrangement of the village (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego – obowiązuje dokument z czerwca 2007 r., obecnie w aktualizacji.

MPZP – brak planu zagospodarowania przestrzennego.

Układ przestrzenny – ulicówka o regularnym układzie zagród, budynkach mieszkalnych ustawionych szczytowo do drogi. Przy wjeździe do wsi znajdują się budynki w złym stanie technicznym.

Zabudowa – zwarta i regularna. We wsi jest wiele budynków w złym stanie technicznym, stodoły są niejednokrotnie w ruinie. Budynki mieszkalne mają interesujące zdobnictwo ścian szczytowych, część remontów zachowuje dawne elementy ozdobne.

Zieleń, woda – bardzo cennym elementem we wsi jest zadbane park służący jako miejsce spotkań mieszkańców. W parku znajduje się malowniczy staw wymagający oczyszczenia. Nadal brak zagospodarowania placu przy przystanku autobusowym.

Projekty – jesienią 2008 r. nie były zrealizowane.

3.28. OSIEK, GMINA STRZELCE OPOLSKIE (2004)**Opracowanie 2004 r.**

Informacji o historii Osieka jest niewiele. Wieś należy do najstarszych w gminie. Prawdopodobnie w X w., w okresie średniowiecza znajdował się tutaj gród¹¹⁸.

W czasie opracowania we wsi Osiek dominowała zabudowa sprzed 1945 r., dotyczyło to zarówno budynków mieszkalnych, jak i gospodarczych – stanowiły one ponad 60% całej zabudowy miejscowości. Większość z nich utrzymana była w dobrym stanie technicznym. Także pozostała część budynków, z późniejszych lat, była zadbane i miała elewacje w dobrym stanie. We wsi przeważały budynki murowane o elewacjach białych (54%) oraz szarych (35%). Zdarzały się budynki z kamieniem wapiennym widocznym w elewacjach. Dachy budynków mieszkalnych w większości były dwuspadowe, pokryte dachówką w kolorze czerwonym (72%). We wsi zwracała uwagę kapliczka licowana cegłą. Centrum wsi tworzyły sklep i bar oraz remiza strażacka służąca również jako świetlica. Oprócz baru pozostałe obiekty miały proste, geometryczne formy z płaskimi dachami nienawiązującymi do tradycyjnej zabudowy miejscowości.

Zabudowa utrzymana była w jednolitym charakterze, jednakże około 60% przedogródków utraciło tradycyjny wygląd. Nieliczne z nich miały tradycyjne nasadzenia. Niektóre panoramy wjazdowe do miejscowości wymagały uzupełnienia zielenią, gdyż brakowało zieleni wysokiej (według opracowania). Zabytkową aleję lipową przy wjeździe od strony Rozmierki należy zachować i uzupełnić. Rzeka Jemielnica traciła malowniczość przez chaotyczną linię brzegową. Stan nawierzchni dróg we wsi był dobry, w najważniejszych miejscach wykonano chodniki.

W projekcie ujęto plac zabaw znajdujący się obok remizy strażackiej; uwzględniono zieleni izolacyjną wokół oraz teren przy szkole.

Opracowanie zostało przekazane 8.12.2004 r.

¹¹⁸ bip.strzelceopolskie.pl/serwis/index.php?id=1214

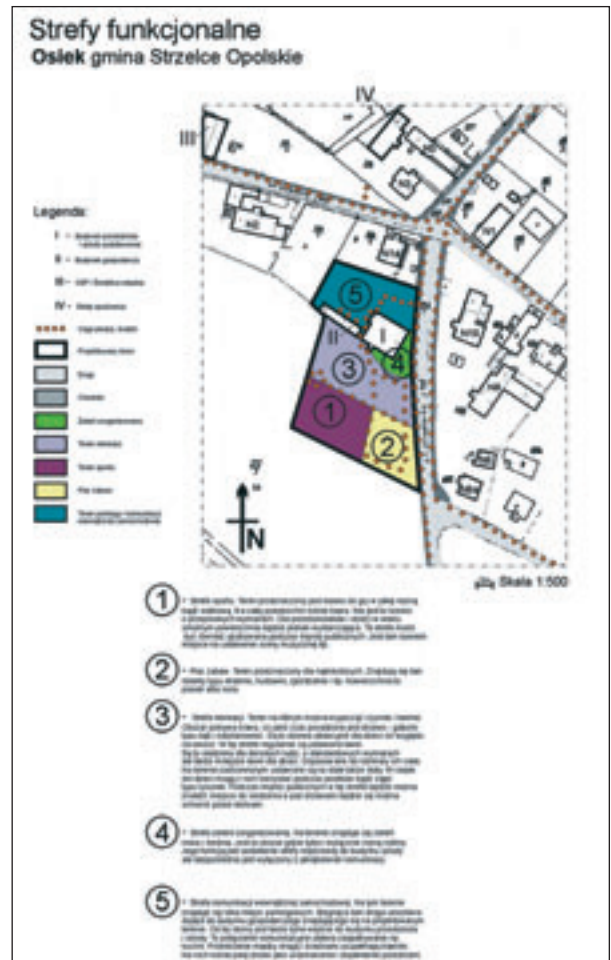

Ryc. 161. Mocne i słabe strony miejscowości (2004)
Fig. 161. Strong and weak sides of the village (2004)

Ryc. 162. Koncepcja projektowa terenu przy szkole, rzut (2004)
Fig. 162. Concept of area by the school, view (2004)

Ryc. 163. Strefy funkcjonalne (2004)
Fig. 163. Functional zones (2004)

Ryc. 164. Teren przy dawnej szkole (jesień 2008)
Fig. 164. Area by the former school (autumn 2008)

Ryc. 165. Koncepcja zagospodarowania placu przy remizie (2004)
Fig. 165. Concept of management of a square by the fire station (2004)

Ryc. 166. Teren przy remizie (jesień 2008)
Fig. 166. Area by the fire station (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie – zaktualizowane w kwietniu 2007 r.

MPZP – obecnie brak.

Układ przestrzenny – wielodrożnica położona w sąsiedztwie lasu, wieś nadal zachowuje dawny układ.

Zabudowa – przy objęździe stwierdzono, że nowa zabudowa odbiega od tradycyjnego charakteru miejscowości i jest chaotyczna.

Zieleń, woda – w wielu przedogródkach nadal dominują trawniki i iglaki.

Projekty – jesienią 2008 r. nie były zrealizowane.

3.29. OSTROŻNICA, GMINA PAWŁOWICZKI (2003)

Opracowanie 2003 r.

Pierwsze wzmianki o miejscowości odnotowano w 1281 r. (pierwotna nazwa – Ostrozen). Na początku XIX w. wslawiła się majątkiem produkującym nasiona dobrej jakości. Miejscowość ma w herbie dwa sierpy i kłosa pszenicy¹¹⁹. Jest to wieś wielodrożna o zróżnicowanej zabudowie.

W czasie opracowania znajdowało się tu wiele obiektów usługowych o interesujących formach i zdobnictwie. Tradycyjne budynki licowane cegłą zlokalizowane były koło kościoła, wzdłuż pokrytej brukiem ulicy. We wsi znajdowały się: szkoła, Dom Kultury („Kulturhaus”), sala taneczna, bar, remiza strażacka i staw przeciwpożarowy.

W wielu budynkach zlikwidowano dawne zdobnictwo w postaci gzymsów okapowych, międzykondygnacyjnych czy opasek wokół okien. Uwagę zwracał brak zagospodarowania otoczenia zbiornika wodnego wewnątrz wsi.

Projektem objęto skwer przy przystanku autobusowym – przeznaczono go na miejsce spotkań mieszkańców.

Opracowanie oddano jesienią 2003 r.

Ryc. 167. Mocne i słabe strony miejscowości (2003)
Fig. 167. Weak and strong sides of the village (2003)

¹¹⁹ pspostroznica.republika.pl/historia.htm

Ryc. 168. Plan rozwoju miejscowości (2003)
 Fig. 168. Plan of development of the village (2003)

Ryc. 169. Skwer objęty projektem w 2003 r. – widok od strony drogi
 (jesień 2008)
 Fig. 169. Square included in the project in 2003 – view from the side
 of the road (autumn 2008)

Ryc. 170. Widok na skwer od strony chodnika
 (jesień 2008)
 Fig. 170. View of the square from the side of the pavement
 (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pawłowicki – obowiązuje studium z lipca 1999 r., jesienią 2008 r. w aktualizacji.

MPZP – miejscowość obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego uchwalony 27.06.2008 r.

Układ przestrzenny – jest to wieś wielodrożna, dawniej owalnica. Nie dostrzeżono zmian od czasu opracowania.

Zabudowa – bardzo zróżnicowana. Zachowano uliczkę z budynkami licowanymi cegłą, co jest nawiązaniem do wykończenia kościoła również w ten sposób. W czasie remontów niszczy się nadal bezpowrotnie dawny detal i proporcje okien.

Zieleń, woda – zbiornik wodny na południu wsi mógłby stać się terenem rekreacyjnym dla mieszkańców, jednak jego otoczenie jesienią 2008 r. było zdewastowane, zasypane kawałkami betonu i miejsce to nie stanowiło wizytówki miejscowości. Zieleń na posesjach nadal zróżnicowana.

Projekty – ze względu na wysokie koszty wykonania projektu nie został on zrealizowany.

3.30. PIĄTKOWICE, GMINA ŁAMBINOWICE (2003)**Opracowanie 2003 r.**

Pierwsze zapisy dotyczące wsi – mówiące o jej historii i losach mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem budowli hydrotechnicznych związanych z Nysą Kłodzką przepływającą przez miejscowość – pochodzą z 1320 r. Od momentu powstania wieś była własnością miasta Nysa. Początkowo na jej terenach znajdował się majątek ziemski „Rothhaus”, którego nazwa nawiązywała do koloru budynków – te bowiem były czerwone. Najstarszą budowlą na rzece przy majątku był Neissebrücke (most Nyski). Był to ważny punkt strategiczny. Według dokumentów z 1527 r. most był często niszczony przez powódź. Z późniejszej historii wiadomo, że został zerwany m.in. w lutym 1905 r.¹²⁰

Niewątpliwym atutem miejscowości jest przecinająca ją rzeka Nysa Kłodzka. Wzdłuż brzegów rzeki znajdują się tereny do potencjalnego wykorzystania pod trasy spacerowe, przystań wodną dla kajakarzy i tereny rekreacyjne dla mieszkańców. Wieś składa się z dwóch części – z Piątkowic i Piątkowic Górnych, w których mieszkańcy we własnym zakresie zaadaptowali dawny zbiornik wodny ppoż. wraz z otoczeniem na miejsce spotkań. We wsi corocznie odbywa się „Złota Kosa” – impreza przyciągająca rodziny z całego regionu.

W gminnej ewidencji zabytków znajdują się kaplica, dzwonnica i szkoła. Jako interesujące obiekty można tu jeszcze wymienić młyn i spichlerz.

Projekt dotyczył doboru zieleni do nasadzenia wokół zbiornika wodnego.

Opracowanie oddano jesienią 2003 r.

¹²⁰ Wiadomość uzyskano w Urzędzie Gminy Łambinowice.

Ryc. 171. Słabe i mocne strony miejscowości (2003)
 Fig. 171. Weak and strong sides of the village (2003)

Ryc. 172. Koncepcja zagospodarowania otoczenia zbiornika wodnego (2003)
 Fig. 172. Concept of management of the surroundings of the water reservoir (2003)

Ryc. 173. Wizualizacja (2003)
 Fig. 173. Visualization (2003)

Ryc. 174. Otoczenie zbiornika wodnego
(jesień 2008)

Fig. 174 Surroundings of the water reservoir
(autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łambinowice

– miejscowość obowiązuje studium z 2005 r., jesienią 2008 r. w aktualizacji.

MPZP – wieś nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Układ przestrzenny – wieś częściowo położona wzdłuż brzegu rzeki Nysa Kłodzka. Należy do niej również przysiółek Piątkowice Górne. Nie stwierdzono zmian od momentu opracowania.

Zabudowa – w większości zabudowa jest przedwojenna, w różnym stanie technicznym, brak zmian.

Zieleń, woda – wieś przystosowała fragment terenu nad rzeką na park wiejski z placem zabaw dla dzieci. Docelowo ma być to miejsce przeznaczone na wypoczynek całych rodzin, szczególnie wędkarzy.

Projekty – częściowo zrealizowane.

3.31. PIETNA, GMINA KRAPKOWICE (2006)

Opracowanie 2006 r.

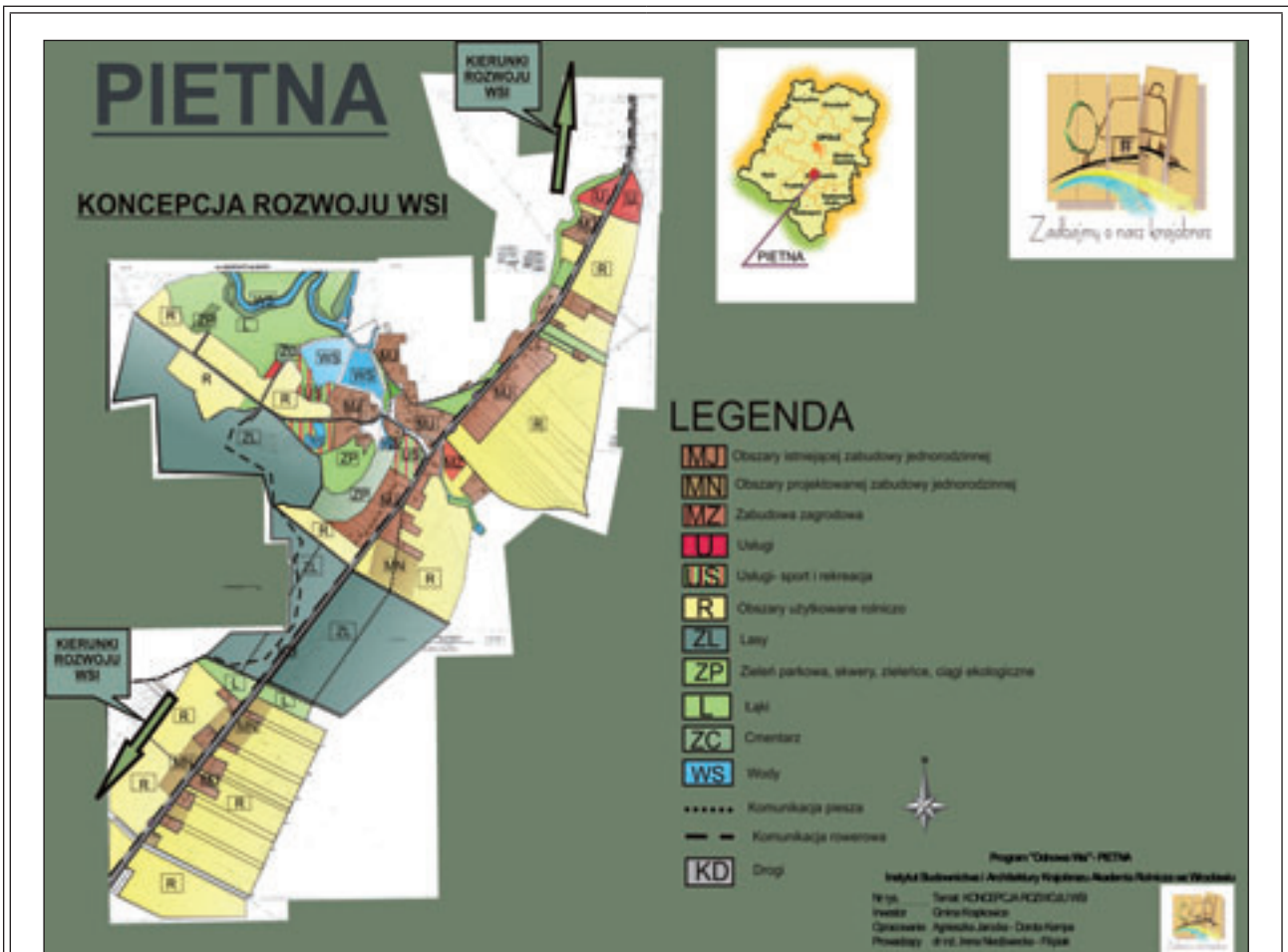
Pierwsze wzmianki o wsi Pietna pochodzą z 1297 r. (pierwotna nazwa – Lascicz). Nowa nazwa – Pietien pojawiła się w połowie XVI w. Kolejna zmiana nazwy nastąpiła w początkach XX w., gdy wieś otrzymała nazwę Teichgrund, co było spowodowane dużą ilością stawów w okolicy. W połowie XIV w. Lasczice nawiedziła epidemia dżumy, która panowała w tym czasie w całej Europie. Zmarłych grzebano na wzgórzu, na którym po dziś dzień istnieje cmentarz¹²¹. Widoczny na tle stawu, jest on malowniczą dominantą krajobrazu.

Wieś Pietna położona jest na skraju doliny rzeki Osobłogi. Wieś pod względem zabudowy wyraźnie dzieli się na dwie części: starą, położoną w niższej części miejscowości oraz nową, rozwijającą się wzdłuż głównej drogi z Krapkowic do Głogówka. Sprzyja to możliwości utrzymania stref funkcjonalnych na całym obszarze. W dolnej części skupiona jest tradycyjna zabudowa wiejska, natomiast przy drodze rozwijają się usługi wszelkiego rodzaju. W czasie opracowania określono,

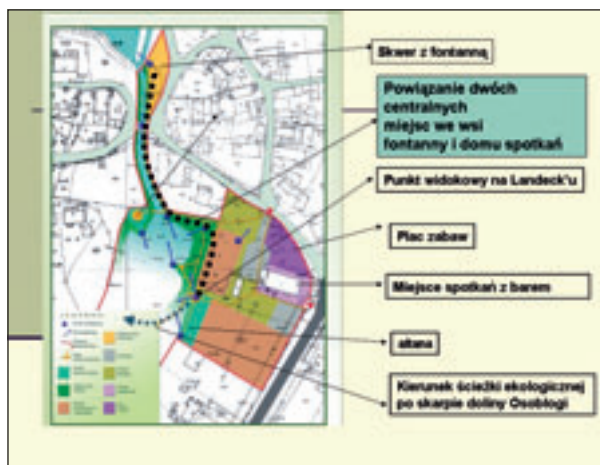
¹²¹ Honka N., 2002. *Historia Pietnej. Geschichte*. Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Trick”, 6–11.

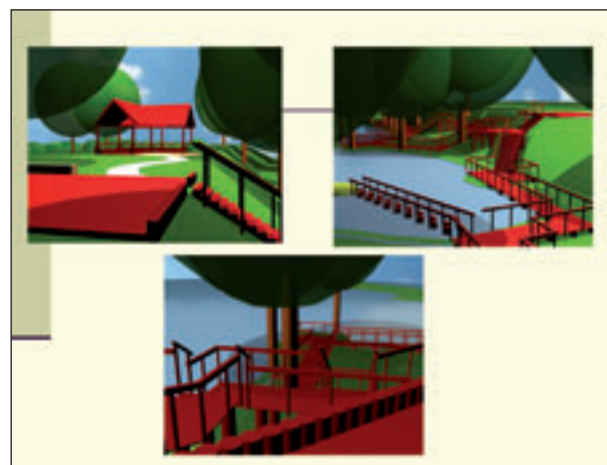

Ryc. 176. Plan rozwoju miejscowości (2006)
 Fig. 176. Plan of development of the village (2006)

Ryc. 177. Koncepcja zagospodarowania miejsc wspólnych we wsi (2006)
 Fig. 177. Concept of management of the common places in the village (2006)

Ryc. 178. Wizualizacje (2006)
 Fig. 178. Visualizations (2006)

Ryc. 179. Teren obok dawnej szkoły (jesień 2008)
Fig. 179. Area near the former school (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Krapkowice

– obowiązuje studium od 17.09.2007 r., obecnie w aktualizacji.

MPZP – brak jest miejscowego planu dla całej miejscowości. Wykonano plan częściowy obejmujący teren przy dyskotecie.

Układ przestrzenny – podział na dwie części: nowszą (ulicówkę) i starszą sprzyja łądowi przestrzennemu w miejscowości. Nie dostrzeżono zaburzeń układu.

Zabudowa – zabudowa we wsi jest odnowiona, w starej części jednolita, nie dostrzeżono negatywnych zmian od momentu opracowania.

Zieleń, woda – woda odgrywa bardzo ważną rolę w miejscowości – zarówno rozlewiska rzeki, jak i zbiorniki wodne. Widać, że podejmowane były próby zagospodarowania zieleni przy rozlewiskach, nie zawsze odpowiednie. Zieleń różnorodna, natomiast na terenach wspólnych występuje zbyt dużo gatunków obcych.

Projekty – projekt ma zostać w przyszłości zrealizowany, jednak obecnie zbyt duże koszty związane z tą inwestycją.

Mieszkańcy zyskali dzięki pracom studentów zainteresowanie Urzędu Gminy. Nastąpiła również mobilizacja do dalszych działań.

3.32. PILSZCZ, GMINA KIETRZ (2007)

Opracowanie 2007 r.

Sołectwo Pilszcz obejmuje wieś Pilszcz oraz osiedle przy Zakładzie Rolnym należącym do Kombinat Rolnego w Kietrze. Miejscowość usytuowana bezpośrednio przy granicy polsko-czeskiej; znajduje się w odległości 5 km od czeskiego miasta Opava.

Pilszcz założony został przez Niemców pod nazwą Piltsch (niem. der Pilz – grzyb) z uwagi na występowanie dużej ilości grzybów (pomimo braku lasów). Lata świetności Pilszcza przypadły na okres międzywojenny. W 1884 r. w okolicy odkryto tzw. skarb z Pilszcza. Skarb pochodził z epoki brązu i zawierał zabytki wykonane z brązu.

W roku 1903 założono Ochotniczą Straż Pożarną, a w 1909 r. otworzono linię kolejową z Baborowa do Opawy i wybudowano dworzec kolejowy w Pilszczu.

Obecnie najważniejszymi zabytkami Pilszcza są: kościół pątniczy z XVI w. stanowiący sanktuarium Matki Boskiej Pilszczańskiej, aleja lipowa ciągnąca się wzdłuż całej miejscowości po jej północnej stronie (posadzona na pamiątkę Jana III Sobieskiego, który tędy kierował się

wraz z wojskiem pod Wiedeń), zagrody frankońskie wraz z zachowanym spichlerzem, parnikiem i piekarnikiem.

Największą świetność Pilszcz przeżywał w okresie międzywojennym XX w. W tym czasie Pilszcz miał ok. 1500 mieszkańców i działało tu wiele urzędów, instytucji i związków¹²².

Pilszcz położony jest wzdłuż rzeki Ostrej płynącej przez jego centrum. Wieś zorientowana na osi północ-południe, ma układ łańcuchowy.

W miejscowości występują liczne tereny zieleni – łąki i sady; zwłaszcza obrzeża terenów zabudowanych są silnie zadrzewione. Sama wieś jest otoczona przez pola uprawne z bardzo nielicznymi zadrzewieniami śródpolnymi.

W czasie opracowania stwierdzono, że charakterystycznym elementem jest układ przestrzenny wsi – po obu stronach przepływającej przez wieś rzeki usytuowane są sady i łąki. Dawniej w tym miejscu znajdowały się piece, przynależne do każdej zagrody – każdy z właścicieli działki miał sad, a w nim piec do pieczenia i suszenia owoców (znajdowały się w pobliżu rzeki, z dala od zabudowań – ze względów przeciwpożarowych). Za nimi wyznaczono dwie, równoległe do rzeki, ulice z zachowanymi w części dawnymi rynsztokami. Dalej teren przeznaczony był na przedogródki (z altankami) i spichlerze (drewniane o ciekawej architekturze; dwa z nich zachowały się do dzisiaj). Za nimi wytyczona została ścieżka, łącząca poszczególne działki (miejsce spotkań). Dopiero za nią zaczynała się właściwa zabudowa wsi. Wąskie parcele zabudowane były ściśle zabudową zagrodową, tzw. zagrody frankońskie (układ dziedziczny, otwarty w stronę ulicy). Od strony ciągu pieszego w każdej zagrodzie znajdowały się dwa budynki mieszkalne, ustawione szczytami do ulicy wiejskiej, za nimi budynki inwentarskie, całość zamknięta była stodołą. Ze względu na dobre klasy bonitacyjne gleb były to gospodarstwa duże i bogate, stąd też, ze względu na prowadzoną produkcję, od strony pól pojawia się dodatkowy rząd stodół. Elementem wyróżniającym te gospodarstwa było zamknięcie podwórza od strony ulicy (pomiędzy dwoma budynkami mieszkalnymi) ścianą (murem) bramną z bramą wjazdową i furtą wejściową. Zarówno zagrody, jak i ściany bramne powstawały w różnych okresach historycznych, ale zawsze zachowywały podobny układ i formę architektoniczną. Stosowano ten sam materiał do budowy ścian i dachów. Różnice pojawiały się w detalu architektonicznym oraz formie. Dawało to wspaniały efekt pierzei przyulicznej widocznej po jednej i po drugiej stronie doliny. Porządkowało to jednocześnie przestrzeń wsi, stanowiąc o jej niepowtarzalnym uroku.

Do chwili obecnej dotrwały tylko: jedna zagroda, w której występują wszystkie budynki, dwa spichlerze i jeden piekarnik. Większość budynków została rozebrana, pozostała jednak ta wspaniale zakomponowana i urządzona przestrzeń, o którą trzeba konsekwentnie dbać. Nowa zabudowa powinna kontynuować tradycje tego miejsca.

Na uwagę zasługuje duża aktywność społeczna mieszkańców tej wsi.

Projekty dotyczyły koncepcji zagospodarowania wybranych miejsc:

- ogólna koncepcja ochrony zieleni we wsi i w jej otoczeniu,
- zagospodarowanie środkowej części wsi, wzdłuż cieku wodnego z parkiem wiejskim.

Opracowanie zostało przekazane 30.11.2007 r.

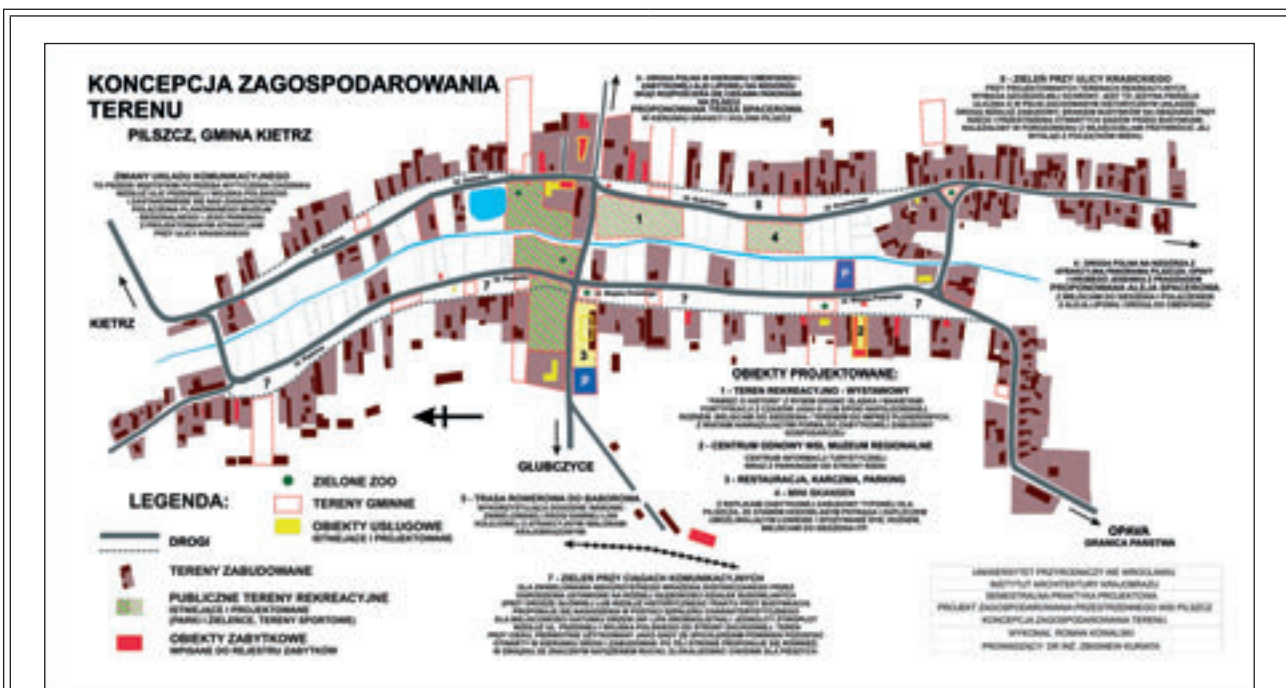
¹²² www.powiatglubczycki.eu/historia/kietrz/194-historia-pilszcza

Ryc. 180. Mocne i słabe strony miejscowości – zabudowa Pilszcza (2007)
 Fig. 180. Strong and weak sides of the village – buildings of Pilszcz (2007)

Ryc. 181. Plan rozwoju miejscowości – wnioski i zalecenia (2007)
 Fig. 181. Plan of development of the village – conclusions and recommendations (2007)

Ryc. 182. Koncepcja zagospodarowania terenu (2007)
Fig. 182. Concept of management of the area (2007)

Ryc. 183. Widok miejsca opracowania (2007)
Fig. 183. View of the place in the study (2007)

Ryc. 184. Obecny wygląd terenu opracowania (2008)
Fig. 184. Present view of the place in the study (2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kietrz – studium jest bardzo stare i wymaga aktualizacji.
MPZP – brak jest miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Pilszcza.
Układ przestrzenny – układ przestrzenny wsi jest rzadko spotykany. Do chwili obecnej, mimo znacznego ubytku zabudowy, pozostał w niezmienionym stanie. Wieś położona jest w dolinie, środkiem której płynie rzeka Ostra. Tereny nadrzeczne nigdy nie były zabudowane ze względu na niebezpieczeństwo powodzi. Nadal nie wprowadza się tu zabudowy.
 Wieś znana jest z licznych inicjatyw i działań społecznych oraz realizacji wielu projektów.

Zabudowa – zabudowa Pilszcza była zabudową bardzo zwartą o charakterystycznym układzie zagród i budynków w samej zagrodzie. W chwili obecnej tylko we fragmentach pozostała dawna zabudowa i jej charakter. Nowe budynki, niestety, w żaden sposób nie nawiązują do tradycji tego miejsca (sytuowane poza istniejącą linią zabudowy, architektura dowolna).

W chwili obecnej z dawnej świetności pozostało niewiele, dlatego należy za wszelką cenę zachować to, co jeszcze jest: istniejącą zabudowę, nieliczne ściany bramne, pozostałości ciekawego detalu architektonicznego.

Zieleń, woda – woda w tej wsi stanowi ważny element krajobrazu. Płynąca przez całą jej długość rzeka wraz z roślinnością nadrzeczną (łęgowa) tworzą specyficzny klimat i nastrój. W samej miejscowości występuje bardzo duża ilość zieleni liściastej, rodzimej. Część tej zieleni została zagospodarowana; zrealizowano projekt „Zielone zoo”.

Projekty – częściowo zrealizowane wg koncepcji, częściowo wg własnego pomysłu.

3.33. POLSKA CEREKIEW, GMINA POLSKA CEREKIEW (2007)

Opracowanie 2007 r.

Wieś Polska Cerekiew położona jest w województwie opolskim w południowej części powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego. Jest to wieś gminna. Przez wieś przebiega droga krajowa nr 45.

Pierwsze wzmianki o miejscowości (pierwotna nazwa – Noua Ecclesia) pochodzą z roku 1337. Wiadomo, że osada istniała tu już wcześniej, znajdowała się na szlaku handlowym z Moraw do Polski. W roku 1539 miejscowość istniała pod nazwą Nowe Cerekwi – od staropolskiego słowa cerekiew – kościół. Od 1337 r. miejscowość miała prawo organizowania targów i niebawem rozwinęła się w miasteczko, które z czasem podupadło.

Z 1418 r. pochodzą pierwsze wzmianki o kościele w Polskiej Cerekwi. W XVII w. w miejscowości powstał piękny pałac wraz z parkiem.

Mieszkańcy Polskiej Cerekwi byli w większości pochodzenia polskiego. Mieszkali tu już za czasów króla Władysława Jagiełły, o czym świadczy udział w bitwie pod Grunwaldem drużyny z Polskiej Cerekwi. Na terenie miejscowości zachowały się dwa interesujące zabytki – są to kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i ruiny pałacu z interesującymi oficynami, wraz z rozległym parkiem.¹²³

W czasie opracowania stwierdzono, że jest to wieś o charakterze wielodrożnicy, złożona z 18 ulic. Zamieszkiwało ją 1 600 mieszkańców. Była to wieś typowo rolnicza.

Wieś o nieregularnym kształcie, ze zwartą zabudową w pobliżu centrum. Środkową część miejscowości zajmowało założenie pałacowo-parkowe. Niestety, pałac był w ruinie, a park był mocno zdewastowany. Obok pałacu znajdował się Urząd Gminy, przed którym uporządkowano teren i urządzono miejsce spotkań dla mieszkańców.

Ciekawym miejscem była część centrum wsi z przyległym budynkiem bramnym i oficyn pałacowych flankowanych z obydwu stron wieżami. Dalsza część centrum zabudowana jest zupełnie przypadkowo, gdzie różnorodna architektura i kolorystyka budynków potęguje chaos przestrzenny.

Wykonano koncepcję zagospodarowania terenu wokół zamku (3 wersje).

Opracowanie zostało przekazane 30.11.2007 r.

¹²³ www.polskacerekiew.pl/index2.php3

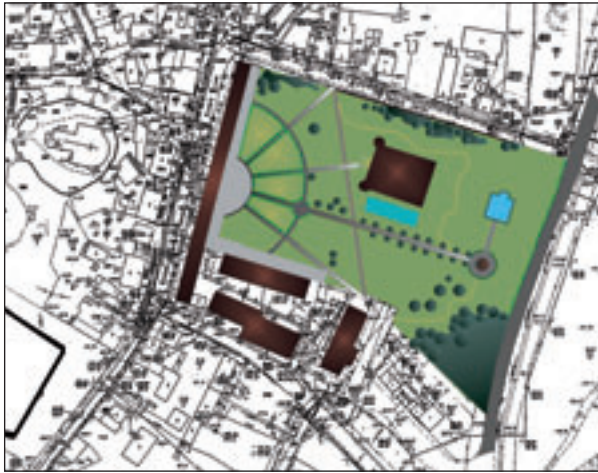

Ryc. 185. Mocne i słabe strony miejscowości (2007)
 Fig. 185. Strong and weak sides of the village (2007)

Ryc. 186. Plan rozwoju Polskiej Cerekwi (2007)
 Fig. 186. Plan of development of Polska Cerekiew (2007)

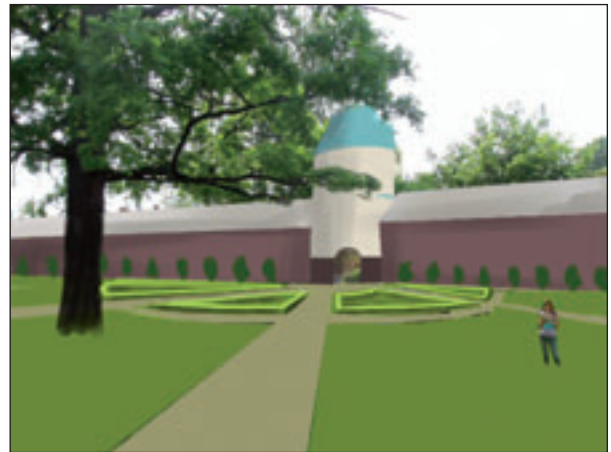
Ryc. 187. Koncepcja zagospodarowania terenu (2007)
Fig. 187. Concept of management of the area (2007)

Ryc. 188. Wizualizacja (2007)
Fig. 188. Visualization (2007)

Ryc. 189. Wizualizacja (2007)
Fig. 189. Visualization (2007)

Ryc. 190. Wizualizacja (2007)
Fig. 190. Visualization (2007)

Ryc. 191. Widok miejsca opracowania (2007)
Fig. 191. View of the place of study (2007)

Ryc. 192. Obecny wygląd terenu opracowania
(jesień 2008)
Fig. 192. Present view of the place in the study
(autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Polska Cerekiew – studium obowiązuje od 1997 r. W chwili obecnej zostało zaktualizowane.

MPZP – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego z roku 2003 – miejscowość gminna o bardzo wielu funkcjach.

Układ przestrzenny – układ przestrzenny miejscowości to wielodrożnica, której centrum zajmuje zamek (ruina) i duży zespół zieleni parkowej (zaniedbany i zniszczony). Układ ten w zasadniczym swoim kształcie nie uległ zmianie.

Wokół terenów zamkowych funkcjonuje centrum administracyjno-handlowe. Jest to zbiór różnego rodzaju budynków, w tym baraków, które skutecznie niszczą otoczenie tego historycznego miejsca. W ostatnim czasie został uporządkowany teren przed Urzędem Gminy, co zmieniło charakter tego miejsca. W dalszym ciągu jednak postępuje degradacja przestrzeni wsi z powodu małej dbałości o obiekty historyczne, budowy nowych obiektów zupełnie niepasujących do tego otoczenia. Dodatkowo niszczy się tę przestrzeń, stosując przypadkową i mocno jaskrawą kolorystykę elewacji poszczególnych budynków.

Zabudowa – zabudowa wsi rozlokowana jest wokół zamku, ze szczególnym jej zagęszczeniem w centrum. Bardzo dużo obiektów przypadkowych. W większości jest to zabudowa zwarta, typu mieszkalnego, pomiędzy którą wprowadzono obiekty gospodarcze. Powoduje to duży bałagan przestrzenny.

Zieleń, woda – ważnym elementem zieleni jest pozostałość po zamkowym parku. Brak dbałości o ten bardzo ciekawy fragment miejscowości doprowadził do całkowitego jego zniszczenia.

Projekty – do chwili obecnej nie zrealizowano koncepcji projektowej.

3.34. PRUSINOWICE, GMINA PAKOSŁAWICE (2003)**Opracowanie 2003 r.**

Miejscowość przed rokiem 1300 nosiła nazwę Prussinowitz, natomiast w latach 1300–1945 określano ją mianem Waltdorf. Wiadomo, że już pod koniec XIII w. istniał w niej kościół. We wsi do lat 80. XX w. znajdował się pałac z parkiem. Dawniej pracowały tu dwa młyny, z których jeden, niefunkcjonujący, zachował się do czasów obecnych¹²⁴. Przez wieś przepływa rzeka, która narzuca charakter miejscowości.

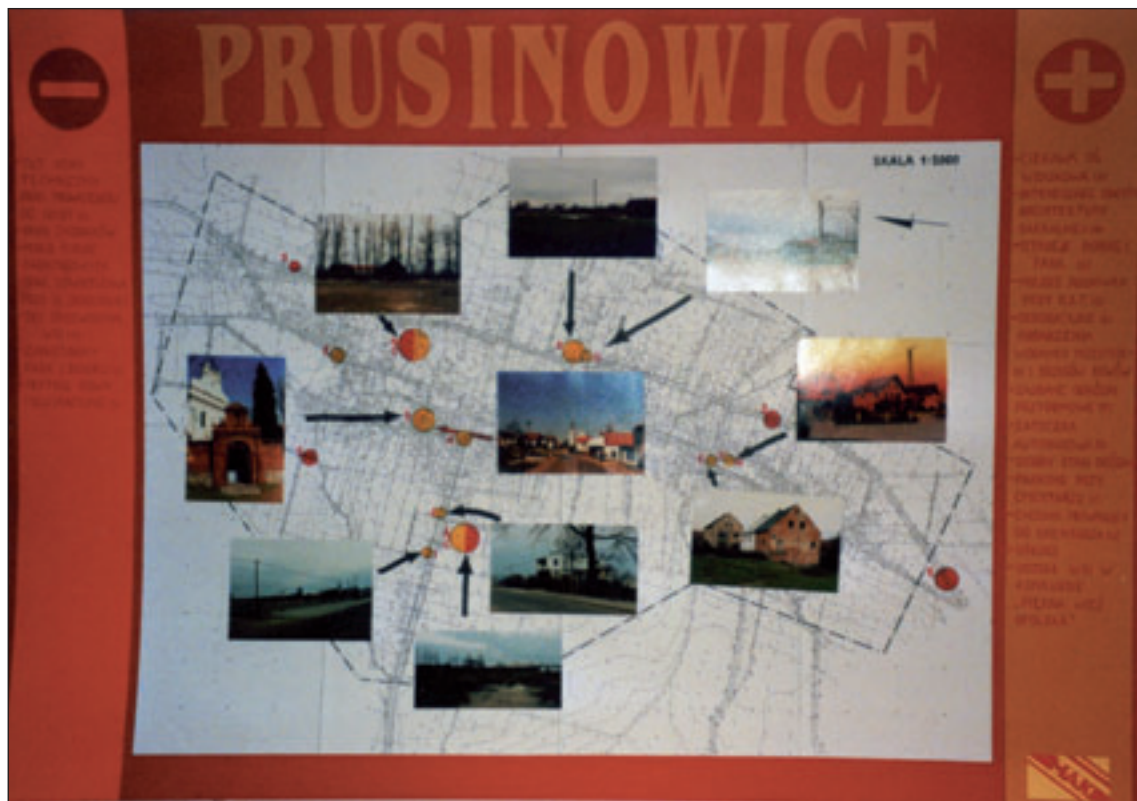
W czasie opracowania większość budynków mieszkalnych, bo około 74%, pochodziła sprzed 1945 r., nie wszystkie z nich jednak były w dobrym stanie technicznym. Część zabudowy mieszkaniowej stawianej we wsi nie pasowała formą i ustawieniem do tradycyjnej zabudowy miejscowości. Zabudowa wsi miała w większości tradycyjny układ zagród ze szczytowo ustawionymi budynkami do drogi. W budynkach mieszkalnych dominowały dachy dwuspadowe kryte czerwoną dachówką. W centrum wsi przeważał biały kolor elewacji budynków. Przy zabytkowym kościele znajdował się ciekawie zagospodarowany zielenią plac.

Brzezi cieką Cielnica w czasie opracowania były zadbane i w większej części wsi stanowiły jej ozdobę. Blisko centrum miejscowości do chwili obecnej zachował się park, który jest miejscem spotkań mieszkańców. Dwór uległ zniszczeniu w 1989 r., gdy po nieudanym remoncie zamienił się w ruinę. Największym mankamentem był brak zieleni wysokiej w większej części wsi oraz na cmentarzu zlokalizowanym przy wjeździe do wsi. Nowe nasadzenia składały się w większości z zieleni iglastej nasadzonej przypadkowo.

Projekty dotyczyły zagospodarowania parku na park wiejski oraz terenu przy remizie strażackiej na miejsce rekreacji.

Opracowanie zostało przekazane jesienią 2003 r.

¹²⁴ www.opolszczyzna.net/html/prusinowice_-_waltdorf.html

Ryc. 193. Słabe i mocne strony miejscowości (2003)
Fig. 193. Weak and strong sides of the village (2003)

Ryc. 194. Koncepcje projektowe nr 1 i 2 (2003)
Fig. 194. Project concepts nr 1 and 2 (2003)

Ryc. 195. Koncepty projektowe nr 3, 4 i 5 (2003)
 Fig. 195. Project concepts nr 3, 4 and 5 (2003)

Ryc. 196. Projekt nr 1 – realizacja planu zagospodarowania parku (jesień 2008)
 Fig. 196. Project 1 park – realization (autumn 2008)

Ryc. 197. Projekt nr 1 – realizacja planu zagospodarowania parku, nasadzenia niezgodne z sugestiami (jesień 2008)
 Fig. 197. Project 1 park – realization, planting against suggested (autumn 2008)

Ryc. 198. Projekt nr 2 teren przy remizie (jesień 2008)
 Fig. 198. Project 2 the area around the firestation (autumn 2008)

Ryc. 199. Betonowe ogrodzenie cmentarza i brak zieleni wysokiej (jesień 2008)
 Fig. 199. Concrete fence of the cemetery and lack of tall greenery (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pakosławice

– obowiązuje studium z dnia 4.10.2005 r.; jesienią 2008 r. w aktualizacji.

MPZP – plan z dnia 30.03.2005 r.

Układ przestrzenny – prawdopodobnie jest to dawna owalnica o zachowanym do dziś rozbudowanym układzie przestrzennym.

Zabudowa – cała wieś ma regularną zabudowę, natomiast w przypadku nowej zabudowy plombowej stwierdzono brak nawiązania do otoczenia.

Zieleń, woda – we wsi wprowadzono bardzo dużo nasadzeń z iglaków. Częściowo zachowały się sady. Brak zieleni wysokiej na cmentarzu, który, otoczony betonowym ogrodzeniem, robi przygnębiające wrażenie. Brak zmian na lepsze w czasie objazdu.

Projekty – zrealizowano projekt parku wiejskiego na terenie dawnego parku podworskiego. Niestety, nie uwzględniono części projektu i zmieniono nasadzenia – wprowadzono dużo zieleni iglastej, a cały park otoczono betonowym ogrodzeniem. Pozostałe koncepcje nie zostały zrealizowane.

3.35. PRZECZA, GMINA LEWIN BRZESKI (2004)

Opracowanie 2004 r.

Miejscowość Przecza położona jest w południowo-wschodniej części gminy Lewin Brzeski, zaledwie 5 km od Lewina. Niedaleko Przeczy znajdują się Bory Niemodlińskie zapewniające dobre warunki rekreacyjne dla mieszkańców wsi. Północną granicą sołectwa przepływa Potok Borkowicki, a od strony zachodniej Kanał Raski.

Wieś położona jest na trasie Wrocław–Opole, dlatego połączenia komunikacyjne są bardzo dogodne, zwłaszcza jeśli chodzi o komunikację kolejową – istnieje stacja kolejowa w Przeczy.

Pierwsze wzmianki na temat Przeczy (Prseza) pochodzą z 1245 r. W XIX w. Przecza stanowiła dobra ziemskie. Sama nazwa wsi wywodzi się od staropolskiego słowa „przecza” oznaczającego poprzeczny zagon pola. Kościół w Przeczy powstał początkowo jako samodzielna gotycka kaplica z wieżą, która obecnie stanowi kruchtę kościoła zmodernizowanego na przełomie XIX i XX w.¹²⁵

W czasie opracowania określono, że pierwotny układ wsi, ulicówka, jest czytelny – tak pod względem przestrzennym, jak i zabudowy. Późniejszy rozwój, kiedy dobudowano osiedle dla pracowników PGR i zabudowania gospodarcze ośrodka produkcyjnego, zniszczył pierwotny układ, a same budynki inwentarskie usytuowane zostały zbyt blisko wsi. Przyniosło to za sobą określone oddziaływania i konieczność wprowadzenia strefy ochronnej (dotyczy zabudowy gospodarczej).

Od północnej strony wsi biegła linia kolejowa relacji Wrocław–Opole. W samej miejscowości znajdowała się duża stacja transformatorowa – z tego powodu linia energetyczna wysokiego napięcia przebiegająca przez znaczną część wsi wyłączyła dużo terenów spod zabudowy, oddzielając jednocześnie północny fragment miejscowości od pozostałych terenów budowlanych.

W samej wsi występowała zieleń wysoka. Zalecono odtworzenie i uzupełnienie alei lipowej, a także zwrócenie uwagi na formę nowej zabudowy, wykonywane remonty budynków oraz ujednolicenie ogrodzeń, gdyż ich różnorodność powodowała spory bałagan. Zwrócono uwagę, aby w przyszłości wprowadzić zieleń liściastą rodzimą.

W fazie projektowej wykonano plan zagospodarowania strefy wjazdowej do wsi od strony stacji kolejowej oraz placu sportowego. W przypadku wjazdu do wsi należało zwrócić uwagę na właściwe skomponowanie zieleni, tak aby nie zasłaniać otwierającej się panoramy na wieś. Zieleń powinna ją podkreślać, tworząc odpowiednie ramy. Na osi widokowej zalecono nie wprowadzać żadnej zabudowy, aby nie burzyć widoku zabudowy i tego fragmentu panoramy wsi. Mankamentem w tej części miejscowości był nadmiar linii energetycznych. W obrębie placu sportowego należało wskazać miejsce na zaplecze sanitarne oraz wyznaczyć pas zieleni izolacyjnej od strony drogi. Dogodne położenie tego miejsca w stosunku do centrum wsi dawało możliwość łatwego dostępu do niego; zalecano jedynie zadbanie o prawidłowe zaprojektowanie ciągu pieszego.

Opracowanie zostało przekazane 22.10.2004 r.

¹²⁵ Materiały Urzędu Gminy z roku 2004.

Ryc. 200. Mocne strony miejscowości (2004)
Fig. 200. Strong sides of the village (2004)

Ryc. 201. Słabe strony miejscowości (2004)
Fig. 201. Weak sides of the village (2004)

Ryc. 204. Widok miejsca opracowania – skwer na wjeździe do wsi (2008)

Fig. 204. View of the place of study – a square at the entrance to the village (2008)

Ryc. 205. Widok terenu opracowania – boisko sportowe (jesień 2008)

Fig. 205. View of the area in the study – sports grounds (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lewin Brzeski – w całej gminie obowiązuje studium zaktualizowane w czerwcu 2007 r.

MPZP – brak planu miejscowego dla wsi.

Układ przestrzenny – układ przestrzenny wsi to ulicówka z przejściem w widlicę. W chwili obecnej wieś z ulicówki uległa przekształceniu – w jednej swej części w wielodrożnicę, w drugiej – w placową. Taką sytuację spowodowało wybudowanie dużego osiedla mieszkaniowego o zabudowie wielorodzinnej.

Zabudowa – w starej części wsi regularna, zwarta, o ustawieniu szczytowym budynków (w większości przypadków). Wyraźnie brak zabudowy zagrodowej z dużymi budynkami. Miejscowość sprawia wrażenie zadbanej, ale niejednolitej. Wprowadzanie nowej zabudowy o różnorodnej formie powoduje nadal dysharmonię w krajobrazie.

Zieleń, woda – zieleń w strefie przedogródków różnorodna, nadal z przewagą iglaków, co jeszcze bardziej pogarsza jakość przestrzeni wsi.

Projekty – projekt zagospodarowania skweru został zrealizowany, natomiast koncepcja dotycząca boiska czeka na realizację. Wykonany został projekt techniczny boiska.

3.36. PRZYSIECZ, GMINA PRÓSZKÓW (2004)

Opracowanie 2004 r.

Nazwa wsi pochodzi od określenia „przesiecz” lub „przesieka”. Pierwsza z nich oznacza zwałisko drzew fortyfikujących uczęszczany szlak, druga – przecinkę w puszczy traktowaną jako przejście w lesie. Pierwsze informacje o Przysieczy pochodzą z roku 1305, kiedy jako uposażenie biskupa wrocławskiego, w związku z opłatą dziesięciny na rzecz kościoła, pojawia się nazwa „Prissecz”. Kolejny zapis datuje się na rok 1334, kiedy to Beldo von Proskau – jeden z antenatów hrabiów Prószkowskich – darował opolskiemu klasztorowi minorytów nieruchomość pomiędzy Prószkowem a wsią „Przesecz”. W XVIII w. Przysiecz należała do domeny prószkowskiej.

Nie zostało zbyt wiele obiektów o znaczeniu historycznym. We wsi znajduje się kilka kapliczek (w tym jedna kaplica–dzwonnica z XVIII w.), kościół pod wezwaniem Matki Boskiej Bolesnej (konsekrowany w 1925 r.), budynek straży pożarnej, przedszkole i biblioteka¹²⁶.

Wieś położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie autostrady, w czasie opracowania nie posiadała ekranów akustycznych (istniał jedynie niewielki wał ziemny), co niosło za sobą określone konsekwencje – nadmierny hałas.

Stary fragment wsi to typowa ulicówka z regularną obustronną zabudową. Po obu stronach drogi rosły lipy, tworząc charakterystyczną aleję, a także nastrój wsi. Część drzew została wycięta, pozostawiając puste wnętrza wsi. Zalecono zastanowienie się nad odtworzeniem szpaleru lip po jednej stronie drogi. Zabudowa w części wsi miała charakter rozproszony. Przy drodze głównej zlokalizowano szereg usług, tworząc centrum. Tutaj znajdowała się też odremontowana świetlica wiejska. Zachowanie jej dawnego wystroju pozwoliło uzyskać bardzo ciekawe wnętrza, które stanowiło dużą atrakcję turystyczną. Oprócz tego we wsi znajdowały się staw rybny i mokradła z unikatową roślinnością. Zalecono, aby elementy te zdecydowanie zachować i właściwie wyeksponować, wytyczając ścieżki edukacyjne i trasy spacerowo-rowerowe. Trasy te trzeba połączyć z leżącymi obok leśnymi trasami rowerowymi.

W opracowaniu zalecono zwrócenie uwagi na zachowanie charakteru, podtrzymując dawne zdobnictwo elewacji. Należy również ujednolicić wygląd ogrodzeń od strony ulicy poprzez wprowadzenie większej liczby elementów drewnianych. Po stronie zachodniej wsi (w pobliżu autostrady) znajdował się duży zbiornik wodny po dawnej piaskowni – element charakterystyczny miejscowości.

W ramach prac projektowych wykonano dwie koncepcje zagospodarowania tego zbiornika wodnego jako miejsca rekreacji i odpoczynku. W jednej głównym akcentem był wiatrak, w drugiej gospoda. W obu przypadkach od strony autostrady zakładano wykonanie ekranu akustycznego, ziemnego bądź z gabionów (kamieni w koszach). Z jednej strony zabezpieczy to od hałasu i wpływu autostrady na kąpielisko, z drugiej na samą wieś. W obu przypadkach położono duży nacisk zarówno na wypoczynek bierny, jak i czynny, stąd dużo tras spacerowych. Od strony wsi projektowano duży parking, który zatrzyma ruch samochodowy w kierunku terenów rekreacyjnych.

Opracowanie zostało przekazane 22.10.2004 r.

Ryc. 206. Zagospodarowanie zbiornika wodnego z trasami rowerowymi i spacerowymi (2004)
Fig. 206. Management of the water reservoir with cycling and walking terraces (2004)

Ryc. 207. Obszar opracowania – zbiornik wodny jako teren rekreacyjny (obok autostrady) (2008)
Fig. 207. The area of study – water reservoir for a recreation area (near the motorway) (2008)

¹²⁶ www.wodip.opole.pl/opolszczyzna/gminy/proszkow/

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Prószków – studium funkcjonuje od 30 listopada 2004 r.

MPZP – plan miejscowy dla Przysieczy został uchwalony 16 października 2000 r.

Układ przestrzenny – wieś Przysiecz podzielona jest na dwie części przez zbiornik wodny i kompleks leśno-bagienny ciągnący się przez jej środek. Część wschodnia to widlica, zachodnia to wielodrożnica, która wykształciła się z ulicówki. W pobliżu wsi przebiega autostrada A4. W niewielkim tylko stopniu miejscowość chroniona jest od niej za pomocą wału ziemnego. Nadal wieś nie jest chroniona ekranami akustycznymi.

Zabudowa – bardzo zwarta i regularna. W przeważającej części są to małe gospodarstwa rolne bądź zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. Stan techniczny budynków dobry lub bardzo dobry. Całość nadal zadbane i schludna. Powstaje sporo nowych budynków mieszkalnych.

Zieleń, woda – we wsi, w centralnej jej części, znajduje duży zbiornik wodny stanowiący ciekawy element krajobrazu; do tego są duże kompleksy leśne znajdujące się obok – dobre miejsce na wypoczynek. Przy głównej ulicy wiejskiej pozostała aleja lipowa, część jej została wycięta z dużą szkodą dla otoczenia.

Ogródki przydomowe są nadal bardzo zadbane.

Projekty – projekt nie został zrealizowany.

3.37. ROZMIERZ, GMINA STRZELCE OPOLSKIE (2003, 2007)**Opracowanie 2007 r.**

Rozmierz znany jest od dawna, już w okresie wczesnego średniowiecza, tj. w I połowie XIII w., istniała tutaj osada. Dominantą w panoramie wsi jest kościół pod wezwaniem Świętego Michała Archanioła pochodzący z XIV w. Był wielokrotnie przebudowywany, odnawiany i restaurowany; zachował jednak swój specyficzny charakter. W latach dwudziestych XX w. w Rozmierzy rozpoczęła działalność Ochotnicza Straż Pożarna, która zdobyła wiele nagród i wyróżnień. We wsi zlokalizowanych jest 118 posesji, w tym 78 gospodarstw rolnych. Zamieszkuje tutaj 529 osób; obecnie jest to typowa wieś rolnicza – w użytkowaniu indywidualnych właścicieli jest 745 ha gruntów. Gospodarstwa nastawione są przede wszystkim na chów bydła mlecznego¹²⁷.

W czasie opracowania określono, że Rozmierz jest typową wsią o układzie owalnicowym ze ściśle zabudowanym centrum (nawsiem). Wzdłuż głównych ulic rozciągała się zwarta zabudowa, która składała się z szeregu dużych gospodarstw o układzie dziedzińcowym zabudowanych z trzech stron i otwartych w kierunku głównego ciągu komunikacyjnego. Większość budynków wykonana była z kamienia (materiał miejscowy). Każda posesja otoczona była murem kamiennym o wysokości około 1 metra, co stanowiło wyróżnik tej wsi i tworzyło jednocześnie jej specyficzny i niepowtarzalny klimat. Część z tych murów była odsłaniana spod tynków (np. mur wokół parafialnego kościoła), co jeszcze bardziej podkreśla urok tej miejscowości.

Zalecono, aby w przyszłości więcej uwagi poświęcać dbałości o detal architektoniczny, szczególnie podczas wykonywania remontów poszczególnych budynków, by utrzymać charakter tego miejsca.

Dookoła samej wsi rozciągają się duże tereny łąk i pastwisk poprzetykane kępami wierzb, co bardzo korzystnie wpływa na krajobraz tego obszaru i jego odbiór.

Miejscowość miała szereg obiektów użyteczności publicznej; mieściły się tu publiczne przedszkole, biblioteka, świetlica wiejska, stacja pomocy Caritas, punkt lekarski, sklep spożywczo-przemysłowy i bar, do tego aktywnie działała wielosekcyjna OSP, w budynku której znajdowały się pomieszczenia wykorzystywane w czasie okolicznościowych uroczystości.

W ramach opracowania wykonano plany zagospodarowania:

- placu zabaw dla dzieci przy remizie strażackiej,
- parkingu i skweru przy cmentarzu.

Opracowanie zostało przekazane dwukrotnie – w 2003 r. i we wrześniu 2007 r.

¹²⁷ www.rozmierz.pl/troche_o_nas.htm; bip.strzelceopolskie.pl/serwis/index

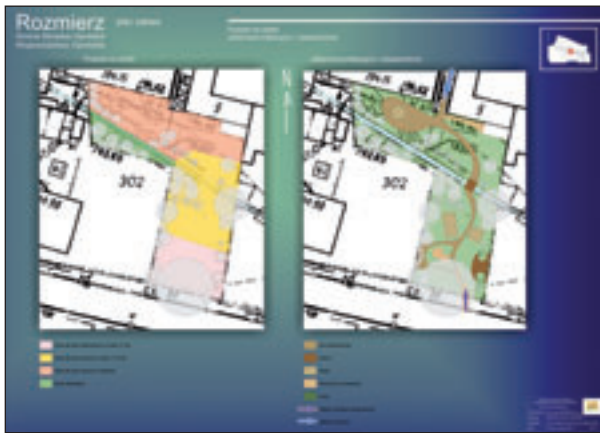

Ryc. 210. Pierwsza koncepcja zagospodarowania placu zabaw (2007)
Fig. 210. First concept of management of a playground (2007)

Ryc. 211. Druga koncepcja zagospodarowania placu zabaw (2007)
Fig. 211. Second concept of management of a playground (2007)

Ryc. 212. Trzecia koncepcja zagospodarowania placu zabaw (2007)
Fig. 212. Third concept of management of a playground (2007)

Ryc. 213. Wizualizacja (2007)
Fig. 213. Visualization (2007)

Ryc. 214. Widok miejsca opracowania – plac zabaw (jesień 2008)
Fig. 214. View of the place of study – a playground (autumn 2008)

Ryc. 215. Obecny wygląd terenu opracowania teren przy cmentarzu (jesień 2008)
Fig. 215. Present view of the place of study of the area around the cemetery (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce

Opolskie – studium pochodzi z lat 2006–2007.

MPZP – brak jest planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rozmierz.

Układ przestrzenny – wieś jest typową owalnicą z dużym nawsiem, które z czasem zostało zabudowane. Na tym terenie zlokalizowano także kościół parafialny. Do chwili obecnej układ przestrzenny wsi nie uległ zasadniczej zmianie.

Przez wieś przepływa niewielki ciek wodny, który w niedużym stopniu rozbija zwartą zabudowę i wprowadza urozmaicenie w jej wnętrzu ruralistycznym.

Zabudowa – zabudowa całej wsi jest zwarta i regularna. Dominują duże gospodarstwa rolne, w których wokół podwórza gospodarczego ustawione są zabudowania. Całość otwarta jest w stronę ulicy, zamknięta niewysokim murem.

Cechą wyróżniającą tę wieś są kamienne mury okalające każdą posesję. Są one stosunkowo małej wysokości, stąd nie przytłaczają zabudowy. Inne obiekty także wykonane są z kamienia, dzięki czemu dobrze komponują się z murem. Wieś nadal sprawia wrażenie schludnej i zadbanej.

Zieleń, woda – we wsi jest jedynie mały ciek wodny.

Zieleń wysoka występuje sporadycznie (okolice kościoła). Brak zieleni od strony wjazdu z Rozmierki. Także od strony miejscowości Sucha brakuje zieleni wysokiej. Powoduje to zbyt nieodslonięcie samej wsi (zieleń izolacyjna od wiatrów), co pogarsza jej odbiór z zewnątrz.

Projekty – plac zabaw został uzupełniony o kolejne elementy przeznaczone do zabawy, natomiast w przypadku zieleni przy cmentarzu – projekty nie zostały zrealizowane.

3.38. SKOROCHÓW, GMINA NYSA (2006)

Opracowanie 2006 r.

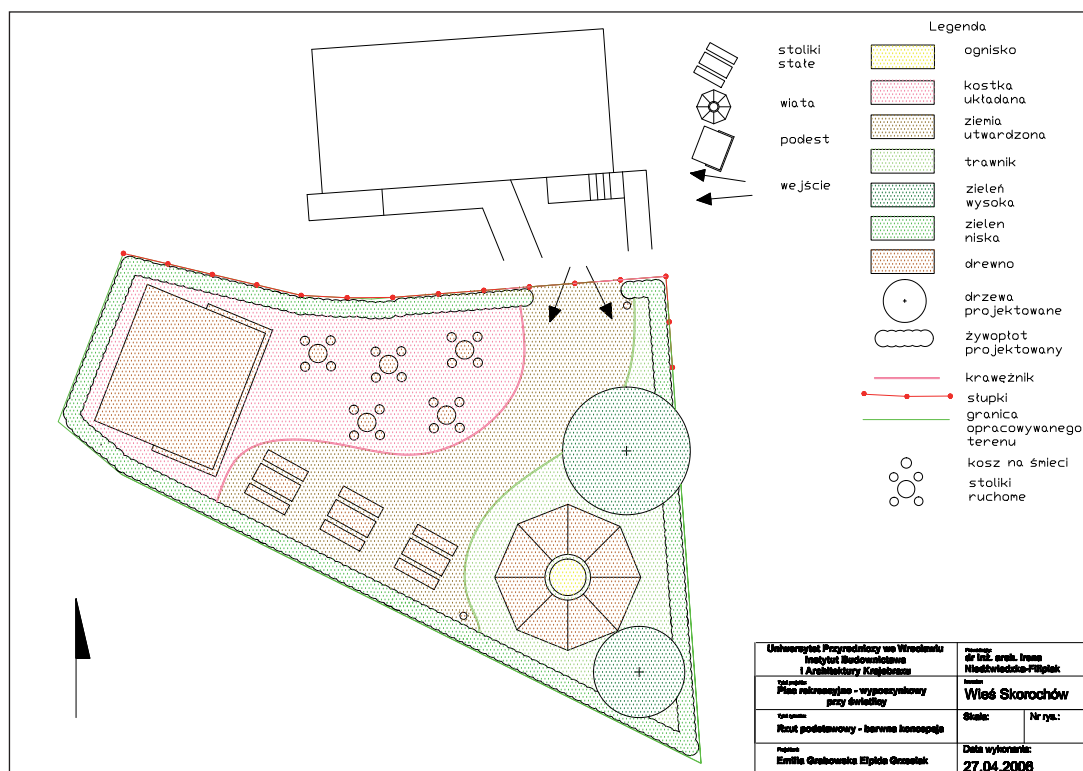
Wieś Skorołów położona jest na skraju Zbiornika Nyskiego, w niedalekiej odległości od miasta Nysa. W czasie opracowania stwierdzono, że we wsi nie było gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Baza turystyczno-rekreacyjna była tu dobrze rozwinięta – wpływała na to bliskość zbiornika wodnego. Niewielka część miejscowości zachowała swój tradycyjny, wiejski charakter i zalecano, aby taki stan rzeczy zachować. Zabudowa stawiana po 1945 r. była różnorodna, o wielospadowych dachach z pokryciem w różnych kolorach. Stwierdzono, że nowa letniskowa zabudowa powinna być utrzymana w jednolitym charakterze, aby uniknąć chaosu przestrzennego. Nie musi być to typowe naśladownictwo starej zabudowy, ale jednak należałoby unikać zbyt wielu wyróżniających się kubaturowo, kolorystycznie i przestrzennie form.

We wsi było sporo zieleni wysokiej, starych drzew liściastych i nowych nasadzeń nawiązujących do rodzimych gatunków, np. brzozy przy drodze. Także otoczenie budynków nawiązywało do dawnego, tradycyjnego charakteru.

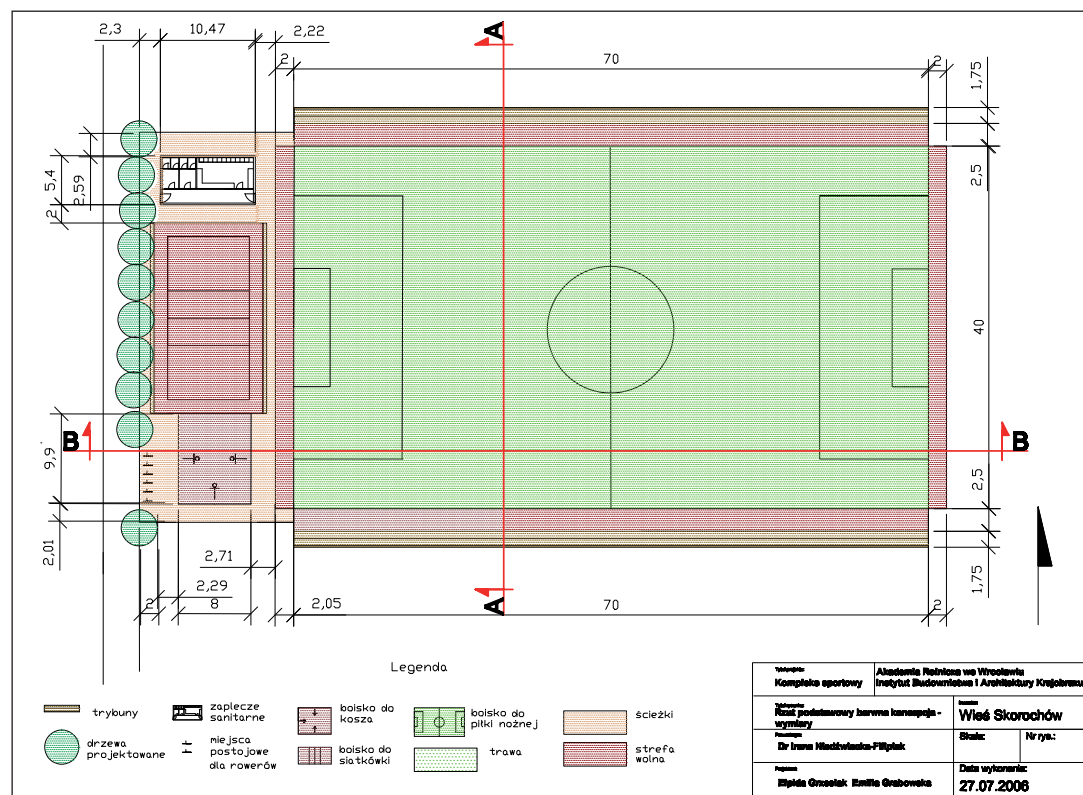
Projekt końcowy obejmował zagospodarowanie dwóch ważnych dla miejscowości miejsc – tarasu wypoczynkowego leżącego naprzeciw świetlicy oraz boiska sportowego. Zaproponowane rozwiązania umożliwią organizowanie większych imprez dla społeczności lokalnej oraz przyjezdnych.

Opracowanie zostało przekazane 30.11.2006 r.

Ryc. 218. Koncepcja zagospodarowania terenu przy domu spotkań (2006)
 Fig. 218. Concept of management of the terrain by the meeting house (2006)

Ryc. 219. Koncepcja zagospodarowania terenów sportowych (2006)
 Fig. 219. Concept of management of sports area (2006)

Ryc. 220. Miejsce objęte projektem (jesień 2008)
Fig. 220. Place included in the project (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nysa – obowiązuje studium z 2001 r.

MPZP – wykonane jedynie dla części rekreacyjnej ośrodka wypoczynkowego we wsi.

Układ przestrzenny – stara część wsi jest niewielka; duży obszar zajmuje nowa zabudowa z pensjonatami i ośrodek wypoczynkowy.

Zabudowa – nowe pensjonaty są różnorodne pod względem formy obiektów, ich kolorystyki i rodzajów dachów.

Zieleń, woda – nadal w starej części wsi utrzymany tradycyjny charakter. Nie stwierdzono negatywnych działań.

Projekty – do obu koncepcji opracowane zostały projekty techniczne. Na ich podstawie wykonano projekt „Gościniec Skorochowski”.

3.39. SOLEC, GMINA BIAŁA (2006)

Opracowanie 2006 r.

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1285 r. (pierwotna nazwa – Altzülz). Miejscowość wymienia się przy wzmiankowaniu istnienia Kościoła Parafialnego pw. Św. Jana Chrzciciela w Starym Solcu (Alt Solcz)¹²⁸. Solec był położony na tzw. „Szlaku Solnym”, który przebiegał od Wieliczki przez Nysę i Wrocław, aż do Nowej Soli. Miejscowość była oddalona o dzień drogi od Nysy, która miała prawo handlu solą – z tego powodu we wsi zlokalizowano magazyny soli, bazy noclegowe i paszowe. Nazwa wsi także wskazuje na jej związki z Nową Solą – najpierw był to Soletz (i Alt-Zultz), a następnie Solec. W 1923 r. po plebiscycie na Śląsku, Solec znalazł się w jego obszarze. Za wioską, w kierunku Białej, przebiegała granica. Zabytkami Solca są średniowieczne kapliczki stojące na skrzyżowaniach dróg polnych. Służyły one podróżnym za drogowaskazy.

W czasie opracowania Solec był wsią typowo rolniczą, o dobrze zachowanym dawnym układzie przestrzennym całej miejscowości, a także poszczególnych zagród. Wieś jest częścią ciągu złożonego z 3 miejscowości. Część zwana Solcem miała zwartą zabudowę prowadzącą do wzgórza z kościołem (jego wieża stanowiła widoczną z daleka dominantę krajobrazu). Około 80% zabudowy pochodziło sprzed 1945 r. i większość była w bardzo dobrym stanie technicznym. Z budynków mieszkalnych jedynie 3 nadawały się do remontu. Większość budynków była muro-

¹²⁸ www.biala.gmina.pl

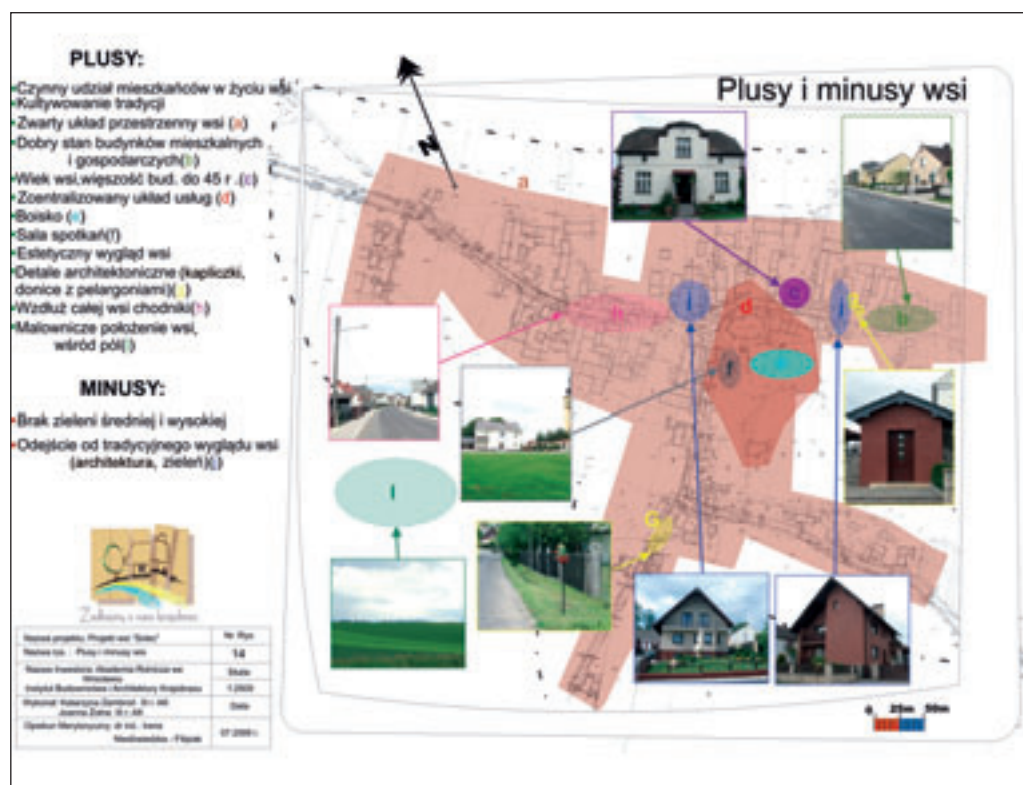
wana, tynkowana i malowana na białą, miała dwuspadowe dachy krytymi czerwoną dachówką (budynki mieszkalne) bądź dachówką betonową (budynki gospodarcze).

We wsi funkcjonowało przedszkole wybudowane w 1972 r., o prostej bryle, krytej płaskim dachem, co było typowe dla tego okresu. Ważnym miejscem we wsi był kościół i teren wokół niego. W budynku obok kościoła ksiądz udostępnił pomieszczenie na miejsce spotkań mieszkańców. We wsi wytworzyło się centrum – przy placu w pobliżu kościoła, gdzie znajdowały się restauracja i przystanek autobusowy, a dalej dawny budynek szkoły, w którym planowano zlokalizowanie świetlicy z dostępem do Internetu.

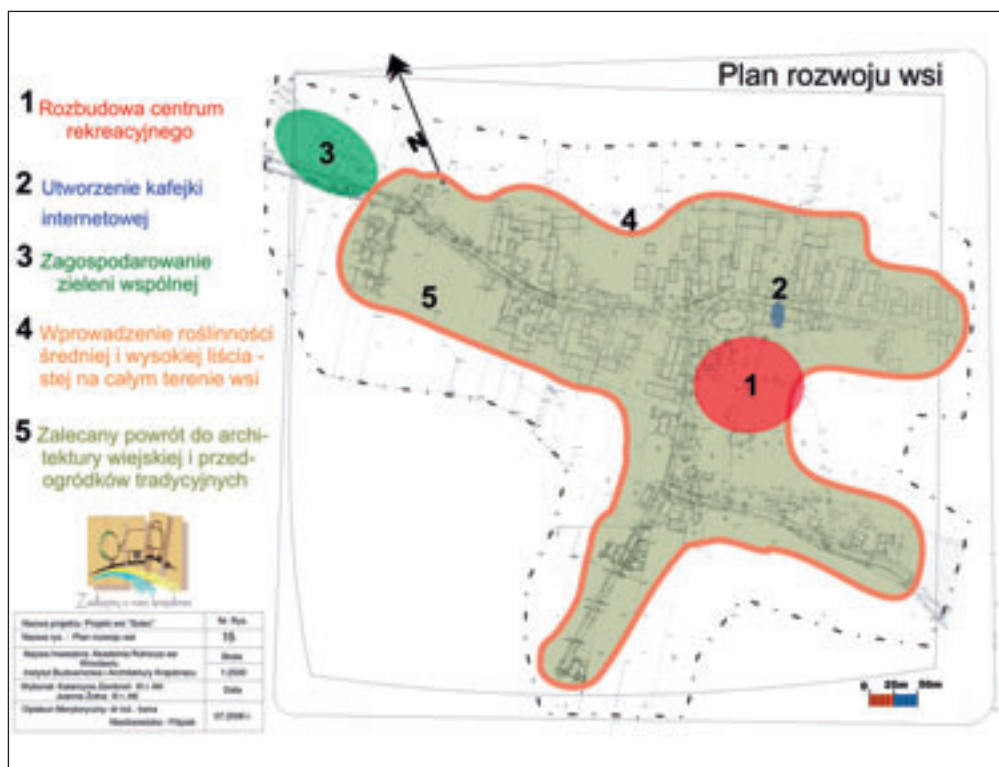
Jedynym mankamentem wsi był brak zieleni wysokiej – zarówno na terenach wspólnych, jak i prywatnych. Zniknęły z krajobrazu tej miejscowości wysokie drzewa liściaste, tak charakterystyczne dla otoczenia wiejskich kościołów i cmentarzy. Również wewnątrz Solca pozbawione było zieleni wysokiej zarówno wzdłuż ciągów komunikacyjnych, jak i w przedogródkach czy bezpośrednim otoczeniu budynków mieszkalnych. We wsi niewiele było dysonansów przestrzennych spowodowanych remontami czy budową nowych obiektów budowlanych. Sugestią na przyszłość dla mieszkańców był powrót do tradycyjnych form zieleni wysokiej i niskiej w bezpośrednim otoczeniu zagród i budynków mieszkalnych oraz na terenach wspólnych, a także unikanie nasadzeń w postaci trawników z drzewami i krzewami jedynie iglastymi, obcymi dla wizerunku tej wsi.

Projekt końcowy obejmował koncepcję zagospodarowania przestrzeni pomiędzy kościołem, przedszkolem i cmentarzem – miało tam powstać miejsce spotkań i rekreacji dla mieszkańców wsi. Umiejscowiono tu plac zabaw dla dzieci, boisko dla młodzieży oraz miejsca spotkań z możliwością grillowania i odpoczynku dla różnych grup wiekowych.

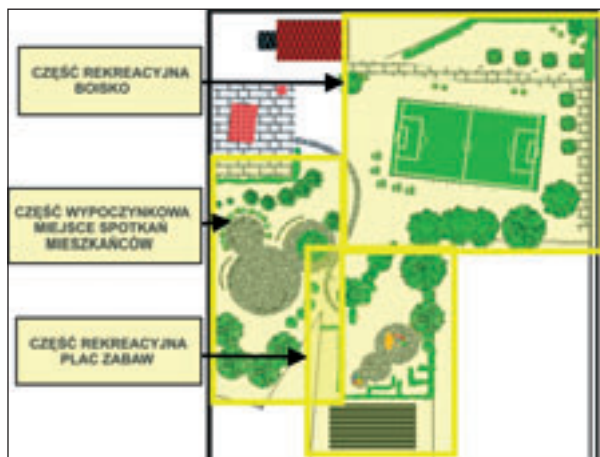
Opracowanie zostało przekazane 2.11.2006 r.

Ryc. 221. Słabe i mocne strony miejscowości (2006)
Fig. 221. Weak and strong sides of the village (2006)

Ryc. 222. Plan rozwoju miejscowości (2006)
 Fig. 222. Plan of development of the village (2006)

Ryc. 223. Projekt zagospodarowania terenu wielofunkcyjnego dla mieszkańców wsi (2006)
 Fig. 223. Project of management of the multi-functional area for the inhabitants of the village (2006)

Ryc. 224. Wizualizacja (2006)
 Fig. 224. Visualization (2006)

Ryc. 225. Miejsce objęte koncepcją (jesień 2008)
 Fig. 225. Place included in the conception (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Biała – do-
tychczas funkcjonowało studium z 1995 r., obecnie w aktualizacji.

MPZP – wieś ma miejscowy plan z 30.06.2006 r.

Układ przestrzenny – nadal dobrze zachowany.

Zabudowa – zwarta o zachowanym dawnym układzie zagród. Brak zmian.

Zieleń, woda – we wsi nadal brakuje zieleni wysokiej. Przedogródki były zadbane, a wzdłuż głów-
nej drogi ustawiono donice z pelargoniami.

Projekty – jesienią 2008 r. brak realizacji.

3.40. SPÓROK, GMINA KOLONOWSKIE (2006)

Opracowanie 2006 r.

Stara osada została założona w 1773 r. przez ówczesnego urzędnika hrabiowskiego Car-
mesa (stąd jej pierwotna nazwa Carmerau) na terenach rozległych lasów w ramach kolonizacji
fryderycjańskiej. Składała się ona z dwóch części, jedna należała do powiatu opolskiego (dobra
królewskie), druga do strzeleckiego.

Nowa nazwa Spórok powstała dlatego, że (według podań) pomiędzy urzędnikami królew-
skimi a właścicielami dóbr strzeleckich panował odwieczny spór o ziemię. Druga wersja mówi, że
nazwa ta pochodzi od spólnych drzew, które były bardzo twarde i ciężkie do karczowania; wcze-
śniejsze nazwy: Gräflich Karmerau, Karmerau.

Wieś położona na otwartej płaskiej przestrzeni; na horyzoncie widać lasy. Układ zabudowy
miejscowości bardzo rozproszony, sama wieś bardzo rozległa, o układzie wielodrożnicy składają-
cej się z dwóch odrębnych miejscowości, prawie względem siebie równoległych; występują dwie
ulicówki (ul. Chrobrego i ul. Dworcowa), połączone łącznikiem (ul. Gunera), o rozproszonej zabu-
dowie. Przez wieś przepływa niewielka rzeka; w okolicy występuje szereg źródełek, a także małe
torfowiska¹²⁹.

W czasie opracowania stwierdzono, że ze względu na historyczne zaszczości nie wytworzyło
się we wsi jedno dominujące centrum. Z obiektów zabytkowych w miejscowości znajdowała się,
na rozdrożu, kapliczka wybudowana w drugiej połowie XIX w., a na ul. Dworcowej – budynek stacji
kolejowej z 1939 r. Dawna karczma została przerobiona, w latach osiemdziesiątych XX w., na
kaplicę pod wezwaniem św. Floriana.

W krajobrazie dominowała otwarta przestrzeń, co było wartością tej miejscowości. Zale-
cano, aby wprowadzanie nowej zabudowy nie degradowało przestrzeni. Kolejne budynki powinny
w swoim charakterze nawiązywać do miejscowej tradycji, tak pod względem formy, jak i sposobu
sytuowania w obrębie działki.

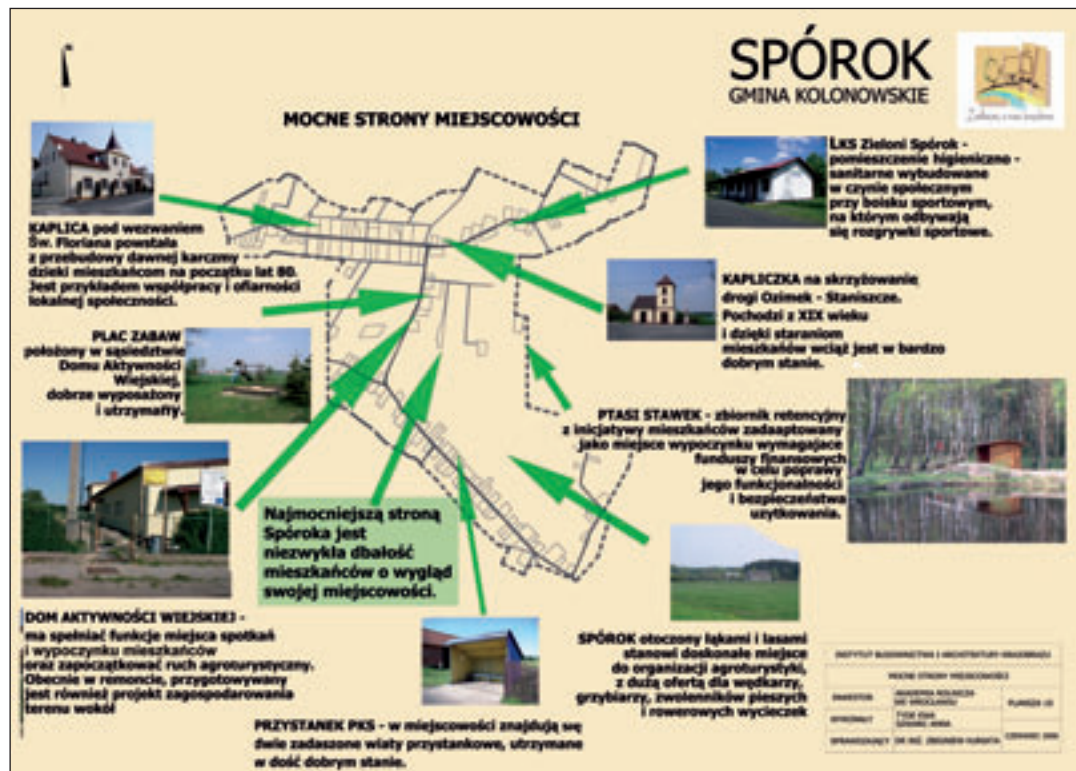
W ramach opracowania postanowiono wykonać projekt zagospodarowania terenu wokół
Domu Aktywności Wiejskiej, gdzie utworzono miejsce spotkań mieszkańców i boisko sportowe.

Opracowanie zostało przekazane jesienią 2006 r.

¹²⁹ www.kolonowskie.pl/pl/; [/pl.wikipedia.org/wiki/Spórok](http://pl.wikipedia.org/wiki/Spórok)

Ryc. 226. Słabe strony miejscowości Spórok (2006)
Fig. 226. Weak sides of the village Spórok (2006)

Ryc.227. Mocne strony wsi Spórok (2006)
Fig. 227. Strong sides of the village Spórok (2006)

Ocena – jesień 2008 r.**Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kolonowskie**

– studium jest z roku 1995, w związku z czym jest mało aktualne.

MPZP – brak.

Układ przestrzenny – układ przestrzenny wsi to wielodrożnica o bardzo luźnej zabudowie. Pomędzy poszczególnymi fragmentami wsi istnieje wiele wolnych przestrzeni – łąki, pastwiska i pola uprawne. Takie rozplanowanie zabudowy daje możliwość oglądania poszczególnych jej fragmentów z różnych perspektyw. Mankament – duże odległości między zabudowaniami i zespołami budynków. W chwili obecnej w dalszym ciągu taki sposób zabudowy jest kontynuowany.

Zabudowa – zabudowa rozproszona; w najstarszej części – zwarta. Nowa, plombowa zabudowa w małym stopniu nawiązuje do charakteru miejsca, a ten element zalecano do brania pod uwagę przy ustalaniu lokalizacji nowych obiektów, ze względu na występowanie wielu osi widokowych i możliwość oglądania krajobrazu z różnych perspektyw.

Zieleń, woda – krajobraz otwarty, na horyzoncie lasy. Nadal niewielkie ilości zieleni wysokiej wewnątrz zabudowy.

Projekty – inwestycja częściowo zrealizowana.

3.41. STARE SIOŁKOWICE, GMINA POPIELÓW (2006)**Opracowanie 2006 r.**

Pierwsza wzmianka o Siołkowicach Starych pochodzi z 1322 r. Znajduje się ona w liście wyzwoleńczym księcia opolskiego Bolka I do Stanka Wolnego. W tym dokumencie potwierdzono wcześniej nadane prawa i przywileje, udzielone przez księcia biskupa wrocławskiego Jana III.

Nazwa wsi wywodzi się prawdopodobnie od słowa „sioło” lub „siołka”, czyli mała osada. Z biegiem lat w dokumentach pojawiają się różne zapisy nazwy miejscowości, m.in. Scholkoviz, Sulkowicz, Sodolkowicz, Szalkowicz, Schiolkowicz, Alt-Schalkowicz, a w czasie II wojny światowej – Schalkendorf. Dodatek „Alt-” (stare) pochodzi z II połowy XVIII w., kiedy założono kolonię frydeyrycjańską Nowe Siołkowice¹³⁰.

W czasie opracowania stwierdzono, że układ wsi to wielodrożnica, która w najstarszej części przyjęła formę wsi placowej z dużym, prawie prostokątnym placem zabudowanym ściśle po obu dłuższych bokach, zamkniętym od południa bryłą kościoła pod wezwaniem Św. Michała Archanioła i przeciętym w połowie drogą łączącą Opole z Brzegiem. W tym miejscu wybudowano rondo, które w sposób zasadniczy rozbiło tę historyczną przestrzeń. Wzdłuż zachodniej pierzei placu znajdowała się stara aleja lipowa.

Przez wieś przepływają dwie rzeki; w historycznym centrum znajdował się kiedyś staw (zasypany) połączony ze stawem przy kościele. Staw przy kościele przedzielony został drogą na dwa mniejsze zbiorniki. Kolejny duży staw, zlokalizowany także przy drodze, znajdował się na Klepaczu, w części północnej wsi. Oprócz tego we wsi spotkano szereg studni, które były jej wyróżnikiem.

Miejscowość posiadała duże zaplecze usługowe. Nie miało ono postaci centrum, choć na ul. Św. Michała zauważalna była koncentracja obiektów handlowo-usługowych. Pozostałe usługi rozmieszczone były w różnych częściach miejscowości.

Typowa zabudowa zagrodowa to układ dziedzińcowy, z budynkiem mieszkalnym usytuowanym szczytem do ulicy; zamknięcie podwórza od strony pół stanowiła stodoła.

W miejscowości, przy niektórych budynkach mieszkalnych i przy drogach, znajdowały się ceglane kapliczki o charakterystycznych kształtach. Niektóre z nich datowane są na koniec XIX i początek XX w. Obiekty te wyróżniały: użyty materiał – czerwona cegła i ich architektura – wysokie o wydłużonym kształcie, z wcięciem w jednej trzeciej wysokości, miały dwie wnęki, z których górna, z główną figurą, miała ostrołukowe zwieńczenie, a całość zakończona była daszkiem ze sterczynami.

W ramach projektu opracowano plan zagospodarowania terenu wokół stawów przy kościele (przyjmując temat wodący, wiążący się z wodą i okolicą) – „Żurawie na stawie”, a także otoczenia wybranych studni.

Opracowanie zostało przekazane we wrześniu 2006 r.

¹³⁰ Materiały Urzędu Gminy z roku 2006.

Ryc. 232. Mocne i słabe strony miejscowości (2006)
Fig. 232. Strong and weak sides of the village (2006)

Ryc. 233. Plan rozwoju miejscowości (2006)
Fig. 233. Plan of development of the village (2006)

Ryc. 234. Konceptcja zagospodarowania terenu stawów (2006)
Fig. 234. Concept of management of the area of the ponds (2006)

Ryc. 235. Zagospodarowanie (2006)
Fig. 235. Management (2006)

Ryc. 236. Widok miejsca opracowania (2006)
Fig. 236. View of the place in the study (2006)

Ryc. 237. Wizualizacja (2006)
Fig. 237. Visualisation (2006)

Ryc. 238. Obecny wygląd terenu opracowania
(jesień 2008)
Fig. 238. Present view of the place in the study
(autumn 2008)

Ocena jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Popielów – obrazuje studium z 2005 r.

MPZP – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Stare Siolkowice uchwalono w 2006 r.

Układ przestrzenny – wieś jest dużą miejscowością o układzie wielodrożnicy, w części przechodzi w owalnicę z dużym regularnym nawsiem bez zabudowy. Jest to w tej chwili plac wiejski z usytuowanym pośrodku rondem komunikacyjnym. W okolicach ronda skupiono szereg usług. Podstawowy układ przestrzenny wsi nie zmienił się.

Zabudowa – układ zabudowy zwarty o zróżnicowanym ustawieniu budynków względem drogi. Szereg obiektów wymaga remontów, które należy prowadzić w taki sposób, aby nie zniszczyć detali architektonicznych, które zachowały się na niektórych budynkach. Niestety, jedyny zachowany spichlerz (przy centralnym placu) został rozebrany.

Zieleń, woda – za kościołem znajduje się staw (w sąsiedztwie plebanii) – nadal do zagospodarowania, dalej rozciągają się podmokłe łąki.

Zieleń wysoką stanowi aleja ciągnąca się wzdłuż placu i głównej ulicy. Znaczne skupisko zieleni występuje w bezpośrednim otoczeniu stawu.

Projekt – na dzień dzisiejszy projektów tych nie zrealizowano.

3.42. WIERZCH, GMINA GŁOGÓWEK (2004)

Opracowanie 2004 r.

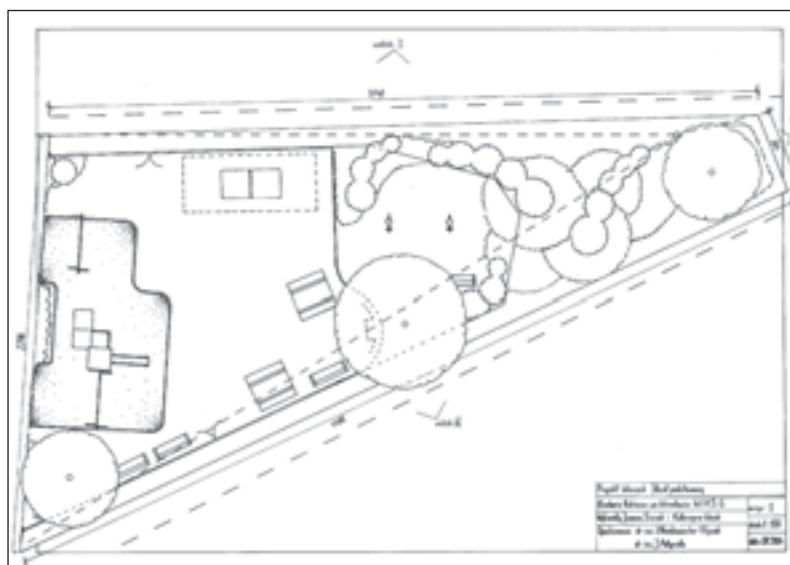
Pierwsze budynki pojawiły się we wsi Wierzch już w 1217 r. Wtedy to książę Kazimierz Opolczyk, władca ówczesnego Górnego Śląska, obdarował swego Kanclerza Sebastiana wioskami „Milowanow” (Mionów) i „Virch” (Wierzch)¹³¹. Miejscowość zlokalizowana była wówczas wokół trójkątnego placu w centrum wsi (nawsia). Obecnie jest ono całkowicie zabudowane i nie widać już pierwotnego układu wsi placowej. We wsi nie zachowała się żadna dawna zabudowa drewniana. Tutejsze budynki pochodzą głównie z przełomu XIX i XX w. i z czasów poprzedzających pierwszą wojnę światową. Są to budynki murowane, przeważnie piętrowe z użytkowym poddaszem. Najstarszym obiektem we wsi jest kościół pochodzący z końca XIX w.

Opracowanie zostało wykonane na podstawie analizy 141 budynków zlokalizowanych wzdłuż głównych ulic – 114 z nich to budynki mieszkalne, a 27 to budynki gospodarcze. Budynki znajdowały się w zwartej zabudowie. Ustawione były najczęściej szczytowo w stosunku do drogi. W gęstej zabudowie w centrum wsi budynki ustawiono bardzo blisko drogi, tak że brakowało miejsca na chodnik. Na niektórych działkach znajdowały się dwa budynki mieszkalne – budynek główny i znajdujący się po drugiej stronie podwórka tzw. wycug, dawniej budynek mieszkalny dla rodziców gospodarza. Murowane budynki mieszkalne były często remontowane i odnawiane, dlatego większość zachowała się w bardzo dobrym stanie, zwłaszcza budynki wzdłuż głównej ulicy. Po drugiej wojnie światowej do starych obiektów liczne budynki gospodarcze, często zakłócające pierwotny układ. W latach 1945–1980 powstały tylko 3 nowe budynki mieszkalne, o formach sześcianów, niepasujące do zachowanego, starego charakteru wsi. W czasach współczesnych powstały jeszcze 3 nowe budynki mieszkalne o formach już nieco zbliżonych do lokalnych.

Jednym z elementów charakteryzujących zabudowę były dachy. Formą najczęściej spotykaną we wsi był dach dwuspadowy (64%) i naczółkowy (23%). Proporcje wielkości dachu do zrębu ściany wynoszą przeważnie od 1,5:1 do 2,5:1. Nachylenie połaci wynosiło zwykle 40°–50°. Najczęściej spotykanym we wsi pokryciem dachu była dachówka betonowa (43%), a kolorystyką dominującą – szarość (54%). Na drugim miejscu jest dachówka ceramiczna (42%) w odcieniach czerwieni (34%) i brązu (12%). W przyszłych planach rozwoju zaproponowano większe wykorzystanie właśnie tego rodzaju pokrycia dachowego. Wśród zabudowy uwagę przyciągały dwie wille znajdujące się w centrum wsi. Równie interesujący był budynek z salą balową, niegdyś

¹³¹ http://www.glogowek.pl/index.php?option=com_content&view

Ryc. 240. Koncepcja zagospodarowania skweru w centrum wsi (2004)
 Fig. 240. Concept of management of the square in the centre of the village (2004)

Ryc. 241. Skwer objęty opracowaniem (jesień 2008)
 Fig. 241. Square included in the elaboration (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Głogówek – obowiązuje studium z 1999 r., jesienią 2008 r. w aktualizacji.

MPZP – obecnie brak miejscowego planu.

Układ przestrzenny – wieś ma nadal zachowany, czytelny układ placowy.

Zabudowa – zabudowa we wsi jest zwarta, zmodernizowana, utrzymana w jednolitej kolorystyce. Ma spójny charakter. Niewiele wprowadza się nowej zabudowy.

Zieleń, woda – wewnątrz wsi brak jest nadal zieleni wysokiej. Zastosowano na terenach przedogródków zieleń iglastą i trawniki.

Projekty – brak realizacji.

3.43. WINÓW, GMINA PRÓSZKÓW (2007)

Opracowanie 2007 r.

Pierwsze wzmianki o miejscowości Winów pochodzą z 1412 r., kiedy w dokumentach mówi się o wsi „Wyno”¹³². Zlokalizowana była na wzgórzu, które było określone jako dziedziczne dobro. Przed 1945 r. było to miejsce wypoczynku dla mieszkańców Opola. Szlak rekreacyjny zaczynał się od „wzgórza księżnej Luizy” i ciągnął się dalej w kierunku lasu na Babiej Górze. Uroku dodawało mu pobliskie jezioro i to, że szlaki były zawsze zadbane.

Pod względem geograficznym teren położony jest na wzgórzu, które jest najwyższym punktem widokowym w okolicach Opola. Wzgórze, którego poziom wynosi 194 m n.p.m., jest pozostałością wysokiego lewego brzegu Odry naniesionego przez spływający jej szerokim nurtem lodowiec. Oprócz tego, ze względu na pofalowanie powierzchni, we wsi jest sporo punktów widokowych. W Winowie wybudowano w latach 80. XX w. nowy kościół.

W czasie opracowania stwierdzono, że większość budynków powstała po 1945 r. (45% wszystkich obiektów wybudowano po 1980 r.). Nowa zabudowa to przede wszystkim budynki mieszkalne, które są wynikiem bliskiego sąsiedztwa z Opolem i stanowią jego bazę noclegową. We wsi dominował dach o kącie nachylenia połaci 45%, kryty dachówką ceramiczną w domach mieszkalnych (ok. 78%) i w budynkach gospodarczych (ok. 60%). Kolorystyka budynków mieszkalnych była bardzo zróżnicowana – od bieli przez szarość i różne odcienie pastelowe do bardziej jaskrawych, np. zielony, żółty czy czerwony. We wsi zdarzały się nieodpowiednie remonty starych zabudowań gospodarczych, np. pokrycie ścian sidingiem. W nowej zabudowie z ostatnich lat brak było pomysłu na rozwiązania przestrzenne i charakter miejscowości. Dominowało zagospodarowanie przedogródków trawnikiem, niewiele było ogródków kwiatowych lub warzywno-kwiatowych.

Symbolem miejscowości jest winorośl, stąd założona plantacja i obsadzenie jednej z dróg tą rośliną. Do tego każdy z mieszkańców starał się sadzić winorośl na swoich posesjach.

Projektem objęto tereny sportowe miejscowości.

Opracowanie przekazano jesienią 2007 r.

Ryc. 242. Mocne strony miejscowości (2007)

Fig. 242. Strong sides of the village (2007)

¹³² www.wodip.opole.pl/opolszczyzna/gminy/proszkow/g_zimnice/gminapr.htm

Ryc. 245. Koncepcja zagospodarowania terenów sportowych (2007)
Fig. 245. Concept of management of the sports areas (2007)

Ryc. 246. Wizualizacja (2007)
Fig. 246. Visualization (2007)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Prószków – obowiązuje studium z dnia 30.11.2004 r.

MPZP – uchwalono miejscowy plan dla miejscowości 24.09.2001 r.

Układ przestrzenny – wieś o charakterze podmiejskim, wielodrożnica. Nadal obserwuje się szybki rozwój zabudowy mieszkaniowej.

Zabudowa – nowa zabudowa ma charakter typowy dla osiedli podmiejskich.

Zieleń, woda – we wsi kreuje się winorośl jako symbol miejscowości. Wprowadzono fragmenty plantacji.

Projekty – jesienią 2008 r. nie były zrealizowane.

3.44. ZĘBOWICE, GMINA ZĘBOWICE (2004)

Opracowanie 2004 r.

Wieś położona jest w południowej części gminy Olesno. Pierwsze wzmianki o miejscowości odnotowano w 1310 r. (nazwa pierwotna – Sambowitz). Jest ona lokowana na prawie niemieckim w XIII w. jako osada rolnicza. Jej ludność w późniejszych czasach zajmowała się także rzemiosłem, a od XVI w. – gospodarką rybną. Miejscowe złoża rudy darniowej były powodem rozpoczęcia w XVIII w. intensywnego rozwoju przemysłu hutniczego. Od 1447 r. Zębowice stały się parafią¹³³.

Zębowice obecnie składają się z dwóch części, z których ta przy ul. Opolskiej jest zachowaną dawną ulicówką. Około XVI w. po północno-zachodniej stronie tej ulicy wybudowano stawy (w dolinie rzeki Libawy).

Powstanie drugiej część wsi, czyli osiedla rolno-robotniczego, związane było z rozwojem przemysłu. Jest ono usytuowane w zachodniej części wsi, w rejonie ulic Krótkiej i Zamkniętej. W tym czasie powstały również kolejne elementy układu przestrzennego, czyli zespół pałacowo-folwarczny wraz z parkiem oraz zespół zabudowy usługowo-mieszkalnej usytuowany przy dzisiejszej ulicy Oleskiej. Ta część wsi ma charakter typowo miejski, ze zwartymi lub półzwartymi pierzejami ulic.

W czasie opracowania stwierdzono, że zdecydowana większość domów jednorodzinnych w Zębowicach to domy dwukondygnacyjne o dachach dwuspadowych ustawionych względem drogi kalenicowo. Charakterystycznym elementem były również lukarny, których zadaszenie połączone z kalenicą całego dachu. We wsi budynki mieszkalne można było podzielić na dwie kategorie: jednokondygnacyjne tynkowane oraz dwukondygnacyjne z nieotynkowanym murem z cegły. Te drugie przypominały styl budownictwa charakterystyczny dla budynków przemysłowych końca XIX i początków XX w. Zębowice należą do tych wsi, które mogą stanowić wizytówkę regionu, głównie dzięki działalności jej mieszkańców. Było to widoczne przede wszystkim w dbałości o każdy detal w zabudowaniach mieszkalnych i gospodarczych. Większość budynków w Zębowicach były to obiekty odnowione i utrzymane w doskonałym stanie. Powstała tu również nowa zabudowa, niekoniecznie w regionalnym charakterze, jednakże nie rażąca zbyt swoją odmiennością. W miejscowości spotykano różne typy ogrodzeń, począwszy od tradycyjnych drewnianych, skończywszy na metalowych siatkach i ozdobnych metalowych parkanach. Niewiele tu było ogrodzeń betonowych. Plac zabaw na rogu ulic Murka i Josepha Eichendorffa był chlubą mieszkańców, gdyż został wykonany z ich inicjatywy i ich rękami.

Przez Zębowice płynie niewielka rzeczka Libawa. Jej koryto nie było wzmocnione, porastająca brzegi rzeczki roślinność tworzyła malowniczy akcent we wsi. Prawdziwą wizytówką wsi był staw z bogatą przybrzeżną roślinnością. Był on w rękach prywatnych, przez co nie mógł być w pełni wykorzystany jako miejsce rekreacji mieszkańców.

Projekt dotyczył zagospodarowania skweru – z pomnikiem i trafostacją.

Opracowanie zostało przekazane w listopadzie 2005 r.

¹³³ www.interka.pl/~zebowice/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=2

Ryc. 247. Mocne strony miejscowości (2005)
Fig. 247. Strong sides of the village (2005)

Ryc. 248. Słabe strony miejscowości (2005)
Fig. 248. Weak sides of the village (2005)

Ryc. 249. Plan rozwoju miejscowości (2005)
Fig. 249. Plan of development of the village (2005)

Ryc. 250. Miejsce objęte projektem (2005)
Fig. 250. Place included in the project (2005)

Ryc. 251. Realizacja według własnego pomysłu (jesień 2008)
Fig. 251. Carrying out according to the own idea (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Zębówice – obowiązuje studium z dnia 27 marca 2003 r., jesienią 2008 r. aktualizacja.

MPZP – jesienią 2008 r. w trakcie uchwalania.

Układ przestrzenny – we wsi jest wykształcone centrum wsi skupiające większość usług. Jest to ulicówka, dziś przekształcona, z dużym stawem w centrum wsi. Układ został zachowany.

Zabudowa – spójna, z wieloma obiektami o funkcji mieszkalnej, gospodarczej i usługowej licowanymi czerwoną cegłą. Większość budynków nadal zadbana. Budynek banku wprowadza chaos architektoniczny – brak nawiązania formy i kolorystyki dachu do form tradycyjnych we wsi.

Zieleń, woda – staw we wsi ze względu na złe zagospodarowanie otoczenia szpeci wnętrze miejscowości. Park z pałacem nie jest odpowiednio zagospodarowany, jest nadal zaniedbany.

Projekty – zrealizowane według własnego pomysłu.

3.45. ZŁOTNIKI, GMINA PRÓSZKÓW (2003)

Opracowanie 2003 r.

Złotniki są wsią położoną 11 km od Opola. Jej nazwa wywodzi się od osadników zajmujących się wydobywaniem rud. Wzmiankowana jest po raz pierwszy w księgach księcia Władysława Opolskiego z 1260 r. W 1295 r. nazwa Złotnik jest wymieniona w dokumencie biskupa wrocławskiego Jana. Dnia 21 marca 1814 r. wybuchł w Złotnikach groźny pożar, który strawił całą wieś, jednak już w 1845 r. została odbudowana.

Na uwagę zasługują czterokondygnacyjna kaplica z dzwonem ufundowana w roku 1885, wewnątrz znajduje się figura Matki Boskiej i napis w języku francuskim: „Notre Dame du Sacre Coeur” (Nasza Pani Świętego Serca) oraz krzyż na rozdrożu, na krańcu Złotnik, przy wyjeździe do Prószkowa. Ufundowany został przez gromadę ze Złotnik w roku 1897. Na cokole znajduje się napis po polsku i niemiecku: „Dokonało się”¹³⁴.

W czasie opracowania stwierdzono, że wieś znana była z bardzo żywych tradycji społecznościowskich. Miejscowa społeczność poczuwała się zawsze do obowiązku dbania o mienie sołectwa i pracy na rzecz społeczności lokalnej.

Określono, że miejscowość bardzo prężnie się rozwijała. W Złotnikach znajdowały się nowoczesna szkoła podstawowa z salą gimnastyczną, świetlica wiejska, przedszkole i Ochotnicza Straż Pożarna, rozwijały się też zakłady stolarskie. Działało również kilka zakładów blacharskich oraz słynne w okolicy, z racji stosowanych technologii, gospodarstwa ogrodnicze.

Układ przestrzenny wsi, w najstarszej części, to ulicówka o zwartej zabudowie przechodząca w wielodrożnicę. Ze względu na bliskość miasta Opola wytyczono nowe ulice i powstała nowa zabudowa mieszkaniowa. Zmienił się tym samym charakter miejscowości i jej podstawowa funkcja rolnicza. Wieś stała się „sypialnią” dużego miasta. Ważnym obiektem zabytkowym, jaki zachował się w tej wsi, była ściana bramna w jednym z gospodarstw. Wykonana została z cegły licówki o bardzo bogatej architekturze i co warto podkreślić, zachowała się w bardzo dobrym stanie technicznym.

Dużym mankamentem tej miejscowości była przebiegająca przez nią droga tranzytowa, która powodowała znaczne uciążliwości dla mieszkańców związane z dużym ruchem samochodowym.

W ramach opracowania wykonano plan zagospodarowania terenu wokół pomnika ofiar I wojny światowej (mieszkańców tej miejscowości), który znajduje się w centrum wsi. W projekcie chodziło o wyeksponowanie samego pomnika przy jednoczesnym pozostawieniu części istniejącej zieleni wysokiej, szczególnie świerków. Drugim projektem było zagospodarowanie placu we wsi na miejsce parkingowe.

Opracowanie zostało przekazane jesienią 2003 r.

¹³⁴ www.wodip.opole.pl/opolszczyzna/gminy/proszkow/; www.proszkow.pl/cms/php/strona.php

Ryc. 252. Koncepcja zagospodarowania terenu (2003)
Fig. 252. Concept of management of the area (2003)

Ryc. 253. Wizualizacja (2003)
Fig. 253. Visualization (2003)

Ryc. 254. Wizualizacja (2003)
Fig. 254. Visualization (2003)

Ryc. 255. Wizualizacja (2003)
Fig. 255. Visualization (2003)

Ryc. 256. Widok miejsca opracowania (2003)
Fig. 256. View of the place of study (2003)

Ryc. 257. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008)
Fig. 257. Present view of the place of study (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy Prószków – studium zostało uchwalone 30 listopada 2004 r.

MPZP – miejscowy plan zagospodarowania wsi Złotniki obowiązuje od 30 sierpnia 2001 roku.

Układ przestrzenny – wieś Złotniki to typowa ulicówka z gęstą zabudową. Dawniej wieś rolnicza, dzisiaj coraz bardziej staje się „sypialnią” Opola. Środkiem wsi biegnie droga tranzytowa do Opola. Jest to dosyć uciążliwe dla mieszkańców. Dominującymi elementami są znajdujące się przy drodze kaplice znacznych rozmiarów. Wieś w dalszym ciągu rozbudowuje się i zajmuje kolejne pola uprawne. Należy zastanowić się nad określeniem docelowej wielkości tej miejscowości, co pozwoli nie zatracić cech wsi.

Zabudowa – jest zwarta z dominującymi budynkami gospodarstw rolnych, które w znacznym stopniu straciły na znaczeniu. Układ zabudowy gospodarstw dziedzicznicy z otwarciem w kierunku ulicy. Dawniej zamknięciem tej pierzei podwórza był ceglany mur bramny z bramą i furtką. Przysługiwał jedynie gospodarzom, którzy posiadali więcej niż 50 ha ziemi. Obecnie pozostał tylko jeden taki zabytek (też cała zagroda). Powinien być objęty ścisłą ochroną konserwatorską. Większość budynków w bardzo dobrym stanie technicznym, po remontach. Duża różnorodność kolorystyczna budynków.

Zieleń, woda – we wsi, wzdłuż ulicy wyraźnie brakuje zieleni wysokiej. Ogródki wokół domów są zadbane, występuje w nich różnorodność roślin.

Skupiskami zieleni wysokiej jest teren przy pomniku ofiar I wojny światowej oraz teren na skwerze (miejsce spotkań), który powstał w miejscu zbiornika przeciwpożarowego.

Projekty – do dziś nie zostały do końca zrealizowane.

3.46. ZŁOTOGŁOWICE, GMINA NYSA (2004)

Opracowanie 2004 r.

Po raz pierwszy miejscowość wzmiankowana w początkach XIV w. Od 1638 r. wieś miała własnego duszpasterza. W 1904 r. wybudowano w niej istniejący do dziś kościół, co łączyło się z całkowitym rozebraniem poprzedniego¹³⁵. Wieś jest ulicówką z dobrze zachowanym układem zagród.

¹³⁵ www.kosteccy.pl/miasta/zlo.html

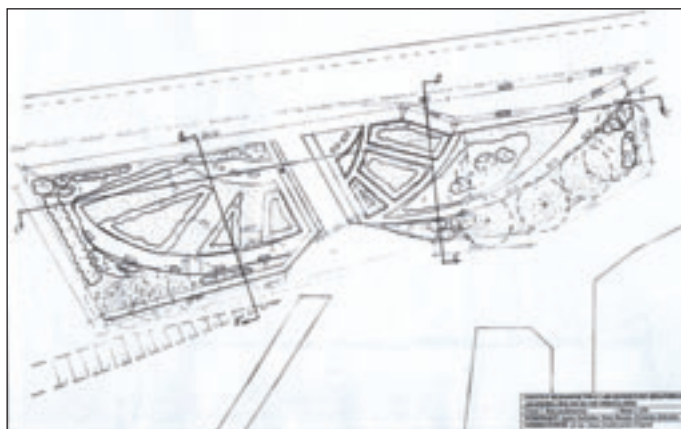
W roku opracowania stwierdzono, że Złotogłowice utrzymano w jednolitym charakterze. Dużym atutem miejscowości była zabudowa charakteryzująca się wyjątkowo bogatym, zróżnicowanym i malowniczym zdobnictwem budynków mieszkalnych i gospodarczych. Większość zabudowań była w dobrym stanie technicznym, po remoncie, który uwzględniał ich tradycyjny charakter, jednakże nastąpiła w nich niekorzystna wymiana okien – nie zawsze nawiązywano do dawnych proporcji. We wsi zachowały się zagrody wraz z dawnymi lamusami. Wnętrze wsi miało zachowaną zieleni zarówno wysoką, jak i przedogródków. Zwracał uwagę zaniedbany teren w pobliżu kościoła prowadzący w kierunku boiska. Zaproponowano tu nasadzenia tradycyjne, zorganizowanie placu zabaw, zasadzenie drzew owocowych i zaakcentowanie drogi poprzez wprowadzenie zieleni. Wewnątrz wsi zasypiano zbiornik wodny (dawny ppoż.), dzięki czemu stworzono plac. Dużo lepszym rozwiązaniem byłoby zagospodarowanie tego miejsca na teren rekreacji (z wodą). W tej miejscowości nie było innego stawu, jedynie na prywatnych posesjach pojawiały się małe oczka wodne.

Zakres projektu obejmował teren zasypanego dawniej stawu oraz przylegającego do niego skweru. W miejscu zasypanego zbiornika, w otoczeniu odpowiednio dobranej zieleni, zaproponowano utworzenie mini pola golfowego na 3 stanowiska. Zieleni oraz nawierzchnie dobrano do obu miejsc w tym samym stylu – tak aby otrzymać spójną całość.

Opracowanie zostało przekazane 22.11.2004 r.

Ryc. 258. Koncepcja zagospodarowania skweru – miejsce po zbiorniku wodnym (2004)
 Fig. 258. Concept of management of the square – a place offer the water reservoir (2004)

Ryc. 259. Rzut koncepcji projektowej (2004)
 Fig. 259. View of a design concept (2004)

Ryc. 260. Plac objęty projektem (jesień 2008)
 Fig. 260. Square included in the project (autumn 2008)

Ocena – jesień 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nysa – obowiązuje studium z 2001 r.

MPZP – miejscowość obowiązuje plan z 27.02.2001 r.

Układ przestrzenny – ulicówka z dużą przestrzenią pomiędzy zabudową wewnątrz wsi. Bardzo dobrze zachowany kształt przestrzenny miejscowości. Nie stwierdzono negatywnych zmian.

Zabudowa – regularna, uporządkowana, z bogatym zdobnictwem; na wjeździe do miejscowości postawiono w ostatnim czasie dom, który nie nawiązuje swoim wyglądem do charakterystycznej zabudowy miejscowości. Część budynków ma nieprawidłowo przeprowadzone renowacje elewacji – zmiana proporcji okien, układu elewacji i likwidacja zdobnictwa.

Zieleń, woda – zieleń we wsi jest różnorodna. Dużo zieleni wysokiej wewnątrz wsi, iglaki wprowadzane na prywatne posesje.

Projekty – realizacja według własnego pomysłu.

3.47. ŻŁOBIZNA, GMINA SKARBIMIERZ (2006)

Opracowanie 2006 r.

Wieś powstała pod koniec XIII w. Od początku XV w. była ona własnością miejską. W okresie międzywojennym w pobliżu Żłobizny wydobywano glinę, do dziś pozostały wyrobiska zamieniane na zbiorniki wodne. W latach 1930–1945 miejscowość nosiła nazwę SchlusseIndorf, krótko po II wojnie nadano jej nazwę Miedniewice, którą w 1947 r. zmieniono na Żłobizna. W 1959 r. otworzono we wsi, w dawnych zabudowaniach folwarcznych, Szkołę Rolniczą 1. stopnia, która po różnych przemianach funkcjonuje do dziś. Od 2002 r. istniał tu Klub Środowiskowego Hufca Pracy w Internacie Zespołu Szkół Rolniczych w Żłobiznie, finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego¹³⁶.

Położenie wsi Żłobizna w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Brzeg nie sprzyja zachowaniu jej tradycyjnego charakteru. Trzeba jednak przyznać, że jak na tak niesprzyjające okoliczności wieś bardzo dobrze utrzymała swój dawny klimat. Trudno przewidzieć, jak wpłynie na jej krajobraz nowy MPZP, w którym przewiduje się zabudowę mieszkaniową na ogromnych obszarach na zachód od miejscowości. Określono, że typowy budynek mieszkalny miał dach dwuspadowy (67%), często z lukarną. Usytuowany był przeważnie szczytowo do drogi (przy nawsiu), z przedłużeniem od strony podwórza w postaci budynku gospodarczego z dachem również dwuspadowym. Występowały także budynki pomocnicze w postaci wiat o połąci dachu jednospadowej. We wsi dominowały kolory elewacji szary i biały (77%). Często też przed budynkiem mieszkalnym znajdowały się ozdobne przedogródki. Zdarzały się też drzewa owocowe lub warzywniki.

Tereny rekreacyjne stanowiło otoczenie zbiornika wodnego (na południe od miejscowości), gdzie przewidziano miejsce do odpoczynku dla całej rodziny. W starej części wsi zachowano dawny układ zabudowy oraz sporo tradycyjnych nasadzeń, co zaliczono do niewątpliwych atutów miejscowości. Stwierdzono, że należy unikać w nowych nasadzeniach zieleni iglastej, przy projektowaniu miejsc wspólnych sugerowano zieleń liściastą typową dla tego regionu.

Wieś jest typową owalnicą. W czasie opracowania w jej nawsiu istniał plac zabaw, a koncepcja projektowa objęła zagospodarowanie całej jego przestrzeni, z uwzględnieniem miejsca do odpoczynku dla wszystkich mieszkańców wsi.

Opracowanie zostało przekazane w listopadzie 2006 r.

¹³⁶ Materiały z Urzędu Gminy Skarbimierz w 2006 r.

Ryc. 263. Wizualizacja koncepcji zagospodarowania nawsia (2006)
Fig. 263, Visualization of the concept of management of a round village (2006)

Ryc. 264. Nawsie, pojemniki na segregację odpadów na wjeździe do wsi (jesień 2008)
Fig. 264, Round village, containers for waste segregation at the entrance to the village (autumn 2008)

Ocena jesień – 2008 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skarbimierz

– studium gminy Skarbimierz zostało zmienione dnia 25.02.2010 r.

MPZP – uchwalono 28.01.2005 r.

Układ przestrzenny – owalnica z zachowanym nawsiem, w znacznej części niezabudowanym.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego przewiduje znaczną rozbudowę miejscowości po jej zachodniej stronie; w czasie objazdu nie stwierdzono negatywnych zmian.

Zabudowa – dawna zabudowa jest w znacznej części zachowana. Pomimo bliskiego położenia w stosunku do miasta Brzeg miejscowość ma nadal utrzymany wiejski charakter.

Zieleń, woda – we wsi jest nadal sporo zieleni wysokiej – drzew liściastych. W ostatnim czasie powstało wiele stawów na terenach prywatnych.

Projekty – jesienią 2008 r. brak realizacji. Miejsce objęte koncepcją projektową znajduje się na wjeździe do miejscowości i powinno mieć charakter reprezentacyjny, ozdobny. W chwili obecnej umieszczono tam pojemniki na segregację śmieci, które szpecą to miejsce.

3.48. ŻYROWA, GMINA ZDZIESZOWICE (2003)

Opracowanie 2003 r.

Żyrowa jest wsią malowniczo położoną u podnóża Góry Św. Anny. Jej mieszkańcy dumni są z pięknego pałacu, przez wszystkich zwanego zamkiem, wspaniałego parku, jak również jednego z najstarszych w diecezji kościoła. Żyrowa wzmiankowana została po raz pierwszy w 1280 r. Wówczas należała do księcia Bolesława I z Opola. W 1300 r. Cystersi z Jemielnicy, którzy przyszli z zachodu Europy i rozprzestrzenili się na całym Śląsku i w Polsce, wzniesli tu kościół¹³⁷. W 1885 r. w Żyrowej mieszkały 684 osoby (w folwarku i we wsi razem).

We wsi, w czasie opracowania, znajdowała się Szkoła Podstawowa, do której uczęszczało 91 uczniów oraz przedszkole z 35 dzieci. Mieszkańcy Żyrowej zatrudnieni byli głównie w Zakładach koksowniczych w Zdziechowicach. Na terenie wsi niewiele osób żyło z uprawy roli i nieliczni

¹³⁷ Pollok E.S., 1999. *Historia Żyrowej rodu von Gaschin fundatorów klasztoru I kalwarii na górze Św. Anny*. Wydawnictwo Żyrowa, 17.

mieszkańcy posiadali inwentarz żywy. We wsi znajdowało się wiele sadów, ale nie odgrywały one większej roli, były raczej utrzymywane na własną potrzebę gospodarstw.

Oceniono, że Żyrowa posiada liczne walory sprzyjające rozwojowi turystyki, m.in.:

- wartości krajobrazowe (Góra Świętej Anny),
- zespół pałacowy z 1631 r. (klasa zabytku 1, kubatura 30000 m²) wraz z parkiem typu krajobrazowego,
- kościół filialny Św. Mikołaja z ok. 1300 r. (klasa zabytku 2),
- stara plebania z XIV w. (dach mansardowy),
- kaplica cmentarna z I połowy XIX w.,
- „Studzionka” – studnia z początku XIX w.; spełniała ona jednocześnie funkcję kapliczki przydrożnej i stanowi jedyny tego typu zabytek na Śląsku Opolskim.

Określono motyw wiodący w architekturze Żyrowej. Był to mur z kamienia wapiennego występujący zarówno w zabudowie, jak i małej architekturze.

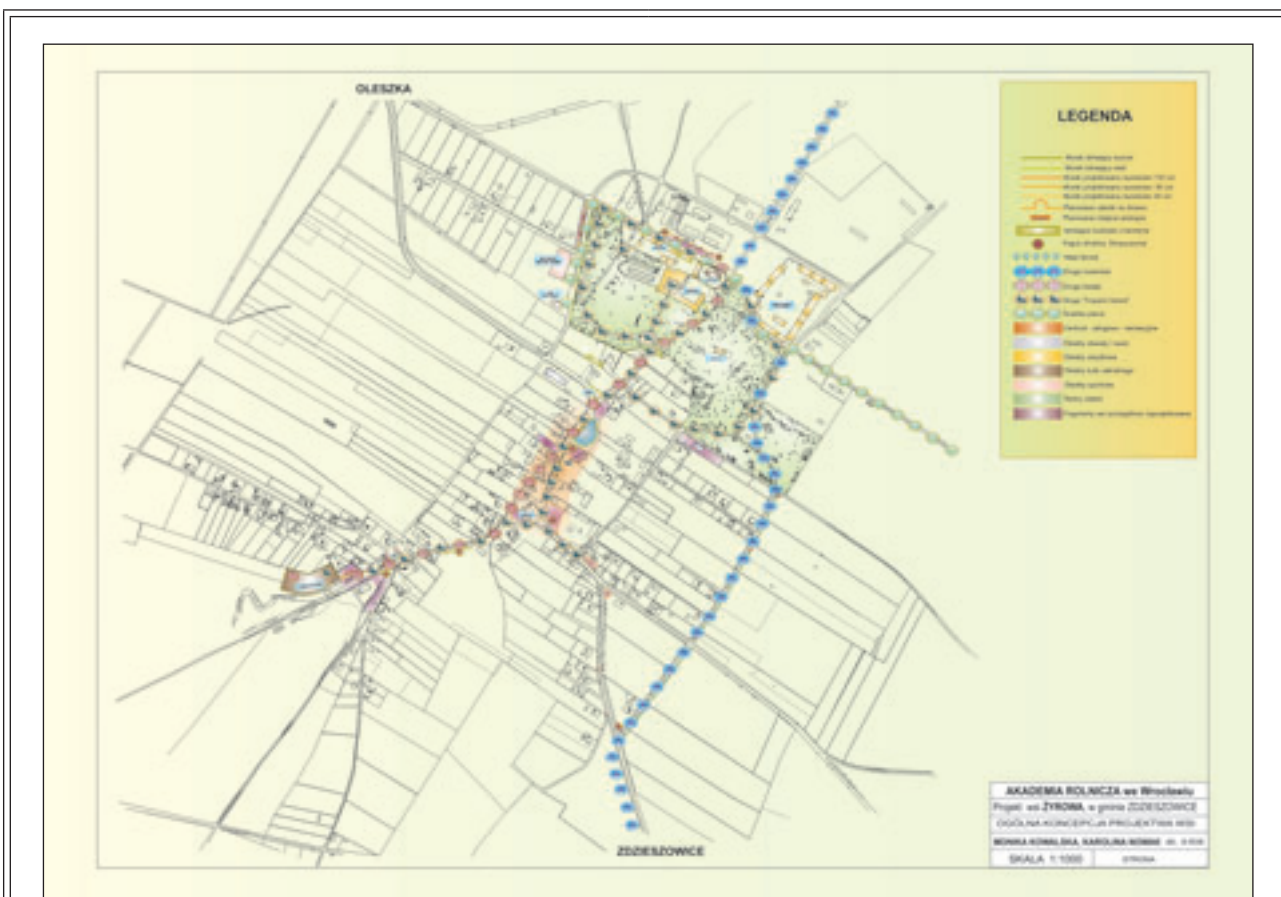
Projekty dotyczyły zagospodarowania kilkunastu miejsc wspólnych we wsi, które łączył mur z kamienia wapiennego. Dla całej miejscowości zaproponowano kilka ścieżek tematycznych.

Opracowanie zostało przekazane w listopadzie 2003 r.

Ryc. 265. Słabe i mocne strony miejscowości (2003)
 Fig. 265. Weak and strong sides of the village (2003)

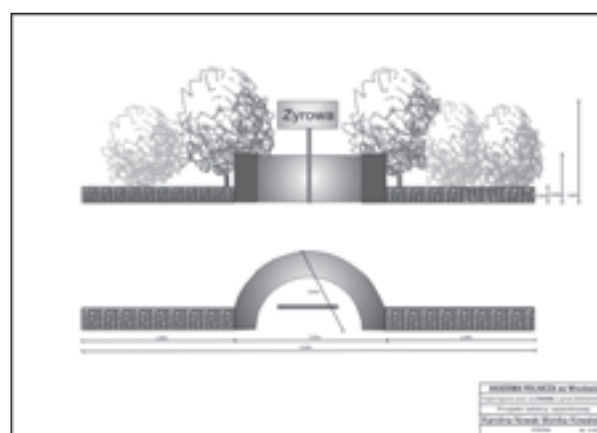

Ryc. 266. Koncepcja rozwoju miejscowości z propozycją ścieżek tematycznych (2003)
 Fig. 266. Concept of the location development with a proposal for paths (2003)

Ryc. 267. Przykładowa plansza z projektami (2003)
 Fig. 267. Exemplary chart with table (2003)

Ryc. 268. Koncepcja projektowa tablicy (2003)
 Fig. 268. Design concept of the table (2003)

4. EFEKTY PROWADZONYCH PRAC

Po pięciu latach wykonywania opracowań przeznaczonych dla poszczególnych wsi nadszedł moment, w którym należało sprawdzić skuteczność działań podjętych w zakresie kształtowania i ochrony krajobrazu. Pojawiły się pytania dotyczące prawidłowości przyjętych metod zbierania danych i sposobów ich analizowania, a także formułowania właściwych wniosków. Ważne było również znalezienie odpowiedzi na pytanie o to, w jaki sposób przekazane materiały (plansze, opisy, plany rozwoju, koncepcje projektowe wybranych miejsc) zostały wykorzystane, jak wpłynęły na społeczności lokalne, na sposób postrzegania wartości kultury materialnej, duchowej i elementów przyrody, wypracowania metod zachowania tego, co najcenniejsze. Istotą Programu Odnowy Wsi jest jego ciągłość – nie jest to jednorazowa akcja. Dlatego poszczególne działania na terenie wsi powinny być rozpisane na lata i sukcesywnie realizowane. Czy tak jest w każdym przypadku? Kto nad tym czuwa?

W roku 2008 zebrano informacje i wykonano analizy stopnia wykorzystania przekazanych opracowań. Badania przeprowadzono w 48¹³⁸ wsiach, dla których w latach 2003–2007 wykonano plany rozwoju i koncepcje projektowe wybranych miejsc – pominięto 10 miejscowości objętych umową w roku 2008 (tab. w załączniku 1)¹³⁹.

Badania przeprowadzono w następujących zakresach i etapach:

1. Analiza wstępna dotychczas wykonanych opracowań pod kątem najważniejszych i najcenniejszych elementów zagospodarowania (krajobrazu kulturowego) w poszczególnych miejscowościach oraz tematyki i zakresu koncepcji projektowych wewnątrz urbanistycznych (prace kameralne).
2. Wizja lokalna we wsi mająca na celu zbadanie zmian, jakie zaszły w zagospodarowaniu miejscowości od momentu wykonania opracowania do jesieni 2008 r. Sprawdzano również stopień realizacji projektów, które wcześniej przekazano.
3. Badania ankietowe w Urzędach Gmin skierowane do osób zajmujących się koordynacją działań realizowanych na terenie gminy w ramach programu Odnowy Wsi lub osób, które zajmują się rozwojem przestrzennym w gminie. W ankiecie zawarto pytania dotyczące aktualnego zagospodarowania przestrzennego miejscowości, realizacji planów oraz sugestii dotyczących poszczególnych elementów wsi (zabudowy, zieleni, wód powierzchniowych, infrastruktury).

Na pierwszym etapie (prace kameralne) przeanalizowano wszystkie wykonane opracowania dla 48 miejscowości i na tej podstawie wyróżniono 5 kategorii najcenniejszych elementów składowych zagospodarowania poszczególnych wsi (układ przestrzenny, zabudowa, zieleni, wody powierzchniowe i miejsca wspólne). W celu wskazania najbardziej wartościowych elementów miejscowości, które kształtują krajobraz i wpływają na jej postrzeganie oraz odbiór, przyjęto trzystopniową punktację dla każdej z kategorii (tab. 2, kolumna 4):

- 3 punkty – bardzo istotny element,
- 2 punkty – element istotny,
- 1 punkt – nie ma większego znaczenia,
- 0 punktów – brak danego elementu.

¹³⁸ Zob. m.in. rozdz. 1.2, przypisy 10, 79.

¹³⁹ Zob. m.in. przypis 12.

Z przeprowadzonych analiz i oceny końcowej¹⁴⁰ wynikają następujące wnioski:

- w połowie analizowanych wsi najważniejszym elementem był układ przestrzenny (3 pkt.);
- zabudowa była elementem ważnym (ocena 3 pkt.) w 19 wsiach, tj. w 40% badanych miejscowości; podobnie zieleń;
- wody powierzchniowe (ocena 3 pkt.) były istotne jako zauważalny element w przestrzeni w 16 wsiach, tj. w 33% badanych jednostek osadniczych;
- najgorzej wypadła ocena placów i skwerów (miejsc wspólnych), ponieważ zaledwie w 3 miejscowościach (6,3 %) takie obiekty otrzymały najwyższą, trzypunktową ocenę.

Należy zauważyć, że żadna z miejscowości nie uzyskała maksymalnej punktacji (3 punkty) we wszystkich pięciu kategoriach. Jedynie w 6 jednostkach wiejskich występowały cztery elementy (kategorie), którym przypisano maksymalną liczbę punktów. We wszystkich przypadkach za najważniejszy element wpływający w sposób zasadniczy na wartość danego miejsca uznano układ zabudowy. Pozostałe kategorie, z punktacją mniejszą niż 3 punkty, rozkładały się różnie, np. na wizerunek Pilszcza negatywnie wpływa stan istniejącej zabudowy¹⁴¹, dla Przysieczy ważnym elementem jest zieleń i jej właściwe pielęgnowanie¹⁴². W pozostałych przypadkach (w 4 na 6 wsi) o wizerunku wsi decydowały miejsca wspólne: place i skwery, których sposób zagospodarowania jest niezadowolający lub wręcz zły.

Na tym etapie prac nie można jednoznacznie stwierdzić, czy wyróżnienie i wskazanie cennych elementów zagospodarowania wsi miało wpływ na działania mieszkańców, czy też nie, gdyż w większości przypadków czas, jaki upłynął od momentu przekazania opracowań, do chwili dokonanej oceny, był zbyt krótki. W pojedynczych przypadkach zdarzały się sytuacje, kiedy nie uwzględniano wytycznych zawartych w opracowaniach, co prowadziło do powstania chaosu w przestrzeni zamiast jej porządkowania, np. popsucie wjazdu do wsi na skutek usytuowania budynku mieszkalnego, który postawiono poza linią zabudowy i nie dopasowano jego formy do pozostałych budynków w pierzei ulicy lub wprowadzenie elementów małej architektury, które nie mają nic wspólnego z charakterem wiejskim.

Drugi etap analiz dotyczył tematyki wszystkich koncepcji projektowych wykonanych dla miejscowości (tab. 2, kolumna 5) oraz stopnia ich realizacji do jesieni 2008 r.

Z przeprowadzonych zestawień wynika, że w ramach opracowań wykonano 62 koncepcje projektowe dla 48 wsi. W 37 miejscowościach była to jedna koncepcja, w 8 wykonano po dwie koncepcje projektowe, w dwóch (Biedrzychowice i Skorochów) zaproponowano po 3 rozwiązania dotyczące różnych miejsc, natomiast w jednej miejscowości – Żyrowej opracowano kompleksowo zagospodarowanie wszystkich otwartych przestrzeni, co ujęto jako projekty zagospodarowania 4 wnętrz urbanistycznych.

Wszystkie wykonane projekty podzielono na następujące grupy tematyczne: otoczenie obiektów, skwery lub place, miejsca spotkań, boiska, parki, otoczenie zbiornika wodnego.

W poszczególnych grupach tematycznych zrealizowano następującą liczbę projektów:

- zagospodarowanie placu lub skweru (22 koncepcje projektowe),
- miejsca spotkań (12 koncepcji projektowych),
- otoczenie obiektów usługowych (11 koncepcji projektowych),
- zagospodarowanie boiska z zapleczem (8 koncepcji projektowych),
- otoczenie zbiornika wodnego (5 koncepcji projektowych),
- zagospodarowanie parku (4 koncepcje projektowe).

Proces izolacji, zamykania się ludzi w obrębie czterech ścian czy w granicach własnej działki nie do końca, na szczęście, utrwał się w świadomości mieszkańców wsi. Potrzeba kontaktu z sąsiadem, rozmowy, wymiany poglądów pozostaje i na to należy zwracać uwagę przy kształto-

¹⁴⁰ Dokonana autorska ocena końcowa może być subiektywna; powstała na bazie wieloletnich doświadczeń autorów niniejszej pracy, dla których wieś to nie tylko zabudowa i jej otoczenie, ale również bagaż doświadczeń i tradycji pokoleń. To również chęć zachowania tego wszystkiego, co pozostało, co daje się uratować i zachować, przy przekazywaniu innym pokoleniom.

¹⁴¹ Pilszcz to wieś leżąca na południu województwa opolskiego w gminie Kietrz, o wyjątkowym układzie przestrzennym, gdzie środkiem doliny płynie potok Ostra. W chwili obecnej większość zabudowy już nie istnieje, budynki, które się zachowały, wymagają natychmiastowego remontu, a wprowadzana nowa zabudowa odbiega w znacznym stopniu od wzorców, które utrwały się tutaj przez wieki. Zob. m.in. rozdz. 3.32.

¹⁴² Wzdłuż głównej ulicy tej miejscowości rosły lipy. Przepiękna aleja starych drzew. W ramach porządkowania przestrzeni wsi podjęto decyzję o ich usunięciu – argument: zasłaniają ogródki i jesienią zrzucają liście. Niestety, część z nich została wycięta. Likwidację lip wstrzymano w momencie podjęcia prac nad planem rozwoju miejscowości, który wykonywali pracownicy nauki i studenci Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

waniu przestrzeni każdej miejscowości czy osiedla. O tym, jak ważny jest to problem, świadczą przeprowadzone badania i analizy. Mieszkańcy aż 32 wsi, co stanowi 67% badanych miejscowości, uznali, że chcą, aby u nich powstało takie miejsce, gdzie można się spotkać, wyjść na spacer, mile spędzić czas (na zebraniach wiejskich mieszkańcy zwrócili na to uwagę i wskazali miejsca do opracowania). Stąd 34 projekty to zagospodarowania skweru, placu czy miejsca spotkań.

Pozostałe tematy pojawiają się rzadziej i można je podzielić na dwie zasadnicze grupy w zależności od liczby wykonanych projektów. Są to sport i otoczenie obiektów użyteczności publicznej, odpowiednio 11 i 8 koncepcji projektowych. Wiąże się to z tym, że w wielu miejscowościach są już boiska sportowe i na pierwszy plan wysuwały się inne potrzeby. To samo dotyczyło obiektów użyteczności publicznej, przy czym często jest ich po prostu brak.

Najmniejsze zainteresowanie występowało w przypadku zagospodarowania parku i otoczenia zbiornika wodnego, odpowiednio 4 i 5 koncepcji projektowych. Wynikało to z trudności realizacji takiego zadania, a przede wszystkim z kosztów, jakie należało ponieść w przypadku podjęcia się wykonania takiej inwestycji, i to zarówno środków finansowych, jak i poświęcenia własnego czasu. Należy zaznaczyć, że mieszkańcy wsi nie tylko brali czynny udział w organizowanych spotkaniach i dokonywali wyboru tematów projektów do opracowania, ale zawsze wykazywali duże zaangażowanie na etapie realizacji poszczególnych zadań, wkładając w to bardzo wiele własnej pracy.

W trakcie wyjazdów terenowych i przy przeprowadzaniu wizji lokalnych, we wszystkich miejscowościach, sprawdzano stopień realizacji przekazanych projektów. Przyjęto następujące kryteria oceny, biorąc pod uwagę poziom zaawansowania prac projektowych i wykonawczych:

- 0 – całkowity brak realizacji projektu,
- A – etap projektu technicznego,
- B – realizacja częściowa lub całkowita wg przekazanego opracowania,
- C – realizacja wg własnego pomysłu.

Tabela 2. Waloryzacja elementów zagospodarowania wsi oraz zestawienie tematyki projektów i ich realizacja do jesieni 2008 r. (oprac. I. Niedźwiecka-Filipiak, Z. Kuriata)

Table 2. Valorization of development components of villages and the statement of project theme and their implementation until the autumn 2008

l.p.	wieś	gmina	rok	Ocena elementów wsi					Tematyka projektów						realizacja do 2008 r.		
				układ przestrzenny	zabudowa	zieleni	woda	plac, skwer	otoczenie obiektów	skwer, plac	miejsce spotkań	boisko	park	otoczenie zbiornika wodnego			
																5a	5b
1.	Biała Nyska	Nysa	2005	1	1	2	3	1	X								0
2.	Bodzanowice	Olesno	2003	3	2	2	3	2		X							0
3.	Biedrzychowice	Głogówek	2005	2	2	2	1	2	X		X	X					0
4.	Bierawa	Bierawa	2004	2	2	1	0	2	X								0
5.	Centawa	Jemielnica	2006	3	3	3	2	2		X							C
6.	Chróścina	Lewin Brzeski	2005	3	3	3	1	2				X					B
7.	Dębie	Chrzastowice	2005	3	2	2	1	2	X								C

Tabela 2 cd.

Table 2 cont.

1	2	3	4	5					6						7	
				5a	5b	5c	5d	5e	6a	6b	6c	6d	6e	6f		
8.	Dobieszowice	Walce	2007	3	2	2	3	2	X							0
9.	Dziergowice	Bierawa	2003	3	2	2	2	2		X						C
10.	Frączków	Pakosławice	2007	1	2	1	0	1		X	X					0
11.	Gąsiorowice	Jemielnica	2007	3	3	2	3	2			X				X	A
12.	Gracze	Niemodlin	2004	2	2	2	1	1			X					0
13.	Jelowa	Łubniany	2006	2	2	2	1	2		X						0
14.	Kadłub	Strzelce Opolskie	2005	2	2	2	2	2	X							C
15.	Kamienica	Paczków	2005	3	3	3	3	1			X					0
16.	Kamień Śląski	Gogolin	2005	2	2	3	3	3		X						B
17.	Konradów	Głucholazy	2005	3	2	3	2	2	X							0
18.	Kozielno	Paczków	2006	3	3	3	3	2			X					C
18a.	Kozielno	Paczków	2007	3	3	3	3	2		X					X	0
19.	Krasiejów	Ozimek	2004	1	1	2	0	2		X						0
20.	Krzyżowice	Olszanka	2004	3	2	3	3	2				X				0
21.	Kujakowice	Kluczbork	2003	3	3	3	1	2			X	X				0
22.	Lędziny	Chrzastowice	2004	2	3	2	2	2		X						0
23.	Lubieszów	Bierawa	2006	3	3	2	2	2	X			X				0
24.	Łosiów	Lewin Brzeski	2003	2	2	3	1	2		X	X					B
25.	Naczęsławice	Pawłowiczki	2005	2	3	2	1	2				X				B
26.	Niemysłowice	Prudnik	2007	3	2	2	1	1		X						0
27.	Oldrzychowice	Lewin Brzeski	2007	2	2	3	1	1	X				X			0
28.	Osiek	Strzelce Opolskie	2004	2	2	3	0	2		X						C
29.	Ostrożnica	Pawłowiczki	2003	1	1	2	1	1		X						0
30.	Piątkowice	Łambinowice	2003	2	2	3	2	2							X	B
31.	Pietna	Krapkowice	2006	3	3	3	3	2			X					A
32.	Pilszcz	Kietrz	2007	3	2	3	3	3					X			0
33.	Polska Cerekiew	Polska Cerekiew	2007	2	1	2	2	1			X		X			0
34.	Prusinowice	Pakosławice	2003	2	2	2	2	2					X			BC
35.	Przecza	Lewin Brzeski	2004	2	2	1	0	1		X						OB
36.	Przysiecz	Proszków	2004	3	3	2	3	3							X	0
37.	Rozmierz	Strzelce Opolskie	2003	3	3	2	2	1		X						0

Tabela 2 cd.

Table 2 cont.

1	2	3	4	5					6						7
				5a	5b	5c	5d	5e	6a	6b	6c	6d	6e	6f	
38.	Skorochów	Nysa	2006	1	1	2	3	2	X	X		X			A
39.	Solec	Biała	2006	2	3	1	0	1			X			0	
40.	Spórok	Kolonowskie	2006	1	2	3	2	2	X					B	
41.	Stare Siolkowice	Popielów	2006	2	3	2	3	2						X	0
42.	Wierzch	Głogówek	2004	3	3	2	0	2		X				0	
43.	Winów	Prószków	2007	1	1	1	0	1				X		0	
44.	Zębowice	Zębowice	2005	3	2	2	3	2		X				C	
45.	Złotniki	Prószków	2003	3	3	2	1	2			X			0C	
46.	Złotogłowice	Nysa	2004	3	3	3	1	2		X				C	
47.	Żłobizna	Skarbimierz	2006	2	2	3	3	2		X				0	
48.	Żyrowa	Zdzieszowice	2003	2	2	3	2	2	X	X	X			X	A

Na podstawie zebranych informacji można stwierdzić (tab. 2), że w 30 miejscowościach (63% całkowitej liczby badanych wsi) nie zrealizowano zaproponowanych koncepcji projektowych, które wsie otrzymały. W 8 wsiach częściowo próbowano wprowadzić w życie otrzymane wytyczne; również w 8 (16% ogólnej liczby badanych wsi) zrealizowano projekty wg własnego pomysłu, bez uwzględnienia propozycji, jakie zawarte zostały w opracowaniach wykonanych przez Instytut Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Do jesieni 2008 r. dla 4 miejscowości (8% ogólnej liczby badanych wsi) wykonano dokumentację techniczną, wykorzystując otrzymane koncepcje i przygotowano się do realizacji projektu. Tak nieduży procent realizacji projektów, w części wsi, jest wynikiem upłynięcia zbyt krótkiego czasu od momentu przekazania dokumentacji do chwili ponownego objazdu, w innych – brakiem możliwości finansowych.

Trzecia część badań dotyczyła zagadnień związanych z partycypacją gmin w procesach odnowy wsi oraz wpływu wykonywanych przez uczelnię opracowań na społeczności lokalne i ich podejście do zagadnień związanych z ochroną posiadanego dziedzictwa kulturowego. Z zebranych informacji (przeprowadzonych ankiet w urzędach gmin oraz wywiadów) wynika, że w żadnym przypadku w urzędach gmin nie korzystano z informacji i zaleceń zawartych w opracowaniach, które za ich pośrednictwem przekazano do poszczególnych wsi. Zakres zebranych danych, jak i ich analizy oraz powstałe na tej bazie wnioski mogą być z powodzeniem wykorzystywane przy wykonywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Tym bardziej że dokumenty te powstawały przy czynnym udziale mieszkańców wsi, a więc w dużym stopniu wdrażano zasadę partycypacji społecznej. Należy brać pod uwagę to, że wnioski ujęte w planach odnowy miejscowości to tylko zalecenia, które nie mają mocy prawnej. Aby wybrane ustalenia były realizowane przez wszystkich mieszkańców wsi, muszą być zawarte w dokumencie, który stanowi prawo miejscowe – miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. W przypadku badanych wsi 26 z nich (54%) miało uchwalone miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, najstarszy pochodził z roku 2000, najnowszy z roku 2007. Uchwalenie tych planów miało miejsce wcześniej niż przekazanie opracowań wykonanych przez Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu. W 3 miejscowościach została wszczęta procedura uchwalenia planu.

Jeżeli chodzi o studium gminy¹⁴³, to 27 gmin (56%) posiada taki dokument powstały przed 2007 r. W 21 gminach (44%) studium gminy zostało zaktualizowane w latach 2007 i 2008, głównie pod kątem możliwości wyboru terenów pod lokalizację elektrowni wiatrowych.

Jeżeli chodzi o efekty działań prowadzonych przez Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu na obszarach wiejskich, to należy podkreślić, że największe znaczenie dla mieszkańców wsi miał bezpośredni kontakt z osobami, które opracowania wykonywały. Przeprowadzane inwentaryzacje urbanistyczne wsi, odbywające się w ich trakcie rozmowy, wymiana informacji, a także spotkania na zebraniach wiejskich były dla wszystkich lekcją na temat własnej tożsamości. Codziennosc opisywana, przekazywana i na nowo interpretowana przez osoby z zewnątrz pozwalała mieszkańcom wsi odkryć swoją miejscowość na nowo, zobaczyć, jakim potencjałem kulturowym (kapitałem) dysponują, co z nim można zrobić i w jakim kierunku podążać, aby tego nie zniszczyć, a wręcz przeciwnie – jak z tego wykreować produkt na sprzedaż. W wielu przypadkach mieszkańcy zaczęli zauważać piękno miejsca, w którym żyją, urodę budynków z ich detalem architektonicznym, wiejskich ogródków z rodzimą roślinnością, przypominać sobie zasłyszane opowieści o swojej miejscowości, o ludziach, ich zwyczajach i tradycji. Często udostępniali posiadane zdjęcia, stare karty pocztowe czy opracowania kartograficzne; materiały te umieszczane były w katalogu elementów charakterystycznych, który także przekazywano do wsi¹⁴⁴.

Aspekt poznawczy wynikający z prowadzonych prac i przekazanych opracowań jest tym elementem, który najczęściej powtarzał się w opiniach wyrażanych przez pracowników urzędów gmin oraz samych mieszkańców wsi. W wielu przypadkach przekazane materiały wykorzystywane były jako pomoc dydaktyczna pozwalająca młodzieży poznać swoją miejscowość lepiej, wielowątkowo, zwracając uwagę na to, co w niej jest najważniejsze i pokazując, jak do posiadanych wartości się odnosić. Wynika z tego, że jednym z ważniejszych efektów prac IAK UP we Wrocławiu jest aspekt edukacyjny i poznawczy, który powinien procentować w przyszłości.

¹⁴³ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, dokument planistyczny mówiący o polityce przestrzennej prowadzonej przez gminę, sporządzony dla jej całego obszaru, który na mocy Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, gmina zobowiązana jest wykonać (Dz.U. Nr 80, poz. 717 oraz z 2004 r. Nr 6, poz. 41).

¹⁴⁴ Por. rozdz. 2.4. Katalog elementów charakterystycznych.

5. PODSUMOWANIE

Podążanie za ładem i harmonią towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów. Piękny krajobraz, interesujące otoczenie czy wspaniałe miejsce każdy chciałby oglądać na co dzień. Obserwując przestrzeń wokół siebie, każdy stara się ją zrozumieć, poznać prawidłowości, jakimi się rządzi, określić warunki jej porządkowania i zasady, na jakich można z niej skorzystać. Istniejące w danym miejscu zagospodarowanie wymusza, w pewnym stopniu, zachowanie i postępowanie, kształtuje świadomość w zakresie możliwości wykorzystania tego wszystkiego, co zastane, co pozostawiły po sobie poprzednie pokolenia i czego nie zniszczono w krajobrazie naturalnym.

Każdego roku podejmowane są decyzje dotyczące miejsca spędzenia urlopu. Na wybór ma wpływ wiele czynników, a jednym z nich jest poszukiwanie takiego miejsca, które spełni oczekiwania w zakresie wrażeń estetycznych i pozostawi po sobie niezapomniane wspomnienia, jednym słowem, szukane jest takie miejsce, wokół którego jest pięknie. Tyle, że ten wyjazd to tylko około 15 lub 20 dni w roku, a pozostały czas, blisko 350 dni, spędzany jest w miejscu zamieszkania. I tu włącza się myślenie innymi kategoriami. Człowiek stara się kształtować przestrzeń wokół siebie według własnych upodobań, zaczyna tworzyć krajobraz według własnych wyobrażeń. Najczęściej działania te podporządkowane są interesom różnych grup nacisku, panującym modom, gustom większości czy też poziomowi kultury mieszkańców, jak i osób podejmujących decyzje w tym zakresie. Każdy chce dostrzegać wokół siebie piękno, ale w wielu przypadkach dewastuje bliższe i dalsze otoczenie, zaśmieca i psuje krajobraz, czasami wręcz go degraduje. Istotne jest to, że skutki raz podjętych błędnych decyzji będą funkcjonowały w przestrzeni bardzo długo, niekiedy przez stulecia. Ale o tym nieczęsto się myśli, jak również nie bierze się pod uwagę tego, że poszukiwane piękno nie wzięło się samo z siebie, że ktoś musiał wcześniej o nie zadbać, włożyć ogromny wysiłek, aby właściwie ukształtować przestrzeń, zaprowadzić ład i porządek, a w większości przypadków uszanować zarówno przyrodę, jak i otrzymany dorobek przodków, nauczyć się pokory wobec otaczającego nas świata.

Z tych względów ważnym elementem ochrony otaczającego krajobrazu jest **systematyczna i długofalowa edukacja** społeczności lokalnych w zakresie posiadanych zasobów krajobrazu kulturowego i naturalnego oraz ich ochrony. Jednocześnie ważne są działania w kierunku przekonania mieszkańców poszczególnych miejscowości do celowości proponowanych rozwiązań, pokazania wymiernych efektów takich działań, a jednocześnie uzmysłowienia im, że nic nie odbywa się za darmo. Piękno kosztuje, ale na zadbanej wsi, właściwie ukształtowanej pod względem układu przestrzennego, z zielonym otoczeniem, starymi budynkami zachowującymi swoją oryginalność i nowymi, nawiązującymi do form budownictwa regionalnego, pełnej atrakcji można dobrze mieszkać, a także na tym zarabiać. Należy pamiętać, że przestrzeń jest dobrem publicznym i nie tylko korzysta z niej pojedynczy człowiek. Korzystają inni, więc powinniśmy się temu podporządkować, dostosowując indywidualne potrzeby i wymagania do wymagań ogółu. W każdym przypadku obowiązują w tym względzie określone przepisy prawa, normy, zasady postępowania, a przede wszystkim podstawowa zasada zachowania dobrosąsiedzkich stosunków z pozostałymi użytkownikami tej przestrzeni, co w dalszej konsekwencji powinno prowadzić do porozumienia, na zasadzie konsensusu społecznego, i określenia podstawowych warunków jej zagospodarowania oraz zarządzania.

Aby to urzeczywistnić, w pierwszej kolejności należy dążyć do **opracowania dokumentu, który w sposób całościowy będzie opisywał i kształtował, a jednocześnie chronił przestrzeń wsi**. W procesie projektowania i prawidłowego jej zagospodarowania najistotniejszym elementem jest wiedza dotycząca zasobów materialnych i duchowych, jakimi dysponujemy. Wokół miejsca

życia człowieka ciągle następują zmiany, czasem gwałtowne, czasem niedostrzegalne. Wydarzenia historyczne w mniejszym lub większym stopniu pozostawiają ślad w otoczeniu, zapisują się w krajobrazie. Suma tych zdarzeń, tych zapisów, stanowi o tradycji danego miejsca, o tym, jak jest postrzegane i zapamiętywane, jak odczytywane są te ślady historii. Wymaga to jednak wnikliwej uwagi. Uważnie zatem należy rozpoznać stan istniejący, określić powiązania pomiędzy poszczególnymi elementami składowymi badanej przestrzeni, zauważyć jej wyróżniki, znaleźć te wartości, na których będzie budowany cały przyszły program jej rozwoju.

Niezbędne staje się wykonanie bardzo szczegółowej inwentaryzacji urbanistycznej każdej miejscowości, w trakcie której istnieje bezpośredni kontakt z przestrzenią, można ją zobaczyć, „dotknąć” wszystkimi zmysłami, a nawet poczuć. Jest to niezbędny element w pracy projektowej dający gwarancję tego, że postawione wnioski wypływające z przeprowadzonych analiz zebranych danych pozwolą podjąć prawidłowe decyzje w zakresie prowadzonych przekształceń i zmian w otoczeniu. Przy takim sposobie postępowania z jednej strony ugruntowana zostaje słuszność przyjętych rozwiązań, z drugiej następuje podporządkowanie się prawom natury, które są poznawane i opisywane. Należy mieć na uwadze to, że kształtowana jest przestrzeń wsi, w której środowisko przyrodnicze staje się elementem najważniejszym, stanowiącym o jej istocie, a podjęte decyzje mają wpływ na powstający krajobraz.

Stąd, w trakcie wykonywania planów rozwoju miejscowości tak ważną rolę odgrywały wyjazdy terenowe pracowników naukowych, koordynatorów projektów i studentów. Oprócz poznawania wsi, zbierania danych, zapoznawania się z dokumentami planistycznymi istniała możliwość bezpośredniego kontaktu ze sobą wszystkich zainteresowanych stron: naukowców, studentów, mieszkańców wsi oraz pracowników urzędów gmin. Wymiana doświadczeń, zgłaszanie wniosków i uwag, dzielenie się spostrzeżeniami i posiadanymi informacjami, samo zainteresowanie mieszkańców prowadzonymi pracami dawały gwarancję wciągnięcia ich w proces projektowy. Oprócz tego przeprowadzane zebrania wiejskie, na których zapoznawano mieszkańców wsi z postępem prac i końcowym opracowaniem, dawały możliwość podnoszenia poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie ochrony posiadanych zasobów kulturowych i przyrodniczych. Należy podkreślić, że ważną rolę w tego typu projektowaniu odgrywają konsultacje społeczne. Zaprezentowanie dobrych i złych stron miejscowości oraz pokazanie możliwości prawidłowego jej rozwoju pozwalają mieć nadzieję, że pomysł zostanie w pełni zaakceptowany i zrealizowany. Jest to też sposób na to, aby przekonać i zachęcić samych mieszkańców do prawidłowego kształtowania krajobrazu, w tym i swojego otoczenia, tak aby wprowadzając nowe elementy, nie burzyć istniejącego ładu, uszanować formowaną przez wieki przestrzeń, zachować tradycję miejsca ze wszelkimi jego atrybutami.

Ważnym elementem w prowadzonych pracach był walor edukacyjny realizowany przez studentów, którzy, oprócz zbierania niezbędnych danych i informacji, uczyli się prowadzenia rozmów, negocjowania i prezentowania uzyskanych wyników. Bezpośredni kontakt z odbiorcą pomysłów (projektów), w tym przypadku odbiorcą bardzo krytycznym, bo żywo zainteresowanym skutkami ich realizacji (mieszkańcy wsi), powodował u nich wzrost poczucia odpowiedzialności za podjęte decyzje zawarte w projektach. Obserwacja życia wiejskiego, szczególnych powiązań człowieka z przyrodą, docieranie do podstaw formy i przestrzennych relacji pomiędzy składowymi analizowanej przestrzeni pozwalały w większym stopniu rozwijać w sobie zmysł spostrzegawczości i wrażliwości. Jednocześnie, zarówno pracownicy uczelni, jak i studenci mieli możliwość, w sposób bezpośredni, **łączyć naukę z praktyką**, szybko weryfikować zasadność i poprawność zastosowanych metod, jak i proponowanych rozwiązań.

Biorąc pod uwagę złożoność materii oraz ilość problemów, którymi należy się zająć w ramach Programu Odnowy Wsi, trzeba zwrócić szczególną uwagę na to, aby inicjatywa oddolna wpływająca od samych mieszkańców była równolegle wspomagana poprzez **wyspecjalizowane biura bądź zespoły projektowe**. Muszą to być jednostki dobrze znające specyfikę wsi, jak i mające doświadczenie w tym zakresie. Kreowanie nowego wizerunku przestrzeni, szczególnie wiejskiej, to ogromna odpowiedzialność, bo przecież nie można bezkarnie, bez znajomości rzeczy, planować krajobrazu i psuć w nim tego, co jest piękne, doprowadzając do degradacji wartości, szczególnie estetycznych – stąd nieodzowne jest posiadanie szerokiej i gruntownej wiedzy na ten temat.

Należy unikać realizacji projektów, które są wynikiem spontanicznych działań, gdzie nie ma nadzoru osoby mającej rozeznanie w zakresie planowania ruralistycznego oraz zasad obowiązujących przy realizacji Programu Odnowy Wsi. Podstawą każdej ingerencji w przestrzeń powinien być dokument, który w sposób całościowy opisuje wieś i daje podstawę do wydzielenia zadań

i projektów dotyczących wybranych miejsc, a jednocześnie szereguje je w zależności od ważności i czasu ich realizacji. Dokumentem takim jest plan odnowy miejscowości, do którego punktem wyjścia powinno być opracowanie planu rozwoju miejscowości (opis tego dokumentu w rozdziale 2.2 niniejszego opracowania), w którym szczególną uwagę zwraca się na zagadnienia ochrony dziedzictwa kulturowego.

Wprawdzie przestrzeni nie widać w całości, a jedynie jej poszczególne fragmenty, to jednak do samego procesu kształtowania wsi powinno się podchodzić bardziej holistycznie, dążąc do zachowania piękna i charakteru krajobrazu wiejskiego. Jednocześnie, przy planowaniu odnowy wsi, powinno się zmienić dotychczasowe podejście przedmiotowe na bardziej podmiotowe. Skupienie mieszkańców wokół wspólnych dla nich wartości daje gwarancję tego, że rozwój przestrzenny, gospodarczy i społeczny będzie przebiegał prawidłowo, a założone cele, w dłuższej perspektywie czasowej, będą zrealizowane właściwie.

Sam proces odnowy wsi nie może być tylko jednorazową akcją, **musi działać ciągle i w dłuższej perspektywie czasowej**. Aby tak było, nieodzownym staje się zapewnienie stałej opieki merytorycznej ze strony gminy przez osobę (osoby), która na co dzień będzie zajmowała się kontrolą prawidłowości realizacji, a także koordynacją wszelkich projektów we wsi. Nie tylko w jednej wsi, ale i w pozostałych, które przystąpiły do Programu Odnowy Wsi, również tych, które w nim nie uczestniczą. Działania całościowe dają szansę na prawidłowe zagospodarowanie większego obszaru, co powoduje wzrost jego potencjału gospodarczego i turystycznego, tym samym umożliwia pełniejsze wykorzystanie tych walorów i wartości, które tkwią w poszczególnych miejscowościach. Każda z nich może rozwijać swoją własną specjalizację dzięki posiadanym zasobom przyrodniczym i kulturowym, wzbogacając tym samym region i poszerzając ofertę spędzenia wolnego czasu dla osób z zewnątrz.

Ciągłość procesu odnowy wsi to także ciągłość kształtowania piękna otaczającej nas przestrzeni, gdzie jest miejsce na jej ochronę, dodawanie elementów nowych i szukanie w niej miejsca na sztukę. Piękny krajobraz sam się nie obroni, jeżeli nie będziemy wspólnie o niego dbali.

PIŚMIENNICTWO

- Balińska G., Baliński J., 2003. *Młyny Ziemi Łomżyńskiej*. Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.
- Bartoś M., Zalewska B., 2003. *Architektura w krajobrazie wiejskim Warmii i Mazur*. Wyd. Borussia, Olsztyn.
- Biesiekierski T., Bocheński S., Trocka-Leszczyńska E., Wiatrzyk S., 1985. *Architektura regionalna wsi dolnośląskiego pasma Sudetów*. Architektura 3/1985.
- Biesiekierski T., Bocheński S., Trocka-Leszczyńska E., Wiatrzyk S., Żabiński R., 1998. *Architektoniczne kształtowanie krajobrazu ziemi opolskiej. Karta Opolska*. Muncipum, Warszawa.
- Bogdanowski J., 1972. *Konserwacja i kształtowanie w architekturze krajobrazu*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Bogdanowski J., 1976. *Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Bogdanowski J., 1996. *Projekt standardowego opracowania problematyki ochrony wartości kulturowego krajobrazu i środowiska (w studium do planu i w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego)*. Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Narodowa Instytucja Kultury, Studia i materiały, Krajobrazy, nr 12(24), Warszawa.
- Bogdanowski J., Grudniewicz D., 1993–1994. *Uproszczona Karta Krajobrazowa Wsi dla Katalogu Form Budownictwa*. Teza Komisji Urbanistyki i Architektury, t. XXVI, 59–70.
- Borc Z., 1990. *Budownictwo zagrodowe*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław.
- Borc Z., 2000. *Infrastruktura terenów wiejskich*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław.
- Borc Z., 2003. *Architektura wsi*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław.
- Borc Z., Kuriata Z., 2000. *Stodoły jako rezerwy obiektów budowlanych w rolnictwie*. Przegląd Techniki Rolniczej i Leśnej, nr 1/00, Warszawa.
- Borc Z., Niedźwiecka-Filipiak I., 1995. *Budynki wiejskich szkół na Dolnym Śląsku od połowy XIX wieku*. Teza Komisji Architektury i Urbanistyki, t. XXVII, 43–49.
- Borc Z., Niedźwiecka-Filipiak I., 1997a. *Sytuowanie budynków szkolnych w osiedlach wiejskich na przestrzeni XIX i XX wieku*. Zeszyty Naukowe AR we Wrocławiu, nr 312, 409–417.
- Borc Z., Niedźwiecka-Filipiak I., 1997b. *Woda jako element krajobrazu wiejskiego, formy dziewiętnastowieczne i obecne, [w:] Woda jako czynnik warunkujący wielofunkcyjny i zrównoważony rozwój wsi i rolnictwa*. Wydawnictwo IMUZ, Falenty, 171–176.
- Böhm A., 2006. *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu, o czynniku kompozycji*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Chowaniec M., 1986. *Zarys teorii i zasad kształtowania osiedli i terenów wiejskich*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Chrzanowski T., Kornecki M., 1974. *Sztuka Śląska Opolskiego. Od średniowiecza do końca XIX w.* Kraków.
- Ciołek G., 1984. *Regionalizm w budownictwie wiejskim w Polsce*. Tom 1 i 2, (Przedruk pracy archiwalnej), Monografia 24, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Czarnecki W., 2004. *Podstawy ruralistyki z elementami budownictwa wiejskiego*. WSiFiZ w Białymstoku, Białystok.
- Drobek W., Heffner K., 1992. *Infrastrukturalne i funkcjonalne czynniki zmian ludnościowych Śląska Opolskiego*. Wydawnictwo PIN Instytut Śląski, Opole.
- Drożdż-Szczybura M., 2000. *Zagroda okólna jako jedna z form przestrzennych tradycyjnej zagrody wiejskiej*. Monografia 273, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Domański R., 2005. *Geografia ekonomiczna*. Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa.
- Dubel K., 1998. *Parki podworskie w województwie opolskim*. Stowarzyszenie Opolskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Opole.
- Dubel K., Głowacki M., Juszczyńska-Pieczonka M., Spalek K., Wrona A., 1999. *Parki podworskie w województwie śląskim*. Opolskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Opole.
- Encyklopedia powszechna PWN*, 1975. Państwowe Wydawnictwa Naukowe, Warszawa.

- Fotuna-Antoszkiewicz B., Kimic K., 2004. *Wiejski krajobraz Mazowsza – tradycja a współczesność. Krajobraz i ogród wiejski*, t. 2: Tradycje a współczesny krajobraz wsi polskiej, Wydawnictwo KUL, Lublin, 73–79.
- Gawryszewska B.J., Królikowski J. T., 2004. *Spółeczno-kulturowe podstawy gospodarowania przestrzenią. Wybór tekstów*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa, 43.
- Gil E., 1967. *Spichlerze Opolszczyzny*. Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu-Bierkowicach, WAG, PSP, Kraków.
- Gil E., 1985. *Z badań muzeum wsi opolskiej nad drewnianym budownictwem ludowym Opolszczyzny*. Opolski Rocznik Muzealny, t. VIII, Wydawnictwo Instytutu Śląskiego w Opolu, Opole.
- Glaeser Z., 2004. *Kamień Śląski szmaragd opolskiej ziemi*. Wydawnictwo Świętego Krzyża w Opolu, Opole.
- Gładysz M., 1938. *Zdobnictwo metalowe na Śląsku*. Polska Akademia Umiejętności, Kraków.
- Gładyszowa M., 1978. *Gómośląskie budownictwo ludowe*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Golden M., 2002. *Planowanie zagospodarowania przestrzennego*. Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin.
- Górniewicz B., 1999. *Geneza, rozwój i prognozowanie wiejskich*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Górniewicz B., 1999. *Uwagi na temat zasad kształtowania architektury wiejskiej*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Hałasiewicz A., Kaleta A., 1997. *Rewitalizacja obszarów rustykalnych Europy*. T. II: Wiejskie gospodarstwo domowe, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Hernik J., Olejniczak G., 2006. *Planowanie przestrzenne w RFN*. Oficyna Wydawnicza BRANTA, Bydgoszcz.
- Hodor K., 2008. *Walory krajobrazowo-kulturowe mikroregionu rowu krzeszowskiego*. Zarządanie krajobrazem kulturowym. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG, Nr 10, Komisja Krajobrazu Kulturowego, Sosnowiec, 197–207.
- Honka N., 2002. *Historia Pietnej. Geschichte*. Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Trick”.
- Idziak W., 2004. *O odnowie wsi*. Wydawnictwo Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa.
- Idziak W., 2008. *Wymyślić wieś od nowa. Wioski tematyczne*. Wydawnictwo „Alta Press”, Koszalin.
- Kamiński B., Kamiński R., Wilczyński R., 2007. *Na wsi odnowa*. Wydawnictwo Krajowe Stowarzyszenie Sołtysów, Konin.
- Kamiński Z.J., 2008. *Współczesne planowanie wsi w Polsce – zagadnienia ruralisty*. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice.
- Konopka M., 2001. *Każde miejsce opowiada swoją historię, czyli rzecz o dziedzictwie wiejskim*. Wydawnictwo Fundacja Fundusz Współpracy, Poznań.
- Korzeniak G., 2001. *Ochrona środowiska przyrodniczego przez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego*. Człowiek i Środowisko, T.25, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Warszawa, 231–232.
- Kosiński W., 2000. *Aktywizacja turystyczna małych miast*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Kowicki M., 1997. *Wieś przyszłości jako alternatywa osadnicza miasta*. Monografia 222, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Kowicki M., 2003/2004. *Współczesna agora. Wybrane problemy kształtowania ośrodków Baryczy usługowych dla małych społeczności lokalnych*. Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Kuriata Z., 1987. *Modele powierzchniowe ośrodków gospodarczych (zagród) specjalistycznych gospodarstw chłopskich* (maszynopis rozprawy doktorskiej). Wydział Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji Akademii Rolniczej we Wrocławiu.
- Kuriata Z., 1996. *Przeobrażenia funkcjonalno-przestrzenne dużych gospodarstw rolnych w świetle wymagań ekologicznych*. Zeszyty Naukowe SGGW, Warszawa.
- Kuriata Z., 1996. *Zabudowa folwarczna – stan istniejący i możliwości jej wykorzystania*, Materiały konferencyjne „Kierunki planowania przestrzennego i architektury współczesnej wsi”, Politechnika Białostocka, Białystok.
- Kuriata Z., 1996. *Stan infrastruktury technicznej i społecznej terenów wiejskich Doliny na przykładzie wybranych wsi*. Materiały konferencyjne Akademii Rolniczej w Krakowie, Kraków.
- Kuriata Z., 1997. *Charakterystyka budownictwa mieszkaniowego w zagrodzie sudeckiej*. Zeszyty Naukowe AR we Wrocławiu, Inżynieria Środowiska IX, Wrocław.
- Kuriata Z., 1999. *Droga jako element wpływający na układ przestrzenny wsi*. Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej w Krakowie, nr 350, Kraków, 81–86.
- Kuriata Z., 2000. *Wysypisko odpadów komunalnych w planie gminy*. Zeszyty Naukowe AR Kraków, nr 72, Kraków, 169–176.
- Kuriata Z., 2000. *Lokalizacja terenów przemysłowych w planie wsi*. Zeszyty naukowe AR Wrocław, nr XVII/379, Wrocław, 85–92.
- Kuriata Z., 2000. *Teretorii chozjajstwiennoj aktiwnosti wo mnogofunkcjonalnoj dierewnie*. Zbornik Naucznych Statii, выпуск 4. Knuba MNS Ukrainy, Kijów, 41–49.
- Kuriata Z., 2001. *Wpływ elementów infrastruktury technicznej na możliwości wyznaczania nowych terenów budowlanych*. Inżynieria Rolnicza, nr 8, Warszawa, 373–382.

- Kuriata Z., 2003. *Stan infrastruktury technicznej a rozwój zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich*. Inżynieria Rolnicza, nr 3(45), t. 1, Polskie Towarzystwo Inżynierii Rolniczej, Warszawa, 321–331.
- Kuriata Z., 2004. *Wpływ elementów infrastruktury na krajobraz wsi gminy Branice*. Inżynieria Rolnicza, t. 2 (57), Warszawa, 109–116.
- Kuriata Z., 2004. *Rola założenia folwarcznego w kształtowaniu krajobrazu wsi na przykładzie Bugaja Starego, województwo opolskie*. Krajobraz i ogród wiejski, Wyd. KUL, Lublin, 109–116.
- Kuriata Z., 2005. *Rola opracowań z zakresu odnowy wsi w planach zagospodarowania przestrzennego*. *Przegląd Komunalny*, nr 7(30)/2005, 40–44.
- Kuriata Z., 2005. *Metoda opracowania planu rozwoju miejscowości*. *Architektura Krajobrazu*, nr 1–2/2005, 27–33.
- Kuriata Z., 2006. *Oddziaływanie programu odnowy wsi na kształtowanie przestrzeni wiejskiej*. *Odnowa polskiej wsi*, Wydział Architektury Politechniki Białostockiej, Białystok, 88–92.
- Lipińska B., 2002. *Kultura użytkowania przestrzeni – problem degradacji wizualnej krajobrazu wsi*, [w:] *Obszary wiejskie – problemy, projekty, wizje*. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, Poznań, 45–55.
- Lipińska B., 2003. *Kultura użytkowania przestrzeni – degradacja krajobrazu wiejskiego*. Dostępny w Internecie: www.pg.gda.pl/architektura/eurarc/pdf/polska/degradacja.pdf.
- Liżewska I., 2007. *Tradycyjne budownictwo wiejskie na Warmii i Mazurach*, Wyd. Borussia, Olsztyn.
- Liżewska I., Knercer W., 2003. *Zachowane – ocalone? O krajobrazie kulturowym i sposobach jego kształtowania*. Wyd. Borussia, Olsztyn.
- Kuriata Z., 2006. *Zmiana wizerunku wsi w ramach Programu Odnowy Wsi*. *Problemy współpracy na rzecz ekorozwoju Sudetów*, Wrocław.
- Łapiński J. L., 2005. *Człowiek a przestrzeń społeczna – przykładowe kierunki transformacji*. *Krajobraz kulturowy. Aspekty teoretyczne i metodologiczne*. *Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG, Komisja Krajobrazu kulturowego PTG*, Sosnowiec.
- Myszkowski Z., 1995. *Regionalizm architektoniczno-krajobrazowy Doliny Prądnika*, [w:] *Prądnik Prace i Materiały Muzeum im. W. Szafera, Ojców*, t. 10, 135–188.
- Myczkowski Z., 2003. *Krajobraz wyrazem tożsamości w wybranych obszarach chronionych w Polsce*. *Monografia 285*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Niedźwiecka-Filipiak I., Borcz Z., 1997. *Zastosowanie niekonwencjonalnych źródeł energii we wsiach dolnośląskich*. *Konferencja naukowa „Infrastruktura Techniczna Nauka-Praktyce.”* Osieczany, *Zeszyty Naukowe*, 153–160.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 1998. *Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym wybranych wsi Dolnego Śląska na przestrzeni XIX i XX wieku*. *Zeszyty Naukowe AR we Wrocławiu*, nr 338, Wrocław, 207–217.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 1999. *Wpływ architektury obiektów nierolniczych na kształtowanie krajobrazu wsi*, *maszynopis rozprawy doktorskiej*, Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 2001. *Ranga wody w krajobrazie wsi*. *Architektura Krajobrazu*, nr 2–3/2001, 47–51.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 2002. *Wieś Pilszcz jako przykład aktualnego tematu w ramach programu Odnowa Wsi*. *Materiały Kongresowe I Polskiego Kongresu Odnowy Wsi*, Opole, 58–61.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 2003. *Program Odnowy Wsi w opracowaniach Akademii Rolniczej we Wrocławiu*. *Architektura Krajobrazu*, nr 1–2/2003, 45–53.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 2004a. *Ochrona krajobrazu jako integralny element programu Odnowa Wsi Opolskiej*, [w:] *Krajobraz i ogród wiejski*. Tom 2, Wydawnictwo KUL, Lublin, 137–143.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 2004b. *Zadbajmy o nasz krajobraz – udział uczelni w programie Odnowa Wsi na przykładzie Żyrowej*. *Materiały kongresowe II Polskiego Kongresu Odnowy Wsi*, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego Gdańsk-Szymbark, 62–65.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 2005a. *Przemiany wizerunku wsi opolskiej pod wpływem odnowy wsi*. *Architektura Krajobrazu*, nr 1–2/2005, 18–26.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 2005b. *Kreowanie wizerunku wsi w Programie Odnowy Wsi*. *Przegląd Komunalny*, nr 7/2005, 44–47.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 2006. *Miejsca spotkań we współczesnej wsi*, [w:] *Odnowa Polskiej Wsi*. Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok, 155–164.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 2007. *Ład przestrzenny i architektoniczny warunkiem trwałego rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] *Odnowa wsi w integrującej się Europie*. *Problemy Rozwoju Wsi i Rolnictwa*, Wydawnictwo IRWiR PAN, 113–126.
- Niedźwiecka-Filipiak I., 2009. *Wyróżniki krajobrazu i architektury wsi Polski południowo-zachodniej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.
- Novák Z., 1997. *Planowanie regionalne i udział w nim architekta*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Odnowa Wsi na Dolnym Śląsku*, 2008. Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego.
- Pawłowska K., 2007. *Konflikty wokół ochrony i kształtowania krajobrazu oraz sposoby ich rozwiązywania*, *Czasopismo techniczne Architektura*, z. 5-A/2007, 70–72.

- Pawlowska K., 2008. *Przeciwdziałanie konfliktom wokół ochrony i kształtowania krajobrazu*. Politechnika Krakowska, Kraków.
- Pogodziński Z., 1975. *Planowanie przestrzenne obszarów wiejskich*. PWN, Warszawa.
- Pollok E.S., 1999. *Historia Żyrowej rodu von Gaschin fundatorów klasztoru I kalwarii na górze Św. Anny*. Wydawnictwo Żyrowa.
- Ponsard C., 1992. *Ekonomiczna analiza przestrzenna*. Wydanie polskie pod red. B. Gruchmana. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań, 181.
- Potyrala J., 2001. *Adaptacja budynków zagrodowych dla potrzeb agroturystyki* (maszynopis rozprawy doktorskiej). Wydział Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji Akademii Rolniczej we Wrocławiu.
- Z. Więtkowicz (red.), 1998. *Przekształcenia obszarów wiejskich makroregionu południowo-zachodniego*. Tom 1 i 2, Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław.
- Schawerda P., 2004. *Rola Europejskiej Wspólnoty Rolniczej (ARGE) ds. Rozwoju Terenów wiejskich i Odnowy wsi w procesie odtwarzania wsi w Europie*. Pomorski program odnowy wsi, doświadczenia gmin w latach 2001–2003, Gdańsk, 26–30.
- Staffa R. (red.), 1998. *Słownik geografii turystycznej Sudetów*. Tom 1–21, Wydawnictwo I-Bis, Wrocław.
- Suchodolski J., 1996. *Regionalizm w kształtowaniu formy architektury współczesnej na obszarze Sudetów*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.
- Szymski A.M., Dawidowski R., 2006. *Architektura krajobrazu* Wydawnictwo Walkowska, Szczecin.
- Thulie Cz., 1969. *Zabytki architektoniczne województw katowickiego i opolskiego*. Wydawnictwo Śląsk, Katowice.
- Tkocz J., 1998. *Organizacja przestrzenna wsi w Polsce*. Katowice.
- Tkocz J., 2005. *Empiryczna charakterystyka ludności wsi zurbanizowanej województwa śląskiego w 2000 roku*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Trocka-Leszczyńska E., 1995. *Wiejska zabudowa mieszkaniowa w regionie sudeckim*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.
- Wieczorkiewicz W., 1995. *Planowanie przestrzenne osadnictwa wiejskiego*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Wilczyński R., 2000. *Odnowa wsi perspektywą rozwoju obszarów wiejskich – doświadczenia województwa opolskiego*. Fundacja Fundusz Współpracy. Program AGROLINIA 2000, Poznań.
- Wilczyński R., 2003. *Odnowa wsi perspektywą rozwoju obszarów wiejskich w Polsce*. Fundacja Fundusz Współpracy Program Agro-Info, Poznań.
- Wilczyński R., 2007. *Specyfika opolskiego programu odnowy wsi*, [w:] *Odnowa wsi w integrującej się Europie*. Problemy Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Wydawnictwo IRWiR, PAN, 181–193.
- Wiśniewska M., 1984. *Planowanie osiedli wiejskich*. Arkady, Warszawa.
- Wiśniewska M., 1999. *Osadnictwo wiejskie*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
- Wiśniewska M., 2008. *Ekspansja zabudowy na tereny wiejskie*. Acta Scientiarum Polonorum, nr 7 (1), Wydawnictwo SGGW, Warszawa, 55–61.
- Wysocki J., 2003. *Architektura wiejska w cieniu tandetnej nowoczesności*, [w:] *Zachowane – ocalone? O krajobrazie kulturowym i sposobach jego zachowania*. Olsztyn, 66–74.
- Liżewska I., Knercer W. (red.), 2003. *Zachowane – ocalone? O krajobrazie kulturowym i sposobach jego kształtowania*. Borussia, Olsztyn.
- Żarnowiecka J.C., 2004. *Przestrzeń informatyczna i architektura regionalna*. Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok.
- 10 lat Programu Odnowy Wsi w województwie opolskim 1997–2007, 2007*. Biuletyn informacyjny, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lutego 2008 r. (tekst jednolity) w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, Dz. U. Nr 38, poz. 220.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz. U. Nr 80, poz. 717 oraz z 2004 r. Nr 6, poz. 41.

STRONY INTERNETOWE:

www.opolszczyzna.net/html/biala_nyska_-_bielau.html
www.glogowek.pl
www.opolszczyzna.net/html/fraczkow_-_franzdorf.html
www.opolszczyzna.net/html/prusinowice_-_waldorf.html
www.bierawa.pl/index2.php3
www.jemielnica.pl
www.lewin-brzeski.pl
www.chrzastowice.pl/index.php
debie.nk6.pl, www.chrzastowice.pl
www.dziergowice.pl/historia-dziergowic,3
www.gasiorowice.pl/historia.htm
www.ozimek.pl/krasiejow/index.php
www.pspostroznica.republika.pl/historia.htm
www.niemodlin.org/index.php?id=211&L=0
www.bip.strzelceopolskie.pl/serwis/index.php?id=1214
www.biala.gmina.pl
www.kostecy.pl/miasta/zlo.html
www.interka.pl/~zebowice/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=2
www.wodip.opole.pl/opolszczyzna/gminy/proszkow/g_zimnice/gminapr.htm
http://www.glogowek.pl/index.php?option=com_content&view
debie.nk6.pl, www.chrzastowice.pl
www.walce.pl,
www.kadlub.com/kadlub.html, [/bip.strzelceopolskie.pl/bip](http://bip.strzelceopolskie.pl/bip)
www.olszanka.pl/cms/php/strona
lubieszow.strona.pl/glowna.html, www.bierawa.pl/cms/php/strona.php3
www.oodr.pl/informacja.php
www.naczeslawice.nazwa.p
www.prudnik.pl/cms/php/strona.php
www.powiatglubczycki.eu/historia/kietrz/194-historia-pilszcz
www.polskacerekiew.pl/index2.php3
www.wodip.opole.pl/opolszczyzna/gminy/proszkow/
www.rozmierz.pl/troche_o_nas.htm, [/bip.strzelceopolskie.pl/serwis/index](http://bip.strzelceopolskie.pl/serwis/index)
www.kolonowskie.pl/pl/, [/pl.wikipedia.org/wiki/Spórok](http://pl.wikipedia.org/wiki/Spórok)
www.wodip.opole.pl/opolszczyzna/gminy/proszkow/, [/www.proszkow.pl/cms/php/strona.php](http://www.proszkow.pl/cms/php/strona.php)

AUTORZY RYCIN (ZDJĘĆ)

I. Niedźwiecka-Filipiak:

1; 7; 8; 13; 14; 18; 19a, 19b; 23; 24; 29; 30; 41; 48; 51; 52; 53; 57; 59; 60; 64; 66; 81; 82; 90; 95; 96; 97; 98; 99; 102; 104; 105; 110; 113; 116; 127; 128; 131; 140; 146; 153; 154; 159; 160; 164; 166; 169; 170; 179; 183; 191; 192; 196; 197; 198; 199; 206; 214; 220; 225; 231; 241; 250; 251.

Z. Kuriata:

36; 42; 74; 91; 123; 136; 137; 141; 142; 143; 147; 204; 205; 207; 215; 238.

Wszystkie pozostałe – autorzy poszczególnych opracowań, którzy są wymienieni w załączniku nr 1.

SPIS RYCIN

Ryc. 1. Lokalizacja wsi objętych opracowaniem w latach 2001–2007	18
Ryc. 2. Logo prac IAK dla Programu Odnowy Wsi na Opolszczyźnie.....	28
Ryc. 3. Plansza ze słabymi i mocnymi stronami miejscowości (2005)	40
Ryc. 4. Plan rozwoju miejscowości (2005).....	40
Ryc. 5. Koncepcja zagospodarowania centrum wsi przy sklepie (2005).....	41
Ryc. 6. Propozycja obsadzenia pnączami betonowego ogrodzenia w centrum wsi (2005)	41
Ryc. 7. Otoczenie sklepu – brak realizacji (stan na jesień 2008)	41
Ryc. 8. Betonowe ogrodzenie – brak realizacji (stan na 2008)	41
Ryc. 9. Mocne i słabe strony miejscowości (2005).....	42
Ryc. 10. Plan rozwoju miejscowości Biedrzychowice (2005)	43
Ryc. 11. Koncepcja zagospodarowania ogrodu przy muzeum (2005)	43
Ryc. 12. Wizualizacje zagospodarowania ogrodu (2005).....	43
Ryc. 13. Teren do zagospodarowania (stan 2005)	44
Ryc. 14. Teren opracowania – brak realizacji (stan wrzesień 2008).....	44
Ryc. 15. Słabe i mocne strony miejscowości (2004)	45
Ryc. 16. Plan rozwoju miejscowości (2004)	46
Ryc. 17. Koncepcja zagospodarowania otoczenia domu kultury (2004)	46
Ryc. 18. Miejsce objęte projektem z 2004 r. (jesień 2008)	47
Ryc. 19. Niepozytywne działania we wsi: a) Po lewej miejsce przygotowane do postawienia wiaty przystankowej (2004). b) Po prawej – realizacja, typowa wiatka, która nie nawiązuje do charakteru otoczenia, dodatkowo wycięto drzewo i powieszono szpetną reklamę (2008).....	47
Ryc. 20. Słabe i mocne strony miejscowości (2003)	49
Ryc. 21. Koncepcja zagospodarowania parkingu przed kościołem (2003)	49
Ryc. 22. Fragment wizualizacji projektowanej zieleni (2003)	49
Ryc. 23. Stan zagospodarowania terenu opracowania (2003).....	50
Ryc. 24. Zagospodarowanie w roku 2008 – nowa nawierzchnia asfaltowa	50
Ryc. 25. Użytkowanie terenu – mocne strony miejscowości (2006).....	51
Ryc. 26. Plan rozwoju miejscowości Centawa (2006).....	52
Ryc. 27. Koncepcja zagospodarowania placu jako parkingu (2006)	52
Ryc. 28. Wizualizacje koncepcji zagospodarowania placu przed kościołem (2006)	52
Ryc. 29. Plac przed kościołem do zagospodarowania (jesień 2008)	53
Ryc. 30. Teren opracowania w październiku 2008 roku	53
Ryc. 31. Mocne i słabe strony miejscowości (2005).....	54
Ryc. 32. Plan rozwoju miejscowości Chróścina (2005).....	55
Ryc. 33. Koncepcja zagospodarowania placu zabaw (2005)	55
Ryc. 34. Wizualizacje zagospodarowania placu zabaw (2005).....	55
Ryc. 35. Widok terenu w momencie opracowywania koncepcji (2005).....	56
Ryc. 36. Aktualny stan terenu – plac zabaw, jesień (2008)	56
Ryc. 37. Mocne i słabe strony miejscowości (2005).....	57
Ryc. 38. Plan rozwoju miejscowości Dębie (2005).....	58
Ryc. 39. Koncepcja zagospodarowania parkingu przy remizie (2005).....	58
Ryc. 40. Wizualizacje opracowywanego terenu – przekroje (2005).....	58
Ryc. 41. Teren opracowania (jesień 2008)	59
Ryc. 42. Aktualny stan terenu (jesień 2008)	59
Ryc. 43. Mocne i słabe strony wsi (2007).....	60
Ryc. 44. Plan rozwoju miejscowości Dobieszowice (2007).....	61
Ryc. 45. Koncepcja zagospodarowania placu wewnątrz wsi (2007)	61
Ryc. 46. Wizualizacja terenu objęta koncepcją oraz jego zagospodarowanie (2007).....	61
Ryc. 47. Widok obszaru objętego opracowaniem (2007)	62
Ryc. 48. Teren opracowania – brak realizacji (październik 2008)	62
Ryc. 49. Słabe i mocne strony miejscowości (2003)	63
Ryc. 50. Koncepcja zagospodarowania 1 – plac z fontanną przed kościołem (2004).....	64
Ryc. 51. Miejsce objęte projektem nr 1 – Realizacja wg własnego pomysłu (jesień 2008).....	64
Ryc. 52. Miejsce objęte projektem nr 2 – przeznaczone na parking i miejsce spotkań mieszkańców. Brak realizacji (jesień 2008)	64
Ryc. 53. Miejsce objęte projektem nr 3 – staw – brak realizacji. Niekorzystne dla wyglądu wnętrza wsi nasadzenia „iglaków” przy remizie strażackiej (jesień 2008)	65
Ryc. 54. Słabe i mocne strony miejscowości (2007)	66
Ryc. 55. Plan rozwoju miejscowości (2007)	67

Ryc. 56. Projekt nr 1 – teren rekreacyjny (2007)	67
Ryc. 57. Miejsce projektowe nr 1 – brak realizacji (jesień 2008)	68
Ryc. 58. Projekt nr 2 – skwer z kaplicą (2007): a) plan, b) wizualizacja	68
Ryc. 59. Skwer z kaplicą (jesień 2008)	68
Ryc. 60. Wokół kościoła nasadzono jedynie zielen iglastą, która wraz z betonowym ogrodzeniem nie jest dobrym rozwiązaniem (jesień 2008)	68
Ryc. 61. Słabe i mocne strony miejscowości (2007)	70
Ryc. 62. Plan rozwoju miejscowości (2007)	70
Ryc. 63. Projekt nr 1 dotyczący zagospodarowania źródła w centrum wsi (2007)	71
Ryc. 64. Źródło (jesień 2008)	71
Ryc. 65. Projekt nr 2 – zagospodarowanie otoczenia dawnej szkoły (2007)	72
Ryc. 66. Teren przy budynku dawnej szkoły (jesień 2008)	72
Ryc. 67. Słabe i mocne strony miejscowości (2004)	74
Ryc. 68. Plan rozwoju miejscowości Gracze (2004)	74
Ryc. 69. Koncepcja zagospodarowania placu za remizą strażacką (2004)	75
Ryc. 70. Wizualizacja obszaru opracowania (2004)	75
Ryc. 71. Koncepcja zagospodarowania centrum wsi (2004)	75
Ryc. 72. Wizualizacja obszaru opracowania (2004)	75
Ryc. 73. Teren opracowania (2004)	75
Ryc. 74. Stan jesienią 2008	75
Ryc. 75. Mocne i słabe strony miejscowości (2006)	78
Ryc. 76. Plan rozwoju miejscowości Jelowa (2006)	78
Ryc. 77. Koncepcja zagospodarowania nawsia (centrum wsi) (2006)	79
Ryc. 78. Wizualizacja fragmentu wsi (2006)	79
Ryc. 79. Zagospodarowanie placu przy kościele (2006)	79
Ryc. 80. Wizualizacja placu (2006)	79
Ryc. 81. Stan miejsca opracowania koncepcji (2006)	79
Ryc. 82. Stan obecny centrum wsi (jesień 2008)	79
Ryc. 83. Mocne strony miejscowości Kadłub (2005)	81
Ryc. 84. Słabe strony miejscowości (2005)	81
Ryc. 85. Plan rozwoju miejscowości (2005)	81
Ryc. 86. Koncepcja zagospodarowania placu przy cmentarzu (2005)	82
Ryc. 87. Widok na plac przy cmentarzu (2005)	82
Ryc. 88. Zagospodarowanie boiska sportowego przy remizie OSP (2005)	82
Ryc. 89. Wizualizacja boiska (2005)	82
Ryc. 90. Teren przy cmentarzu (jesień 2008)	82
Ryc. 91. Teren przy cmentarzu – stan obecny (jesień 2008)	82
Ryc. 92. Mocne strony miejscowości z propozycjami rozwiązań (2005)	84
Ryc. 93. Koncepcja zagospodarowania jednego z miejsc nad rzeką (2005)	85
Ryc. 94. Wizualizacja koncepcji (2005)	85
Ryc. 95. Stan – jesień 2008	85
Ryc. 96. Ruina w centrum wsi (2005)	85
Ryc. 97. Uporządkowane miejsce po ruinie (jesień 2008)	85
Ryc. 98. Utrzymana w jednolitym charakterze zabudowa miejscowości (jesień 2008)	86
Ryc. 99. Nowy budynek mieszkalny niedopasowany do otoczenia (jesień 2008)	86
Ryc. 100. Mocne i słabe strony miejscowości (2007)	87
Ryc. 101. Plan rozwoju miejscowości (2007)	88
Ryc. 102. Centrum miejscowości przy zbiorniku wodnym – zagospodarowanie wg projektu z 2005 r. (jesień 2008)	88
Ryc. 103. Mocne i słabe strony miejscowości (2005)	90
Ryc. 104. Miejsce projektowe obok szkoły – brak realizacji (jesień 2008)	91
Ryc. 105. We wsi jest sporo zieleni wysokiej, drzew owocowych, dzięki którym utrzymany jest tradycyjny charakter miejscowości (jesień 2008)	91
Ryc. 106. Mocne i słabe strony miejscowości (2006)	93
Ryc. 107. Plan rozwoju Kozielna (2006)	93
Ryc. 108. Koncepcja projektowa placu zawierającego estradę, podesty dla tańczących oraz plac zabaw i boisko do siatkówki. Rzut (2006)	94
Ryc. 109. Przekroje (2006)	94
Ryc. 110. Realizacja projektu zagospodarowania placu – częściowo wg własnego pomysłu (jesień 2008)	94
Ryc. 111. Koncepcja nr 1 – zagospodarowanie terenu wokół pomnika (2007)	94
Ryc. 112. Koncepcja nr 2 – pomost, który służyłby zarówno spacerowiczom, jak i osobom uprawiającym sporty wodne (2007)	94
Ryc. 113. Zagospodarowanie terenu wokół pomnika wg własnego pomysłu (jesień 2008)	95

Ryc. 114. Mocne i słabe strony miejscowości (2004).....	96
Ryc. 115. Koncepcja zagospodarowania terenu przy dawnej szkole – muzeum (2004).....	97
Ryc. 116. Brak realizacji (jesień 2008).....	97
Ryc. 117. Mocne i słabe strony miejscowości (2004).....	98
Ryc. 118. Plan rozwoju miejscowości Krzyżowice – analizy krajobrazowe (2004).....	99
Ryc. 119. Koncepcja zagospodarowania terenu boiska i parku (2004).....	99
Ryc. 120. Wizualizacja wybranych fragmentów terenu opracowania (2004).....	99
Ryc. 121. Widok miejsca opracowania (2004).....	100
Ryc. 122. Wizualizacja (2004).....	100
Ryc. 123. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008).....	100
Ryc. 124. Stan techniczny budynków i kierunki rozwoju miejscowości (2004).....	102
Ryc. 125. Przykładowa mapa z wnioskami dotyczącymi zabudowy(2004).....	102
Ryc. 126. Fragment planszy z wnioskami dotyczącymi zieleni we wsi (2004).....	102
Ryc. 127. Widok miejsca opracowania (jesień 2008).....	102
Ryc. 128. Fragment boiska – obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008).....	102
Ryc. 129. Zagospodarowanie fragmentu ścieżki rowerowej (2004).....	104
Ryc. 130. Wizualizacja – rysunek dębu przy ścieżce rowerowej (2004).....	104
Ryc. 131. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008).....	104
Ryc. 132. Mocne i słabe strony miejscowości (2006).....	106
Ryc. 133. Plan rozwoju Lubieszowa (2006).....	107
Ryc. 134. Koncepcja zagospodarowania terenu (2006).....	107
Ryc. 135. Wizualizacja (2006).....	107
Ryc. 136. Widok miejsca opracowania (jesień 2008).....	108
Ryc. 137. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008).....	108
Ryc. 138. Mocne i słabe strony miejscowości (2003).....	109
Ryc. 139. Plan rozwoju miejscowości – waloryzacja zabudowy (2003).....	110
Ryc. 140. Zagospodarowania terenu wokół wiatraka (2003).....	110
Ryc. 141. To samo miejsce dzisiaj (październik 2008).....	110
Ryc. 142. Widok miejsca opracowania – Górka miłości (2008).....	110
Ryc. 143. Widok ze wzniesienia (jesień 2008).....	110
Ryc. 144. Mocne i słabe strony miejscowości (2005).....	112
Ryc. 145. Plan rozwoju Naczęstawic (2005).....	113
Ryc. 146. Widok miejsca opracowania (jesień 2008).....	113
Ryc. 147. Obecny wygląd terenu opracowania z wybudowaną częścią socjalną dla zawodników i zadaszeniem jako miejsce spotkań (jesień 2008).....	113
Ryc. 148. Mocne i słabe strony miejscowości (2007).....	115
Ryc. 149. Plan rozwoju Niemysłowic.....	115
Ryc. 150. Koncepcja zagospodarowania terenu placu zabaw przy świetlicy (2007).....	116
Ryc. 151. Wizualizacja (2007).....	116
Ryc. 152. Zagospodarowanie przystanku autobusowego (2007).....	116
Ryc. 153. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008).....	116
Ryc. 154. Widok miejsca opracowania (2007).....	116
Ryc. 155. Słabe i mocne strony miejscowości (2007).....	118
Ryc. 156. Plan rozwoju miejscowości (2007).....	118
Ryc. 157. Koncepcja zagospodarowania terenu wokół świetlicy (2007).....	119
Ryc. 158. Koncepcja zagospodarowania otoczenia przystanku (2007).....	119
Ryc. 159. Przystanek autobusowy (jesień 2008).....	119
Ryc. 160. Regularna zabudowa wsi (jesień 2008).....	119
Ryc. 161. Mocne i słabe strony miejscowości (2004).....	121
Ryc. 162. Koncepcja projektowa terenu, przy szkole, rzut (2004).....	122
Ryc. 163. Strefy funkcjonalne (2004).....	122
Ryc. 164. Teren przy dawnej szkole (jesień 2008).....	122
Ryc. 165. Koncepcja zagospodarowania placu przy remizie (2004).....	123
Ryc. 166. Teren przy remizie (jesień 2008).....	123
Ryc. 167. Mocne i słabe strony miejscowości (2003).....	124
Ryc. 168. Plan rozwoju miejscowości (2003).....	125
Ryc. 169. Skwer objęty projektem w 2003 r. – widok od strony drogi (jesień 2008).....	125
Ryc. 170. Widok na skwer od strony chodnika (jesień 2008).....	125
Ryc. 171. Słabe i mocne strony miejscowości (2003).....	127
Ryc. 172. Koncepcja zagospodarowania otoczenia zbiornika wodnego (2003).....	127
Ryc. 173. Wizualizacja (2003).....	127
Ryc. 174. Otoczenie zbiornika wodnego (jesień 2008).....	128
Ryc. 175. Słabe i mocne strony miejscowości (2006).....	129

Ryc. 176. Plan rozwoju miejscowości (2006)	130
Ryc. 177. Koncepcja zagospodarowania miejsc wspólnych we wsi (2006)	130
Ryc. 178. Wizualizacje (2006)	130
Ryc. 179. Teren obok dawnej szkoły (jesień 2008)	131
Ryc. 180. Mocne i słabe strony miejscowości – zabudowa Pilszcza (2007)	133
Ryc. 181. Plan rozwoju miejscowości – wnioski i zalecenia (2007)	133
Ryc. 182. Koncepcja zagospodarowania terenu (2007)	134
Ryc. 183. Widok miejsca opracowania (2007)	134
Ryc. 184. Obecny wygląd terenu opracowania (2008)	134
Ryc. 185. Mocne i słabe strony miejscowości (2007)	136
Ryc. 186. Plan rozwoju Polskiej Cerekwi (2007)	136
Ryc. 187. Koncepcja zagospodarowania terenu (2007)	137
Ryc. 188. Wizualizacja (2007)	137
Ryc. 189. Wizualizacja (2007)	137
Ryc. 190. Wizualizacja (2007)	137
Ryc. 191. Widok miejsca opracowania (2007)	137
Ryc. 192. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008)	137
Ryc. 193. Słabe i mocne strony miejscowości (2003)	139
Ryc. 194. Koncepcje projektowe nr 1 i 2 (2003)	139
Ryc. 195. Koncepcje projektowe nr 3, 4 i 5 (2003)	140
Ryc. 196. Projekt nr 1 – realizacja planu zagospodarowania parku (jesień 2008)	140
Ryc. 197. Projekt nr 1 – realizacja planu zagospodarowania parku, nasadzenia niezgodne z sugestiami (jesień 2008)	140
Ryc. 198. Projekt nr 2 teren przy remizie (jesień 2008)	140
Ryc. 199. Betonowe ogrodzenie cmentarza i brak zieleni wysokiej (jesień 2008)	140
Ryc. 200. Mocne strony miejscowości (2004)	142
Ryc. 201. Słabe strony miejscowości (2004)	142
Ryc. 202. Plan rozwoju miejscowości	143
Ryc. 203. Koncepcja zagospodarowania terenu (2004)	143
Ryc. 204. Widok miejsca opracowania – skwer na wjeździe do wsi (2008)	144
Ryc. 205. Widok terenu opracowania – boisko sportowe (jesień 2008)	144
Ryc. 206. Zagospodarowanie zbiornika wodnego z trasami rowerowymi i spacerowymi (2004)	145
Ryc. 207. Obszar opracowania – zbiornik wodny jako teren rekreacyjny (obok autostrady) (2008)	145
Ryc. 208. Mocne i słabe strony miejscowości (2007)	147
Ryc. 209. Plan rozwoju miejscowości Rozimierz (2007)	147
Ryc. 210. Pierwsza koncepcja zagospodarowania placu zabaw (2007)	148
Ryc. 211. Druga koncepcja zagospodarowania placu zabaw (2007)	148
Ryc. 212. Trzecia koncepcja zagospodarowania placu zabaw (2007)	148
Ryc. 213. Wizualizacja (2007)	148
Ryc. 214. Widok miejsca opracowania – plac zabaw (jesień 2008)	148
Ryc. 215. Obecny wygląd terenu opracowania teren przy cmentarzu (jesień 2008)	148
Ryc. 216. Słabe i mocne strony miejscowości (2006)	150
Ryc. 217. Plan rozwoju miejscowości (2006)	150
Ryc. 218. Koncepcja zagospodarowania terenu przy domu spotkań (2006)	151
Ryc. 219. Koncepcja zagospodarowania terenów sportowych (2006)	151
Ryc. 220. Miejsce objęte projektem (jesień 2008)	152
Ryc. 221. Słabe i mocne strony miejscowości (2006)	153
Ryc. 222. Plan rozwoju miejscowości (2006)	154
Ryc. 223. Projekt zagospodarowania terenu wielofunkcyjnego dla mieszkańców wsi (2006)	154
Ryc. 224. Wizualizacja (2006)	154
Ryc. 225. Miejsce objęte koncepcją (jesień 2008)	154
Ryc. 226. Słabe strony miejscowości Spórok (2006)	156
Ryc. 227. Mocne strony wsi Spórok (2006)	156
Ryc. 228. Plan rozwoju miejscowości (2006)	157
Ryc. 229. Zagospodarowanie placu przy świetlicy i remizie (2006)	157
Ryc. 230. Wizualizacja (2006)	157
Ryc. 231. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008)	157
Ryc. 232. Mocne i słabe strony miejscowości (2006)	159
Ryc. 233. Plan rozwoju miejscowości (2006)	159
Ryc. 234. Koncepcja zagospodarowania terenu stawów (2006)	160
Ryc. 235. Zagospodarowanie (2006)	160
Ryc. 236. Widok miejsca opracowania (2006)	160
Ryc. 237. Wizualizacja (2006)	160

Ryc. 238. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008)	160
Ryc. 239. Słabe i mocne strony miejscowości (2004)	162
Ryc. 240. Koncepcja zagospodarowania skweru w centrum wsi (2004)	163
Ryc. 241. Skwer objęty opracowaniem (jesień 2008)	163
Ryc. 242. Mocne strony miejscowości (2007)	164
Ryc. 243. Słabe strony miejscowości (2007)	165
Ryc. 244. Plan rozwoju miejscowości (2007)	165
Ryc. 245. Koncepcja zagospodarowania terenów sportowych (2007)	166
Ryc. 246. Wizualizacja (2007)	166
Ryc. 247. Mocne strony miejscowości (2005)	168
Ryc. 248. Słabe strony miejscowości (2005)	168
Ryc. 249. Plan rozwoju miejscowości (2005)	168
Ryc. 250. Miejsce objęte projektem (2005)	168
Ryc. 251. Realizacja według własnego pomysłu (jesień 2008)	168
Ryc. 252. Koncepcja zagospodarowania terenu (2003)	170
Ryc. 253. Wizualizacja (2003)	170
Ryc. 254. Wizualizacja (2003)	170
Ryc. 255. Wizualizacja (2003)	170
Ryc. 256. Widok miejsca opracowania (2003)	171
Ryc. 257. Obecny wygląd terenu opracowania (jesień 2008)	171
Ryc. 258. Koncepcja zagospodarowania skweru – miejsce po zbiorniku wodnym (2004)	172
Ryc. 259. Rzut koncepcji projektowej (2004)	172
Ryc. 260. Plac objęty projektem (jesień 2008)	172
Ryc. 261. Słabe i mocne strony miejscowości (2006)	174
Ryc. 262. Plan rozwoju miejscowości (2006)	174
Ryc. 263. Wizualizacja koncepcji zagospodarowania nawsia (2006)	175
Ryc. 264. Nawsie, pojemniki na segregację odpadów na wjeździe do wsi (jesień 2008)	175
Ryc. 265. Słabe i mocne strony miejscowości (2003)	176
Ryc. 266. Koncepcja rozwoju miejscowości z propozycją ścieżek tematycznych (2003)	177
Ryc. 267. Przykładowa plansza z projektami (2003)	177
Ryc. 268. Koncepcja projektowa tablicy (2003)	177
Ryc. 269. Koncepcja projektowa terenu przy świetlicy (2003)	178
Ryc. 270. Koncepcja obramienia drzewa (2003)	178

LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Localization of villages included in the study in the years 2001–2007	18
Fig. 2. Logo for work IAK for Renewal of Villages Program in Opole region	28
Fig. 3. Chart with weak and strong sides of the village (2005)	40
Fig. 4. Plan of development of the village (2005)	40
Fig. 5. Concept of management of the village centre by the shop (2005)	41
Fig. 6. Proposal for planting creepers at a concrete fence in the village centre (2005)	41
Fig. 7. Shop surroundings, lack of realization (autumn 2008)	41
Fig. 8. Concrete enclosure, lack of realization (2008)	41
Fig. 9. Strong and weak sides of the village (2005)	42
Fig. 10. Plan of development of the village Biedrzychowice (2005)	43
Fig. 11. Concept of management of the garden area by the museum (2005)	43
Fig. 12. Visualisation of garden management (2005)	43
Fig. 13. Area for management (state 2005)	44
Fig. 14. Area of the study – lack of realization (state September 2008)	44
Fig. 15. Strong and weak sides of the village (2004)	45
Fig. 16. Plan of development of the village (2004)	46
Fig. 17. Concept of management of the surroundings of a community centre (2004)	46
Fig. 18. Place included in the project from 2004 (autumn 2008)	47
Fig. 19. Negative actions in the village. a) Place prepared for building a bus stop on the left shelter (2004). b) Execution, a typical shelter which does not correspond with the character of the surroundings, additionally, a tree has been cut out and an unsightly advertisement has been placed – on the right (2008)	47

Fig. 20. Strong and weak sides of the village (2003).....	49
Fig. 21. Concept of management of a car park in front of the church (2003).....	49
Fig. 22. Visualization fragment of designed greenery (2003).....	49
Fig. 23. State of management of the location in the study (2003).....	50
Fig. 24. Management in 2008 – new asphalt surface.....	50
Fig. 25. Area exploitation – strong sides of the village (2006).....	51
Fig. 26. Plan of development of Centawa (2006).....	52
Fig. 27. Concept of management of a square as a car park (2006).....	52
Fig. 28. Visualization of a concept of management of a square in front of the church (2006).....	52
Fig. 29. Square in front of the church for management (autumn 2008).....	53
Fig. 30. Area of the study in October 2008.....	53
Fig. 31. Strong and weak sides of the village (2005).....	54
Fig. 32. Plan of development of the village Chróścina (2005).....	55
Fig. 33. Concept of management of a playground (2005).....	55
Fig. 34. Visualisations of playground management (2005).....	55
Fig. 35. View of the area at the moment of elaboration of the concept (2005).....	56
Fig. 36. Area presently – a playground (autumn 2008).....	56
Fig. 37. Strong and weak sides of the village (2005).....	57
Fig. 38. Plan of development of the village Dębie (2005).....	58
Fig. 39. Concept of management of a car park at a fire station (2005).....	58
Fig. 40. Visualizations of the elaborated area – sections (2005).....	58
Fig. 41. Area of elaboration (autumn 2008).....	59
Fig. 42. Present state of the area (autumn 2008).....	59
Fig. 43. Strong and weak sides of the village (2007).....	60
Fig. 44. Plan of development of the village Dobieszowice (2007).....	61
Fig. 45. Concept of management of a square inside the village (2007).....	61
Fig. 46. Visualization of the area included in the concept and its management (2007).....	61
Fig. 47. View of the area included in the study (2007).....	62
Fig. 48. Area of elaboration – lack of realization (October 2008).....	62
Fig. 49. Strong and weak sides of the village (2003).....	63
Fig. 50. Concept of management 1 – square with a fountain in front of the church (2004).....	64
Fig. 51. Place included in the project nr 1 – Carried out according to a single idea (autumn 2008).....	64
Fig. 52. Place included in the project nr 2 – designed to be a car park and inhabitants meeting place. Lack of realization (autumn 2008).....	64
Fig. 53. Place included in the project nr 3 – pond – lack of realization. Planting conifer trees by the fire station, negative for the look of the location (autumn 2008).....	65
Fig. 54. Strong and weak sides of the village (2007).....	66
Fig. 55. Plan of development of the village (2007).....	67
Fig. 56. Project nr 1 – recreation area (2007).....	67
Fig. 57. Project place nr 1 – lack of realization (autumn 2008).....	68
Fig. 58. Project 2 – square with a chapel (2007): a) plan, b) visualization.....	68
Fig. 59. Square with a chapel (autumn 2008).....	68
Fig. 60. Only conifer trees were planted around the church which was not a good solution in comparison with a concrete fence (autumn 2008).....	68
Fig. 61. Weak and strong sides of the village (2007).....	70
Fig. 62. Plan of development of the village (2007).....	70
Fig. 63. Project nr 1 concerning management of a spring in the centre of the village (2007).....	71
Fig. 64. Spring (autumn 2008).....	71
Fig. 65. Project nr 2 – management of surroundings of an old school (2007).....	72
Fig. 66. Area by the building of the old school (autumn 2008).....	72
Fig. 67. Strong and weak sides of the village (2004).....	74
Fig. 68. Plan of development of Gracze (2004).....	74
Fig. 69. Concept of management of a square behind a fire station (2004).....	75
Fig. 70. Visualization of study area (2004).....	75
Fig. 71. Concept of management of the village centre (2004).....	75
Fig. 72. Visualisation of the study area (2004).....	75
Fig. 73. Area of elaboration (2004).....	75
Fig. 74. State autumn 2008.....	75
Fig. 75. Strong and weak sides of the village (2006).....	78
Fig. 76. Plan of development of Jelowa (2006).....	78
Fig. 77. Concept of management of a round village (2006).....	79
Fig. 78. Visualization of a fragment of the village (2006).....	79
Fig. 79. Management of a square by a church (2006).....	79

Fig. 80. Visualization of a square (2006).....	79
Fig. 81. State of place of concept elaboration (2006).....	79
Fig. 82. Present state of centre of the village (autumn 2008).....	79
Fig. 83. Strong sides of Kadlub (2005).....	81
Fig. 84. Weak sides of the village (2005).....	81
Fig. 85. Plan of development of the village (2005).....	81
Fig. 86. Concept of management of a square by the cemetery (2005).....	82
Fig. 87. View on a square by the cemetery (2005).....	82
Fig. 88. Management of a sports ground area by OSP fire station (2005).....	82
Fig. 89. Visualization of sports ground (2005).....	82
Fig. 90. Area by the cemetery (autumn 2008).....	82
Fig. 91. Area by the cemetery – present state (autumn 2008).....	82
Fig. 92. Strong sides of the village with suggestions (2005).....	84
Fig. 93. Concept of management of one of the places at the river (2005).....	85
Fig. 94. Visualization of the concept (2005).....	85
Fig. 95. State – autumn 2008.....	85
Fig. 96. Ruin in the centre of the village (2005).....	85
Fig. 97. Ordered place after the ruin (autumn 2008).....	85
Fig. 98. Buildings in the location kept in homogenous character (autumn 2008).....	86
Fig. 99. New residential building not fitting in with its surroundings (autumn 2008).....	86
Fig. 100. Strong and weak sides of the village (2007).....	87
Fig. 101. Plan of development of the village (2007).....	88
Fig. 102. Centre by a water reservoir, management according to the project from 2005 (autumn 2008).....	88
Fig. 103. Strong and weak sides of village (2005).....	90
Fig. 104. Design place near the school – lack of realization (autumn 2008).....	91
Fig. 105. There is a lot of tall greenery, fruit trees in the village. Thanks to these the traditional character of the village is kept (2008).....	91
Fig. 106. Strong and weak sides of the village (2006).....	93
Fig. 107. Plan of development of Kozielno (2006).....	93
Fig. 108. Project concept of the square including a stage, dancing platform, playground and a place for playing volleyball. View (2006).....	94
Fig. 109. Section (2006).....	94
Fig. 110. Realization of the square partly according to an own idea (autumn 2008).....	94
Fig. 111. Concept nr 1 – management of the area around the monument (2007).....	94
Fig. 112. Concept nr 2 – pier for walking as well as for people who practise water sports (2007).....	94
Fig. 113. Management of the area around a monument according to a single idea (autumn 2008).....	95
Fig. 114. Strong and weak sides of the village (2004).....	96
Fig. 115. Concept of management of the area by the former school – museum (2004).....	97
Fig. 116. Lack of realisation (autumn 2008).....	97
Fig. 117. Strong and weak points of the village (2004).....	98
Fig. 118. Plan of development of Krzyżowice – landscape analyses (2004).....	99
Fig. 119. Concept of management of the area of sports grounds and a park (2004).....	99
Fig. 120. Visualisation of the chosen fragments of the area of the study (2004).....	99
Fig. 121. View of the place of the study (2004).....	100
Fig. 122. Visualisation (2004).....	100
Fig. 123. Present view of the study area (autumn 2008).....	100
Fig. 124. Technical state of the building and location of the buildings development (2004).....	102
Fig. 125. Exemplary map with conclusions about the buildings(2004).....	102
Fig. 126. Fragment of a table with conclusions about greenery in the village (2004).....	102
Fig. 127. View of the place in the study (autumn 2008).....	102
Fig. 128. Fragment of a sports ground – present view of the study (autumn 2008).....	102
Fig. 129. Management of one part of a cycling path (2004).....	104
Fig. 130. Visualization – drawing of an oak tree by a cycling path (2004).....	104
Fig. 131. Present view of the place in the study (autumn 2008).....	104
Fig. 132. Strong and weak sides of the village (2006).....	106
Fig. 133. Plan of development of Lubieszów (2006).....	107
Fig. 134. Concept of management of the area (2006).....	107
Fig. 135. Visualization (2006).....	107
Fig. 136. View of the place in the study (autumn 2008).....	108
Fig. 137. Present view of the area of study (autumn 2008).....	108
Fig. 138. Strong and weak sides of the village (2003).....	109
Fig. 139. Plan of development of the village – buildings valuation (2003).....	110
Fig. 140. Management of the place around the windmill (2003).....	110

Fig. 141. The same place today (October 2008)	110
Fig. 142. View of the place in the study – Love Hill (2008).....	110
Fig. 143. View from the hill (autumn 2008).....	110
Fig. 144. Strong and weak sides of the village (2005).....	112
Fig. 145. Plan of development of Naczesławice (2005)	113
Fig. 146. View of the place of study (autumn 2008).....	113
Fig. 147. Present view of the place of study with an erected social part for competitors and a roof, as a meeting place (autumn 2008).....	113
Fig. 148. Strong and weak sides of the village (2007).....	115
Fig. 149. Plan of development of Niemysłowice.....	115
Fig. 150. Conception of management of an area of a playground near the youth centre (2007)	116
Fig. 151. Visualization (2007).....	116
Fig. 152. Management of a bus stop (2007).....	116
Fig. 153. Present view of the place in the study (autumn 2008).....	116
Fig. 154. View of the place in the study (2007)	116
Fig. 155. Strong and weak sides of the village (2007).....	118
Fig. 156. Plan of development of the village (2007)	118
Fig. 157. Concept of management of the area around the youth centre (2007).....	119
Fig. 158. Concept of management of a bus stop surroundings (2007)	119
Fig. 159. Bus stop (autumn 2008)	119
Fig. 160. Regular arrangement of the village (autumn 2008)	119
Fig. 161. Strong and weak sides of the village (2004)	121
Fig. 162. Concept of area by the school, view (2004)	122
Fig. 163. Functional zones (2004).....	122
Fig. 164. Area by the former school (autumn 2008)	122
Fig. 165. Concept of management of a square by the fire station (2004)	123
Fig. 166. Area by the fire station (autumn 2008)	123
Fig. 167. Weak and strong sides of the village (2003)	124
Fig. 168. Plan of development of the village (2003)	125
Fig. 169. Square included in the project in 2003 – view from the side of the road (autumn 2008).....	125
Fig. 170. View of the square from the side of the pavement (autumn 2008).....	125
Fig. 171. Weak and strong sides of the village (2003)	127
Fig. 172. Concept of management of the surroundings of the water reservoir (2003)	127
Fig. 173. Visualization (2003).....	127
Fig. 174. Surroundings of the water reservoir (autumn 2008).....	128
Fig. 175. Weak and strong sides of the village (2006)	129
Fig. 176. Plan of development of the village (2006)	130
Fig. 177. Concept of management of the common places in the village (2006).....	130
Fig. 178. Visualizations (2006)	130
Fig. 179. Area near the former school (autumn 2008).....	131
Fig. 180. Strong and weak sides of the village – buildings of Pilszcz (2007)	133
Fig. 181. Plan of development of the village – conclusions and recommendations (2007).....	133
Fig. 182. Concept of management of the area (2007).....	134
Fig. 183. View of the place in the study (2007)	134
Fig. 184. Present view of the place in the study (2008).....	134
Fig. 185. Strong and weak sides of the village (2007).....	136
Fig. 186. Plan of development of Polska Cerekiew (2007).....	136
Fig. 187. Concept of management of the area (2007).....	137
Fig. 188. Visualization (2007)	137
Fig. 189. Visualization (2007).....	137
Fig. 190. Visualization (2007).....	137
Fig. 191. View of the place of study (2007)	137
Fig. 192. Present view of the place in the study (autumn 2008).....	137
Fig. 193. Weak and strong sides of the village (2003)	139
Fig. 194. Project concepts nr 1 and 2 (2003)	139
Fig. 195. Project concepts nr 3, 4 and 5 (2003)	140
Fig. 196. Project 1 park, realization (autumn 2008).....	140
Fig. 197. Project 1 park, realization, planting against suggested (autumn 2008).....	140
Fig. 198. Project 2 the area around the firestation (autumn 2008).....	140
Fig. 199. Concrete fence of the cemetery and lack of tall greenery (autumn 2008).....	140
Fig. 200. Strong sides of the village (2004).....	142
Fig. 201. Weak sides of the village (2004)	142
Fig. 202. Plan of development of the village (2004)	143

Fig. 203. Concept of management of the area (2004).....	143
Fig. 204. View of the place of study – a square at the entrance to the village (2008).....	144
Fig. 205. View of the area in the study – sports grounds (autumn 2008).....	144
Fig. 206. Management of the water reservoir with cycling and walking terraces (2004).....	145
Fig. 207. The area of study – water reservoir for a recreation area (near the motorway) (2008).....	145
Fig. 208. Strong and weak sides of the village (2007).....	147
Fig. 209. Plan of development of the village of Rozmierz (2007).....	147
Fig. 210. First concept of management of a playground (2007).....	148
Fig. 211. Second concept of management of a playground (2007).....	148
Fig. 212. Third concept of management of a playground (2007).....	148
Fig. 213. Visualization (2007).....	148
Fig. 214. View of the place of study – a playground (autumn 2008).....	148
Fig. 215. Present view of the place of study of the area around the cemetery (autumn 2008).....	148
Fig. 216. Weak and strong sides of the village (2006).....	150
Fig. 217. Plan of development of the village (2006).....	150
Fig. 218. Concept of management of the terrain by the meeting house (2006).....	151
Fig. 219. Concept of management of sports area (2006).....	151
Fig. 220. Place included in the project (autumn 2008).....	152
Fig. 221. Weak and strong sides of the village (2006).....	153
Fig. 222. Plan of development of the village (2006).....	154
Fig. 223. Project of management of the multi-functional area for the inhabitants of the village (2006).....	154
Fig. 224. Visualization (2006).....	154
Fig. 225. Place included in the conception (autumn 2008).....	154
Fig. 226. Weak sides of the village Spórok (2006).....	156
Fig. 227. Strong sides of the village Spórok (2006).....	156
Fig. 228. Plan of development of the village (2006).....	157
Fig. 229. Management of place by the youth centre and the fire station (2006).....	157
Fig. 230. Visualization (2006).....	157
Fig. 231. Present view of the place in the study (autumn 2008).....	157
Fig. 232. Strong and weak sides of the village (2006).....	159
Fig. 233. Plan of development of the village (2006).....	159
Fig. 234. Concept of management of the area of the ponds (2006).....	160
Fig. 235. Management (2006).....	160
Fig. 236. View of the place in the study (2006).....	160
Fig. 237. Visualisation (2006).....	160
Fig. 238. Present view of the place in the study (autumn 2008).....	160
Fig. 239. Weak and strong sides of the village (2004).....	162
Fig. 240. Concept of management of the square in the centre of the village (2004).....	163
Fig. 241. Square included in the elaboration (autumn 2008).....	163
Fig. 242. Strong sides of the village (2007).....	164
Fig. 243. Weak sides of the village (2007).....	165
Fig. 244. Plan of development of the village (2007).....	165
Fig. 245. Concept of management of the sports areas (2007).....	166
Fig. 246. Visualization (2007).....	166
Fig. 247. Strong sides of the village (2005).....	168
Fig. 248. Weak sides of the village (2005).....	168
Fig. 249. Plan of development of the village (2005).....	168
Fig. 250. Place included in the project (2005).....	168
Fig. 251. Carrying out according to the own idea (autumn 2008).....	168
Fig. 252. Concept of management of the area (2003).....	170
Fig. 253. Visualization (2003).....	170
Fig. 254. Visualization (2003).....	170
Fig. 255. Visualization (2003).....	170
Fig. 256. View of the place of study (2003).....	171
Fig. 257. Present view of the place of study (autumn 2008).....	171
Fig. 258. Concept of management of the square – a place after the water reservoir (2004).....	172
Fig. 259. View of a design concept (2004).....	172
Fig. 260. Square included in the project (autumn 2008).....	172
Fig. 261. Weak and strong sides of the village (2006).....	174
Fig. 262. Plan of development of the village (2006).....	174
Fig. 263. Visualization of the concept of management of a round village (2006).....	175
Fig. 264. Round village, containers for waste segregation at the entrance to the village (autumn 2008).....	175
Fig. 265. Weak and strong sides of the village (2003).....	176

Fig. 266. Concept of the location development with a proposal for paths (2003).....	177
Fig. 267. Exemplary chart with table (2003).....	177
Fig. 268. Design concept of the table (2003).....	177
Fig. 269. Design concept of the area by the youth centre (2003).....	178
Fig. 270. Concept of tree framing (2003).....	178

SPIS TABEL

Tabela 1. Zestawienie wsi objętych opracowaniami w latach 2003–2007.....	16
Tabela 2. Waloryzacja elementów zagospodarowania wsi oraz zestawienie tematyki projektów i ich realizacja do jesieni 2008 r. (oprac. I. Niedźwiecka-Filipiak, Z. Kuriata).....	181

LIST OF TABLES

Table 1. Summary of villages which are covered by studies in the years 2003–2007.....	16
Table 2. Valorization of development components of villages and the statement of project theme and their implementation until the autumn 2008.....	181

Landscape architecture in the Program of Opole Village Renewal

S u m m a r y

Connections of science and didactics with practice – experiences from the Opole Voivodeship.

From 2003 to 2008, an agreement was drawn up between Wrocław University of Environmental and Life Sciences, (former Academy of Agriculture) and the Office of the Marshal of Opole Voivodeship. Within the framework of the agreement scientific workers from the Institute of Landscape Architecture together with students from the Landscape Architecture Department carry out studies concerning plans of locality development, including:

- space and facilities inventory as well as technical and social infrastructure,
- analysis of space management,
- arrangement concept of the analyzed village area, including the study of architecture scheme for the chosen territory according to agreements with leaders of village renewal.

The studies carried out by students are very significant, as they allow avoidance of unconsidered actions, whose results can last for years. Proper spatial management of a given village means, first of all, respect for the values found, definition of character and characteristic features of a given place, finding architectonic and town planning forms, distinguishing it from among others. And that is to fulfill social needs included in the plan, to appropriately shape both natural and cultural landscape while not losing anything from its quality and individual character. It is important to create the policy of rational and economical area management.

Acute analysis of details creating buildings and the surrounding of a village is necessary to define the range and directions of spatial development as well as the form and way of shaping the present rural unit. It is also important to treat the village as a whole, while taking any investment decision in its area. Projects for particular places in the village, designed with consideration of the whole vision of the place development will allow avoidance of chaotic actions. Studies, carried out in three parts are helpful in this process.

1. A catalogue of characteristic details.
2. Analytic tables directed at defining weak and strong points of the place as well as a vision and plan of the development of the place.
3. Design conceptions of the chosen places in the village.

In 2008 an analysis was carried out with a view to utilization of the studies by local society. It was proved that in thirty localities no project conceptions, received by villages within the framework of the studies, were carried out. Eight villages partly tried to introduce the conceptions, and in another eight the projects were carried out according to the villagers' own visions, without taking into consideration the University's conceptions.

The surveys and interviews state that direct contact with the students and the fact that inhabitants were informed about the unique values, which were in the possession of particular localizations and which were often underestimated, were of most vital importance for those places.

Key words: landscape, village, distinguishing mark, spatial development of village, landscape interior

Architektura krajobrazu w programie Odnowy Wsi Opolskiej

Streszczenie

Od 2003 do 2008 r. corocznie zawierana była umowa pomiędzy Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu (dawniej Akademią Rolniczą we Wrocławiu) a Urzędem Marszałkowskim Województwa Opolskiego. W ramach tej umowy pracownicy naukowcy Instytutu Architektury Krajobrazu wraz ze studentami kierunku architektura krajobrazu wykonywali opracowania dotyczące planu rozwoju miejscowości, w tym:

- inwentaryzację przestrzeni, urządzeń oraz infrastruktury technicznej i społecznej,
- analizę zagospodarowania przestrzennego,
- koncepcję urządzenia analizowanego obszaru wsi, w tym opracowywali projekt małej architektury dla wybranego terenu według uzgodnień z liderami odnowy wsi.

Opracowania wykonywane przez studentów są bardzo istotne, gdyż pomagają uniknąć nieprzemyślanych poczynań, których skutki trwają przez lata. Prawidłowe zagospodarowanie przestrzeni danej wsi to przede wszystkim szacunek dla wartości zastanych, określenie charakteru i cech charakterystycznych danego miejsca, znalezienie form architektoniczno-urbanistycznych wyróżniających ją spośród innych. A wszystko po to, aby zaspokajając potrzeby społeczne ujęte w planie, właściwie kształtować zarówno krajobraz przyrodniczy, jak i kulturowy, nie tracąc nic z jego jakości i indywidualnego charakteru. Ważne jest kreowanie polityki racjonalnego i oszczędnego gospodarowania terenami.

Konieczna staje się wnikliwa analiza elementów tworzących zabudowę i całe otoczenie wsi, która pozwoli określić zakres i kierunki rozwoju przestrzennego, formę i sposób ukształtowania danej jednostki wiejskiej. Istotne jest również, aby przy podejmowaniu jakichkolwiek decyzji inwestycyjnych wieś traktować całościowo. Projekty dotyczą zagospodarowania poszczególnych miejsc we wsi, tworzone z uwzględnieniem całościowej wizji rozwoju miejscowości, pozwolą na uniknięcie chaotycznych działań. Pomocne w tym są opracowania, które realizowane są w trzech częściach:

1. Katalog elementów charakterystycznych.
2. Plansze analityczne zmierzające do określenia słabych i mocnych stron miejscowości oraz wizji i planu rozwoju miejscowości.
3. Koncepcje projektowe wybranych miejsc we wsi.

W roku 2008 przeprowadzono analizę pod kątem wykorzystania opracowań przez społeczność lokalną. Wykazano, że w 30 miejscowościach nie zrealizowano koncepcji projektowych, które wieś otrzymała w ramach opracowań. W 8 wsiach częściowo próbowano wprowadzić koncepcje w życie. Również w 8 zrealizowano projekty według własnych wizji, bez uwzględnienia uczelnianych koncepcji.

Z przeprowadzonych ankiet i wywiadów wynika, że największe znaczenie dla poszczególnych miejscowości miał bezpośredni kontakt ze studentami oraz to, że mieszkańcy dowiadywali się o unikalnych wartościach poszczególnych miejscowości.

Słowa kluczowe: krajobraz, wieś, wyróżnik, zagospodarowanie przestrzenne wsi, wnętrza krajobrazowe

Landschaftsarchitektur im Dorferneuerung des Oppelner Dorfs

Zusammenfassung

Von 2003 bis 2008 wurde jährlich ein Vertrag zwischen der Naturwissenschaftlichen Universität Wrocław (früher die Landwirtschaftliche Hochschule Wrocław) und dem Marschallamt der Woiwodschaft Oppeln geschlossen. Im Rahmen der Vereinbarung führen die wissenschaftlichen Mitarbeiter des Instituts für Landschaftsarchitektur mit den Studierenden der Richtung Landschaftsarchitektur Studien über den Plan der Entwicklung einer Ortschaft durch, darunter:

- Studien über die Raumbestandsaufnahme, Geräte sowie die technische und soziale Infrastruktur,
- Studien über die Flächennutzungsplanungsanalyse,
- Studien über das Einrichtungskonzept des analysierten Dorfbereiches, einschließlich einer Projektentwicklung der kleinen Architektur für das ausgewählte Gebiet, wie mit den Führern der Dorferneuerung vereinbart.

Die von den Studierenden durchgeführten Studien sind sehr wichtig, weil sie helfen, die unbedachten Aktionen zu vermeiden, deren Auswirkungen jahrelang dauern.

Die richtige Flächennutzungsplanung des gegebenen Dorfs ist vor allem Respekt für die bereits vorhandenen Werte, Bestimmung des Charakters und Beschaffenheit des gegebenen Geländes, Finden von den architektonischen-städtebaulichen Formen, die das Dorf anderen unterscheiden. Und all das dazu, um die sozialen Bedürfnisse befriedigend, die im Plan aufgenommen sind, die sowohl natürliche als auch kulturelle Landschaft richtig zu prägen, ohne etwas von ihrer Qualität und individuellem Charakter zu verlieren. Es ist wichtig, eine Politik der rationalen und wirtschaftlichen Verwaltung der Gelände zu kreieren.

Es wird notwendig, eine sorgfältige Analyse der Elemente durchzuführen, aus denen die Bebauung und die ganze Umgebung des Dorfs bestehen, um auf dieser Grundlage den Umfang und die Richtungen der räumlichen Entwicklung zu bestimmen, wie auch Form und Art der Bildung einer gegebenen dörflichen Einheit. Es ist auch wichtig, um das Dorf bei jeglichen Anlageentscheidungen auf seinem Gelände als Ganzes zu behandeln. Projekte für spezifische Standorte im Dorf, erstellt mit der Berücksichtigung der Ganzvision der Entwicklung einer Ortschaft erlauben es, die chaotischen Handlungen zu vermeiden. Dabei sind Ausarbeitungen hilfreich, die in drei Teilen realisiert werden:

1. Katalog der charakteristischen Bestandteile.
2. Analytische Schautafeln, die darauf abzielen, die Stärken und Schwächen der Ortschaft und die Vision wie auch den Entwicklungsplan der Ortschaft zu bestimmen.
3. Projektkonzepte von ausgewählten Standorten im Dorf.

Im Jahr 2008 wurde eine Analyse im Hinblick auf die Nutzung der Studien durch die lokale Gemeinschaft durchgeführt. Es wurde nachgewiesen, dass in 30 Ortschaften die Projektkonzepte nicht realisiert wurden, die die Dörfer im Rahmen der Bearbeitungen bekamen. In 8 Dörfern wurde teilweise versucht, Konzepte in die Tat umzusetzen und auch in 8 Dörfern wurden die Projekte nach eigenen Visionen durchgeführt, ohne Rücksicht auf akademische Konzepte.

Aus den durchgeführten Umfragen und Interviews geht hervor, dass der direkte Kontakt zu den Studenten für die einzelnen Ortschaften von größter Bedeutung war und auch, dass die Bewohner einzigartige, oft bagatellierte Werte erfahren haben, die die einzelnen Ortschaften besitzen.

Schlüsselwörter: Landschaft, Dorf, Diskriminante, Dorfsraumbewirtschaftungsplan, Landschaftsinneres

12. ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK NR 1

Wykaz miejscowości objętych opracowaniem w latach 2003–2008 wraz z nazwiskami autorów prac (studentów z opiekunami merytorycznymi)

2003 rok – opiekunowie merytoryczni: dr inż. arch. I. Niedźwiecka-Filipiak, dr inż. Z. Kuriata, dr inż. arch. J. Potyrała

I.p.	wieś	gmina	studenci
1.	Bodzanowice	Olesno	Dominika Krop, Małgorzata Mikos, Michał Popiel, Rafał Wodzicki
2.	Dziergowice	Bierawa	Piotr Asfeld, Barbara Ornatowska
3.	Kujakowice	Kluczbork	Dominika Gorzko, Natalia Rozwadowska, Joanna Rosińska, Katarzyna Pietraszko, Marta Przybył, Anna Seidel
4.	Łosiów	Lewin Brzeski	Marcelina Bartman, Michał Krzywka, Łukasz Pardela, Katarzyna Walenców
5.	Ostrożnica	Pawłowiczki	Agata Kania, Anna Krupa, Paulina Mączka
6.	Piątkowice	Łambinowice	Dominika Gorzko, Joanna Huminiak, Magdalena Knopp
7.	Prusinowice	Pakosławice	Anna Cała, Kornelia Belza, Magdalena Halikowska
8.	Rozmierz	Strzelce Opolskie	Dawid Kucharski, Karolina Wolak, Karolina Wróbel
9.	Złotniki	Prószków	Anna Chwyszczuk, Justyna Jurkowska, Grzegorz Ruszel
10.	Żyrowa	Zdzieszowice	Maciej Kaleta, Monika Kowalska, Katarzyna Nowińska, Karolina Nowak, Maciej Skiba, Jacek Starzyński

2004 rok – opiekunowie merytoryczni: dr inż. arch. I. Niedźwiecka-Filipiak, dr inż. Z. Kuriata, dr inż. arch. J. Potyrała

I.p.	wieś	gmina	studenci
1.	Bierawa	Bierawa	Agata Kania, Anna Krupa,
2.	Gracze	Niemodlin	Anna Kościukiewicz, Sebastian Koziarzewski
3.	Krasiejów	Ozimek	Anna Cydzik, Agnieszka Sikorska
4.	Krzyżowice	Olszanka	Maciej Januś, Michał Helman
5.	Lędziny	Chrzastowice	Paulina Iwanicka, Katarzyna Kobiąłkowska
6.	Osiek	Strzelce Opolskie	Agnieszka Rosowska,
7.	Przecza	Lewin Brzeski	Dorota Potoczny, Marcjanna Sikora
8.	Przysiecz	Prószków	Jolanta Kapuścińska, Marta Kulik
9.	Wierzch	Głogówek	Joanna Siczek, Katarzyna Wnuk
10.	Złotogłowice	Nysa	Kornelia Sobolska, Róża Strojna, Agata Zielińska

2005 rok – opiekunowie merytoryczni: dr inż. arch. I. Niedźwiecka-Filipiak, dr inż. Z. Kuriata dr inż. arch. J. Potyrała

I.p.	wieś	gmina	studenci
1.	Biała Nyska	Nysa	Magdalena Bagińska, Daniel Bzowski
2.	Biedrzychowice	Głogówek	Joanna Maj, Katarzyna Szymańska
3.	Chróścina	Lewin Brzeski	Joanna Lis, Bartosz Majchrzycki
4.	Dębie	Chrzastowice	Karolina Strycharska, Izabela Szarek
5.	Kamienica	Paczków	Patrycja Mazurek, Dorota Woźniak
6.	Kamień Śląski	Gogolin	Ewelina Kosowska, Justyna Kurpiela, Joanna Król (praca mgr 2007)
7.	Kadłub	Strzelce Opolskie	Ilona Stępnia, Alicja Tomalik
8.	Konradów	Głucholazy	Pokojowczyk Joanna, Stelmach Maciej, Stępień Karolina
9.	Naczęsławice	Pawłowiczki	Bartosz Gar czarek, Maciej Stelmach, Kamila Szymanek
10.	Zębowice	Zębowice	Bobnis Anna, Śnieżyk Paulina

2006 rok – opiekunowie merytoryczni: dr inż. arch. I. Niedźwiecka-Filipiak, dr inż. Z. Kuriata

I.p.	wieś	gmina	studenci
1.	Centawa	Jemielnica	Jakub Krystkowiak, Marcin Michalewski
2.	Jelowa	Łubniany	Joanna Opiela, Hanna Piotrowska, Ewelina Różańska, Katarzyna Sieradzan
3.	Kozielno	Paczków	Monika Grabowicz, Justyna Woszczyk
4.	Lubieszów	Bierawa	Marta Taborska, Monika Zielińska
5.	Pietna	Krapkowice	Magdalena Bagińska, Daniel Bzowski, Paulina Dudzik, Agnieszka Jarocka, Dorota Kempa, Grzegorz Malkusz
6.	Skorochów	Nysa	Emilia Grabowska, Elpida Grzesiak
7.	Solec	Biała	Katarzyna Zembroń, Joanna Żoła
8.	Spórok	Kolonowskie	Ewa Tyde, Anna Szwarc
9.	Stare Siolkowice	Popielów	Agnieszka Bałanda, Elżbieta Dąbrowska, Bartosz Bożyk, Małgorzata Szymańska
10.	Żłobizna	Skarbimierz	Paweł Klinszport, Mariola Nowak

2007 rok – opiekunowie merytoryczni: dr inż. arch. I. Niedźwiecka-Filipiak, dr inż. Z. Kuriata

I.p.	wieś	gmina	studenci
1.	Dobieszowice	Walce	Bartosz Chrzanowski, Małgorzata Dżuła
2.	Frączków	Pakosławice	Katarzyna Kubik, Agata Fennig
3.	Gąsiorowice	Jemielnica	Jakub Korczyk, Olga Lewicka-Ingłot, Wojciech Kocuj
4.	Kozielno	Paczków	Aleksandra Kamińska, Filip Niedźwiecki, Katarzyna Pieniawska
5.	Niemysłowice	Prudnik	Kamila Mikołajczyk, Magdalena Kubieniec
6.	Oldrzychowice	Lewin Brzeski	Piotr Kołodziejczak, Kamil Jerzyk, Jakub Miturski
7.	Pilszcz	Kietrz	Joanna Kumor, Przemysław Huskiewicz, Roman Kowalski
8.	Polska Cerekiew	Polska Cerekiew	Anna Jaśkiewicz, Małgorzata Szalek, Maria Borkowska, Adam Serafin
9.	Rozmierz	Strzelce Opolskie	Małgorzata Hulewicz, Agata Miller, Michał Kuriata
10.	Winów	Prószków	Ewa Aleksandrowska, Katarzyna Chronowska, Kamila Grecka, Paulina Dziąsko, Toksi Aiyegbusi, Magdalena Mróz

2008 rok – opiekunowie merytoryczni: dr inż. arch. I. Niedźwiecka-Filipiak, dr inż. Z. Kuriata, mgr inż. Urszula Szachowicz

I.p.	wieś	gmina	studenci
1.	Czyżowice	Prudnik	Magdalena Lipińska, Mateusz Zielonka
2.	Dzierżysławice	Głogówek	Filip Król, Aleksandra Pecyna
3.	Januskowice	Zdzieszowice	Żaneta Lechowicz, Anna Wojciechowska
4.	Łaziska	Jemielnica	Justyna Magierło, Joanna Nowak
5.	Niezdrowice	Ujazd	Dorota Dudek, Paulina Matuszewicz
6.	Nowa Wieś Głubczycka	Głubczyce	Jan Bąkowski, Aleksandra Gawlik
7.	Olbrachcice	Biała	Natalia Jakubus, Maciej Suchmiel
8.	Przewóz	Cisek	Anna Mendak, Małgorzata Puda
9.	Stradunia	Walce	Martyna Kaleta, Ewa Paździor
10.	Zagwóździe	Murów	Michał Herl, Mateusz Romach

ZAŁĄCZNIK NR 2

Opracowanie dla miejscowości Niezdrowice z gminy Ujazd z roku 2008
(pomniejszone plansze)*

Dorota Dudek, Paulina Matusewicz, architektura krajobrazu rok III

Katalog elementów charakterystycznych wsi

Niezdrowice

Gmina Ujazd Województwo opolskie

Prowadzący: dr inż. arch. Irena Niedźwiecka-Filipiak, mgr inż. Urszula Szachwicz

* Prezentowane w załączniku 2 projekty były wykonane przez studentów architektury krajobrazu pod kierunkiem autorów i przy wykorzystaniu opracowanej przez nich metody. W prezentacji projektów zachowano ich oryginalny kształt, pozostawiając tym samym pojawiające się tam błędy językowe, za które redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Położenie wsi Niedzwrowice

1. Położenie Niedzwrowic w sieci osadniczej

Niedzwrowice należą do gminy Ujazd położonej na południowo - wschodnim krańcu obszaru województwa opolskiego. Wraz z dzielnicą Ujazdu Piaski zajmuje południowy „cypeł” obszaru gminy, oddzielnym od miasta Gliwicami. Teren osadniczy wsi tworzy zespół zabudowy mieszkaniowej, rozciągnięty po obu stronach drogi powiatowej, która prowadzi z Ujazdu do Rudzińca w województwie śląskim.

Rys.1 Położenie gminy Ujazd w Województwie Opolskim

2. Położenie fizjograficzne Niedzwrowic

Obszar wsi Niedzwrowice położony jest całościowo w obrębie Kotliny Raciborskiej. Północną część obszaru wyniesioną w poziomie 185 - 205 mnpm. zajmuje dolina rzeki Kłodnicy, część południową płaska równina, wyniesiona w poziomie 205 - 211 mnpm. stanowiąca właściwe dno Kotliny Raciborskiej[...].¹

Wies znajduje się w zasięgu Głównego Zbiornika Wód podziemnych nr 332 „Subiecka Kędzierzyńsko - Głubczycka”

3. Uwarunkowania wynikające z położenia

Usytuowanie miejscowości przy Kanale Gliwickim czyni ją atrakcyjną zarówno pod względem turystycznym (coroczne zawody wędkarskie) jak i przyrodniczym (np. miejsce bytowania dzikiego płacztwa). Kanał wraz z towarzyszącym mu ciągiem zadrzewień nad wyraz wzbogaca wartość krajobrazowe wsi.

Teren Niedzwrowic otoczony jest od strony zachodniej, wschodniej i południowej kompleksami leśnymi. Od północy rozpościera się przepiękne panoramy doliny Kłodnicy co dodatkowo wzbogaca wartość krajobrazową tego obszaru.

Wies położona jest w niedalekim sąsiedztwie z większymi miastami - Ujazdem, Kędzierzyńskiem Koźle i Gliwicami. Duża część mieszkańców znajduje zatrudnienie w tych miejscach. Rozwiązuje to w pewnym stopniu problem bezrobocia we wsi. Z drugiej strony sąsiedztwo to może sprzyjać rozwojowi agroturystyki w Niedzwrowicach.

Rys.2 Położenie Niedzwrowic w Gminie Ujazd

¹ Opracowanie Ekofizjograficzne Podstawowe wsi: Niedzwrowice, Stary Ujazd i Jaryszów w Gminie Ujazd

Rys historyczny Niedzwrowic

Początki wsi

Wies Niedzwrowice powstała w okresie znacznie późniejszym niż Ujazd. W najstarszym znalezionym dokumencie na temat Niedzwrowic, mowa jest o przynależności do dóbr biskupich związanych z Ujazdem m.in. kawałka ziemi przy Ujeździe po drugiej stronie Kłodnicy, od lasu Kurzyna do miejsca nad rzeką, naprzeciwko Sławieciu. Jeśli zatem Niedzwrowice istniały już około 1300 roku, to chyba tylko jako pojedyncze, małe osiedle. Bardziej prawdopodobne wydaje się jednak, że mamy do czynienia z osadą później powstałą. Niedzwrowice nie zostały z całą pewnością osadzone na prawie niemieckim, nie znajdujemy bowiem w nich ani kmieczych gospodarstw, ani żadnego śladu po pierwotnym wolnym sołectwie czy też innych znamion wsi nowoustrojowych. Skądinąd natomiast wiemy, że tego rodzaju wsi, które wykazują gospodarstwa zagrodnicze jako zasadniczy typ, powstały na Górnym Śląsku głównie począwszy od połowy XVI wieku, przeważnie w miejscach dawnych zaginionych osad.

Pochodzenie nazwy wsi

Nazwę miejscowości mieszkańcy tłumaczą następująco: gdy w dawnych czasach ludzie z Ujazdu chorowali na tyfus i cholera, to byli przesiedlani na teren dzisiejszych Niedzwrowic. Tu się osiedlili, gdyż nie wolno im było wracać do biskupiego grodu.

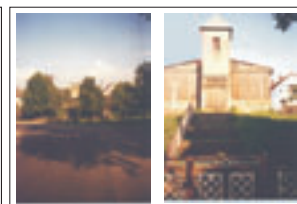
Dруга z legend mówi o tym, że nazwa Niedzwrowice może pochodzić od wilgotnego w dawniejszym okresie klimatu tej okolicy czego przyczyną była obecność stawów i rzeki Kłodnicy. Nadmierna wilgoć w powietrzu mogła wpłynąć na to, że klimat tego terenu postrzegano jako „nie zdrowy”.

Rys. Świecenie placu budowy pod drewniany kościół

Rys. Nieistniejący już drewniany kościół - barak

Rys. Stary drewniany kościół tuż przed rozbiurką

Rys historyczny Niedzwrowic

Rys. Poświęcenie placu pod budowę nowego kościoła przez ks. biskupa Jana Wierczoka

Rys. Przygotowania do budowy nowego kościoła, zaangażowanie mieszkańców Niedzwrowic

Ważniejsze daty i wydarzenia:

luty 1921r.	Zawiązanie Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, przyjmowano owacyjnie polski „strzelecki teatr amatorski”
4-8 czerwiec 1921 r.	Walki na terenie Niedzwrowic w III powstaniu śląskim
1925 r.	Powstanie Ochotniczej Straży Pożarnej
1930 r.	Oddanie do użytkowania budynku remizy strażackiej
1936 r.	Zmiana nazwy wsi na Neubrucken przez władze niemieckie w ramach walki z polskim nazewnictwem
1941 r.	Oddanie do eksploatacji śródlądowej drogi wodnej na Kanale Gliwickim
styczeń 1945 r.	Zburzenie mostu na kanale Gliwickim, łączącego Niedzwrowice z Ujazdem
połowa 1946 r.	Rozpoczęcie budowy drewnianego kościoła - baraka
27 maj 1947 r.	Poświęcenie placu pod budowę nowego kościoła
lato 1985 r.	Poświęcenie placu pod budowę nowego kościoła
maj 1996 r.	Poświęcenie nowego kościoła
1 stycznia 1973 r.	Ustabilizowanie administracyjne wsi na pozycji sołectwa

Zabytki Niedzwrowic

1. Kapliczka murowana z XIX wieku

Dziewiętnastoczna kapliczka usytuowana jest w samym centrum wsi. Patronką kapliczki jest czczona we wsi od niepamiętnych czasów św. Jadwiga. O czasie powstania kapliczki może świadczyć wygrawerowany napis 1810 na usytuowanym obok niej murowanym krzyżu. W kapliczce tej dawniej odprawiano nabożeństwa majowe, w których brały udział jedynie panny. W październiku gromadziły się tam w godzinach wieczornych meżatki, odmawiające modlitwy za swoje rodziny.

Rys. Kapliczka w trakcie remontu.

Rys. Kapliczka po remoncie

Rys. Widok kapliczki od frontu. Zdjęcie wykonane przed remontem

2. Dawny cmentarz żydowski

Rys. Żydowski pomnik nagrobny

Żydowski cmentarz w Niedzwrowicach znajduje się na zupełnym uboczu, w głębi lasu przy drodze w kierunku na Kędzierzyn-Koźle. Cmentarz został założony w 1822 roku. Chowano na nim Żydów z pobliskiego Ujazdu.

Podczas II wojny światowej Niemcy zdemastowali cmentarz. Na powierzchni 0,5 hektara zachowało się około 32 nagrobków, z których najstarszy pochodzi z 1822 roku i należy do Hava B. Mose. Nagrobki posiadają inskrypcje w języku niemieckim i hebrajskim. Niektóre z macew leżą przewrócone na ziemi.

Rys. Zdjęcie powojenne

Rys. Pozostałości po dawnym cmentarzu żydowskim w lesie Niedzwrowickim

Imprezy i wydarzenia kulturalne

1. Dożynki gminne

Rys. Mieszkańcy Niezdrowic na dożynkowym wiecu

Rys. Wystrój jednego z wieców korowódów

Rys. Zabawa przebierańców w czasie dożynkowego korowodu

Rys. Pokaz tanca przez zespół Tywocik

Co roku we wrześniu mieszkańcy Niezdrowic uczestniczą w dożynkach gminnych. Akcje odbywają się w Ujazdzie. W imprezie tej biorą udział wszystkie sołectwa, które na tę okazję przygotowują wspaniałe udekorowane wozy i przepiękne korowody. Po zjeździe na rynek miasta przy koncertach orkiestry dętej ulicami miasta do parku miejskiego maszerują wleobarane korowody, w których nie brakuje zachwyf iornie zbierającej się publiczności. W części oficjalnej odbywa się ceremoniał wręczenia chleba i złożenia koron żniwnych. Burmistrz dziękuje rolnikom za trud i wytrwałość w pracy na roli a następnie razem ze starszami dzieli się chlebem z mieszkańcami. W części artystycznej odbywają się występy zespołów regionalnych. Wleczonem naspowizna się beślada i zabawa larneczna.

Mieszkańcy Niezdrowic bardzo angażują się w przygotowaniach do dożynków. Co roku zdobywają nagrody i wyróżnienia za przepięknie dekorowane wozy dożynkowe.

Rys. Korona wykonana przez mieszkańców Niezdrowic

Imprezy i wydarzenia kulturalne

2. Koncerty Pieśni Religijnej

Co roku do Niezdrowic przyjeżdżają chóry i zespoły muzyczne o wysokim poziomie artystycznym. Koncerty odbywają się w kościele św. Józefa. Organizacją tych występów artystycznych zajmuje się Stowarzyszenie Odbudowy i Rozwoju Niezdrowic, którego przewodniczącym jest Artur Kowalski. Koncerty organizowane są we współpracy z proboszczem kościoła w Niezdrowicach pod patronatem Tadeusza Kaucha burmistrza Ujazdu. Impreza ta przyciąga naszą publiczność - zarówno z Niezdrowic jak i okolicznych miejscowości.

Rys. Chór ze Skarżynki

Rys. Niezdrowicka szkoła

Rys. Zespół ALLEGRO z Zabru

Rys. Spotkanie przy ognisku po koncercie

Rys. Zespół z Brzeska

Za artystyczny poziom koncertów odpowiada Władysław Zając, znawca muzyki i pełen zapału organizator, który stara się zaprezentować słuchaczom muzykę sakralną. Po koncertach odbywa się spotkanie z artystami przy ognisku. Każdy może poczęstować się lokalnymi wypiekami, wypić kawę, upiec kiełbasę przy ognisku. Impreza niewątpliwie służy aktywności mieszkańców w wydarzeniach artystycznych i przyczynia się do promocji wsi.

Imprezy i wydarzenia kulturalne

3. Wodzenie Niedźwiedzia

Rys. Korowód przed jednym z domów

Rys. Organizatorzy zabawy przed siedzibą Urzędu Gminy

Wodzenie niedźwiedzia to jeden z zachowanych obrzędów i przyzwyczajenia ludowych. W ostatnich dniach przed Wielkim Postem po wsiach chodzi barany korowód. Przebierańcy chodzą z niedźwiedziem od zagrody do zagrody z muzyką, śpiewem i dobrym słowem. Daje się im dąbki do kuszki - pamiątkę jak i żywność. Wierzy się, że ławiec gospodyni z niedźwiedziem zapewni gospodarstwu dostatek i szczęście przez cały rok.

W Niezdrowicach zrywają wodzenie niedźwiedzia postanowili kultywować strażacy z Ochotniczej Straży Pożarnej. Przebierańcy wchodzi do każdego domu, zaglądają do kuchni a szczególnie do lodówek. Za nieporządek w gospodarstwie lub inne "przestępstwa" wypisują mandat, który trzeba zapłacić. Na koniec odbywa się taniec z głównym bohaterem zabawy. Tradycja podobna się mieszkańcom. Przy zabawie jest dużo śmiechu i zabawy.

Rys. Starsi zdjęcia ukazujące zrywając wodzenie niedźwiedzia na Opłocznicy

Imprezy i wydarzenia kulturalne

4. Festyny sportowe - imprezy dedykowane

W Niezdrowicach odbywają się liczne festyny i wydarzenia sportowe. Wiele może porządzić się zachębnym, sportym boiskiem piłkarskim. Tu obegrac można mecze i treningi miejscowego klubu piłkarskiego Naprzód Ujazd - Niezdrowice. Jest to również miejsce organizacji pokazów Ochotniczej Straży Pożarnej. Stowarzyszenie Odbudowy i Rozwoju Wsi Niezdrowice, LZS - Naprzód Ujazd Niezdrowice i Klub Gospodyń Wiejskich zorganizowały latem 2005 r. Międzynarodowy Mezz Orlbojów, na który zostali zaproszeni znani sportowcy z całego świata.

Rys. Boisko w Niezdrowicach, na którym walcili futbolowi szary

Rys. Korowód z orkiestą OSP Lubnice na czasie, zmierzając do Niezdrowic

Rys. Koncert Orkiestry przed meczem

„Mecz obfitych Naprzód Ujazd Niezdrowice z zespołem niemieckim SV Lützen był kulminacyjnym punktem Europejskich Spotkań Sportowych, które pod patronatem Marszałka Województwa Opolskiego odbyły się na boisku w Niezdrowicach. Już przed 13.00 godzinie oba zespoły spotkały się w wspólnym obiedzie. Piłkarski korowód z orkiestą OSP Lubnice na czasie, zmierzając do Niezdrowic, przetrwał na boisku w Niezdrowicach, gdzie odbywał się mecz. Spotkanie miało ogromny sukces, jako że prowadził je były szef międzynarodowy, Miroslaw Karwan. W obu zespołach aż rżnęli się od zranionych naczelni, nie tylko lokalnego podwórka. Po zwycięstwie Niemców wygrał mecz 1:0. Po meczu okazało się, że spora część piłkarzy urabiała się jeszcze na trybunach, czyli zabawa trwała w najlepsze. Ale tam to nie było wszystko, bo jeszcze była kultura. Był przedstawienie try o naprzódowych, jakie były przed obiedem, a następnie impreza wesoła. Konkurencja występowała dla par. Musiały one walczyć przed obiedem, co nie było zabawnym zabawem. Okazało się że dla par z Niezdrowic nie ma nic trudnego, bowiem nasz organizatorzy byli znakomitym ławcem, w jakim gospodarze walczyli zwyciężczyni 1:1”

Rys. Ogródki przy boisku sportowym

Rys. Zabawa dla wódek zorganizowana na Mezz Orlbojów. W imprezie uczestniczył zarządca dorobek jak i dzieci

Zawody wędkarskie

Od kilku lat w Niezdrowicach odbywają się zawody wędkarskie, które przyciągają wędkarzy z całej Polski. Odcinek Kanału Gliwickiego w Niezdrowicach jest prawie całkiem prosty, nie meandruje. Jest to dogodne miejsce, ponieważ zawodnicy widzą siebie nawzajem. Infrastruktura wsi nie jest jednak dostatecznie przystosowana do przyjmowania tak dużej liczby uczestników zawodów. Brakuje parkingów, sanitariatów i punktów gastronomicznych.

Rys. Zwycięzcy zawodów

Rys. Ryby złowione w Kanale

Teren na którym zawodnicy mogą rozstawić namioty i samochody. Jest to teren prywatny.

Rys. Mostek nad rowem i bardzo wąskie, drewniane schodki prowadzące na wał

Rys. Prosty odcinek wału wzdłuż Kanału Gliwickiego. Miejsce corocznych zawodów wędkarskich

Układ urbanistyczny miejscowości

c) Zdjęcia

Przykłady budynków powstałych przed rokiem 1945:

Rys. 1 Budynek mieszkalny i gospodarczy

Rys. 2 Budynek mieszkalny i gospodarczy

Rys. 3. Budynek mieszkalny

Rys. 4. Budynek mieszkalny

Przykłady budynków powstałych między latami 1945- 80.

Rys. 6 Budynek mieszkalny

Rys. 7 Budynek mieszkalny

Przykłady budynków powstałych po roku 1980..

Rys. 8 Budynek mieszkalny

Rys. 9 Budynek mieszkalny

Układ urbanistyczny miejscowości

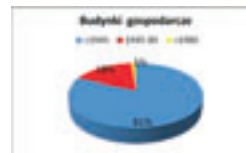
1. Wiek budynków

a) Mapa zawierająca wiek budynków

b) Zestawienie procentowe

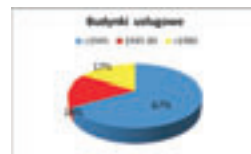

Budynki mieszkalne w 77% powstały przed rokiem 1945, 20 % między latami 1945- 80 i 3% po roku 1980. Przeważają stare budynki w większości odremontowane.

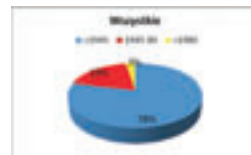

Budynki gospodarcze w 81% powstały przed rokiem 1945, 18 % między latami 1945- 80 i 1% po roku 1980. Przeważają stare budynki w większości odremontowane.

Budynki usługowe w 67% powstały przed rokiem 1945, 16 % między latami 1945- 80 i 17% po roku 1980. Przeważają stare budynki w większości odremontowane. Powstało również dużo budynków nowych.

Budynki w 78% powstały przed rokiem 1945, 19 % między latami 1945- 80 i 3% po roku 1980. Przeważają stare budynki w większości odremontowane. Powstało również dużo budynków nowych.

Układ urbanistyczny miejscowości

c) Wnioski

Wsi przeważają budynki powstałe przed rokiem 1945, zarówno mieszkaniowe, gospodarcze i usługowe. Budynki w większości zostały odremontowane. Kilkanaście procent budynków powstało między latami 1945- 80. Takie połączenie budownictwa historycznego i współczesnego, zwłaszcza gdy budynki powstałe w różnych okresach architektonicznych stoją koło siebie i przepalają się. Budynki nowo-powstałe stanowią zaledwie kilka procent, są to przede wszystkim budynki usługowe. Południowa część wsi to przewidywany kierunek rozwoju wsi, tam znajdują się tereny przeznaczone pod nowe budownictwo.

2. Ustawienie kalenicy na budynkach.

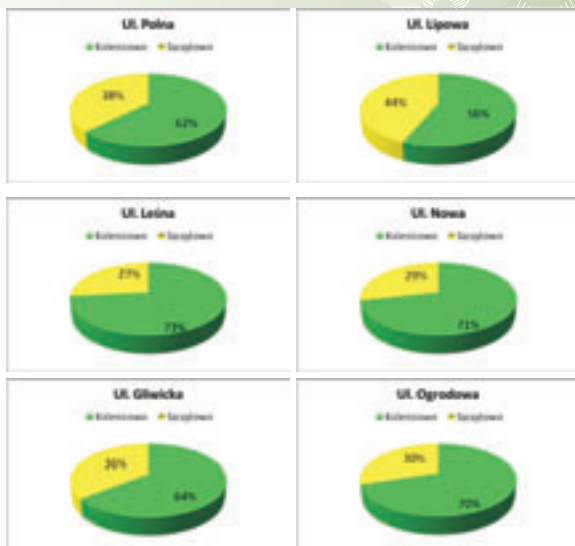
a) Mapa zawierająca ustawienie kalenicy na budynkach

b) Zestawienie procentowe dla poszczególnych ulic

Układ urbanistyczny miejscowości

c) Zdjęcia

Rys. 9 Budynki ustawione szczytowo

Rys. 10 Budynki ustawione kalenicowo

Układ urbanistyczny miejscowości

Rys. 11 Budynki o zróżnicowanym ustawieniu do drogi

Rys. 12 Budynki o zróżnicowanym ustawieniu do drogi

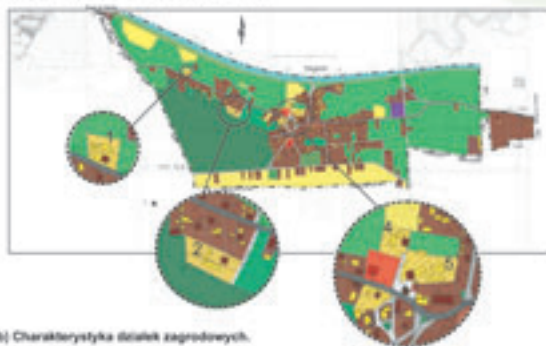
c) Wnioski

Na terenie wsi budynki ustawione są w większości kalenicowo do drogi. Wyjątkiem jest ulica Kanałowa, na której przeważa szczytowe ustawienie budynków. Również w centrum wsi - na ulicy Wiejskiej znajduje się dużo budynków ustawionych szczytowo. Dzięki jednokowemu charakterowi pierzei zabudowa jest uporządkowana i tworzy harmonijny układ przestrzenny, dlatego należy zwrócić uwagę na nowo powstałe budownictwo.

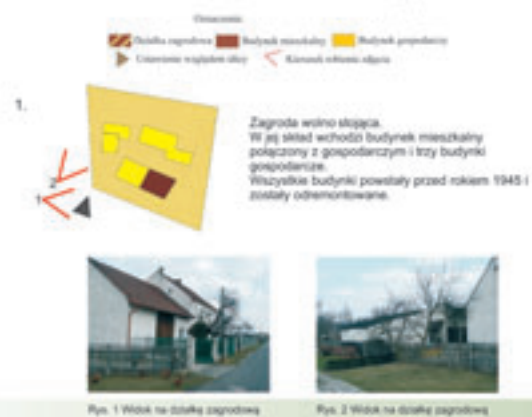
Zabudowa

1. Charakterystyczne rodzaje zagrod

a) Lokalizacja działek zagrodowych we wsi

b) Charakterystyka działek zagrodowych.

Zabudowa

2.

Rys. 3 Działka zagrodowa nr 2

Rys. 4 Działka zagrodowa nr 2

3.

Rys. 5 Działka zagrodowa nr 3

Rys. 6 Działka zagrodowa nr 3

Zabudowa

4.

Zagroda wolno stojąca, składająca się z budynku mieszkalnego, dwóch budynków gospodarczych. Położona przy ulicy Wiejskiej, w centrum wsi, za centrum kształcenia. Budynki powstałe przed rokiem 1945, w dobrym stanie technicznym, odremontowane.

Rys. 7 Działka zagrodowa nr. 4

Rys. 8 Działka zagrodowa nr. 4

5.

Zagroda wolno stojąca, składająca się z budynku mieszkalnego, trzech budynków gospodarczych. Położona przy ulicy Wiejskiej, w centrum wsi, przy centrum kształcenia. Budynki powstałe przed rokiem 1945, w dobrym stanie technicznym, odremontowane.

Rys. 9 Działka zagrodowa nr. 5

Rys. 10 Działka zagrodowa nr. 5

Zabudowa

4) **Wnieśli**

- we wsi znajduje się 5 działek, które zachowały dawną funkcję zagrodową,
- cechy wspólne - typ zagrody wolno stojącej plac wewnętrzny,
- wiele budynków odremontowanych - w sposób oddający ów dawny styl - co wprowadza różnorodność i wyjątkowość miejscowości,
- budynki w większości w dobrym stanie technicznym.

2. **Budynki**

2.1 **Mapy**

- Mapa przedstawiająca funkcję budynków i działek.
- Mapa przedstawiająca stan techniczny budynków.
- Mapa przedstawiająca charakterystykę ścian budynków we wsi.
- Mapa przedstawiająca charakterystykę dachów.

2.2 **Charakterystyka budynków**

a) **Budynki mieszkalne**

1. Charakterystyczne stare budynki mieszkalne.

Rys. 11 Charakterystyczny budynek mieszkalny

Rys. 12 Charakterystyczny budynek mieszkalny

2. Przykłady odremontowanych budynków mieszkalnych.

Rys. 13 Pozytywny przykład remontu

Rys. 14 Pozytywny przykład remontu

Zabudowa

Rys. 14 pozytywny przykład remontu.

Rys. 15 pozytywny przykład remontu.

Rys. 16 Pozytywny przykład remontu.

Rys. 17 Pozytywny przykład remontu.

Pozytywne przykłady remontów budynków mieszkalnych cechuje:

- zachowanie dawnej formy, kubatury budynku,
- zachowanie ustawienia względem ulicy- kalenicowego,
- zachowanie kąta spadku dachu,
- zachowanie materiału pokrycia dachu: dachówka ceramiczna, blachodachówka,
- dobranie koloru elewacji stosowanego, nie stosowanie kolorów intensywnych,

Rys. 18 Negatywny przykład remontu.

Rys. 19 Negatywny przykład remontu.

Zabudowa

Negatywne przykłady budynków mieszkalnych odremontowanych cechuje:

- zaburzenie formy,
- dobudowanie kondygnacji, co zniekształca charakter wsi polskiej,
- wprowadzenie intensywnych kolorów elewacji, budynek jako jednostka wygląda estetycznie jednak nie komponuje się z resztą zabudowy,
- zmiana ustawienia kalenicy budynku do ulicy,

3. Przykład budynków powstałych w latach między 1945- 80..

Rys. 20 Budynek mieszkalny powstały między latami 1945- 80.

Rys. 21 Budynek mieszkalny powstały między latami 1945- 80.

Rys. 22 Budynek mieszkalny powstały między latami 1945- 80.

Rys. 23 Budynek mieszkalny powstały między latami 1945- 80.

Rys. 24 Budynek mieszkalny powstały między latami 1945- 80.

Rys. 25 Budynek mieszkalny powstały między latami 1945- 80.

Zabudowa

Rys. 26 Widok na pierzeje ulic, na której znajdują się dwie formy budynków.

Rys. 27 Widok na pierzeje ulic, na której znajdują się dwie formy budynków.

4. Charakterystyczne nowe budynki mieszkalne

Rys. 28 Nowopowstały budynek mieszkalny.

Rys. 29 Nowopowstały budynek mieszkalny.

We wsi znajdują się kilka nowo powstałych budynków. Większość z nich znajduje się w południowej części wsi- proponowany kierunek rozwoju wsi. Budynki znacznie różnią się między sobą formą. Część z nich ma charakter budynków powstałych w latach 1945- 80, część powstałych przed rokiem 1945.

5. Wnioski

- ponad 70% wsi zajmują budynki mieszkalne powstałe przed rokiem 1945, cechuje je wspólna architektura, detal architektoniczny, nachylenie dachu i jego pokrycie,
- większa część z budynków starych została odremontowana z nieposzanowaniem wcześniejszego stylu, co powoduje zaburzenie wcześniejszego porządku i ład przestrzenny,
- aby zachować charakter wsi polskiej tak ceniony i wartościowy należy zwrócić uwagę przy projektowaniu nowego budownictwa,

21

Zabudowa

2. Wnioski

Na każdej działce we wsi obok domu mieszkalnego stoi przynajmniej jeden budynek gospodarczy. Większość z nich powstała przed rokiem 1945, została odremontowana i jest w dobrym stanie technicznym.

Budynki gospodarcze przeważnie znajdują się na tyłach gospodarstw, nie są widoczne.

Forma architektury budynków gospodarczych nie ma elementów wspólnych, charakterystycznych. Budynki cechuje bardzo duże zróżnicowanie na charakter dachów: kolor, nachylenie, materiał i ustawienie kalenicy względem ulicy, ustawienie na działce, kolor elewacji.

Brak spójności formy budynków gospodarczych między sobą i między budynkami mieszkalnymi daje zły efekt wizualny i obniża wartość krajobrazową wsi.

b) Budynki usługowe.

1. Charakterystyczne budynki usługowe

- Kościół

Rys. 37 Wschodnia elewacja kościoła

Rys. 38 Widok na kościół

- kościół powstał w roku 1996, wcześniej we wsi funkcjonował mniejszy kościół o drewnianej konstrukcji,
- budynek znajduje się w centrum wsi, w pobliżu Centrum Kształcenia i Kapliczki,
- budynek jest dostosowany do potrzeb mieszkańców, spełnia swoją funkcję,
- forma budynku jest miejska, tworzy dużą dominantę górującą nad kalenicami domów mieszkańców. Wieże kościołów powinny być wzniesione i zaznaczone w krajobrazie, kościół w Niedzdrowicach tworzy zbyt agresywną formę, która burzy ład przestrzenny wsi,

Rys. 39 Widok na kościół od strony ul. Wiejskiej

23

Zabudowa

b) Budynki gospodarcze

1. Charakterystyczne budynki gospodarcze.

Rys. 30 Budynek gospodarczy

Rys. 31 Budynek gospodarczy

Rys. 32 Budynek gospodarczy

Rys. 33 Budynek gospodarczy

Rys. 34 Budynek gospodarczy

Rys. 35 Budynek gospodarczy

Rys. 36 Budynek gospodarczy

22

Zabudowa

- Centrum Kształcenia

Rys. 40 Elewacja południowa Centrum Kształcenia

Rys. 41 Elewacja wschodnia Centrum Kształcenia

Rys. 42 Widok na Centrum Kształcenia

Rys. 43 Widok na Centrum Kształcenia

Budynek został odremontowany w 2007 roku. Był użytkowany jako szkoła podstawowa, potem został zaniedbany i popadał w ruinę. Centrum znajduje się w środkowej części wsi, przy ulicy Wiejskiej. Budynek znajduje się na działce o dużej powierzchni, daje to możliwości wykorzystania przy projektowaniu zagospodarowania terenu. Centrum spełnia funkcję usługową: świetlica, sala komputerowa dostępna dla użytkowników mieszkańców, centrum konferencyjne. Forma budynku jest estetyczna, spójna. Jej minusem jest dużo cech architektury miejskiej, które jak i w przypadku kościoła nie komponują się z otoczeniem budynków typowych dla wsi.

- Kapliczka

Rys. 44 Widok na kapliczkę i Centrum Kształcenia

Rys. 45 Kapliczka kilka lat temu, w otoczeniu zieleni

24

Zabudowa

Kapliczka jest elementem charakterystycznym dla każdej wsi. Zazwyczaj kapliczki otoczone są zielenią, parą lub czterema drzewami.
Kapliczka w Niezdrowicach znajduje się naprzeciwko Centrum Kształcenia, przy ulicy Wiejskiej.
Została niedawno odremontowana, drzewa znajdujące się w jej otoczeniu zostały usunięte. Teraz daje to negatywny efekt, brak wyższej zieleni jest problemem.
Wprowadzenie drzew da pozytywny efekt wizualny jak i użytkowy.

2. Wnioski

We wsi występuje słabo rozwinięte centrum usługowe: Centrum Kształcenia, kościół, kapliczka, sklep spożywczy.
Wszystkie budynki znajdują się w środkowej części wsi, przy ulicy Wiejskiej.
Budynki zostały odremontowane, są w dobrym stanie technicznym, powstały przed 1945 rokiem - wyjątkiem jest kościół.
Swoją formą nie pasują do architektury wiejskiej. Jest to dużym minusem ponieważ budynki te pełnią funkcję reprezentatywną.

Zabudowa

1. Detal architektoniczny

I Okna

1. Budynki mieszkalne

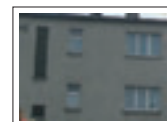
Najczęściej spotykane obramienia okienne - ościeże pomalowane na kolor kontrastujący z resztą elewacji.

Okno zamknięte łękiem

Jedno z ciekawszych obramień okiennych. Obramienie schodzi poniżej parapetu, tworząc okapnik

Okna w budynkach z lat 45 - 80 są przeważnie znacznie większe od okien w budynkach sprzed 1945 roku, posiadają również inny stosunek szerokości do wysokości (bywają niższe a szersze)

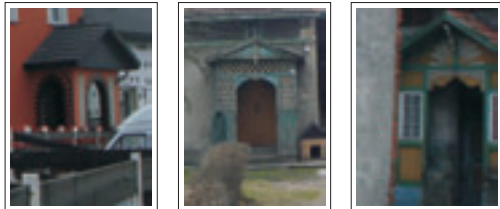
Zabudowa

II Obramienia drzwiowe, daszki wejściowe, ganki

1. Budynki mieszkalne i usługowe

Daszki przed wejściami do budynków - prosta forma, wykonywane z różnych materiałów

Gdzieśniedzie spotkać można było niewielkie ganki. Po prawej stronie dwa stare drewniane ganki, malowane na dwa kolory zielony i żółty. Tworzą swojski klimat, pasują do tradycyjnego obrazu wsi

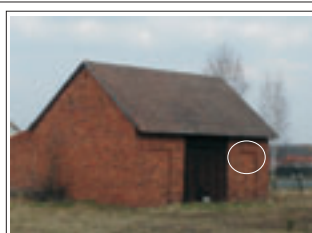

Brak jednolitej formy obramień drzwi we wsi.

Zabudowa

II Bramy w stodołach i budynkach gospodarczych

1. Stodoły

Rys.46 Stodola na ul. Wiejskiej

Detale:
- duże, dwuskrzydłowe drzwi drewniane, malowane na ciemny kolor,
- czasami elewacja akcentowana ozdobnym układem cegieł,

Rys.47 Stodola na ul. Wiejskiej

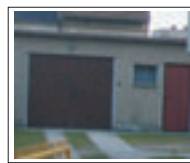
Rys.48 Stodola trzydrzwiowa

Rys.49 Brama z deskami wspominkowymi od strony zewnętrznej

2. Budynki garażowe

Drzwi w budynkach garażowych też malowane są na brązowo i wykonane są na ogół z drewna.

Rys.50 Garaż połączony z budynkiem gospodarczym

Rys.51 Garaż na ul. Wiejskiej

Rys.52 Drzwi a nowo wybudowanym budynku, kolor brązowy

Zabudowa

TV Gzymsy i naraża i inne elementy zdobnicze elewacji

Skoronne schodkowe gzymsy, wleczące łoc muru i oddzielające je od okapu dachu

W niektórych starych budynkach okna i drzwi obramowane są schodkowymi listwami i oddzielone od reszty ściany gzymsem. Na lewym zdjęciu okna na szczytach zaakcentowane są gzymsem podkolumnym.

Naraża kilku budynków we wsi zaakcentowane są pseudo boniowaniem z betonu, który imituje naturalny kamień

Układ płyt budujących ściany budynków tworzy podłomy podział elewacji. Cecha ta najczęściej spotykana jest w budynkach z lat 1945 - 80.

Zabudowa

1 Detal w budynkach sakralnych

1. Kościół św. Jadwigi

Kościół św. Jadwigi zaprojektowany w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku. Zupełne odwołanie od tradycyjnej, wiejskiej architektury sakralnej. Budynek mocno rozczłonkowany. Przybliżający ogrom betonu. Kościół lepiej pasował by do miejskiej architektury.

Rys. 14 Elewacja architektoniczna Rys. 15 Elewacja architektoniczna, betonowe szkło Rys. 16 Dwie przy postawieniu Rys. 17 Okna, dwukrotnie szkło

2. Dziewiętnastowieczna kapliczka

Wielka, murywana kapliczka, typ architektury szepki spotykany we wsiach opolskich. Skoronne, wyważone detale, dobre proporcje. Kapliczka zintegrowana z fundamentem odremontowana, ustawiono nowe drzwi i okna, wymieniono pokrycie dachowe.

Rys. 18 Widok elewacji południowej - wchodzący Rys. 19 Drzwi - okna szkieletowe - balkon zewnętrzny Rys. 20 Widok z góry kapliczki

Zabudowa

V Kapliczki w murze budynków

W Niezdrowicach tradycją jest wbudowywanie w szczycie budynku małych kapliczek z wizerunkami świętych. Wierzy się, że uchroni to dom przed nieszczęściami i katastrofami a mieszkańcom zapewni dostatek i życie w pokoju. Zwyczaj ten kontynuowano także w latach powojennych. Kapliczki często spotkać można bowiem również w budynkach z lat 1945 - 80. Niestety w nowych budynkach nie wbudowuje się już figurek świętych, co przyczynia się do zaniku tak pięknej tradycji.

Zabudowa

4. Detal architektoniczny

1. Ogrodzenia

Zestawienie procentowe typów ogrodzeń spotykanych we wsi. Przeważają ogrodzenia metalowe.

1. Ogrodzenia z murywanymi słupami

Ogrodzenia stare

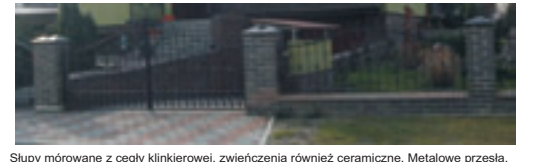
Ogrodzenia ze słupami murywanymi, oklejone płytkami imitującymi kamień, zwieńczenia betonowe. Ostro zakończone, drewniane sztachetki, malowane na kolor brązowy. Często spotykany typ ogrodzenia w Niezdrowicach.

Ogrodzenia stare

Taka sama forma słupów jak powyżej. Przesła metalowe, przesadne bogactwo detali i kształtów. Typ ogrodzenia charakterystyczny dla lat 80.

Ogrodzenia nowo powstające

Słupy murywane z cegły klinkierowej, zwieńczenia również ceramiczne. Metalowe przesła, mocno zdobione. Bardzo modny typ ogrodzeń ostatnich czasów. Formą i materiałem nie pasuje do tradycyjnych ogrodzeń występujących w Niezdrowicach.

Zabudowa

I Ogrodzenia

1. Ogrodzenia metalowe

Ogrodzenia stare		Bardzo ładna furтка i brama z płaskowników metalowych pomalowanych na zielono. Ciekawe zdobnictwo. Jedyny taki przykład we wsi.
Ogrodzenia stare		Często spotykany typ ogrodzenia w Niezdrowicach. Metalowe słupki, przesła z rozmaicie powyginanych profili, płaskowników stalowych lub siatek, malowanych na przeróżne kolory. Cokoły betonowe, często różnorodko zdobione
Ogrodzenia stare		Ciekawe ogrodzenie metalowe ze swobodnie powyginanej grubej blachy, pomalowanej na czarno.
Ogrodzenia nowo powstające		Przesła i słupki metalowe. Bobate zdobnictwo. Cokoł murywany, kryty płytkami ceramicznymi. Zdjęcie nadole pokazuje niskie ogrodzenie przed kapliczką

33

Zabudowa

I Ogrodzenia

1. Ogrodzenia inne

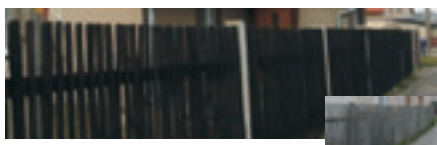

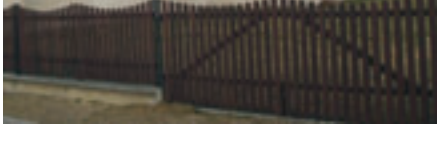

Ogrodzenia nowo powstające		Spotykany w prawie każdej wsi typ ogrodzenia z odlewane go betonu. Nie zaleca się tworzenia tego typu ogrodzeń we wsiach, gdyż stanowią element obcy i nie pasują do wiejskiego charakteru.
Ogrodzenia nowo powstające		Proste ogrodzenia z drewnianych desek na metalowych słupkach i betonowych cokołach.
Ogrodzenia nowo powstające		Ogrodzenie z plastikowych, białych sztachetek i metalowych słupkami.
Ogrodzenia nowo powstające		Ogrodzenia przy obiektach infrastruktury są elementami dość obcymi w wiejskim krajobrazie.

35

Zabudowa

I Ogrodzenia

1. Ogrodzenia drewniane

Ogrodzenia stare		Przesła z drewna pomalowanego na ciemny brąz i kontrastujące z nimi białe betonowe słupki. Bardzo ładne, tradycyjne wiejskie ogrodzenie. Na zdjęciu poniżej podobne ogrodzenie, deski zasłaniają betonowe słupki.
Ogrodzenia stare		Ogrodzenie z grubych, nie w pełni ocheblowanych desek ustawionych poziomo. Rustykalny, wiejski charakter.
Ogrodzenia nowo powstające		Proste i ładne ogrodzenie z desek pomalowanych na kolor brązowy. Pionowe ustawienie desek.
Ogrodzenia nowo powstające		Jedyny tego typu ogrodzenie we wsi. Deski kratownicowo ustawione, kolor brązowy. Słupki metalowe.

34

Zabudowa

II Krzyże przydrożne, kapliczki

Rys.60 Drewniany krzyż przy wjeździe do Niezdrowic od strony Ujazdu

Rys. 61 Krzyż przy kościele św. Jadwigi

Rys.62 Murywany, pomalowany na niebiesko krzyż przy kapliczce

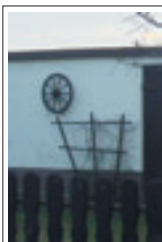

Rys.63 Stary krzyż w niezdrowickim lesie na ul. Wiejskiej, wiszący na sędziwym dębie

36

Zabudowa

III Mała architektura ogrodowa

Rys. 64 Ozdoby na ścianie budynku gospodarczego

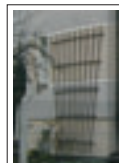
Rys. 65 Podpora na pniąca między oknami

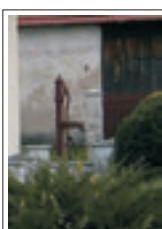
Rys. 66 Podpora w formie pionowych sztachetek

Rys. 67 Biała drabinka na budynku gospodarczym

Rys. 68 Na ul. Leśnej

Rys. 69 Pompa na ul. Wiejskiej

Rys. 70 Pompa na ul. Polnej

Rys. 71 Pompa na ul. Ogrodowej

Przy wielu budynkach pozostały pompy ręczne. Niektóre z nich są nadal używane np. dla pozyskania wody do podlewania ogrodu, niektóre zaś stanowią jedynie element zdobniczy, badrzo pozytywny detal w ogrodach, tworzący prawdziwie wiejski klimat.

Bardzo ładnym i dość często spotykanym elementem we wsi są drewniane drabinki przy murach budynków, po których pną się rośliny pnące.

Zabudowa

III Mała architektura ogrodowa

Rys. 72 Allana na terenie Centrum Kształcenia

Rys. 73 Allanka w ogrodzie przydomowym

Drewniane pawilony ogrodowe, dachy o różnych połaciach, kryte papą.

Rys. 74 Palenisko

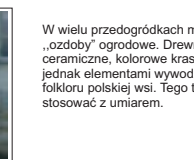

Rys. 75 Drewniane ławy na tarasie

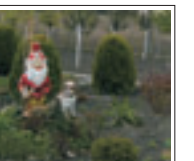
Mała architektura przy miejscu biwakowym na polu przy Centrum Kształcenia.

Rys. 76 Drewniany wiatrak

Rys. 77 Krasnal i wiatraczki w ozdobnej donicy

Rys. 78 Figurki na rabacie kwiatowej

Rys. 79 Drewniane ozdoby ogrodowe

W wielu przedogródkach można spotkać przeróżne „ozdoby” ogrodowe. Drewniane wiatraczki, ceramiczne, kolorowe krasnale i inne figurki nie są jednak elementami wywodzącymi się z tradycji i folkloru polskiej wsi. Tego typu detale należy stosować z umiarem.

37

Infrastruktura

1. Komunikacja

a) Mapa zawierająca komunikację.

b) Analiza

Teren osadniczy wsi tworzy zespół zabudowy mieszkaniowej, rozciągnięty po obu stronach drogi powiatowej, która prowadzi z Ujazdu do Rudzińca w województwie śląskim. Od głównej drogi wiejskiej rozgałęziają się inne ciągi uliczne wsi: ul. Kanałowa, ul. Leśna, ul. Polna, ul. Gliwicka, ul. Ogrodowa, ul. Nowa i ul. Lipowa.

Wszystkie drogi we wsi są asfaltowe, w dobrym stanie technicznym. Chodnik biegnie jedynie po jednej stronie ulicy Wiejskiej, jest on wyłożony kostką brukową. Reszta ulic pozbawiona jest chodników, stwarza to niebezpieczeństwo dla pieszych.

We wsi znajdują się dwa przystanki autobusowe, znajdujące się po jednej stronie ulicy. Zaproponowano przystanek autobusowy i zatoczkę znajdujące się po przeciwnej stronie. W ciągu ulicy kanałowej znajduje się zniszczony most, który uniemożliwia mieszkańcom przejście na stronę północną kanału Gliwickiego. Ten szlak komunikacyjny można odtworzyć, stosując kładkę dla pieszych. Podnieście to wałory krajobrazowe wału przy kanale gliwickim i urozmaici imprezy, które tam się odbywają.

Przez południową część obszaru wsi Niezdrowice przebiega, na kierunku zachód-wschód zelektryfikowana, dwustronna linia kolejowa PKP. We wsi znajdują się również szlaki rowerowe: żółty i czerwony, tworzące sieć dróg rowerowych województwa opolskiego.

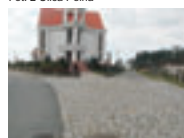
c) Zdjęcia

Fot. 1 Przykład wybrukowanej uliczki prowadzącej do kościoła

Fot. 2 Ulica Polna

Fot. 3 Rozwidlenie dróg przy kościele

Fot. 4 Droga w centrum wsi, brak chodnika.

Fot. 5 Droga w centrum wsi.

Fot. 6 Zerwany most na końcu ulicy Kanałowej

Fot. 7 Zerwany most na końcu ulicy Kanałowej

Fot. 8 Ulica Wiejska

Fot. 10 Przystanek autobusowy na ulicy Wiejskiej

Fot. 9 Ulica Ogrodowa

38

Infrastruktura

39

40

Infrastruktura

2. Infrastruktura

- a) Mapa zawierająca sieci infrastruktury nadziemnej i podziemnej.
b) Analiza

Wszystkie sieci infrastruktury nadziemnej i podziemnej przedstawia mapa.

Cała sieć wygląda nieestetycznie, jest bardzo dużo kabli wiszących nad działkami. Transformator znajdujący się na ulicy Wiejskiej wygląda nieestetycznie, jest z złym stanie technicznym. Zaleca się otoczenie go pasem zieleni ochronnej. Dwie pozostałe stacje rozdzielcze znajdują się: jedna na końcu ulicy Nowej, druga przy wjeździe od strony Ujazdu. W obydwu przypadkach zalecane wprowadzenie pasa zieleni ochronnej, z względów estetycznych jak i bezpieczeństwa.

We wsi występują następująca infrastruktura:

- Sieć energetyczna: linia napowietrzna 220kV i 110kV; zalecane wprowadzenie pasa ochronnego, dwie stacje transformatorowe; minimalna odległość usytuowania zabudowy przeznaczanej na stały pobyt ludzi od skrajnego przewodu linii określone jest odpowiednio w przepisach na 29m. dla linii o napięciu 110kV i 52m dla linii o napięciu 220 kV, przesył prądu prowadzi do wytworzenia pola elektromagnetycznego wzdłuż trasy linii oraz emisje hałasu.
- Sieć wodociągowa (rury średnicy 32,90 i 80 mm).
- Sieć kanalizacyjna (rury średnicy 100 i 150 cm).
- Sieć gazownicza (nie wysowna na mapie).

c) Zdjęcia

Fot. 11 Widok na stację transformatorową

Fot. 2 Widok na stację rozdzielczą

Fot. 13 Widok na słupy sieci energetycznej wylaniające się nad kalenicami dachów

Fot. 14 Sieć energetyczna znajdująca się przy wjeździe do wsi od strony Ujazdu

41

Zielen na terenach wspólnych

Rys. 1 Zwarty żywopłot z żywotniaka

Rys. 2 Skromnie zagospodarowany plac przed Centrum; zadbane trawniki i kilka niewielkich krzewów iglastych

A. Zielen przy Centrum Kształcenia

Na terenie Centrum Kształcenia rosną okazy obce rodzimej flory: cyprysik Lawsona (Chamaecyparis lawsonia), żywotnik zachodni (Thuja occidentalis), jałowiec pospolity (Juniperus communis)

B. Zielen przy kościele św. Jadwigi

Kościół otoczony jest bujną i zadbaną roślinnością. Są to niestety gatunki obcego pochodzenia, takie jak: żywotniki, świerk srebrny, cyprysiki.

Rys. 3 Thuja

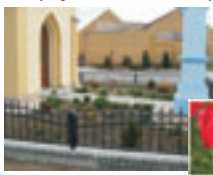
Rys. 4 Widok na ogród po zachodniej stronie kościoła

Rys. 5 Zielen przy wejściu do kościoła

C. Zielen przy kapliczce

Po ostatnim, gruntownym remoncie kapliczki wycięte zostały cztery głogi, otulające pięknie budynek i zdobiące go zwłaszcza wiosno obfitym kwitnieniem.

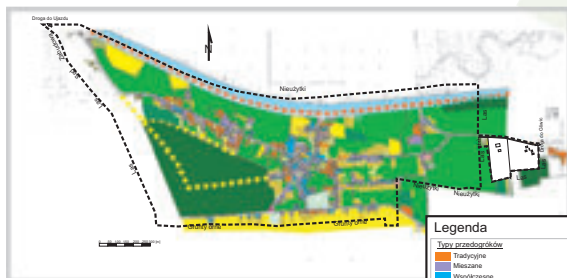
Rys. 6 Przy kapliczce nasadzone tulipany. Społeczność wiejska bardzo dba o zielen przy kapliczce.

Rys. 7 Zdjęcie ukazujące nie istniejące już drzewa glogu

43

Zielen w Niezdrowicach

Typy przysiółków	
[Symbol]	Mieszane
[Symbol]	Mieszane
[Symbol]	Opłaty mocno zaniedbane
[Symbol]	Teren budowy
[Symbol]	Zielen przy budowlach
[Symbol]	Teren zabudowy
[Symbol]	Teren nieużytków
[Symbol]	Opłaty rekreacyjne lub mieszane
[Symbol]	Teren nieużytków z ekspansją samosiewów
[Symbol]	Teren uprawiany rolniczo

Woda	
[Symbol]	Kanal Gliwicki
[Symbol]	Nieoznaczony staw
[Symbol]	Staw
[Symbol]	Rzeka malinowicza
[Symbol]	Chłopskie składy drzew
[Symbol]	Stawy fabryczny i taktowy i drog
[Symbol]	Ścieżki przy drogach
[Symbol]	Boiska
[Symbol]	Granice uprawione

We wsi Niezdrowice wyróżnić można następujące naturalne siedliska: łąkowe, łąkowo-łągowe, powiązane ze sobą przejściowymi formami ekotopowymi oraz dawne siedliska naturalne w dużej mierze przekształcone przez człowieka; agrokosystemy pól uprawnych oraz tereny osadnicze. [...]

Wzdłuż Kanalu Gliwickiego na terenie Niezdrowic ciągną się łągi olszowo-wierzbowe, gdzie wzbogacone są sztucznymi nasadzeniami drzew i krzewów w obrębie wału przeciwpowodziowego. Spotkać tu można m.in. takie gatunki drzew: *Alnus incana*, *Alnus glutinosa*, *Fragaria vesicaria*, gatunki z rodziny *Salix*, *Populus nigra*, *Populus tremula*, *Carpinus betulus*. [...]

Pasy zadrzewień leśnych towarzyszące korytom rzeki nie tworzą zwartych zespołów leśnych. Są znacznie przerzedzone przez działalność człowieka, gdyż sąsiadują bezpośrednio z pastwiskami oraz większymi terenami osadniczymi. [...]

Dno doliny rzeki Kłodnicy porasta ekstensywnie użytkowane łąkowo siedliska łąkowe, wyróżniające się różnorodnością gatunkową roślin zielnych: jednorocznych i bylin. W wąskim pasie teren przy kanale w Niezdrowicach występują łąki ostrożeńkowe. [...]

Przy Kanale Gliwickim w Niezdrowicach obserwuje się szczególnie wyraźne i dobrze wykształcone zbiorowiska szuwarowe *Phragmites*. [...]

Rozległe przestrzenie zajmują agrokosystemy tj. wytworzone przez człowieka siedliska uprawowe. W Niezdrowicach uprawia się różne rośliny zbożowe oraz okopowe. [...] Na porzuconych terenach rolniczych następuje widoczny proces wtórnej sukcesji sosny lub zamowca młodsze. [...]

Pośród siedlisk uprawowych występują pasy lub małe zespoły zadrzewień lub zakrzewień, które porastają rozgraniczone wzniosłością poszczególnych pól, skarp i podcięcia terenowe. Spotyka się też pojedyncze drzewa lub ich szpalary wzdłuż dróg śródpolnych. [...]

W Niezdrowickim Lesie roślinie okazały rząd dębów czerwonych i lip drobnolistnych, przy drodze śródlądowej; prowadzącej od Ślawicko do Niezdrowic. [...]

na terenach osadniczych widoczne są nasadzenia gatunków drzew i krzewów ozdobnych, często obcych rodzimej flory. [...]

1. Opracowania ekofizjograficzne podstawowe wsi Niezdrowice, Stary Ujazd i Jaryszów w Gminie Ujazd

42

Zielen na terenach wspólnych

D. Zielen na skrzyżowaniach dróg

Rys. 8 Świek przy ul. Gliwickiej. Okazuje sosny i kłosey zamowca młodsze

Rys. 9 Świek przy ulicy Wiejskiej, centrum wsi. Dawnej w tym miejscu ról szpalary kształtowane

Rys. 10 Zielen przy ul. Leśnej. Dół zamiedbany trawnik z niewielkimi krzewami iglastymi

E. Zielen przy drogach głównych

Rys. 11, 12, 13 Ciąg starych nasadzeń wierzby spotkać można przy wjeździe do wsi od strony Gliwic

F. Zielen wzdłuż czarnej ścieżki rowerowej w Niezdrowickim Lesie

Rys. 14 Droga leśna z wyznaczoną trasą czarnej ścieżki rowerowej, biegnąca przy południowo-zachodnim brzegu Niezdrowickiego Lasu, przy granicy z Ślawicowcem. Wzdłuż drogi nasadzenia lipy oraz dębów czerwonych i dębów białych

44

Zieleń na terenach wspólnych

G. Bogactwo siedlisk przyrodniczych

Rozległy kompleks leśny, który rozciąga się na południe od Niezdrowic, Sławęcic i Kędzieżyna Koźła to tzw. Lasy Raciborskie. Pożary zaistniałe tu w ubiegłych latach spowodowały znaczne straty w tych kompleksach. [...]

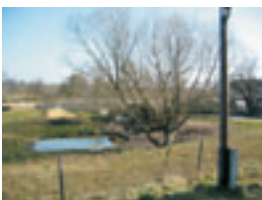
Lasy w obrębie wsi Niezdrowice, należące do Nadleśnictwa Kędzieżyn znajdują się w zasięgu szkodliwego oddziaływania aglomeracji przemysłowej Kędzieżyna - Koźła, co skutkuje ich znaczącymi uszkodzeniami. [...]

Rys. 15 Strefa ekotonowa Niezdrowickiego Lasu we wschodniej części wsi ze skupiskiem żarnowca miotlastego. Przybrzeżną strefę lasu tworzy drzewostan sosny i brzozy.

Rys. 16 Kwiat żarnowca miotlastego

Rys. 17 Dno doliny rzeki Kłodnicy. Siedliska mokrych i wilgotnych łąk i roślinności łęgowej. Spotkać tu można małe oczka wodne

Rys. 18 Łęgi olszowo-wierzbowe wzdłuż Kanalu Gliwickiego

Rys. 19 Droga leśna prowadząca do dawnego cmentarza żydowskiego. Aleja brzożowo-modrzewiowa

Rys. 20 Wąska ścieżka w młodym lesie sosnowym

Kanał Gliwicki

Przez wieś Niezdrowice przebiega odcinek Kanalu Gliwickiego. To śródlądowa droga wodna łącząca Gliżką Odrą. Równoleżnikowy odcinek kanału we wschodniej części obszaru miasta Ujazd wyznacza północną granicę wsi Niezdrowice. Kanał Gliwicki stanowi własność publiczną, istotną dla kształtowania zasobów wodnych i ochrony przeciwpowodziowej.

Rys. 21 Panorama Kanalu Gliwickiego

Rys. 22 Zadrzewienia przy wale przeciwpowodziowym. Dominują wierzby, robinia biała, gatunki z rodziny Alnus, sosy zwyczajne. Wał utrzymany jest w dobrym stanie.

Rys. 23 Gęś zbożowa

Rys. 24 perkoz dwuczuby

Rys. 25 Kaczka krzyżówka

Kanał Gliwicki korzystnym siedliskiem bytowania ptaków wodnych

Wybudowanie Kanalu Gliwickiego początkowo wywołało degradację wartości krajobrazowych tego regionu. Ponadto realizacja i funkcjonowanie kanału zaburzyło naturalny reżim hydrologiczny rzeki Kłodnicy. Po latach „wtopił” się on jednak w krajobraz i środowisko przyrodnicze. W szybkim tempie nastąpiła regeneracja naturalnych siedlisk łąkowo-łęgowych. Pas tych terenów należy chronić przed antropopresją. Obecnie śmiało można powiedzieć, że Kanał Gliwicki wzbogaca wartości krajobrazowe wsi.

Rys. 26 Zdjęcie lotnicze odcinka Kanalu Gliwickiego - północna granica Niezdrowic

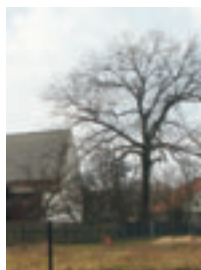
45

Przedogródki

W ostatnich latach mieszkańcy systematycznie wycinali stare okazy drzew ze swoich posesji. Powody były różne: problem ze zbieraniem liści wiosną, kłopoty z pielęgnacją i usuwaniem starych konarów. Bardzo rzadkim widokiem w Niezdrowicach są okazy sędziwych lip, dębów, klonów czy innych drzew kojarzonych z tradycyjnym obrazem wsi polskiej. W zamian coraz częściej napolkać można przy zagrodach ozdobne, niskie krzewy, przeważnie iglaste. Nie wymagają ze strony właścicieli dużego wysiłku przy pielęgnacji ale są niewątpliwie gatunkami obcymi dla rodzimej flory. We wsi pozostało jeszcze tylko kilka tradycyjnych przedogródków gdzie podziwiać można malownicze drzewa owocowe i nasadzenia typowe dla krajobrazu wiejskiego.

Rys. 27 Panorama ul. Wiejskiej. Brak zieleni wysokiej otulającej budynki.

Rys. 28 Nieliczne tradycyjne ogrody z okazami drzew owocowych przy ul. Wiejskiej. Zieleń współgra ze starą zabudową. Przykłady pozytywne

Rys. 29 Okazy dąb przy stodole na ul. Wiejskiej jest nielicznym tego typu okazem w Niezdrowicach

Przykłady ogrodów w których dominuje roślinność typowo miejska, łatwa w utrzymaniu. Widać tu przewagę drzew i krzewów niskich, nie wyrastających ponad kalenicę dachów.

Rys. 30 Przy ogrodzeniu rząd żywotników

Rys. 31 Dom w otoczeniu Picea pungens

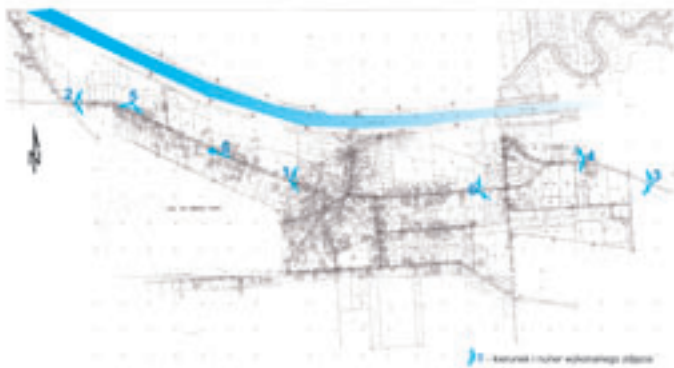

Rys. 32 Po lewej stronie widoczne drzewko Rhus typhina

47

46

Panoramy i wnętrza krajobrazowe

Wiel Niedzdrów pod względem krajobrazowym ma wiele zalet. Od południa, wschodu i zachodu otoczona jest lasami, a północną granicę wsi stanowi Kanał Gliwicki. Na terenie osadniczym wsi przeważa głównie zabudowa jednorodzinna z łowczymi jej obiektami gospodarczymi. Ta wywodząca się z tradycji regionalnego stylu budowlanego architektura, dobrze wpisuje się w krajobraz otoczenia. Nad wsią górną niedawno zrealizowany kościół. Projekt kościoła wykonano w latach 80 ubiegłego wieku, kiedy to w architekturze zaczęto budować kościoły o ułomanych, naciętych rozczłonkowanych bryłach. Kościół św. Jadwigi to duży obiekt sakralny, mocno wyróżniający się w panoramie Niedzdrów. Drugim dominującym w krajobrazie wsi, acz niewielkim obiektem jest mała XIX-wieczna kapliczka w samym centrum wsi. Obiekt ten jest otaczany dużą troską ze strony mieszkańców wsi. Niedawno został gruntownie wyremontowany. Szczególnie ładne, szerokie panoramy widokowe roztaczają się z wału Kanału Gliwickiego. Otwarty krajobrazowo kierunek północy daje rozległy widok na dolinę rzeki Kłodnicy. Wsiel podziwiać można również ze strony nowego kościoła, który usytuowany jest na łuku osiedlenia.

W ostatnich czasach we wsi systematycznie wycinano stare, wysokie drzewa, przez co krajobraz Niedzdrów bardzo zubożał. Zamiast starych lip, dębów czy wieczo-dominują nisko krzewy iglaste. Spacując po wsi w słoneczną pogodę nie zdarza się prawie zupełnie dobroczynnego cienia. Po analizie zdjęć panoramicznych zrobionych w kilku różnych miejscach we wsi, nasunęło się wiele wniosków i zaleceń poprawy walorów krajobrazowych Niedzdrów.

1. Centrum wsi

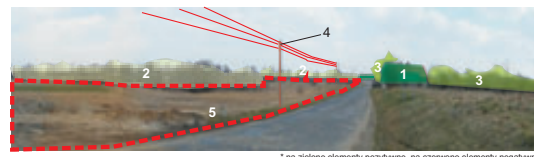
Objaśnienia:

1. Kapliczka z kryżem stanowiąca dominantę na placu.
2. Stare, wielkie zabudowanie, tradycyjna architektura.
3. Dom powstały po wojnie. Dach namiotowy, dwie kondygnacje - cechy architektury inne niż w budynkach sąsiednich. Budynek szary.
4. Stary, bardzo dobrze zachowany brzo.
5. W tle widoczna zieleni wysoka.
6. Krzewy iglaste przy Centrum Kulturowym, charakter zieleni typowy miejsc - zły kierunek nasadzeń.
7. Zupełny brak zieleni wyższej. Kalendarz wszystkich budynków na nie ma.

Zalecenia:

Powrót do starych nasadzeń przy kapliczce (cztery osobne, nieduże drzewka w narożach budynku). Odejście od nasadzeń z krzewów iglastych. Powrót do tradycyjnej większej zieleni.

2. Wjazd do wsi od strony Ujazdu

Objaśnienia:

1. Stare zabudowania wpisujące się w pejzaż wsi. Stanowi ładny akcent przy wjeździe do Niedzdrów.
2. Pas wysokiej zieleni na horyzoncie urozmaica linizny pejzaż.
3. Stary sad za budynkami. Drzewa otulają zabudowę.
4. Linie niskiego napięcia źle wpływają na wygląd rozciągającego się krajobrazu.
5. Brak zieleni na pierwszym planie sprawia, że pejzaż zdaje się być dość monotony.

Propozycja zmiany:

Ożywienie i zaakcentowanie wjazdu do wsi poprzez stworzenie alei z wysokich drzew.

3. Wjazd do wsi Rudziniec

Objaśnienia:

1. Drzewa przy wjeździe z Niedzdrówickiego Lasu stanowią ramę malowniczej panoramy wjazdu do wsi.
2. Drzewa przydrożne akcentują wjazd do wsi. Stara wierzba sprawia, że miejsce to jest wyjątkowo urokliwe.
3. Zieleni na dalszym planie zamyka widnokrąg.
4. Słup energetyczny jest tu elementem, który zakłóca całą „fotogeniczność” panoramy
5. Zaniedbana droga dojazdowa do wsi. Brak wyznaczonego pobocza dla pieszych.

Propozycja zmian:

Zasadzenie jeszcze jednej wierzby przed słupem energetycznym oraz poprawa stanu drogi i pobocza.

Panoramy i wnętrza krajobrazowe

4. Panorama wjazdu od strony Rudzińca

Objaśnienia:

1. Zabudowania sprzed II wojny światowej, domy o wysokich, dwuspadowych dachach, tradycyjna architektura wiejska. Budynek 1a to stara stodoła, której dach jest kryty elementem. Budynek należy zachować i gruntownie wyremontować.
2. Stare zadziwienie wiejskie wymagające natychmiastowej pielęgnacji i konserwacji.
3. Zieleń na horyzoncie umacniająca niższy pejzaż.
4. Ślup energetyczny negatywnie wpływający na wygląd panoramy.
5. Brak wydzielonego pobocza dla pieszych.
6. Budynek Zakładu Kamiennarskiego, którego architektura źle wpisuje się w tradycję krajobraz wsi.

Propozycja zmian:

Konieczne jest wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych na starych wierzbach przy drodze na ul. Wiejskiej. Można wprowadzić jeszcze kilka drzew na poboczu. Zaleca się zastąpienie budynku Zakładu Kamiennarskiego wysoką zielenią. Poprawić stan pobocza, przynajmniej po jednej stronie drogi.

5. Panorama ul. Wiejskiej

Objaśnienia:

1. Zabudowania stare, architektura wpisująca się w krajobraz wsi, ujęty w planie urbanistycznym.
2. Zabudowa pochodząca z lat 1945 – 80. Budynki o płaskich dachach, dysfunkcyjne z zastępnym zagospodarowaniem.
3. Utworzone pobocze, chodnik z ławego betonowego bruku. Stan bardzo dobry.
4. Ślup niskiego przepięcia warstwy krajobrazowa przesłonięty.
5. Tu-śla zabudowy słownej las.
6. Kalenice budynków w dużym stopniu fałdzą się i nie ma ich. Brakuje zieleni wysokiej, okrywającej zabudowę, rozciągającej dachami.

Propozycja zmian:

Wprowadzenie wysokich drzew na prywatnych posesjach - w odpowiedniej skali od zabudowy (zieleni okrywającej) oraz przy drodze, tworząc ślup wiejski.

Panoramy i wnętrza krajobrazowe

6. Wyjazd ze wsi

Objaśnienia:

1. Zabudowa stara, ładnie wtopiona w otoczenie.
2. Zieleń tworzy zwartą „ścianę” zamykającą horyzont.
3. Brak wydzielonego pobocza dla pieszych.
4. Bardzo gęsto występujące słupy energetyczne bardzo zepszczyły ten pejzaż wsi.
5. Budynki i szklarnie nie wpisujące się za dobrze w krajobraz Niedzwiczych. Zakład Kamiennarski ogrodzony jest zbyt zwartym i ciężkim, betonowym ogrodzeniem.

Propozycje zmian:

Zastąpienie przynajmniej w pewnym stopniu słupów energetycznych drzewami. Przystąpienie Zakładu Kamiennarskiego wysoką zielenią. Zaleca się również zmianę ogrodzenia.

7. ul. Wiejska

Zabudowa wiejska powinna zlewać się z zielenią. Budynki otulone drzewami nabierają wielu walorów tak, że nawet nieciekawa zabudowa nabiera wyrazu i urody. Tradycyjna wieś polska zatopiona jest w zieleni. Niestety w Niedzwiczych w ostatnim czasie masowo wycinano stare drzewa, przez co krajobraz wsi bardzo zubożał.

Objaśnienia:

1. W wielu miejscach na ul. Wiejskiej między budynkami występują duże przerwy, często zupełnie pozbawione zieleni.
2. Kalenice budynków zlewiają się w tym przypadku na całej długości z tym nieba. Zupełnie brakuje zieleni wysokiej.

Propozycje zmian:

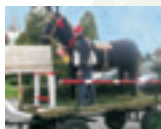
Konieczny jest powrót do dawnego stanu zadrzewienia wsi. Należy zachęcać mieszkańców wsi do zadrzewiania prywatnych posesji.

Plusy i minusy wsi

Plusy:

1. Kanał Gliwicki:

- walory krajobrazowo - przyrodnicze,
- rozwój bioróżnorodności fauny i flory, korytarz ekologiczny
- miejsce organizowania zawodów wędkarskich,
- wodna droga śródlądowa,
- funkcja przeciwozarośla,
- dobry stan techniczny wałów (dobra ochrona przeciwpowodziowa),
- spełnia funkcje rekreacyjne.

Rys. Niezdrowicki wódz dotyrykowy

2. Imprezy:

- duża aktywność mieszkańców (integracja mieszkańców, zachowanie kultury regionalnej, rozwój wsi)
- szerzenie aktywności sportowej, utrzymywanie w dobrym stanie boiska sportowego, organizowanie zawodów pikarskich na skalę ponadregionalną)
- aktywność Ochotniczej Straży Pożarnej w organizacji zabaw i imprez we wsi,

Rys. Aktywność mieszkańców w zabawach festywnych

3. Las Niezdrowicki:

- funkcja ekologiczna, oczyszczanie powietrza, płat ekologiczny,
- osłona wsi przed czynnikami zewnętrznymi i wiatrem,
- ścieżki rowerowe, trasy historycznych traktów i dróg (aleja Quercus rubra),
- lasy łąkowe w dolinie rzeki Kłodnicy,

Rys. Rozwój kultury we wsi

4. Centrum Kształcenia:

- rozwój aktywności mieszkańców i edukacji w zakresie m.in. informatyki (sala komputerowa), świetlica dla dzieci, miejsce spotkań mieszkańców (Kola Gospodyń Wiejskich, Ochotniczej Straży Pożarnej),
- centrum konferencyjne, funkcja reprezentacyjna,
- dobra lokalizacja w centrum wsi, i korzystne połączenie komunikacyjne,
- teren wokół budynku Centrum ze względu na powierzchnię i stan zagospodarowanie stwarza wiele możliwości przy projektowaniu,

Rys. Walory krajobrazowe Kanał Gliwickiego

5. Grunty orne:

- dobra lokalizacja na obrzeżach wsi,
- osłonięcie lasem,
- z dala od źródeł zanieczyszczeń,
- duża powierzchnia terenów rolniczych,

6. Kościół św. Jadwigi:

- integracja mieszkańców,
- organizacja corocznych koncertów religijnych,

7. Komunikacja i infrastruktura:

- zapewnione połączenie komunikacyjne z sąsiednimi miastami i wsiami po przez miejskie środki transportu,
- przystanki na terenie wsi,
- dobry stan techniczny dróg,
- wprowadzenie chodnika na ul. Wiejskiej,
- pełne zaplecze infrastruktury technicznej (kanalizacja deszczowa, sanitarne, gaz, prąd, woda, telekomunikacja),

Rys. Niezdrowicki Las

8. Dobry stan techniczny zabudowy

Plusy i minusy wsi

Minusy:

1. Charakter zabudowy:

- różnorodność form architektonicznych budynków powstałych w różnych okresach historycznych,
- zaburzenie tradycyjnego charakteru wsi polskiej,
- brak porządku w pierzejach ulic (ustawienie kalenicy budynku względem ulicy, różne pokrycia dachowe i kolory elewacji),
- nowe budownictwo inspirowane trendami miejskimi, nie uwzględniające lokalnej tradycji zabudowań,
- bryła kościoła św. Jadwigi odbiega od wiejskiej architektury sakralnej,

2. Zieleni:

- brak wysokiej zieleni we wsi, systematyczne wycinanie drzew,
- otoczenie kapliczki i Centrum Kształcenia pozbawione prawie zupełnie z zieleni, która mogła by wyeksponować ich walory architektoniczne,
- zróżnicowanie form przedogródków i ogrodzeń

2. Usługi:

- słabo rozwinięte centrum usługowe (tylko jeden sklep spożywczy),

3. Kanał Gliwicki:

- zaburzenie stosunków hydrologicznych doliny rzeki Kłodnicy,

4. Komunikacja i infrastruktura:

- brak chodników we wsi stwarza niebezpieczeństwo dla pieszych,
- drogi asfaltowe na wszystkich ulicach zaburzają tradycyjny charakter wsi polskiej,
- trasy przesyłowych, napowietrznych linii elektroenergetycznych stanowią elementy degradujące wartości krajobrazowe wsi,
- zerwany most na Kanał Gliwickim - brak bezpośredniego połączenia z Ujazdem,

Rys. Różnorodność form architektonicznych

Rys. Zbyt miejska forma kościoła św. Jadwigi

Rys. Duże zagęszczenie słupów elektrycznych

III. Funkcje budynków i terenu

1. Mapa przedstawiająca funkcje budynków i terenu

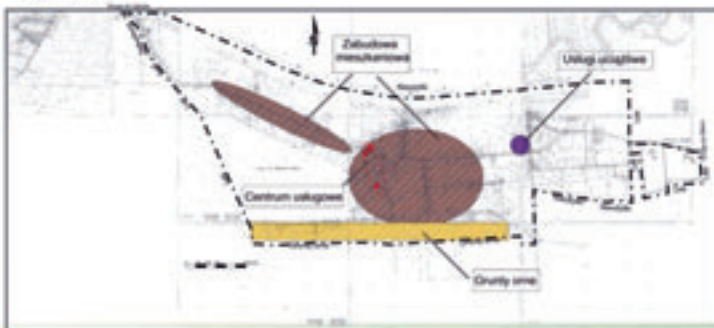
Wnioski dotyczące użytkowania terenu wsi

Zabłotów jest wsią w typowej strukturze. Teren zabudowy rozprzestrzenił się w kierunku południowym. Wypłaszczenie terenu zapobiegło powstaniu zabudowy wzdłuż linii drogi, sąsiadującej na wschodzie od wsi, w szczególności w obszarze kompleksu leśnego. Wskazywane są wszystkie strefy leśne. Takie położenie w terenie nadaje wsi reprezentacyjny charakter: leśny fin. Znaczną część terenu wsi wsi to lasy. Od strony południowej znajdują się tereny rekreacyjne, zabudowane, otoczone lasem. Tereny usługowe znajdują się na obrzeżach wsi, są dobrze użytkowane. W centrum wsi znajdują się m. in. przedszkole publiczne, stacja pocztowa, sklep, restauracja "Hubertus", stacja "Uj Rulity", zabudowa kapłochy, przy niej figura sakralna, kościół. Wsi nie funkcjonuje jako centrum kulturowe, budynek został odrestaurowany jako centrum kulturalne.

Wnioski dotyczące użytkowania budynków w wsi

W wsi występuje następująca zabudowa:
 - jednorodzinna, stanowi ona większość;
 - zagrodowa, 3 domki par użytkowanych jako zagrodowe;
 - usługowe, w wsi występuje jedno urządzenie centralnego ogrzewania i sklep spożywczy centrum kulturalne (szkolnica, centrum konferencyjne).
 60% zabudowy to budynki gospodarcze, 20% budynki to zabudowa mieszkalna, 5% to budynki usługowe. Średnia powierzchnia budynków gospodarskich, na każdej działce od 1-7 budynki gospodarskich. (Dyktando 1)

2. Wnioski

Logo of the Faculty of Architecture and Urban Planning, Wrocław University of Science and Technology.

Wydział Architektury i Urbanistyki
 Instytut Architektury Krajobrazu

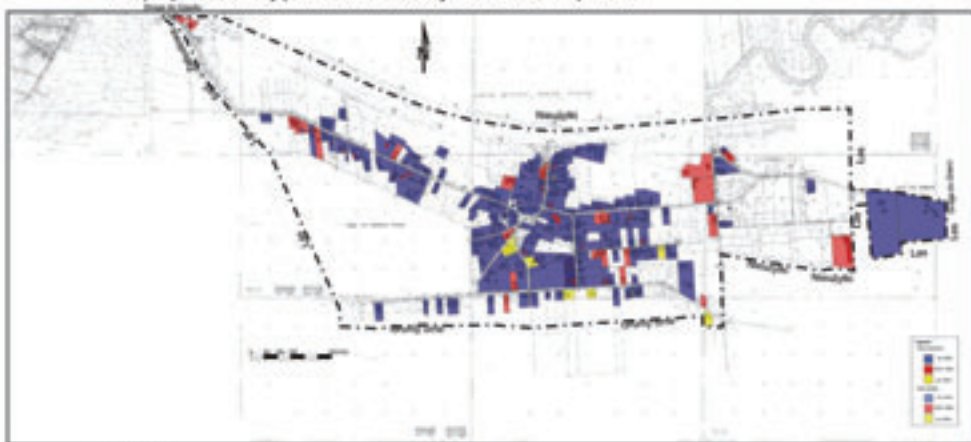
Plan odnowy osiedla
 Funkcje budynków i terenu

3

Wykonali: Paulina Maluszewska, Dorota Dudek
 Data: 27.04.2008
 Miejsce: Wrocław

IV. Kierunek rozwoju wsi

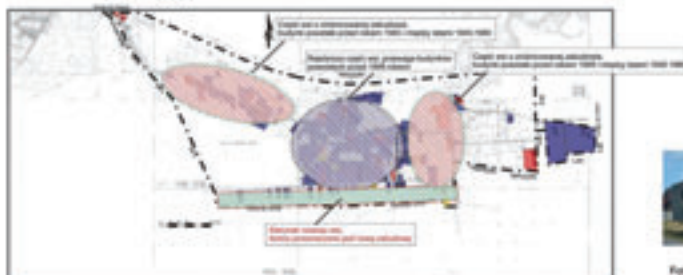
1. Mapa przedstawiająca kierunek rozwoju wsi- wiek budynków.

3. Zdjęcia

2. Wnioski

Logo of the Faculty of Architecture and Urban Planning, Wrocław University of Science and Technology.

Wydział Architektury i Urbanistyki
 Instytut Architektury Krajobrazu

Plan odnowy osiedla
 Kierunek rozwoju wsi

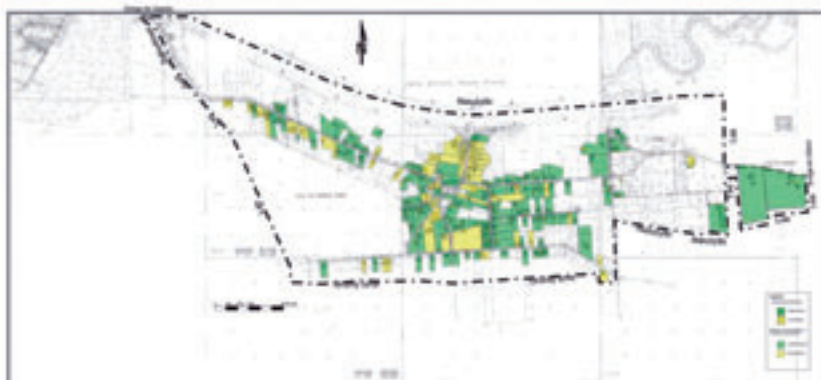
4

Wykonali: Paulina Maluszewska, Dorota Dudek
 Data: 27.04.2008
 Miejsce: Wrocław

Photographs of houses from different periods:
 - Fot. 3: Budynki powstające w latach 1945-49.
 - Fot. 4: Budynki powstające w latach 1945-49.
 - Fot. 5: Budynki powstające po roku 1980.
 - Fot. 6: Budynki powstające po roku 1980.

V. Ustawienie budynków do drogi

1. Mapa przedstawiająca ustawienie budynków do drogi.

2. Zestawienie procentowe

2. Wnioski.

Na terenie wsi budynki ustawione są w większości kaleniami do drogi. Wyjątkiem jest ulica Kanałowa, na której przeważa szczytowe ustawienie budynków. Również w centrum wsi - na ulicy Wólkiej znajduje się dużo budynków ustawionych szczytowo. Dzięki jednolitemu charakterowi pierzei zabudowa jest uporządkowana i tworzy harmonijny układ przestrzenny, dlatego należy zwrócić uwagę na nowo powstające budynki.

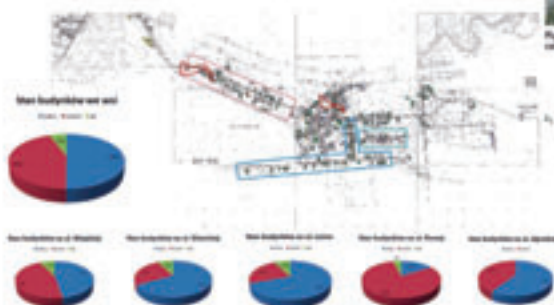
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
 Instytut Architektury i Krajoznawstwa
 Planacja: **Plan urbanistyczny miejscowości**
5 Ustawienie budynków do drogi
 Wykonali: Paulina Malinowska, Dawida Duda
 Data: 27.04.2008
 Miejsce: Wrocław

VI. Stan techniczny budynków

Wnioski:

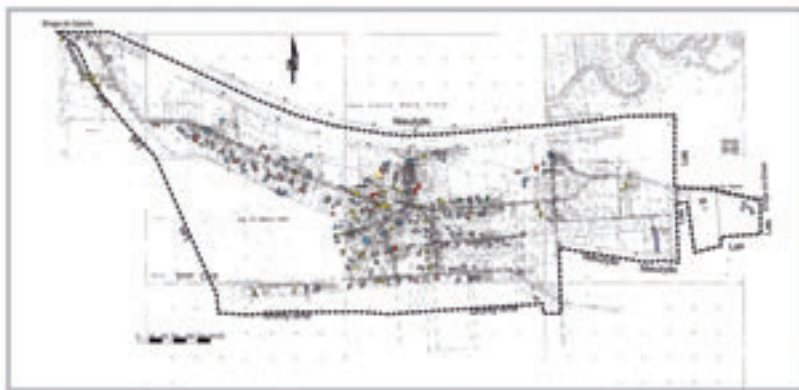
1. Wiele budynków na ulicy Wólkiej jest dość zaniedbana. Zwiększenie budżetu pozwoli elewacje budynków i pokrycie dachów.
2. Na ul. Olszkiej i ul. Ogródowej przeważają czyste budynki jest w dobrym stanie technicznym.
3. Przy ul. Kanałowej znajduje się kilka starych budynków można zaniedbanych.
4. Na ul. Nowej przeważają budynki w średnim stanie technicznym. Zwiększenie budżetu pozwoli przystąpić do remontu ulicy.
5. Tuż przy wjeździe do wsi znajdują się budynki mocno zaniedbane.

Legenda
 Stan budynków:
 ● Dobre
 ● Średnie
 ● Złe
 ●●● Granice opracowania

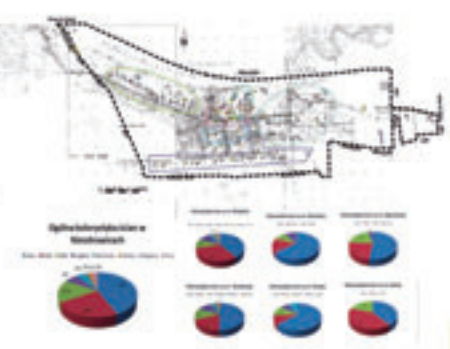
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
 Instytut Architektury i Krajoznawstwa
 Planacja: **Plan urbanistyczny miejscowości**
6 Stan techniczny budynków
 Wykonali: Paulina Malinowska, Dawida Duda
 Data: 27.04.2008
 Miejsce: Wrocław

VII. Ściany - kolorystyka i rodzaj budulca

Wzrostki:

- Opis:**
 W miejscowości przeważają jasne kolory elewacji. Wiele budynków które zostały pomalowane były niegdyś na jasne pastelowe kolory. Duże części zabudowy malowane są jasnymi na kolory żywe. Ponad 50% budynków jest malowane. Występują one w kilku drewnianych budynkach gospodarskich.
1. Na ul. Wępińskiej przeważają szare i białe kolory ścian. Kolorystyka jest w stanie sprzyjającym. Głównym typem kolorystyki są budynki gospodarskie z cegły klinkierowej. Niektóre budynki nie zostały odfakowane.
  2. W centrum wsi brak jednolitej kolorystyki ścian. Występują budynki o ścianach pomalowanych na biało, pastelowo i ciemno.
  3. Na ul. Karłowickiej 50% budynków posiada szary elewacje. Są to przeważnie budynki stary, często remontowane. Budynki otworzone pomalowane zostały na biało.
  4. Kolor i wale sąsiadujących z nim zabudowań pomalowanych jest na biało.
  5. Włażuchę (czajki) wsi na ul. Wępińskiej i ul. Nowej występuje różnorodna kolorystyka ścian.
  6. Na ul. Olszkiej i ul. Ogrodowej przeważają szare zabudowania i szare. Na Olszkiej jest kilka nowych domów jeszcze nie odfakowanych.
- Zakończenie:** Proponuje się ujednolicenie kolorystyki ścian, głównie w centrum wsi. Sugnerowane kolory to: szare, białe, kolory pastelowe.

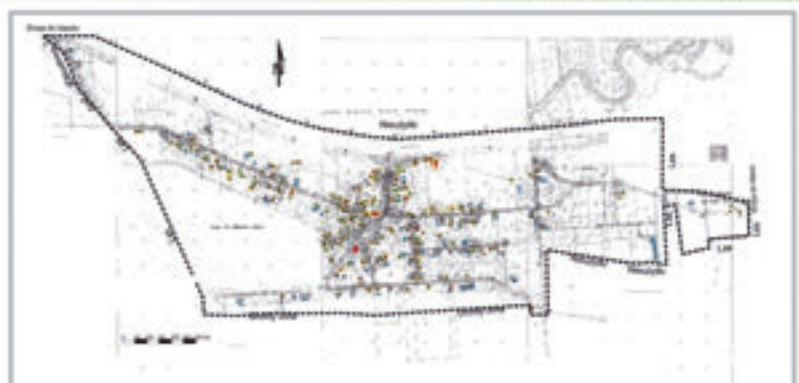

Legenda

Kolorystyka	Budynki drewniane
Żółty	Budynki drewniane
Zielony	Budynki drewniane
Biały	Budynki drewniane
Brązowy	Budynki drewniane
Modry	Budynki drewniane
Świeży	Budynki drewniane
Modry	Budynki drewniane
Czerwony (ciemny)	Budynki drewniane
***	Stwierdzone

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	
Instytut Architektury Krajobrazu	
Plan: 7	
Plan odnowy miejscowości	
Ściany - charakterystyka	
Wykonany:	Paulina Malinowska
Opisany:	Dorota Duśka
Przebieg:	27.04.2008
Wzrostki:	Wrocław

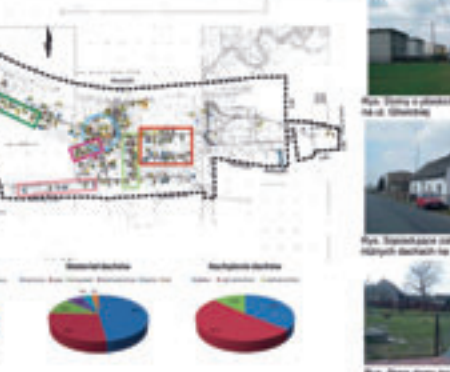
VIII. Dachy - kolorystyka, materiał i nachylenie

W miejscowości przeważają ciemne kolory dachów. Wiele budynków które zostały pomalowane były niegdyś na jasne pastelowe kolory. Duże części zabudowy malowane są jasnymi na kolory żywe. Ponad 50% budynków jest malowane. Występują one w kilku drewnianych budynkach gospodarskich.

Wzrostki:

1. Na całym obszarze ul. Wępińskiej przeważają ciemne kolory dachów. Wiele budynków które zostały pomalowane były niegdyś na jasne pastelowe kolory. Duże części zabudowy malowane są jasnymi na kolory żywe. Ponad 50% budynków jest malowane. Występują one w kilku drewnianych budynkach gospodarskich.
  2. W całym centrum wsi wszystkie budynki mają dachy o nachyleniu 45 st. W sąsiedztwie budynków w tej części wsi dachy są łagodne.
  3. Jedynym charakterystycznym dachowym na ul. Leśnej.
  4. W zachodniej części ul. Olszkiej przeważają budynki ze sztywnymi dachami.
  5. 80% budynków mieszkalnych na ul. Ogrodowej posiada dachy wysokie, bezspadowe.
  6. Na ul. Nowej i we wsch. części ul. Wępińskiej występują dachy o różnorodnych nachyleniach. Brak sztywnych dachów w porządku ul.
- Zakończenie:** W celu ujednolicenia kolorystyki dachów, proponuje się ujednolicenie kolorystyki dachów. Proponowane kolory to: szare, białe, kolory pastelowe.

Legenda

Kolor dachu	Materiał
Czerwony	Dachówka
Żółty	Plast
Biały	Blachodach
Modrowy	Nachylenie 45°
Brązowy	Nachylenie 30°
Modry	Nachylenie 15°
Świeży	Nachylenie 0°
***	Stwierdzone

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	
Instytut Architektury Krajobrazu	
Plan: 8	
Plan odnowy miejscowości	
Dachy - charakterystyka	
Wykonany:	Paulina Malinowska
Opisany:	Dorota Duśka
Przebieg:	27.04.2008
Wzrostki:	Wrocław

IX. Komunikacja

1. Mapa przedstawiająca komunikację

3. Wnioski

Teren osadniczy wsi tworzy zespół zabudowy mieszkaniowej, rozciągnięty po obu stronach drogi powiatowej. Młna prowadzi z Ujazdu do Rudzina w województwie śląskim. Od głównej drogi wąskiej rozgałęziają się inne ulice uliczne wsi: ul. Karłowicza, ul. Leśna, ul. Polna, ul. Główna, ul. Ogrodowa, ul. Nowa i ul. Lipowa.

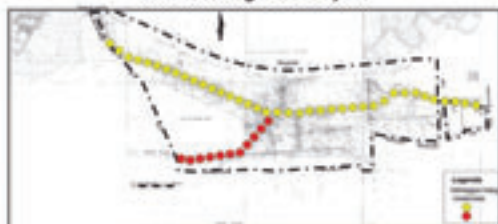
Wszystkie drogi w wsi są asfaltowe, w dobrym stanie technicznym. Chodnik biegnie jedynie po jednej stronie ulicy Wępkiej, jest on wyłożony kostką brukową. Reszta ulic posypana jest chodnikiem, jest to muł. W wsi znajdują się dwa przystanki autobusowe, znajdują się po jednej stronie ulicy. Zaproponowano przystanek autobusowy i zaliczył znajdujące się po przeciwnej stronie.

W ciągu ulicy kanalizacyjnej znajduje się zmiękczony muł, który uniemożliwia mieszkańcom przejście na stronę północną kanału Głównego.

Przez południową część obszaru wsi Nieszybie przebiega, na kierunku zachód-wschód elektryfikowana, dwustronna linia kolejowa PKP.

W wsi znajdują się również szlaki rowerowe: żółty i czerwony, tworzące sieć dróg rowerowych województwa opolskiego.

2. Układ dróg rowerowych

4. Zdjęcia

Fot. 1 Przystanek autobusowy

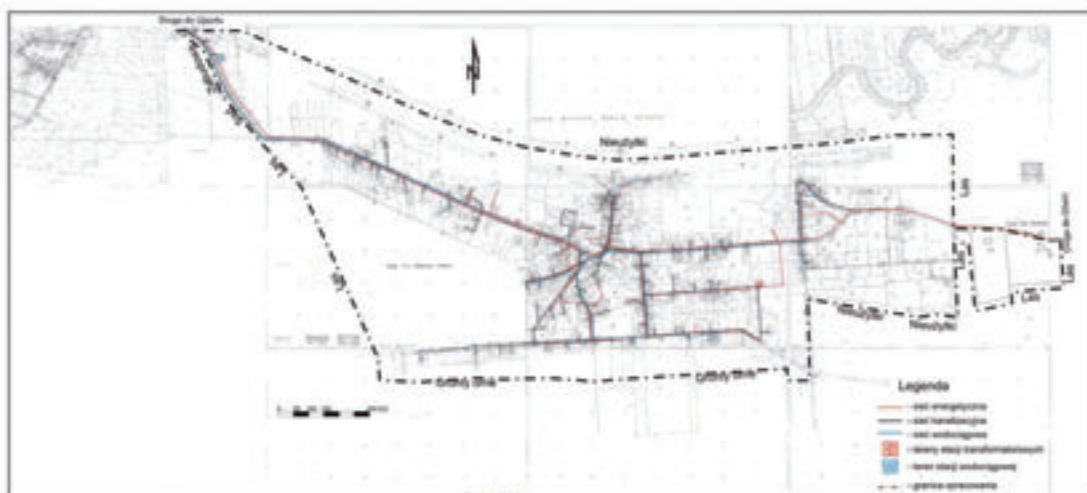

Fot. 2 Układ ulic przy kościele

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu Instytut Architektury i Inżynierii	
Plan nr 9 Plan urbanistyczny miejscowości Komunikacja	
Autorzy: Paulina Malinowska Dorota Dudek	Data: 27.04.2018 Wzrostek

X. Infrastruktura

1. Mapa przedstawiająca infrastrukturę

2. Wnioski

W wsi występuje następująca infrastruktura:

- Sieć energetyczna: linia napowietrzna 220kV i 110kV; zaliczone wprowadzenie pasa ochronnego, dwie stacje transformatorowe zminimalizują odległość użytkownika zabudowy przemysłowej na stały pobyt ludzi od skrajnego przewodu linii okablowanej jest odpowiednio w przepisach na 27m dla linii o napięciu 110kV i 52m dla linii o napięciu 220 kV, pasywny pas przewodzi do wyłączenia pola elektromagnetycznego według strony linii oraz emisja falowa.
- Sieć wodociągowa (miejscowości 22,90 i 80 osób).
- Sieć kanalizacyjna (miejscowości 200 i 150 osób).
- Sieć gazownicza (nie występuje na mapie).

3. Zdjęcia

Fot. 1 Stacja transformatorowa

Fot. 2 Linia sieci energetycznej

Fot. 3 Stacja transformatorowa

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu Instytut Architektury i Inżynierii	
Plan nr 10 Plan urbanistyczny miejscowości Infrastruktura	
Autorzy: Paulina Malinowska Dorota Dudek	Data: 27.04.2018 Wzrostek

XIII. Plusy i minusy wsi

Plusy

1. Kanał Gliwicki:

- walny krajobraz - przyrodniczo
- różnorodność fauny i flory, korytarz ekologiczny
- miejsce organizowania imprez kulturalnych, wodna droga kajakowa
- funkcja rekreacyjna
- dobry stan techniczny wałów (dobra ochrona przeciwpowodzienna)
- spełnia funkcje rekreacyjne

2. Imprezy:

- duża aktywność mieszkańców (integracja mieszkańców, zachowanie kultury regionalnej), rozwój wsi
- szerokie aktywności sportowe, wykorzystanie w dobrym stanie boiska sportowego
- organizowanie imprez kulturalnych na skalę powiatową
- aktywność Ochotniczej Straży Pożarnej w organizacji imprez i imprez we wsi

3. Las Wierzbowski:

- funkcja ekologiczna, wykorzystanie powłok, zielone otoczenie
- szlaki spacerowe, trasy historycznych tradycji i dróg (szlak Quercus-Isidus)
- bazy wypoczynkowe

4. Centrum Kulturowe:

- rozwój aktywności mieszkańców (edukacja) w zakresie m.in. informatyki (szala komputerowa), biblioteka dla dzieci, miejsce spotkań mieszkańców (Kole Świąteczny Wępiek, Ochotnicza Straż Pożarna)
- centrum kulturalne, funkcja reprezentacyjna
- dobra lokalizacja w centrum wsi, korzystne połączenie komunikacyjne
- teren wokół budynku Centrum ze względu na powierzoną i stan zagospodarowania stworza dobre możliwości przy projektowaniu

5. Granice wsi:

- dobra lokalizacja na obszarach wsi
- otoczenie lasem
- i dobra od dróg i autostrady
- duża powierzchnia terenów rolniczych

6. Kościół św. Józefa:

- integracja mieszkańców
- organizacja różnorodnych kampanii religijnych

7. Komunikacja i infrastruktura:

- poprawione połączenie komunikacyjne z sąsiednimi miejscami i osiedlami po przebudowie drogi
- przewidywane prace na terenie wsi
- dobry stan techniczny dróg
- wprowadzenie chodnika na ul. Wępiek
- pełna oferta infrastruktury technicznej (kanalizacja deszczowa, kanalizacja, gaz, prąd, woda, telefonizacja)

8. Dobry stan techniczny zabudowy

Wsp. Niechciszewo wsi Niechciszewo

Imprezy wsi Niechciszewo wsi Niechciszewo

Wsp. Niechciszewo wsi Niechciszewo

Wsp. Niechciszewo wsi Niechciszewo

Wsp. Niechciszewo wsi Niechciszewo

Minusy

1. Charakter zabudowy:

- nierówności form architektonicznych budynków powstających w różnych okresach historycznych
- zabudowa tradycyjnego charakteru wsi jest
- brak porządku w porządku ulic (zabudowa historyczna wylęgłaby się, różne pokrycie dachów i kolorystyka elewacji)
- nowe budynki nie są zgodne z tradycją wsi, nie uwzględniają lokalnej tradycji budowlanej
- brakuje kościoła św. Józefa odległy od wsi, brak architektury sakralnej

2. Drogi:

- brak wyspki zieleni we wsi, systematyczne wycinanie drzew
- otoczenie lasem i Centrum Kulturowe powstające prace związane z zielenią, które mogłyby wyeksponować ich walory architektoniczne
- antymoderna forma przedsięwzięcia i imprez

2. Ulice:

- ulica nie ma centrum usługowego (tylko jeden sklep spożywczy)

3. Kanał Gliwicki:

- zabudowa obiektów hydroinżynierskich doliny cieków

4. Komunikacja i infrastruktura:

- brak chodników we wsi stwarza niebezpieczeństwo dla pieszych
- drogi asfaltowe na wyjazdach z wsi nie mają historyczny charakter wsi jest
- brak przystanków, regionalnych linii autobusowych, brak stacji kolejowych
- brak możliwości komunikacji z sąsiednimi miejscowościami

Wsp. Niechciszewo wsi Niechciszewo

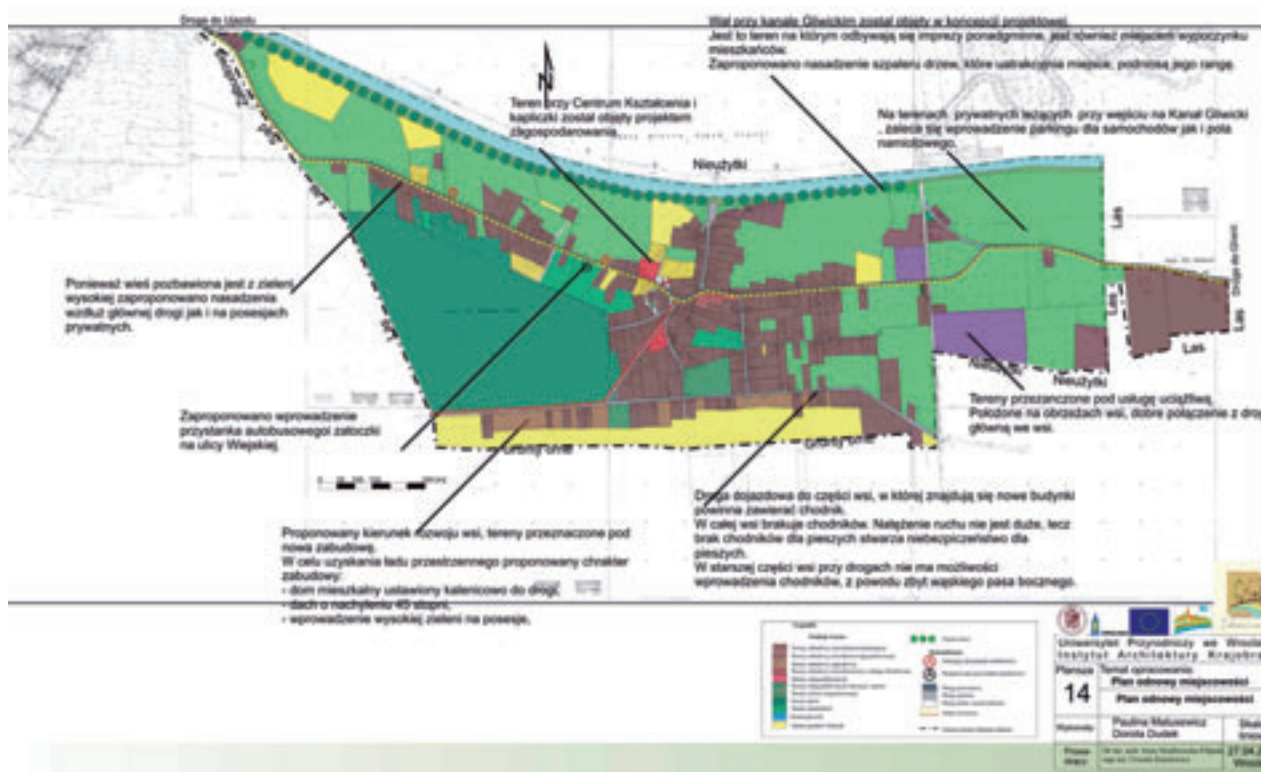
Wsp. Niechciszewo wsi Niechciszewo

Wsp. Niechciszewo wsi Niechciszewo

Uniwersytet Wrocławski we Wrocławiu Instytut Architektury i Urbanistyki	
Planacja	Temat opracowania
13	Plan odnowy miejscowości
	Zielony i woda
Wykonanie:	Paulina Malinowska Dorota Dudziak
Skala:	Skala 1:5000
Prace:	Prace na terenie miejscowości 27.04.2009
Wzrost:	Wzrost

XIV. Plan odnowy miejscowości

Uniwersytet Wrocławski we Wrocławiu Instytut Architektury i Urbanistyki	
Planacja	Temat opracowania
14	Plan odnowy miejscowości
	Plan odnowy miejscowości
Wykonanie:	Paulina Malinowska Dorota Dudziak
Skala:	Skala 1:5000
Prace:	Prace na terenie miejscowości 27.04.2009
Wzrost:	Wzrost

1. Lokalizacja terenów objętych koncepcją

1. Teren przy Centrum Kształcenia i kapliczce

2. Teren przy Kanale Gliwickim

Charakterystyka terenów objętych koncepcją

1. Teren przy Centrum Kształcenia i kapliczki:

- znajduje się w środkowej części wsi, na ulicy Wiejskiej,
- aneks z kościołem i sklepem tworzy centrum usługowe we wsi,
- pełni funkcje reprezentacyjną.

2. Teren przy kanale Gliwickim

- położone w północnej części wsi,
- oddalone od zabudowy i oddzielone od niej pasem gruntów nie użytkowanych,
- miejsce organizowania zawodów wydkańskich o ranie między gminę,
- miejsce odpoczynku mieszkańców,
- duże walory krajobrazowe i ekologiczne.

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Instytut Architektury Krajobrazu
Planuje: **1** Plan odnowy miejscowości
Temat opracowania: **Lokalizacja we wsi**
Wykonali: Paulina Malinowska, Dorota Gulek
Strona: 1
Data: 27.04.2008

2.1 Centrum Kształcenia w Niedzdrowicach

- uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, ocena stanu istniejącego

Elementy korzystne dla miejsca projektowanego:

1. Położenie w centrum wsi.
2. Bezpośrednie sąsiedztwo z kapliczką, remizą strażacką i sklepem spożywczym.
3. Harmonijna, tradycyjna architektura otaczających bryndków mieszkalnych i gospodarczych (stare stodoły).
4. Nowo wybudowany chodnik w zachodniej części ul. Wiejskiej. Stary, dobrze zachowany bruk na placu przy kapliczce i remizie strażackiej.

Elementy negatywne dla miejsca projektowanego:

1. Prawie zupełny brak zieleni wysokiej; drzew na sąsiednich podwórkach, przy drodze i na terenie Centrum Kształcenia.
2. Niektóre sąsiednie przedogrodki są zaniedbane, ogrodzenia są niejednolite.
3. Elewacje kilku sąsiednich budynków wymagają remontów.

**A. Centrum Kształcenia
B. Kapliczka
C. Remiza Strażacka OSP
D. Sklep spożywczy
E. Karczółka św. Józefa
F. Skwer na skrzyżowaniu ul. Wiejskiej z ul. Leśną
G. Skwer na ul. Leśnej**

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Instytut Architektury Krajobrazu
Planuje: **2.1** Plan odnowy miejscowości
Temat opracowania: **Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne**
Wykonali: Paulina Malinowska, Dorota Gulek
Strona: 1
Data: 27.04.2008

2.2 Centrum Kształcenia w Niezdrowicach - schemat funkcjonalno-przestrzenny

Strefa biwakowa

Teren przy tarasie z drewnianym pawilonem ogrodowym. Przeznaczona pod organizację różnego typu spotkań i grillowania. Przestrzeń od północy ograniczona skarpą. W strefie tej znajduje się również taras ze stolikami dla biwakujących.

Parking

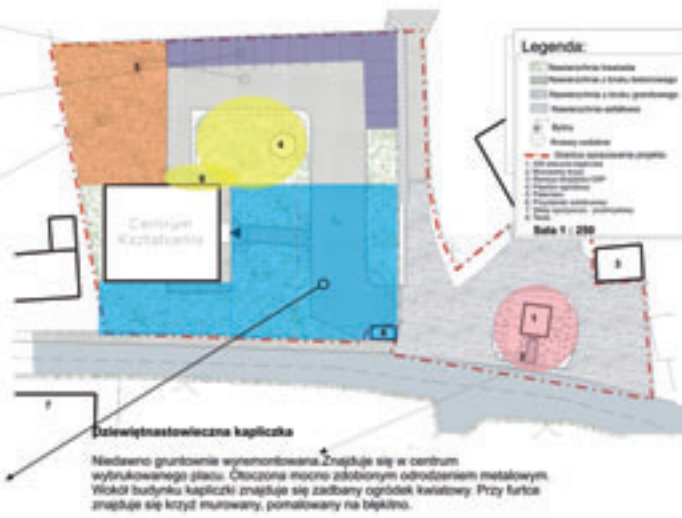
Wymczone zostały miejsca na 16 samochodów. Nawierzchnia z bruku betonowego. Od strony wschodniej teren osłonięty żywopłotem.

Strefa zabaw

Strefa przeznaczona pod stworzenie placu zabaw dla dzieci. Obecnie znajduje się tam trawnik i poleńsko. Powierzchnia obejmuje ok. 300 m². Teren lekko spadzisty (spadek ok. 8%).

Strefa wjazdowo-reprezentacyjna

Obejmuje wjazd na teren Centrum Kształcenia oraz duży trawnik w południowej części działki. Trawniki są utrzymane w dobrym stanie. Przy furtce wewnętrznej zaakcentowano wejście nasadzeniami z krzewów iglastych.

Fot. 3 Pawilon, teren przeznaczony pod plac zabaw

Fot. 4 Budynek od strony ul. - Wjazd

Fot. 5 Parking po stronie północnej

Fot. 6 Kapliczka od strony północy

Fot. 1 Panorama terenu przy Centrum Kształcenia. Widok na elewację wschodnią

Fot. 2 Nowo wybrukowana nawierzchnia

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu Instytut Architektury Krajobrazu Planacja Terenów Ograniczonych	
2.2 Plan odnowy miejscowości - schemat funkcjonalno-przestrzenny	
Wykonano: Paulina Maternicki, Dorota Duda	Skala: 1:250
Projekt: 27.04.2008	Wzrost:

2.3 Centrum Kształcenia w Niezdrowicach - program użytkowania

Plac zabaw:

Plac zabaw użytkowany zostanie w północno-zachodniej części terenu Centrum Kształcenia. Lokalizacja jest bardzo dogodna - z dala od ulicy i w miejscu, które nie będzie nadmiernie nasłonecznione.

Na płaskim terenie zaprojektowano sporych rozmiarów nasyp ziemny. Organizuje on przestrzeń placu i dzieli teren na mniejsze obszary. W nasypie wykonano rzeźbę ziemną w kształcie głowy baśniowej postaci. Jest elementem wesołym i na pewno spodoba się dzieciom. Nasyp łączy się z paskowicą, odgródnioną od trawnika obrzeżem z pali wbitych do ziemi na różną głębokość. Z takich samych pali wykonane są schodki w nasypie, które prowadzą do zjeżdżalni. Na placu zaproponowano wprowadzenie małej architektury wykonanej z drewna. W północnej części ustawiono huśtawkę dla dwóch osób i cztery bujaki. „Obrotowe słoneczniki” rozmieszczone są swobodnie na palcu. Na środku terenu wprowadzono duże drzewo kasztanowca. Pień słoczoży został rusyfikacją laską. Od strony sąsiadów proponuje się wprowadzić wysokie krzewy jaśminu. Zasłonią one niepożądany widok na budynek gospodarczy oraz przyjaźnie osłują teren placu zabaw.

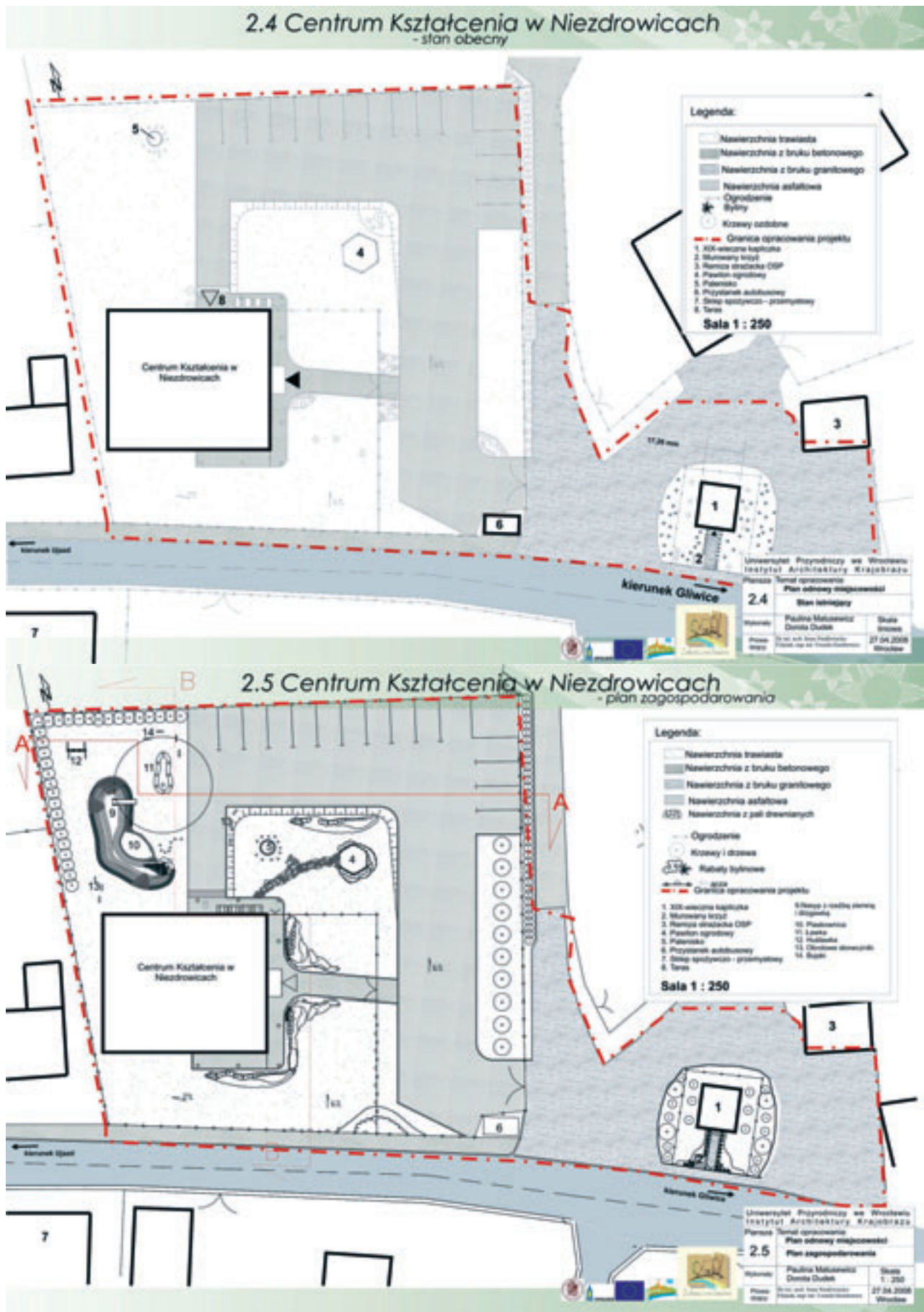
Teren przy XIX-wiecznej kapliczce:

Postawiono powrócić do starych nasadzeń przy kapliczce i wprowadzić więcej zieleni. Przed wszystkim na nowo należy posadzić w narożach budynku niewielkich rozmiarów drzewka, takie jak: głóg, jabłko ozdobna czy jarząbina. Na zasadzenie drzew jest odpowiednio duże miejsce za ogrodzeniem kapliczki. Korzenie małych drzewek z takiej odległości nie powinny rozsadzić fundamentów kapliczki. Postawiono również uprządkować rabaty przy wejściu. Należy zrzęznować z sadzenia ozdobnych krzewów iglastych i wprowadzać raczej bujnie kwitnące byliny wieloletnie i jednoroczne.

Strefa wejściowa:

Przy istniejących już, brukowanych ścieżkach zaproponowano stworzenie wielobarwnych rabat kwiatowych. Roślinność została tak dobrana aby tworzyła piękną kompozycję. Narastanie wysokości kwiatów w stronę budynku ma podkreślić wejście i nadać mu odpowiednią rangę. Rabata płynnie rozlewa się po trawniku, otulając budynek Centrum. Bogactwo kolorów i faktury roślin powinno przelać chłodny charakter budynku. Nieciekawie, metalowe ogrodzenie powinno zostać zastąpione kwitnącymi przyczkami.

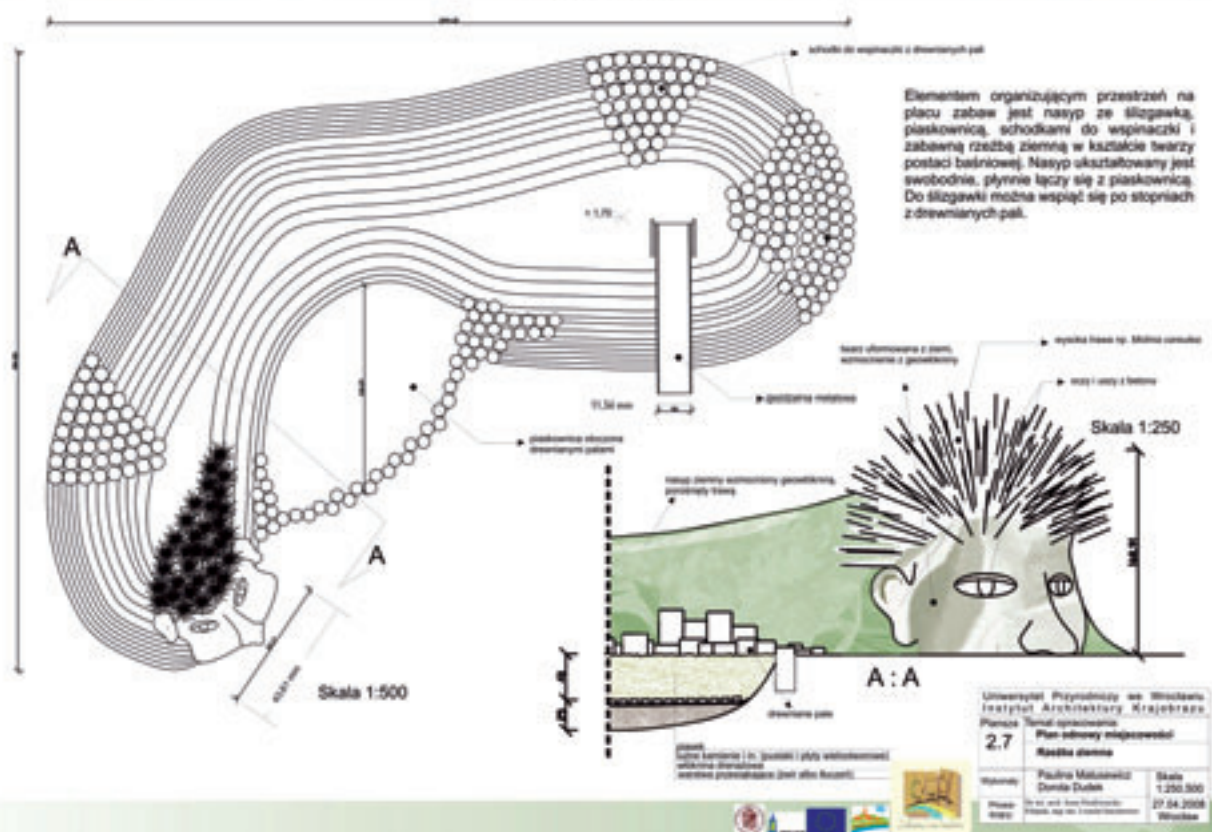
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu Instytut Architektury Krajobrazu Planacja Terenów Ograniczonych	
2.3 Program użytkowania	
Wykonano: Paulina Maternicki, Dorota Duda	Skala: 1:250
Projekt: 27.04.2008	Wzrost:

2.6 Centrum Kształcenia w Niezdrowicach - przekroje charakterystyczne A-A, B-B

2.7 Centrum Kształcenia w Niezdrowicach - rzeźba terenowa

2.8 Centrum Kształcenia w Niezdrowicach - propozycje nasadzeń

1. Szafława omszona i dawaniki skłonięte
2. Płomyk wiechowaty i aster krzaczkasty
3. Rudbekia i natchylek okółkowy
4. Malwa różowa i gatunki z rodzaju słoneczników
5. Rogownica kulamowata lub goździk pierzasty
6. Szaszpraniec wczesny
7. Niezapominajki i szafliki

Podstawą większego ogrodu była i jest duża liczba kolorów i kształtów. Kompozycje roślinne powinny mieć proste, swobodne formy i odwołać się do cyfrowym, odwołanym zestawianiem barwnym. Powinno się wybierać takie gatunki, które obficie kwitną, tworząc obfite tapy i korony. Grupy kwiatów różnej wysokości powinny przeplatać się ze sobą tak by nie przewidywały skrajności.

Zanim się borykają z fakturą poszczególnych elementów ogrodu większego powinny wykonać je w skali i kolorach współgrających ze sobą i uzupełniając się, a tylko po części skłaniać na swój przypadkowości!

Niewłaściwy kierunek nasadzeń:

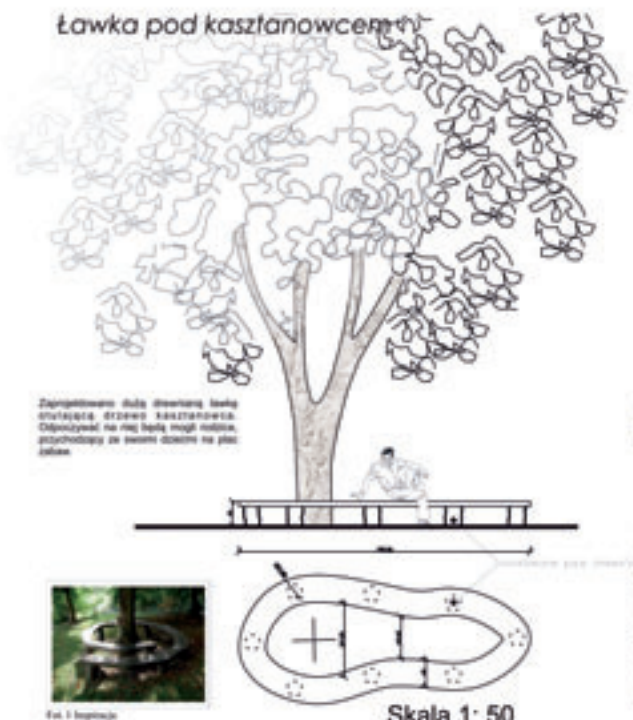
Właściwy kierunek nasadzeń:

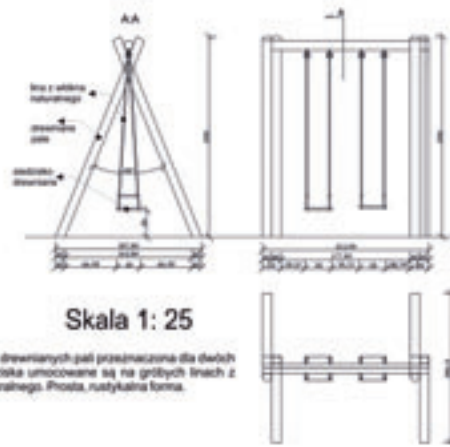
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	
Instytut Architektury Krajobrazu	
Temat opracowania:	
2.8 Plan odnowy miejscowości	
Propozycje nasadzeń	
Wykonano:	Paulina Malinowska
Skala:	1:25, 50
Przebieg:	27.04.2008
Wzrost:	Wrocław

2.9 Centrum Kształcenia w Niezdrowicach - mała architektura I

Ławka pod kasztanowcem

Drewniana huśtawka

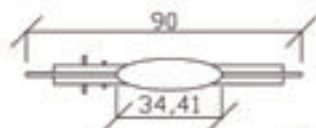
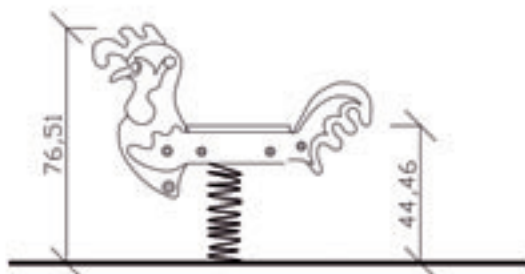
Wszystkie zaprojektowane detale na placu zabaw wykonane są z drewna. Mała architektura ma tworzyć rustykalną, wiejską przestrzeń i wprowadzać swobodę w przestrzeń, która dotychczas była nazbyt surowa, uporządkowana i betonowa. Drewno użyte do wykonania elementów na placu powinno cechować się dużą wytrzymałością. Należy je systematycznie konserwować.

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	
Instytut Architektury Krajobrazu	
Temat opracowania:	
2.9 Plan odnowy miejscowości	
Mała architektura	
Wykonano:	Paulina Malinowska
Skala:	1:25, 50
Przebieg:	27.04.2008
Wzrost:	Wrocław

2.10 Centrum Kształcenia w Niezdrowicach - mała architektura II

Bujak „Kogucik”

Wśród zabaw przez dzieci zabawą na placach zabaw jest bujak. Spośród szerokiej oferty akcesoriów do placów zabaw wybrano bujaki w kształcie kogucika. Doskonale współgrają z resztą zaprojektowanych detali małej architektury i nawiązują pasująco do wiejskiego klimatu. Proponuje się wprowadzić oferty tego typu bujaki na teren projektowanego

źródło: www.bondertoys.pl

Skala 1:100

Obrotowy słonecznik

Fig. 1. Młodszy uczestnik w czasie zabawy bujakiem w otoczeniu przepięknych słoneczników

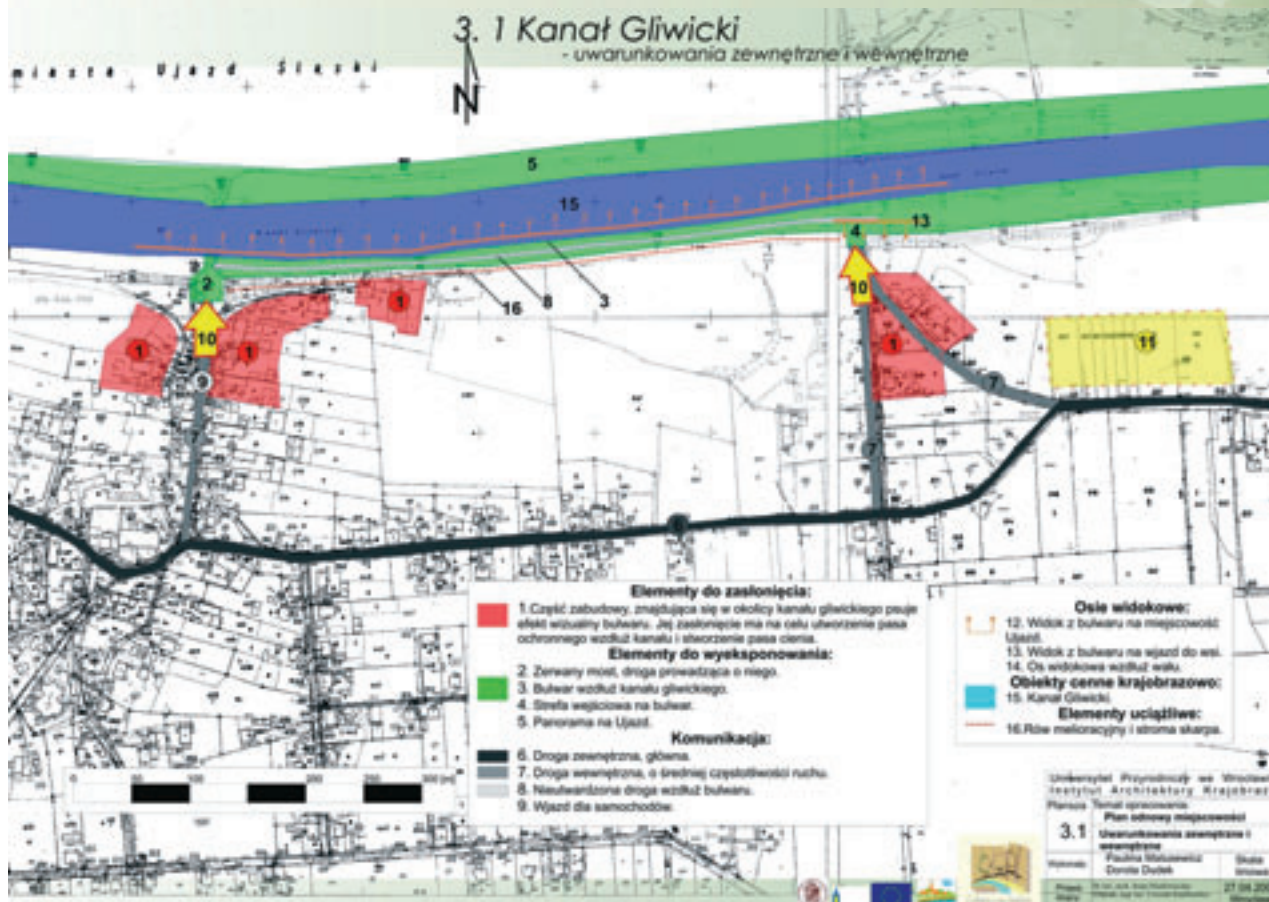
Inspirowany się dziurkowanymi osłonami, zaprojektowano zabawkę w formie słonecznika. „Kwiatem” można obracać podobnie jak wiatrakiem. Całość wykonana jest z drewna. Słoneczniki proponuje się rozmieścić swobodnie na placu zabaw. Do wykonania tej zabawki można użyć dwóch rodzajów drewna - ciemniejszego do zaakcentowania okalatu słonecznika.

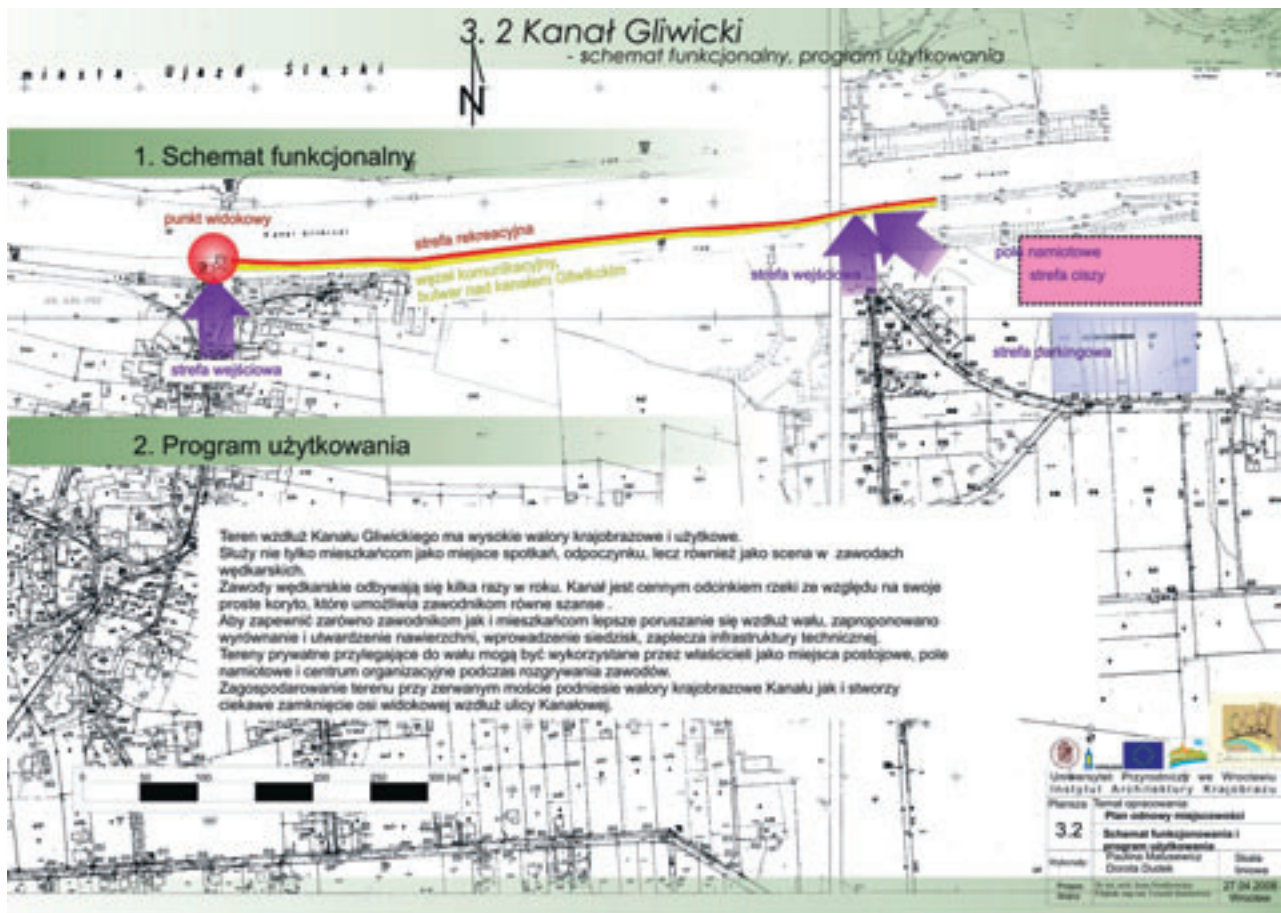
Skala 1:100

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu Instytut Architektury Krajobrazu	
Planacja	Temat opracowania
2.10	Plan odnowy miejscowości
Mała architektura II	
Wykonali	Skala
Paulina Malinowska Dorota Dudek	1:100
Przebieg	Data
20.04.2008	27.04.2008
Strona	Strona
1/1	1/1

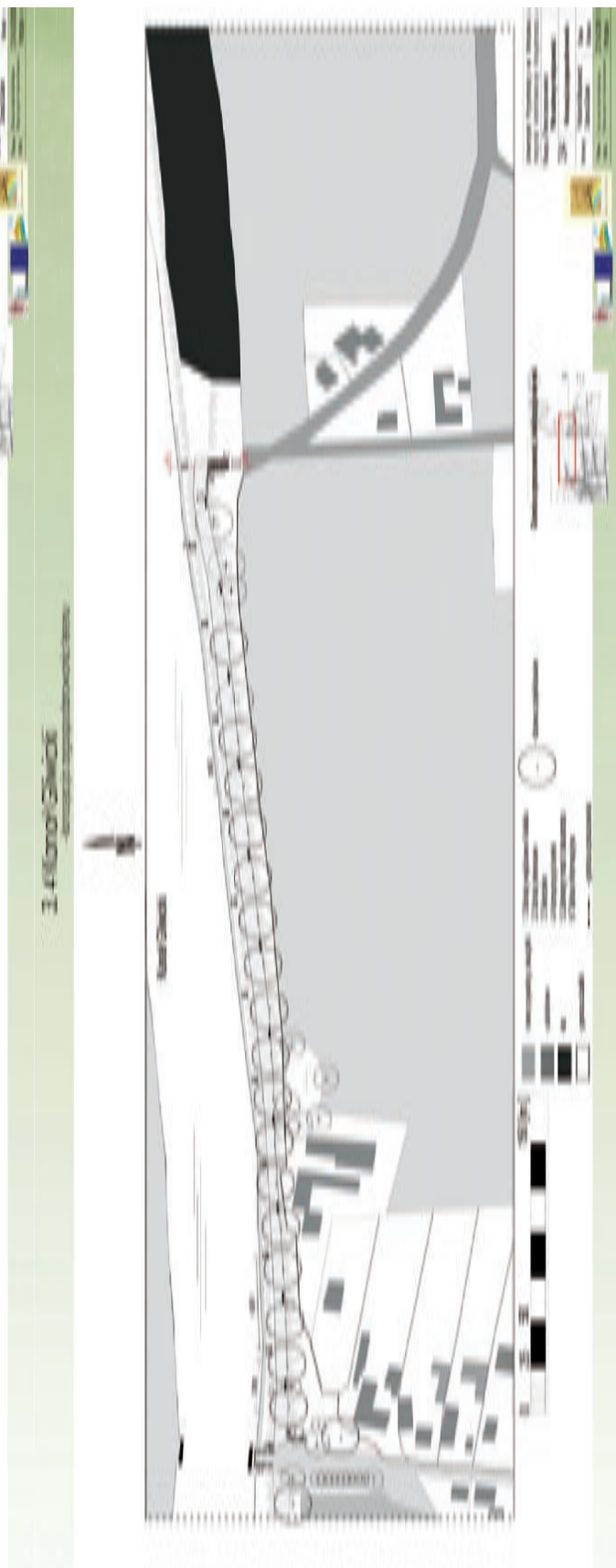
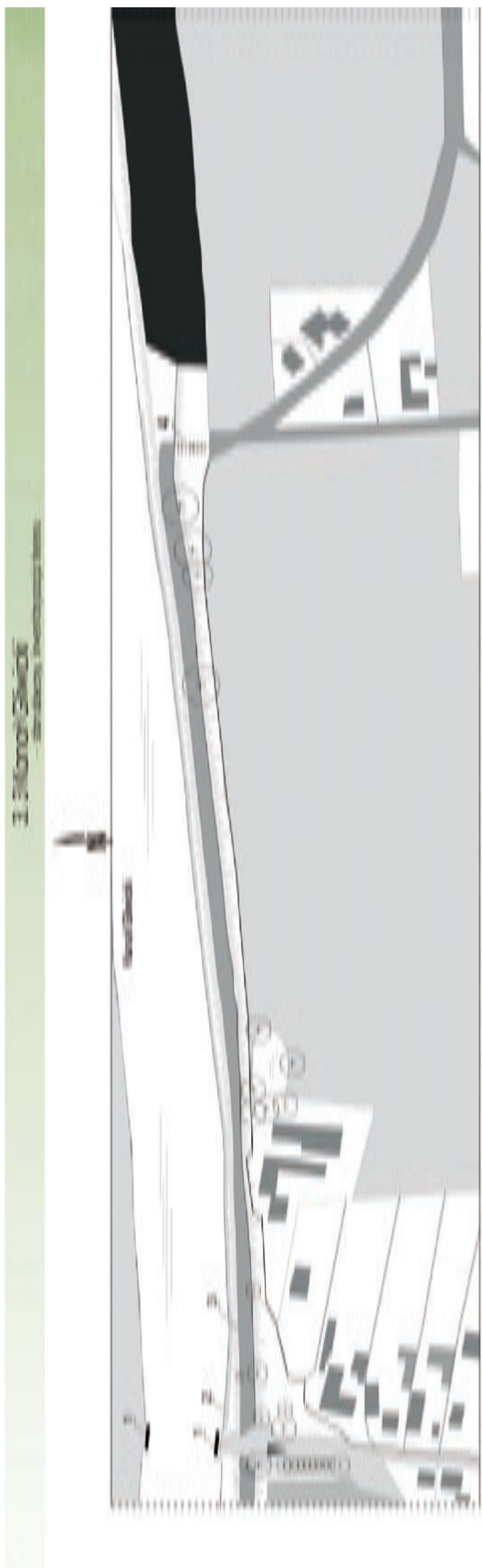
3.1 Kanał Gliwicki

- uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne

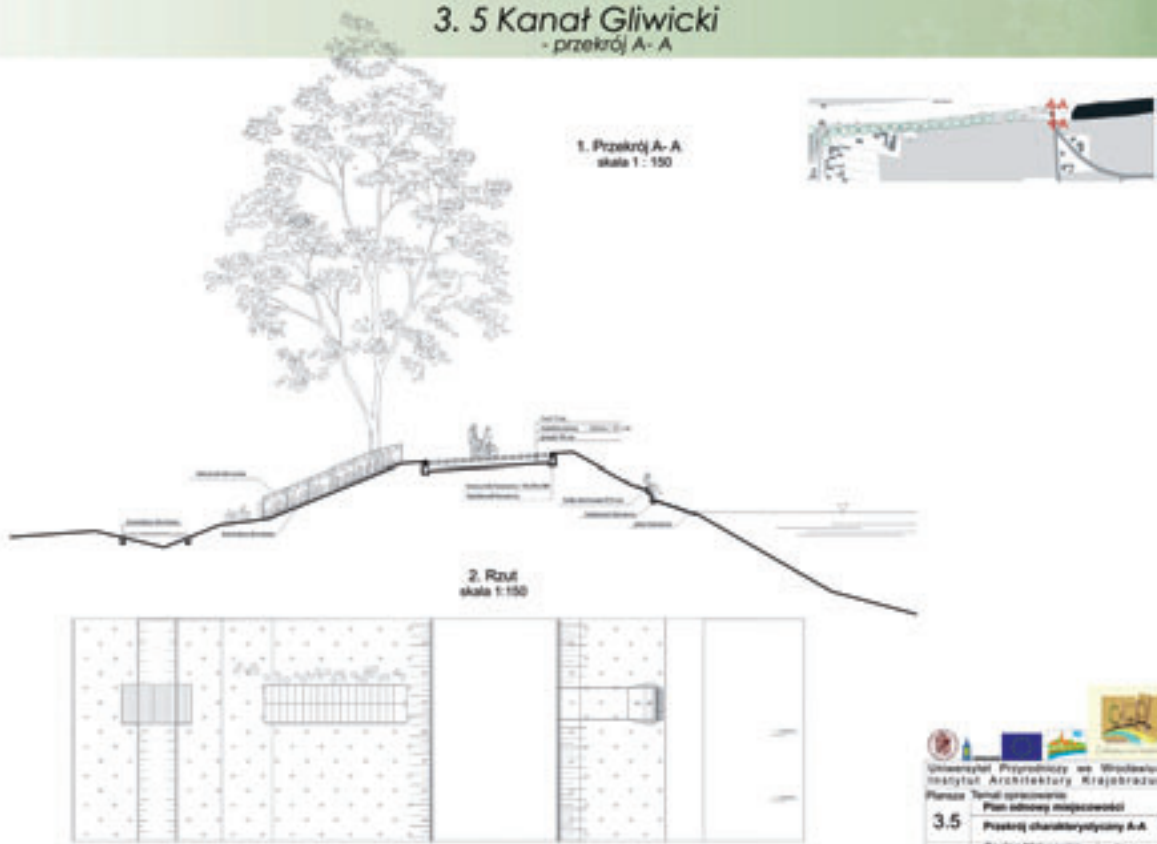

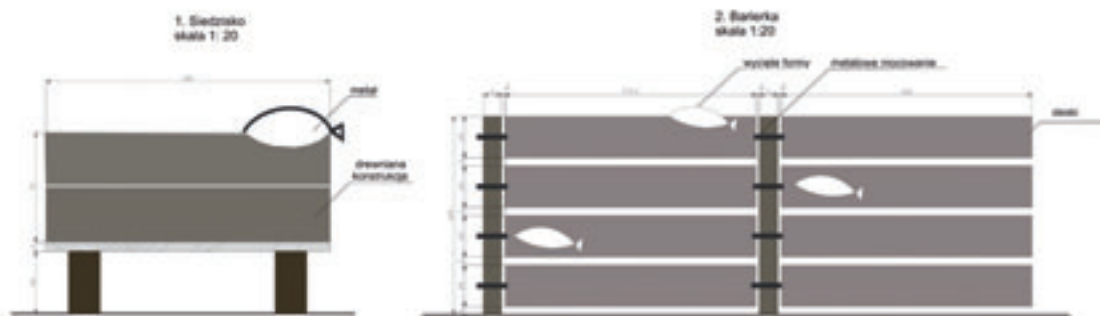

3. 5 Kanał Gliwicki - przekrój A-A

3. 6 Kanał Gliwicki - mała architektura

Siedzisko jak i barierka wykonane są z drewna. Belek i desek połączonych ze sobą metalowymi elementami. Wprowadzono element ryby, związane jest to z zawodami wędkarskimi odbywającymi się we wsi regularnie.

Inspiracje

Inspiracją przy projektowaniu siedzisk i barierki stały się zawody wędkarskie, które odbywają się regularnie wzdłuż wsi przy Kanał Gliwickim. Wykorzystano symbol ryby. Materiałem budowlanym jest drewno, komponuje się w krajobrazie.

Fig. 1 Zawody wędkarskie

Fig. 2 Zawody wędkarskie

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu Instytut Architektury Krajobrazu	
Planus Temat opracowania: Plan odnowy miejscowości	
3.6 Mała architektura	
Autorzy: Paulina Maluszewska Dorota Dudek	Skala: 1:20
Projekt: 2014 rok, 10.10.2014 27.04.2008	Wrocław

4. Wizualizacje

Stan istniejący

Fot. 1. Panorama na kanał Głęboki

Fot. 2. Wzrost na kapliczkę i Centrum Kultury

Fot. 3. Wzrost na Centrum Kultury

Proponowana zmiana

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	
Instytut Architektury Krajobrazu	
Plan: Temat opracowania	
Plan odnowy miejscowości	
4	
Wizualizacja	
Autorzy: Paulina Malinowska, Dorota Dudek	
Skala: -	
Data: 27.04.2018	
Miejscowość: Wrocław	

5.1 Piękna wieś polska

"Dobre tradycje zaginęły i wiele czasu i pracy potrzeba, by drogą ewolucji dawne piękno wskrzesić". Józef Gałęziowski

Piękno wsi polskiej

Wiele przejawów piękna odnajdujemy w polskiej wsi. Nie tylko w krajobrazie, malowniczym porządku zabudowań, ale w samej architekturze, narzędziach, przedmiotach użytku codziennego. I jakby więcej przejawów tego piękna widać w przedmiotach starych...

Piękno starych chatki, szopki, studzienki z daszkiem czy żurawa, siodrapanej przez czas kaguzki przydrożnej, meśliki ulicznej z białej, podupadającego na siłę - mijna czy wiatrak, kurnik, kłosa stoł, choć już nie podkusa się w niej koni... Pięknem odznaczają się stare naczynia kuchenne, metale, narzędzia rolnicze, ubiory. Wyróżnia je przedmioty i budowle bardziej niż współczesne świadczą o kulturze człowieka z dawnych czasów, o tym, że on i jego kultury tworzył na co dzień, że była dla niego czymś ważnym, i że on w swoim planie życiowych spraw i czynności miał to twórczość i piękno na uwadze.

Piękno wsi zagrożone

Wiele z tych starych przedmiotów, zabudowań i sposobów tworzenia piękna w otoczeniu gospodarstwa wiejskiego - wypiera brzydka i tandetna współczesność. Niekóre przedmioty uchroniły skanseny, muzea czy izby regionalne, ale wiele nie dało się już przetrzymać i ocalić. Dawne zabudowania typowej dla danych regionów architektury wiejskiej zakryły współczesne materiały budowlane, nieprzystające ani do kultury ani tradycji budownictwa regionalnego. Widać nie tylko zniszczenia z powodu naszej burzliwej historii, licznych wojen, napadów, rodników czy żywiołów, ale także z powodu braku działań konserwatorskich i zamieszkania nie samych - mieszkańców wsi. Mówi bardziej przywiązujemy wagę do tego, co

Krajobraz tradycyjnej wsi polskiej jest również degradowany przez stopniowe wyciemnienie zieleni wyszklonej i średniej. Taki zabieg powoduje pułapnienie krajobrazu, nadając mu charakter mejski, co nie daje dobrych efektów wizualnych. Dlatego też bardzo ważnym aspektem jest dbanie o zielony, niski, średni i wysoki.

Czym byłby krajobraz pięknej wsi polskiej bez drzew, które nie tylko poprawiają estetykę krajobrazu, lecz spełniają wiele funkcji użytkowych: sąg cień, oczyszczają środowisko, tworzą lokalne korytarze ekologiczne. Należy również zwrócić uwagę na gatunki i rodzaje sadzonych byleń czy średnich drzew, pamiętając o charakterze wsi.

Dlatego też zalecane jest wykorzystywanie takich taksonów jak:

- Hydrangea hortensja, duża dekoracyjność.
- Philadelphus - jaśminowiec, dekoracyjność, mało wymagania.
- Miburnum - kalina, dekoracyjność ze względu na kształt.
- Quercus robur - dąb czerwony, proponowane zasadzenie wokół Kanału Głębokiego.
- Salix - wierzba, proponowane nasadzenie wokół Kanału Głębokiego.

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	
Instytut Architektury Krajobrazu	
Plan: Temat opracowania	
Plan odnowy miejscowości	
5.1	
Piękna wieś polska	
Autorzy: Paulina Malinowska, Dorota Dudek	
Skala: 1:1000	
Data: 27.04.2018	
Miejscowość: Wrocław	

5.2 Zadrzewianie ul. Wiejskiej

W Włodzowiekach nagminnie wycinano słabe, wysokie drzewa co spowodowało, że we wsi prawie w ogóle nie ma zieleni wysokiej okalającej budynki. Nie ma również zielonej strefy z uwagi na to, że drogi w Włodzowiekach są bardzo wąskie i nie ma miejsca na pas zieleni oddzielający jezdnię od chodnika. Proponuje się więc aby zachęcać mieszkańców wsi do sadzenia drzew na prywatnych posesjach w odpowiedniej odległości od granicy działki i budynków. Po udanych rozmowach z przedstawicielami wsi, postanowiono przeprowadzić akcję zadrzewiania ul. Wiejskiej. Podjęte zostaną starania o uzyskanie dofinansowania na zakup sadzonek, które zostaną przekazane mieszkańcom przy ul. Wiejskiej. Każdy dostanie wyliczone w którym miejscu powinien zasadzić swoje drzewko aby powstał regularne aleje biegące wzdłuż całej ulicy Wiejskiej.

Efekt zadrzewienia ul. Wiejskiej

Drzewa najlepiej sadzić na obrzeżu działki, jednak nie tuż przy ogrodzeniu, bo gdy uleży, mogą je zniszczyć – korzenie mogą przetrwać lub wygnąć przy ogrodzeniu, a korzenie uszkodzą jego fundament. Drzewo nie powinno się sadzić blisko granicy działki także ze względu na duże sąsiedów. Lepiej było i gęściej sadzić je tak, aby mogły przetrwać.

słabe drzewa mają rosnąć przy budynku, warto zachować odległość od elewacji nieco większą niż promień korony, jaką przewidywaliśmy będąc młodymi za kilkadziesiąt lat. Gdy posadzone tuż przy budynku, drzewo się rozwinie, jego korony mogą uszkodzić elewację lub pokrycie dachu, a korzenie – fundamenty. Poza tym liście spadające z wysokiego drzewa będą dopychać rynny.

Zanim zostaną posadzone drzewa, trzeba sprawdzić na projekcie instalacji przebieg przewodów i rur. Drzewo nie należy sadzić w odległości mniejszej niż 2 m od nich, ale warto też pamiętać, że system korzeniowy dużych drzew jest bardzo rozgałęziony – ich korzenie sięgają całej niż 4 metry od pnia.

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu Instytut Architektury Krajobrazu		
Planacja	Plan ogólny opracowania	
5.2	Plan inżynierski etapowy	
	Zadrzewianie ul. Wiejskiej	
Wykonali	Paulina Maluszka Dorota Durbak	Skala 1:500
Prace Data:	Prace wyk. końcowo-techniczne Prace wyk. końcowo-techniczne	27.04.2008 Wrocław

5.3 Wizualizacje zmian

Propozycja zmian na ulicy Wiejskiej, zasadzenie szpalery drzew wzdłuż ulicy.

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu Instytut Architektury Krajobrazu		
Planacja	Plan ogólny opracowania	
5.3	Wizualizacja zmian	
Wykonali	Paulina Maluszka Dorota Durbak	Skala 1:500
Prace Data:	Prace wyk. końcowo-techniczne Prace wyk. końcowo-techniczne	27.04.2008 Wrocław

Opracowanie dla miejscowości Przewóz z gminy Cisek z 2008 r.

(pomniejszone plansze)

I. Położenie miejscowości i rys historyczny

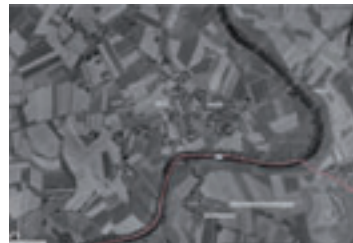
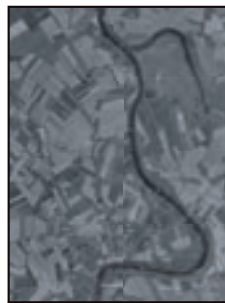
1. Położenie miejscowości.

Przewóz to mała wieś położona nad Odrą, w województwie opolskim, w powiecie kędzierzyńsko-kozielskim, w gminie Cisek.

Przewóz leży w południowej części gminy Cisek, na lewym brzegu rzeki Odry z dawną przeprawą strategiczną. Układ komunikacyjny oparty jest o drogę wojewódzka relacji Cisek – Kędzierzyn – Koźle oraz Lany – Racibórz, co ułatwia dojazd do miejscowości. Do Urzędu Gminy jest ok. 10 km, do miasta powiatowego Kędzierzyna-Koźla ok. 20 km, a do stolicy województwa Opola - 70 km. Obszar miejscowości graniczy ze wschodu z gminą Kuźnia Raciborska (woj. śląskie), od strony północnej z gminą Bierawa, od strony południowej i południowo-zachodniej i północnej z wioskami gminy. Strona południowa to malownicze wzgórza. W skład wioski wchodzi przysiółek Jama.

Przewóz na zdjęciach satelitalnych
Współrzędne: 50°13'32"N 18°15'1"E

Wieś zajmuje 501 ha., w tym użytków rolnych 440ha. W Przewozie w 115 budynkach mieszkalnych mieszka 345 osób. Rozwojowi wsi sprzyjają bardzo dobre warunki środowiska przyrodniczego. Obszar wsi jest bezleśny, są tylko małe remizy wokół wsi.

Przewóz jest wsią typowo rolniczą. Urodzajne, chociaż trudne w uprawie gleby, czyste środowisko i wysokie umiejętności rolników stwarzają szansę stałej poprawy opłacalności gospodarowania. Dysponując takimi walorami może jednocześnie stać się atrakcyjnym rejonem wypoczynkowym i turystycznym. Zaawansowana budowa wałów wzdłuż Odry zmniejsza zagrożenia powodziowe. Wzdłuż wałów zostaną wytyczone ścieżki rowerowe. Jest możliwość stworzenia także szlaku turystyki kajakowej z możliwością wędkowania oraz odpoczynku nad wodą. Miejscowość dysponuje budynkiem po byłej szkole do stworzenia bazy noclegowej oraz terenem obok niego z przeznaczeniem na pole namiotowe lub kampingowe.

Gospodarstwa w miejscowości są zróżnicowane obszarowo jak również pod względem uprawy i hodowli. W większych gospodarstwach przeważa hodowla trzody oraz bydła mlecznego i koni. Rolnicy o mniejszych obszarowo gospodarstwach hodują strusie, króliki, drób, pszczoły, gołębie. Produkty wytworzone przeznaczają na własne potrzeby, a także na sprzedaż jako produkty ekologiczne.

[http://przewoz.org, www.cisek.pl]

1

2

2. Historia miejscowości.

PRZEWOZ (niem. Przewos, 1934-45 Fährendorf)

Wieś Przewóz powstała w średniowieczu (pierwsze wzmianki pochodzą z 1492 r.) znana była wówczas jako PRZIEWOZA. Nazwa wywodzi się od istniejącego przed powstaniem wsi przewozu przez Odrę. Nazwa miejscowości Przewóz (dokładnie Przewos) pojawiła się w 1823 r.

Dawna pieczęć Przewozu z dokumentu z 1868 r. Kreis Cosel oznacza powiat Koźle. Postać kłęczy na wodzie (Odrze) pomiędzy dwoma krzyżami symbolizującymi brzozi rzeki. Pieczęć ta została odbita na dokumencie z 08.11.1868 regulującym wynagrodzenie ówczesnego nauczyciela Johanna Niebisha. Dokument podpisał sołtys Bochenek oraz jeszcze dwie osoby, być może członkowie ówczesnej rady sołectkiej: Anton Jonas i Jozef Bulik. Kopia tej pieczęci została umieszczona w książce Edmunda Neuwalda o Lanach: *Lohnau. Geschichte eines Dorfes In Oberschlesien*. Informacji nt. oryginalnego dokumentu udzielił Edmund Neuwald.

Do powstania w tym miejscu przewozu przez rzekę przyczyniła się rodzina Gaschinów, dzięki której osiadł tutaj przewoźnik (o nazwisku Przewoźnik). Prawdopodobnie przewóz ludności i furmanek istniał od 1600 roku. Znane są dokumenty z 1757 r. o zamieszkałej tu rodzinie trudniącej się przewozem. Istnieje wzmianka, że Przewóz nie był samodzielną jednostką administracyjną, ale należał do Podlesia, choć jako miejscowość istniał o wiele wcześniej. W dokumencie z 16.01.1644 nadmienia się, że hrabia Fryderyk Oppersdorf hrabiemu Melchiorowi Ferdynandowi Gaszynie (Gaschin) pochodzącemu z Wielunia koło Kalisza, a mieszkającemu w Zakrzowie, sprzedał miejscowości: Polską Cerekiew, Milowice, Ostrożnicę, Jaborowice, Cisek, Biadaczów, Roszowice, Olszową, Nieznaszyn, Podlesie, Dziergowice, Lany i Błażejowice. Przewóz nie jest tam wyszczególniony ze względu na fakt przynależności do Podlesia.

Z innego dowodu wynika, że ok. roku 1700 hrabia Gaszyna nadal na własność istniejący w tym miejscu prom niejakiemu Tomaszowi Przewoźnikowi. Nabył 16 morgów ziemi nad Odrą, zaznaczonej w aktach w Przewozie jako grunt podleski, za 120 talarów śląskich. Przewoźnik przewoził ludzi przez rzekę za opłatą, natomiast wszystkich przewoźców dworu musiał dokonywać bezpłatnie.

Tomasz Przewoźnik nabył grunt składający się z ogrodu i pola ornego wraz z przewozem dziergowickim (Dziergowice to wieś leżąca po drugiej stronie Odry) prawnie i z obowiązkiem. Przed rokiem 1900 rodzina Przewoźnika uchyliła obowiązek bezpłatnego przewozu dworskiego, jednak z dworu też spadł obowiązek zakupu promu i łódek oraz wszelkich napraw związanych z przewozem. Od tego czasu każdy klient płacił za przewóz.

Prawo przewozu nadal w pierwszych czasach cesarz niemiecki Rudolf II hrabiemu Freiherrn Oppersdorf, które przez kupno przeszło na hrabiego Gaszynie, on udzielał prawa rodzinie Przewoźnik. Państwo respektowało prawnie wydane zarządzenie. Od roku 1880 rodzina Przewoźnik wydzierżawiła prom i łódkę. Przez długie lata czynny jako przewoźnik był Karol Grzesik zamieszkały w Dziergowicach.

Mapa z 1932 r. przedstawiająca Przewóz i okolice miejscowości.

Przewóz (niem. Fährendorf) na mapie niemieckiej z 1941 roku.

Genetyczna wieś liczyła więcej niż 20 kmieci i zagrodników. Stale zagrożenie powodziami ukształtowało układ przestrzenny wsi. Częste powodzie powodowały niszczenie budynków i realizację nowych, nie zawsze podporządkowanych miejscowej tradycji.

Powódź – 1939 rok, dom Mateusza Ignacego przy ul. Bema

Powódź – 1997 rok

3

4

W 1845 r. Przewóz liczył 434 mieszkańców, było 65 domów, szkoła z jednym nauczycielem od 1828 r., cegielnia i przewóz przez Odrę. W 1910 r. wieś miała już 624 mieszkańców, zaś w 1939 roku 641.

Uczniowie z Przewozu z nauczycielami przed budynkiem szkoły 8 października 1912 r. Z tego XIX-wiecznego budynku pozostały tylko ruiny.

Prom na Odrze

Nową szkołę wybudowano w 1928 r., od 1929r. do zakończenia II wojny światowej uczono w języku niemieckim, był także budynek mieszczący sklep i piekarnię.

Szkoła wybudowana w 1928 r.

Należący do rodziny Ritzka budynek sklepu i piekarni, do dziś znajduje się tu sklep.

Sprzedaż nawozów na rynku w Przewoście.

Kobiety w strojach chłopskich kupują nawozy, które będą wieźć do domu na tragaczach. W tle "gliniok", czyli zbiornik wodny powstały w miejscu, gdzie w XIX w. wydobywano glinę na potrzeby cegielni. Później pełnił rolę zbiornika przeciwpożarowego.

5

Kościół w trakcie budowy.

Wnętrze kościoła przed przeniesieniem z Gieraltowice do Przewozu. Zdjęcie pochodzi ze zbiorów Fototeki Śląskiej.

W czasie II wojny światowej kościół został znacznie zniszczony, zniszczeniu uległa także figura św. Judy Tadeusza. W 1945 r. założono cmentarz za kościołem, wcześniej przewożono zmarłych na cmentarz w Łanach. W 1958 r. ufundowano nowe dzwony, poprzednie zabrano w czasie wojny. W 1961 r. zakupiono obraz św. Judy Tadeusza, który namalował artysta malarz – Teodor Lempik z Dobrzecza. W czasie II wojny światowej ks. Spilka został mianowany przez biskupa wikarym w parafii Łany, a lokalistą w Przewoście. Po II wojnie światowej został on mianowany Proboszczem kościoła parafialnego w Łanach, do której kościół w Przewoście został przyłączony. Od tej pory wraz z radą kościelną z Przewozu został gospodarzem tego kościoła aż do 1980 r. W roku 1979 odnowiono drewnianą wieżę. W latach 1980–1987 gospodarzem kościoła była rada kościelna oraz ksiądz proboszcz Antoni Sokół. W roku 1981 została przeprowadzona przeróbka ołtarza głównego oraz konserwacja kościoła. W roku 1982 wykonano nowy ołtarz oraz wymieniono posadzkę w przedsionku.

Wnętrze kościoła w 1961 roku.

7

W 1932 r. powołano Ochotniczą Straż Pożarną w Przewoście.

Pierwsza siedziba Ochotniczej Straży Pożarnej w Przewoście.

Do 1934 r. wieś nazywała się Przewos, w 1934 r. nazwę miejscowości przemianowano na Fährendorf, wówczas było to terytorium III Rzeszy.

Pomnik Ofiar I Wojny Światowej. Wygląd pomnika przed II wojną światową.

Przed II wojną światową był w Przewoście urząd pocztowy (niemiecki). Budynek mieści się przy skrzyżowaniu ul. Długiej z Odrzańską (Rynek). Należał wtedy do rodziny Wyleżich, obecnie jest własnością rodziny Wodarz.

Od 1936 r. Przewóz ma własny kościół. Drewniany kościół p.w. św. Judy Tadeusza zbudowany został w 1559 r. w Gieraltowicach (odnowiony w 1711 r.) W 1936 r. kościół został przeniesiony z Gieraltowice do Przewozu przez mieszkańców bez zgody i wiedzy swojego proboszcza ks. Rady Franciszka Heiduka. Budowniczym kościoła był Jerzy Kampa z Roszowic-Ploni. Kościół poświęcił ojciec franciszkanin z Raciborza w 1937 r. Do czasu II wojny światowej kościołem opiekowała się rada kościelna, a msze św. odprawiali ojcowie franciszkanie z Raciborza.

6

Po wojnie w 1945 roku po przyłączeniu wsi do Polski nazwę miejscowości zmieniono na Przewóz, w szkole uczono w języku polskim, językiem dodatkowym był język rosyjski.

Podczas działań wojennych saperzy radzieccy zbudowali most drewniany, który przetrwał do 1947 r. Most runął na skutek działania kry lodowej. Kontakty Przewozu z zaodrzem były bardzo wielkie, ludność tych terenów żywo zainteresowana była kupnem drewna.

Przewóz przez Odrę. Rok 1959.

1 sierpnia 1960 r. podczas przewozu łódka nastąpił tragiczny wypadek, w którym życie utraciły trzy osoby. Przejazd promem i łódką trwał do lat 70. XX wieku. Życie wsi toczyło się wokół przejścia promowego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 422 relacji Błażejowice – Dziergowice, do czasu jego likwidacji.

W latach 90. językiem dodatkowym w miejscowej szkole stał się język niemiecki, który został wprowadzony zarazem jako język ojczysty za zgodą rodziców, równorzędnie z językiem polskim. Od roku 1972 wskutek reformy oświaty została zmniejszona liczba klas aż do wygaśnięcia edukacji w 1999 roku. W budynku szkoły, po likwidacji 4 klas w 1973 powstało przedszkole, które funkcjonowało do 2001 roku. Przez ostatnie lata mieściła się tam świetlica wiejska oraz Biuro Mniejszości Niemieckiej. 19.02.2006 uchwałą zebrania wiejskiego mieszkańcy opowiedzieli się jednogłośnie za przystąpieniem do programu *Odnowa wsi* i przeznaczeniem budynku oraz obejścia dla celów turystycznych.

W 1986 roku z inicjatywy mieszkańców i ich własnymi siłami rozpoczęto budowę remizy OSP, dopiero w 2005 roku zakończono jej budowę, oprócz remizy znajduje się tam Wiejski Dom Spotkań i Biuro Mniejszości Narodowej. 18 października 1987 r. obchodzono 50-lecie istnienia kościoła w Przewoście. W latach 90. został uznany jako zabytek pod ochroną państwa. W 1997 r. w czasie powodzi kościół został zalany na wysokość około 70 cm. Zniszczeniu uległy m.in. ołtarz. Po powodzi zostały wymienione posadzki oraz ławki, kościół został odremontowany. Gospodarzem był ks. Waldemar Jaskółka.

Obecnie we wsi jest 115 budynków mieszkalnych, zamieszkiwanych przez 345 mieszkańców.

[<http://przewoz.org>, opracowanie Urszuli Surzykiewicz informacji od mieszkańców wsi oraz zapisków z kroniki] **PRZYSIÓLEK JAMA**

8

Jama (niem. Tiefengrund) na mapie z 1941 r.

Okolo 1750 r. na terenach dzisiejszych miejscowości Przewóz, Roszowicki Las, aż do Podlesia, rosły lasy mieszane (dęby, brzozy, świerki i graby). Żyły w nich wilki, które często zakradały się do zagrod chłopskich i wykradały prosiaki, kozy i owce hodowane przez osiedleńców nadodrzańskich. Chroniąc się przed grabieżą, chłopci kopali doły w ziemi i zakrywali je gałęziami. Tak polowali na wilki, które - uwiecznione w dołach - dobijane były widłami i żerdziami. Istniejące jamy stały się podstawą do nazwania osady najbliższej Odry, oddalonej od Przewozu o 2 km, obecnie stanowi jej część. Pierwsi osadnicy dostali się tam w sposób przypadkowy. Byli nimi „rybarze”, pochodzący z gminy o nazwie Rybarze, części dzisiejszego Kędzierzyna-Koźla. Pieczęć gminy, przedstawia trzy ryby i trzy raki.

Pieczęć Rybarzy od 1650 r.

Współczesna wersja pieczęci Rybarzów autorstwa Anny Mendak

W czasie wysokiej wody w 1837 roku „rybarze” płynęli łódką z Koźla w górę Odry, wtedy to zauważyli w rozwidleniu wody wyspę. Jednym z nich był Jan Ryborz I, urodzony w 1801 roku w Koźlu -Rogach, nad Odrą, Jan Ryborz I kupił ten grunt od hrabiego Gaszyna, a następnie zamieszkał tam wraz z posłubioną w 1837 r. Weroniką Morawietz w wybudowanym przez siebie drewnianym domu.

Rodzina Ryborzów dzierżawiła Odrę na obszarze od Koźla do Raciborza. Ryby łowiono, używając łódek drewnianych i sieci, a także nastawiając komolce i wężerze. Kolejnym potomkiem był urodzony w 1862r. Franciszek Ryborz, który przejął dzierżawę Odry. Do dzierżawy należały też uprawy wikliny na brzegach rzeki. Zakupił na terenie osady Jama ziemię i tam wybudował spichlerz. W 1902 r. wraz z żoną i bratem zaczął wyrabiać cegłę z gliny zmieszanej z piaskiem.

9

ZARYS HISTORII OCHOTNICZEJ STRAŻY POŻARNEJ W PRZEWOZIE

W 1931 roku pojawiła się idea założenia Ochotniczej Straży Pożarnej w Przewozie. 10 maja 1932 r. powołano pierwszy zarząd, w jego skład weszli założyciele OSP: Józef Bulik (prezes), Robert Duda (komendant), Jan Chromik (II komendant i gospodarz), Rajmund Skaba (sekretarz), Stanisław Zemelka (skarbnik). Zatwierdzono statut dla Ochotniczej Straży Pożarnej w Przewozie, gmina przydzieliła ręczną sikawkę konną, którą jeździli do pożarów, reprezentowali OSP na zawodach pożarniczych, zdobywając czołowe miejsca.

Zawody Strażackie w Roszowickim Lesie, 19 maj 1967. Drużyna OSP Przewóz zajęła I miejsce. Na zdjęciu u góry od lewej: Ginter Ryborz, Joachim Bulik, Piotr Kampa, Rudolf Gwóźdź, Leon Ryborz, Henryk Ksol, Reinhold Staś. U dołu od lewej: Eryk Długosz, Wilhelm Piechula, Martin Ficoń, Walter Cholewa.

11

W roku 1903 wybudował dom 45 metrów od Odry, pokryty gontem świerkowym i stodołę krytą słomą. W tym samym roku wybudowana została też stodoła, pokryta słomą, Franciszek Ryborz do łowienia ryb używał łódek. Budował je wraz ze swoim ojcem Janem II oraz z bratem Antonim. Woda w Odrze była wówczas bardzo czysta, żyło w niej wiele różnych gatunków ryb. Łowiono je przy użyciu sieci, a także wężerzy i komolców, które Franciszek Ryborz sam robił ze sznurka lnianego lub konopnego. Na brzegach Odry „rybarze” ustawiali drewniane skrzynie, w których przechowywali złowione w nadmiarze ryby. Kupowali je okoliczni mieszkańcy. Innym zajęciem był przewóz ludzi na drugi brzeg Odry.

Przeprawa łodzią przez Odrę na Jamie.

Zajmował się także wyplataniem koszy z wikliny, która rosła na wydzierżawionych obszarach wzdłuż Odry. Warsztatem wikliniarskim Franciszka był latem szalaz kryty słomą a zimą spichlerz. Praca z koszykami trwała przez cały rok. Wykonywał różne kosze: „dwumiaroki”, „cetnaroki”, „ręcznioki”, „koszynki” na owoce, a z białej wikliny struganej robił kosze na bieleżnę, „gęsioki”, „kurzoki” i półkosze na wóz konny. Całą stertę gotowych koszy sprzedawał później handlarzowi. Franciszek z żoną Marią hodował też krowę i świnię. Jak w wielu gospodarstwach, w tym czasie Ryborze mieli też piec chlebowy, czyli „piekarok” do wypieku chleba i kolaczy oraz „wędownik” do wędzenia mięsa i słoniny. Drewna opałowego dostarczała Odra oraz własny sad. Tradycje życia nad Odrą przechodziły na następne pokolenia. Obecnie kolejnym potomkiem rodziny Ryborz jest Ginter, stolarz budowlano-meblowy. Natomiast tradycyjne umiejętności przodków – robienia sieci na ryby, wyplatanie koszyków, budowanie łodzi i „rybarzenie” przekazał mu ojciec Joachim Ryborz. Tradycja ta zaczęła ożywać w ostatnich latach kiedy woda w Odrze zrobiła się czysta i znowu pojawiły się w niej ryby.

[http://przewoz.org, wspomnienia Gintera Ryborza]

10

Sikawka była garażowana w gospodarstwie Franicy. W latach 1939-1945 jednostka była bardzo osłabiona ze względu na działania wojenne na tych terenach. Zaraz po wojnie zaczęto odbudowywać jej świetność i mobilność oraz przeznaczono mały budynek w centrum wsi, obok zbiornika przeciwpożarowego, na garaż dla sikawki konnej.

Cała dokumentacja historii OSP uległa zniszczeniu podczas największej powodzi, jaką nawiedziła wieś w 1997 roku. Na podstawie opowiadań starszych druhów, udało się ustalić, że sikawka konna funkcjonowała do lat 70. Pożar w gospodarstwie Rity i Anny Depta był ostatnim gaszonym przy jej użyciu. W latach 70. OSP otrzymała przyczepę pożarniczą (zaczepianą za traktor) do przechowywania i przewożenia sprzętu ochrony przeciwpożarowej, która służyła jednostce do 2004 roku.

W 1986 roku na zebraniu wiejskim podjęto uchwałę o przystąpieniu do budowy remizy OSP w Przewozie. Powołano społeczny komitet budowy, w skład którego weszli strażacy oraz mieszkańcy wsi. Za pieniądze zebrane od mieszkańców wsi, środków z budżetu gminy oraz dochodów z organizacji imprez zakupiono materiały budowlane. Wszystkie te prace były wykonywane w czynie społecznym przez mieszkańców wsi. W latach 90. ze względu na brak środków finansowych prace przy budowie wstrzymano. W późniejszym czasie dokończono tylko boksy garażowe dla OSP.

W 2001 roku rozważano likwidację OSP w Przewozie, ze względu na brak działaczy, słabą mobilność jednostki spowodowaną złym zarządzaniem. Na zebraniu sprawozdawczym w 2002 roku wybrano nowego prezesa, został nim sołtys wsi Erwin Reinhart. Od tego czasu jednostka zaczęła się dynamicznie rozwijać.

W 2005 roku z funkcji naczelnika OSP zrezygnował Hubert Bulik, ale został kierowcą i gospodarzem OSP. Funkcję naczelnika OSP w Przewozie objął Robert Kirchniawy. Pod ich przywództwem jednostka zaczęła się rozwijać, stała się jedną z czołowych w gminie, pod względem wyszkolenia, liczby członków i mobilności. W 2006 roku powołano nowy zarząd w następującym składzie: Henryk Pilich (prezes), Robert Kirchniawy (naczelnik), Erwin Reinhart (wiceprezes), Hubert Kirchniawy (zastępca naczelnika), Krzysztof Mika (skarbnik), Jan Malik (sekretarz), Hubert Bulik (gospodarz), Piotr Ryborz (członek zarządu), Piotr Długosz (członek zarządu).

W 2006 r. z inicjatywy naczelnika Roberta Kirchniawy odbudowano zupełnie zniszczoną sikawkę konną. 15 lipca 2006 roku zaprezentowano ją na powiatowych zawodach sikawek konnych w Lanach. Był to udany debiut – 4 miejsce. Zostaliśmy uhonorowani pucharem komendanta Państwowej Straży Pożarnej w Kędzierzynie-Koźlu.

12

Odnowiona w 2006 roku sikawka konna, Powiatowe Zawody Sikawek Konnych. Łany, 15 lipiec 2006. Drużyna OSP Przewóz zajęła 4 miejsce. Od lewej: Robert Kirchniawy (Naczelnik), Krzysztof Mika, Piotr Długosz, Piotr Ryborz, Rafał Kroker, Walter Długosz.

Jednostka liczy 58 członków oraz 18 członków MDP chłopięcej i dziewczęcej.

W 2007 roku OSP w Przewozie obchodziło 75-lecie swojego istnienia.

[<http://przewoz.org>]

13

Pływadła to impreza cykliczna organizowana od 1999 roku pod hasłem Odra Rzeką Integracji, odbywa się w połowie czerwca. Impreza ma swój początek po czeskiej stronie u źródeł Odry, skąd pływadła wyruszają w górę rzeki, po drodze zatrzymują się w przystaniach, gdzie odbywają się festyny. Pierwszego dnia wieczorem dopływają do Raciborza, w drugim dniu docierają do Przewozu i Dziergowic. Co roku na zmianę jedna z tych miejscowości organizuje festyn. W 2007 roku, Pływadła przygotowały Dziergowice, w 2008 roku gości przywitał Przewóz. W czasie tej imprezy obie miejscowości rozdzielone Odrą łączy tymczasowy most. Rano pływadła udają się w dalszą drogę do celu podróży Kędzierzyna-Koźla.

Tymczasowa przystań wodna przy nieczynnym przejściu promowym – Pływadła 2006

Pływadło reprezentujące Przewóz w 2006 roku. Jest to replika dawnego promu. Pośrodku łodzi Utopiec z zielonymi włosami (Jacek Zajchrowski)

15

3. Tradycje, zwyczaje, stroje, obrzędy, imprezy cykliczne.

Mieszkańcy wsi starają się kultywować tradycje po swoich przodkach, spisali miejscowe legendy, co roku obchodzą miejscowe tradycyjne święta: dożynki, Święto Utopca, Rosenmontag (Ostatki), Żurowa Środa, świętują również ogólnopolskie święta, będące okazją do zabawy i integracji wszystkich mieszkańców miejscowości: Dzień Strażaka, Dzień Matki, Dzień Ojca, Mikołajki, Kuligi dla dzieci z zabawami sportowymi, Dzień Dziecka. Organizują imprezy cykliczne: Pływadła, Dzień Otwartych Drzwi w OSP Przewóz.

Żurowa Środa w Wielkim Tygodniu, czyli Wielka Środa, to dzień w którym mieszkańcy zbierają chrust na ognisko zapalone wieczorem nad Odrą. Przy wielkim ogniu zabawa trwa do północy.

Dożynki 2007

Podczas Dnia Otwartych Drzwi w OSP Przewóz można zapoznać się z funkcjonowaniem jednostki, atrakcją dla mieszkańców jest możliwość przejażdżki odrestaurowaną sikawką konną.

Odrestaurowana sikawka konna jest chlubą i atrakcją OSP Przewóz.

14

Pływadło reprezentujące Przewóz w 2007 roku – replika łodzi z 1650 roku, po lewej stronie jej twórcą Ginter Ryborz

Tymczasowy most, który połączył dwie sąsiednie miejscowości Dziergowice i Przewóz podczas uroczystości Pływadła w 2007 roku.

16

Plakat promujący „Pływadła 2008”

Mieszkańcy nie zapominają również o regionalnych potrawach przyrządzanych wg przepisów znanych od kilkudziesięciu lat. Krystyna Henzel stała się specjalistką w ich przyrządzaniu, udało jej się nawet opatentować tradycyjne przepisy na takie potrawy jak „ścierka” (zupa albo deser mleczny), „anyżki” (ciasteczka) i „germuszka” (zupa z chleba).

Legends Przewozu

O Jamie

W dawnych czasach nad Odrą rosły lasy. Mieszkali w nich ludzie którzy próbowali hodować owce, krowy i konie. W lasach było jednak bardzo dużo wilków, które zwłaszcza zimą napadały na zwierzęta i porwały je. Ludzie musieli więc wydać wojnę wilkom. Najskuteczniejszą bronią okazały się głębokie doły czyli jamy. Kopano je i zakrywano gałęziami. Umieszczano tam przynętę np. martwego zająca. Wilki wpadały w takie jamy i były zabijane. W miejscu, które dziś nazywa się Jama, znajdował się największy dół na wilki.

17

ANDRZEJ CHOLEWA

Moja pasja

Modelarstwem zajmuję się od dzieciństwa. Moim ulubionym tematem jest II wojna światowa. Był to największy konflikt zbrojny w dziejach ludzkości. W tym czasie przewinęło się około 2500 typów samolotów i na pewno brakuje mi jeszcze kilkaset z nich. Buduję modele tylko w jednej skali, a jest to skala 1:72. W swojej kolekcji posiadam modele samolotów z następujących państw: Niemcy (Luftwaffe), Wielka Brytania (RAF), Stany Zjednoczone (USAF), Rosji (Wojenno Wzduysznyje Siły Sowietskogo Sojuza), Włoch (Regia Aeronautica), Japonii (Marynarki i Armii Lądowej), Francji (L'Armee de L'Air), Polski. Mam także modele w barwach innych państw takich jak: Finlandia, Hiszpania, Czechosłowacja, Bulgaria, Chorwacja, Holandia, Szwajcaria, Węgry.

Pierwszy model dostałem w prezencie od wujka na imieniny w wieku 10 lat. Niestety nie posiadam go już w swojej kolekcji. Najmniejszy z moich modeli to model Messerschmitta Me-163 Komet, który był napędzany silnikiem rakietowym, a startował także z lotniska w Pyrzowicach pod Katowicami. Natomiast największym moim modelem jest model sześciosilnikowej łodzi latającej Blohm und Voss BV222 Wiking, która latała od Norwegii poprzez Ocean Atlantycki do Afryki Pomocnej z zaopatrzeniem dla U-boatów i paliwem dla Afryka Korps.

Budowa jednego modelu np. myśliwca zajmuje mi około dwóch do trzech tygodni. Po jego sklejeniu model jest szlifowany papierem ściernym wodnym, malowany farbami olejnymi, oklejany znakami przynależności państwowej, a także napisami eksploatacyjnymi. Na samym końcu model jest lakierowany lakierem bezbarwnym.

Andrzej Cholewa, modelarz z Przewozu

GIZELA DRAGA

19

O utopcach

Kiedyś dawno, dawno temu miały miejsce przeróżne zjawiska, m. in. tzw. utopce. Różnie nazywali to dawniejsi mieszkańcy tutejszych terenów nadodrzańskich, m. in. mieszkańcy Przewozu. Skoro jest mowa o utopcach, to najpierw należy opisać ich wygląd. Prawdę mówiąc utopiec to zły duch, który może się okazać w różnych postaciach, jako człowiek lub jako zwierzę. Jeżeli przybrał postać człowieka to jego głównym rozpoznaniem było to, że lewa noga była ludzka, natomiast prawa końskie kopyto. Miał on wielką skłonność do czynienia zła. Był skłonny dokonywać krzywdy i pozbawiać ludzi życia przez utopienie.

Przykład jednego z działań utopca:

Kiedyś bardzo dawno nie było samochodów ani pociągów, cały transport odbywał się furmankami z zaprzęgiem konnym. Konie w dzień były w zaprzęgu, przywoziły sól z kopalni Wieliczka, która była składowana w Solarni i rozwożona w różne rejony Polski, oraz za granicę. W nocy konie pasły się głównie nad wodami a najczęściej nad Odrą. Podczas takiego wypasania nocnego, czuwała warta., aby się nie wkradli złodzieje, nieraz straż nocna przy ognisku się grzała, a utopcy dokonywali przeróżne krzywdy, m. in. topili ludzi którzy czuwali na straży a także wszystkie konie wymalowali na biało wapnem tak, że woźnicy nie umieli rozpoznać swoich koni. Najpierw musieli konie w rzece umyć a przez to wyjeżdżali z wielkim opóźnieniem, co do prowadziło do wielkich kłótni między nimi, zarzucając sobie nawzajem zle pilnowanie koni. Utopcy więc dokonywali zła w różnych miejscach i w różny sposób.

O myłkach

Myłki były to złe duchy, które posiadały inny typ szkodliwości. Szkodziły ludziom poprzez mylenie w porze duchów czyli nocy. Działanie ich polegało na tym, że w nocy wydzielaly błyski i światła w formie migawkowej, a człowiek podążając za nimi schodził z właściwej drogi, w tym przypadku mógł wpaść do rowu, rzeki lub w inne niebezpieczne miejsce i zrobić sobie dużą krzywdę.

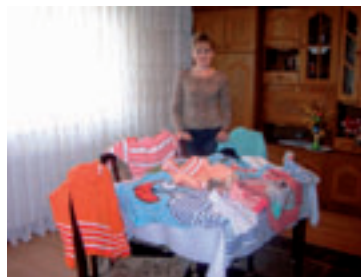
O Jastrzębiu

Mój ojciec w czasie wojny pewnego popołudnia w niedzielę siedział na brzegu Odry, a było to na początku października, świeciło słońce i było dosyć ciepło, patrzył tak w niebo i widzi, że krąży wysoko jastrząb nad odrą na zakolu poprzeczki u ujścia starego kryta, w pewnym momencie jastrząb jak strzała zjechał na zakole nad wodą i jakby chciał coś złapać. W pewnym momencie ojciec patrzy, jastrząb zniknął pod wodą. Po miesiącu dziadek z ojcem i brat ojca łowili ryby na zakolu siecią. Gdy zaciągali sieć coraz bliżej brzegu, rzuciły się w sieć ryby. Wtedy ojciec zobaczył dużego szczupaka. Miał ok. półtora metra długości, a na tym szczupaku siedział jastrząb, ale był już bez pierza i skóry, okazało się, że jastrząb nie liczył, że ryba będzie tak duża i wciągnie go do wody. Jastrząb się utopił.

Napisał Ginter Ryborz, Przewóz 2006 r.
[Teksty Legend opracowała Urszula Surzykiewicz przy współudziale licznych grona mieszkańców wsi]

4. Osobowości we wsi.

18

Gizela Draga swój pierwszy sweter na drutach zrobiła w wieku 15 lat. Jej prace wykonane na drutach są prezentami dla bliskich i znajomych. Pomysły czerpie z gazet jak również tworzy je sama. Bardzo lubi swoje hobby, poświęca mu każdą wolną chwilę.

FRANCISZEK FRANICA

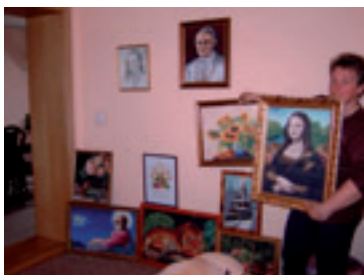
Ręczna pralka wirnikowa stanie kiedyś w muzeum, które Franciszek Franica chce otworzyć w Przewozie.

Franciszek Franica ma na podwórku drewniany, pochodzący z przełomu XVIII i XIX wieku drewniany spichlerz. Na pięterku zwanym "fiślą" trzyma zeszloroczną kukurydzę. Dolna, niewielka izba zapełnił 100-letnimi i jeszcze starszymi sprzętami, których używało się w wiejskich domach. – Mam tutaj na przykład napędzaną korwą pralkę wirnikową, odciskarkę sera, tarkę do kapusty, żelazka i wiele innych zabytkowych urządzeń - pokazuje pan Franciszek. – Nie chcę tego wyrzucać ani sprzedawać. Mam plan, aby w spichlerzu powstało muzeum.

[A. Jop, M. Jarzombek, U nas nad Odrą, www.nto.pl]

GABRIELA KLĘCZEK

20

Gabriela Kłęczek pięknie wyszywa obrazy za pomocą haftu krzyżykowego. Swoją pasję odkryła kilka lat temu. Wyhaftowała wiele laurek, kwiatów, kopii obrazów słynnych malarzy, np. *Monę Lisę* da Vinci, *Macierzyństwo* wg Wyspiańskiego lub portrety Jana Pawła II. Największy obraz powstał z 50 tysięcy małych krzyżyków. Obrazy malowane nicią zdobią jej mieszkanie oraz znajomych i przyjaciół, które otrzymali je w prezencie.

PAWEŁ PIECHULA

Paweł Piechula pszczelarz i hodowca gołębi pocztowych. Początki jego przygody z pszczelarstwem sięgają czasów dzieciństwa, gdy jako chłopiec prowadził z ojcem małą pasiekę. Od 1995 roku prowadzi samodzielnie własną pasiekę, produkty pszczoły sprzedaje we wsi i na terenie całej gminy Cisek. Jego drugą życiową pasją są gołębie pocztowe, które hoduje od 1960 roku. Wraz ze swoimi gołębiami odnosił liczne sukcesy na wystawach i mistrzostwach, był 4-krotnie mistrzem Sekcji Miejsce Odrzańskie, 6-krotnie Oddziału Bierawa, 2-

21

Jeden z ostatnich przewoźników przez Odrę, emerytowany stolarz, który w przeszłości pracował w kozielskiej stoczni rzecznej, ręcznie wyplatał sieci rybackie znane w całym kraju. Bardzo często realizuje zamówienia z pobliskich gospodarstw rybackich z województwa śląskiego i opolskiego. Wyplatanie sieci to tradycja Ryborzów z dziada, pradziada. – Sieci wyplatał mój pradziadek, dziadek a ja nauczyłem się tego od mojego ojca – wspomina Ginter Ryborz. Wyplatanie sieci to misterna robota wymagająca skupienia, dobrego wzroku i cierpliwości. Oczka sieci do łowienia narybku mają wymiar 1 centymetra kwadratowego. Barwi się ją na zielono, by ryby w nią łatwiej wpadały. Przy barwieniu oczka kurezą się do pożądanego wymiaru.

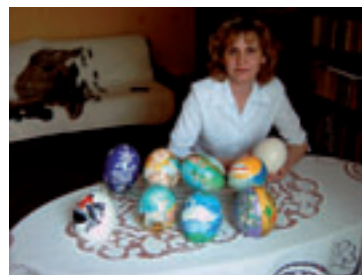
Największa sieć wpleciona przez Gintera Ryborza miała 41 metrów długości i 4 metry szerokości, cała sieć liczyła ok. 175 tysięcy oczek ręcznie wiązanych. Wymiar oczka zależy od wielkości deseczki z drzewa śliwkowego, na które nakłada się poszczególne oczka. Najlepszym materiałem na sieci są sznurki sprowadzane z Ukrainy. Zrobienie typowej siatki o wymiarach 3 m głębokości i 1 m szerokości, przy średnicy oczka 3 cm zajmuje ok. 10 godzin. Wyrób sieci rybackich to nie jedyne hobby mieszkańca Przewozu. Potrafi również wyplatać wężerze, komolce, które służą do łowienia ryb. Wyplata także wiklinowe kosze, koszyki. Wyrobami Gintera Ryborza zainteresowało się Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu-Bierkowicach, gdzie zostanie otworzony starodawny dom rybacki. Ginter Ryborz na stałe zapisał się także w obliczu wsi Przewóz, w jej centrum stoi wykonany przez niego pomnik w postaci łodzi symbolizujący Przewóz.

[175 tysięcy oczek sieci ręcznie wplecionej, www.wrotaopolszczyzny.pl, 23.01.2008]

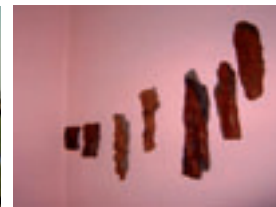
23

krotnie wicemistrzem Okręgu Opole Południe, zdobył mistrzostwo seryjne przewodnika.

ANNA RYBORZ

Anna Ryborz oprócz malowania strusich jaj, zajmuje się również rzeźbieniem w korze i drewnie, jeśli tylko pozwala jej na to czas, obecnie pełni obowiązki sołtysa wsi.

Anna Ryborz wraz z mężem zajmuje się hodowlą strusi afrykańskich od 1998 roku. Jako jedni z pierwszych na Opolszczyźnie rozpoczęli ich hodowlę. Egzotyczne ptaki stanowią atrakcję dla wsi i regionu, wzbudzają zainteresowanie dzieci i dorosłych, są celem wycieczek z różnych szkół. Pozostałe po konsumpcji i inkubacji strusie jaja są malowane, wraz z piórami stają się ozdobą szkół i lokali publicznych, wystawiane są na różnego rodzaju wystawach i pokazach.

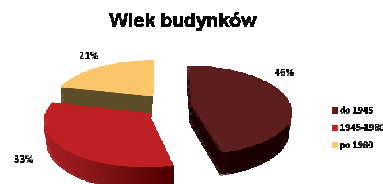
GINTER RYBORZ

22

II. Układ urbanistyczny miejscowości

1. a) Wiek budynków

Przewóz to wieś wielodrożna o nieregularnym kształcie, z charakterystycznym czworobokiem użytków rolnych w centrum, którego boki wyznacza zabudowa. Wieś nie posiada historycznego układu zabudowy, przyjęła formę wielodroźnicy. Płaski teren nie ograniczał kierunków rozwoju zabudowy, a panujące tu wszędzie dobre warunki glebowe umożliwiały wytyczanie kolejnych działek budowlanych pośrodku użytków rolnych poszczególnych właścicieli. Jedynym czynnikiem stale regulującym rozwój była i jest rzeka Odra, która przyczyniała się do szybkiego niszczenia zabudowań wsi np. przez podmywanie fundamentów, zawilgoćenie, pęknięcie i murszenie ścian, co w konsekwencji powodowało burzenie starych, zniszczonych obiektów i zastępowanie ich nowymi lub ewentualnie przebudowę. Nowopowstałe zabudowania niekoniecznie były kontynuacją wcześniejszych obiektów, powstawały szybko, niejednokrotnie małym nakładem finansowym dla zabezpieczenia dobytku i zapewnienia podstawowych warunków społecznych. Dzisiejszy układ zabudowy wsi jest niejednorodny i nie przedstawia większej wartości krajobrazu kulturowego. Brak zauważalnego i dynamicznego rozwoju wsi – dotychczas występowała zabudowa płombowa, wieś nie rozwijała się na boki. Tereny budowlane otoczone trwałymi użytkami zielonymi (pastwiska, łąki) oraz polami uprawnymi, do których prowadzą drogi gospodarcze. Zabudowa miejscowości rozproszona, działki budowlane rozbite są terenami rolnymi (łąki, pastwiska, pola), występuje zabudowa zagrodowa i mieszkaniowa o nierównomiernym układzie zagęszczenia zabudowy.

Blisko połowa budynków we wsi powstała przed 1945 r. – 46% wszystkich budynków mieszkalnych i gospodarczych. Znaczna część 33% stanowią budynki z lat 1945-1980. Nieznacznie mniej – 21% to nowe zabudowania mieszkalne i gospodarcze powstałe po 1980 roku.

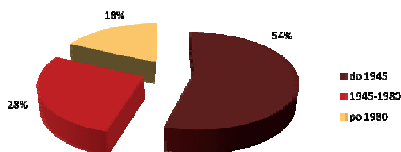
Najstarszym obiektem we wsi jest drewniany kościół z XVI w. wpisany do rejestru zabytków, pozostałe starsze obiekty znajdują się głównie w centrum wsi, wzdłuż ulicy Odrzańskiej i Długiej, rozrzucone wśród późniejszej zabudowy.

24

Ogólna charakterystyka zabudowań:

- budynki sprzed 1945 r. to w większości zabudowa zagrodowa, o charakterystycznym układzie wolnostojącym lub częściowo zwartym,
- budynki z lat 1945-1980 to głównie zabudowa plombowa, rozproszona po całej wsi- obiekty powstawały na starych działkach, z pozostałymi tam często budynkami gospodarczymi sprzed 1945 r.,
- budynki powstałe po 1980 r to zabudowa jednorodzinna, jako zabudowa plombowa, zgodna z zapisem w studium, która powstaje w miejscu starych uszkodzonych budynków mieszkalnych i gospodarczych

Wiek budynków mieszkalnych

Wśród budynków mieszkalnych przeważają zbudowane przed 1945 r., niektóre z nich powstały nawet na początku XX wieku, o czym świadczy data umieszczona w szczycie domu – stanowią 54% domów mieszkalnych. Z okresu 1945-1980 pochodzi blisko 1/3 budynków mieszkalnych (28%). Prawie 1/5 stanowi nowa zabudowa mieszkalna – 18%, nie nawiązuje do formy i charakteru wcześniejszej zabudowy. Wymagane jest dostosowanie nowopowstających obiektów do tradycyjnego układu zabudowy i formy architektonicznej obiektów oraz ochrona jak dotąd powstałych.

Fot. 1. Dom z 1907 r., ul. Odrzańska 23.

Fot. 2. Dom z 1910 r., ul. Odrzańska 24.

Fot. 3. Dom z 1958, ul. Odrzańska 33.

Fot. 4. Dom z 1977, ul. Odrzańska 13.

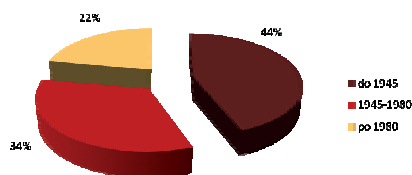

Fot. 5. Przykłady domów zbudowanych po 1980 r., ul. Odrzańska.

Fot. 6. Nowy budynek mieszkalny, ul. Bema 9.

Wiek budynków gospodarczych

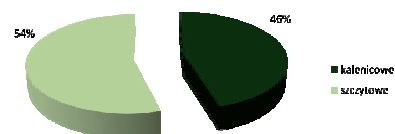

Podobnie przedstawia się obraz zabudowań gospodarczych, blisko połowa 44% powstała przed 1945, wiele z nich zachowało charakter z początku XX wieku. Ponad 1/3 budynków gospodarczych wybudowano w latach 1945-1980 – 34%, nowych powstało 22%.

II. Ustawienie kalenicy na budynkach.

2. a)

Ustawienie budynków do drogi

W całej miejscowości nieznacznie przeważa ustawienie szczytowe (54%) nad ustawieniem kalenicowym (46%).

Ogólna charakterystyka ustawienia budynków względem drogi:

- w południowo centralnej części miejscowości występuje układ mieszany, obejmuje część ulicy Odrzańskiej, Krótkiej oraz ulicę Wąską; nie można wyodrębnić dominującego ustawienia budynków, pierwotnie wzdłuż ulicy Odrzańskiej budynki ustawione szczytowo – późniejsze zmiany to zabudowa plombowa,
- w miarę jednolity układ położenia budynków względem drogi kształtuje się w zachodniej części miejscowości, obejmuje ulicę Świerczewskiego i Bema, część ulicy Odrzańskiej i Długiej – ustawienie kalenicowe,
- obszary z dominacją układu szczytowego to ul. Polna, część ulicy Długiej, Krótkiej i Odrzańskiej.

Fot. 7. Budynek gospodarczy sprzed 1945 r., ul. Odrzańska 21.

Fot. 8. Drewniana stodoła sprzed 1945 r. przy skrzyżowaniu ulic Odrzańskiej i Bema.

Fot. 9. Budynek gospodarczy z 1958 r., ul. Odrzańska 47.

Fot. 10. Budynki gospodarcze z lat 1945-1980, ul. Długa 10.

Fot. 11. Budynek gospodarczy wybudowany po 1980 r., ul. Świerczewskiego 3.

Fot. 12. Nowy budynek gospodarczy, ul. Długa 14.

W Studium jest zakaz wyznaczania kolejnych terenów pod zabudowę, nowe obiekty mogą powstawać tylko i wyłącznie mogą powstawać jako zabudowa plombowa na obecnym działkach budowlanych, posadowiona w miejscu starych obiektów mieszkalnych i gospodarczych.

Większość budynków powstała na początku XX w. – warto objąć je ochroną konserwatorską. Nowe realizacje powinny nawiązywać do istniejącej najstarszej zabudowy ze względu na jej charakterystyczne cechy architektoniczne. Pozwoli to utrzymać jednolity charakter zabudowy wsi i podnieść walory krajobrazu kulturowego.

Fot. 13. Ustawienie kalenicowe budynku mieszkalnego i gospodarczego, ul. Krótka 5.

Fot. 14. Ustawienie szczytowe budynku mieszkalnego, ul. Odrzańska 18.

Fot. 15. Charakterystyczny układ zabudowy zagrodowej; budynek mieszkalny ustawiony kalenicą, a gospodarcze szczytem, tworzą literę L – jest to przykład prawidłowego usytuowania budynków na działce siedliskowej, ul. Długa 25.

2. b) Pierzeje ulic.

Fot. 16. Widok na ulicę Bema prowadzącą w stronę ulicy Odrzańskiej.

Fot. 17. Ulica Bema.

Fot. 18. Widok na ulicę Długą.

Fot. 19. Ulica Długa.

29

Fot. 26. Wlot ulicy Krótkiej od ulicy Odrzańskiej.

Fot. 27. Ulica Odrzańska między ulicami Bema i Świerczewskiego.

Fot. 28. Ulica Odrzańska, widok na ul. Wąską.

Fot. 29. Pierzeja ulicy Odrzańskiej.

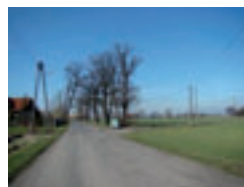

Fot. 30. Widok na ulicę Odrzańską z ulicy Długiej.

Fot. 31. Pierzeja ulicy Odrzańskiej, na pierwszym planie zabytkowa kaplica z dzwonnica.

31

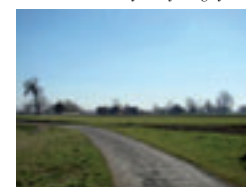
Fot. 20. Ulica Długa i wlot ulicy Polnej.

Fot. 21. Pierzeja ulicy Długiej.

Fot. 22. Widok ulicy Długiej z ulicy Odrzańskiej.

Fot. 23. Ulica Jama, widok na przystółek Jama.

Fot. 24. Pierzeja ulicy Krótkiej, widok na ulicę Długą.

Fot. 25. Widok ulicy Krótkiej, prowadzącej do ulicy Długiej.

30

Fot. 32. Wlot ulicy Świerczewskiego od ulicy Długiej.

Fot. 33. Widok ulicy Świerczewskiego w stronę ulicy Długiej.

Fot. 34. Połączenie ulic Odrzańskiej i Świerczewskiego.

Fot. 35. Pierzeja ulicy Świerczewskiego widoczna z ulicy Odrzańskiej.

Fot. 36. Pierzeja ulicy Polnej.

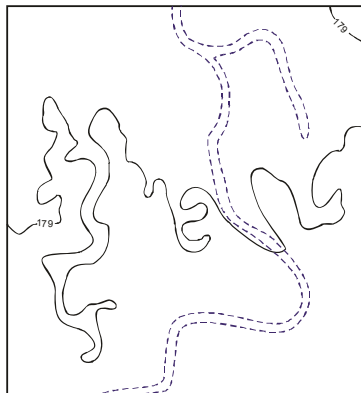

Fot. 37. Widok ulicy Wąskiej.

W przypadku późniejszych remontów i adaptacji budynków, a szczególnie nowej zabudowy plombowej powstającej na starych fundamentach wcześniejszych obiektów należy ujednolicić układ zabudowy w stosunku do przeważającego na danej ulicy ustawienia. Należy także uwzględnić ustawienie obiektów gospodarczych na działce siedliskowej, porównując do przeważającego układu budynków w rejonie danej ulicy. Na obszarze konfliktowym tj. wzdłuż ul. Odrzańskiej, w pobliżu ul. Bema oraz Długiej wymagane jest ujednolicenie układu zabudowy.

32

3. Hipsometria

Przewóz położony jest na wysokości 179 m n.p.m., na lewym brzegu Odry na terenie bezleśnym, w obrębie makroregionu Niziny Śląskiej, a dokładniej w Mezoregionie Kotliny Raciborskiej. Jej oś stanowi szeroka dolina Odry, dno jest na wysokości ok. 175 m. Krawędź doliny to ok. 180 m n.p.m. Jest to naturalny teren zalewowy Odry. Rzeźba jest mało urozmaicona, o małych spadkach poniżej 5%, teren opada od strony południowo-zachodniej w kierunku wschodnim i północnym ku dolinie Odry.

III. Zabudowa

1. Charakterystyczne rodzaje zagród.

Najstarsza część wsi wyodrębnia się wzdłuż ulic Długiej i Odrzańskiej, stanowi ją zabudowa zagrodowa w układzie częściowo zespolonym lub zwartym, powstała przed 1945 (obiekty niewielkiej kubaturze, dwutraktowe, szerokofrontowe, parterowe z dachem dwuspadowym połączone z częścią gospodarczą - pomieszczeniem inwentarskim; w zagrodzie również stodoła drewniana o konstrukcji wieńcowej z belkami pełnymi z ukośnym ścięciem w licu, łączonymi w narożach w jaskółczy ogon oraz z podcieniem podłużnym. Większość zabudowań powstałych w początkowym okresie 1945-1980 nawiązuje formą i konstrukcją do zabudowy starszej.

Obiekty usytuowane na działce siedliskowej zaspokajają potrzeby bytowe rolnika i jego rodziny, służą też produkcji w gospodarstwie indywidualnym. Są to: dom mieszkalny, budynek inwentarski, stodoła oraz budynki gospodarcze o niewielkiej kubaturze, wiaty (służą do przechowywania maszyn rolniczych, pasz, nawozów itp.)

We wsi wyróżnić należy następujące układy zabudowy:

- zabudowa częściowo zespolona:
  - budynek mieszkalny wolnostojący, inwentarski połączony ze stodołą
  - budynek mieszkalny połączony z inwentarskim bezpośrednio lub łącznikiem
- zabudowa zespolona : wszystkie budynki są połączone ze sobą
- zabudowa wolnostojąca

Widoczna na terenie wsi tendencja do scalania zabudowy skracca ciągi komunikacyjne i transportowe, ułatwia zmechanizowanie produkcji w zagrodzie, zmniejsza teren zabudowy i koszty budowy, usprawnia organizację pracy w gospodarstwie.

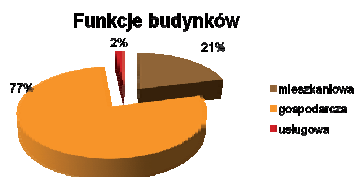
Układ	Przykład
	
Układ zespolony	Fot. 38. Ul. Długa 8.

	
Układ zespolony	Fot. 39. Ul. Krótka 7.
	
Układ zespolony	Fot. 40. Ul. Świerczewskiego 19.
	
Układ częściowo zespolony	Fot. 41. Ul. Odrzańska 47.
	
Układ częściowo zespolony	Fot. 42. Ul. Bema 9

	
Układ częściowo zespolony	Fot. 43. Ul. Długa 7.
	
Układ częściowo zespolony	Fot. 44. Ul. Świerczewskiego 3.
	
Układ wolnostojący	Fot. 45. Ul. Świerczewskiego 9.

2. Budynki.

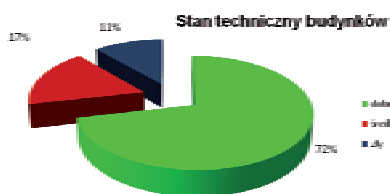
a) funkcje terenu i budynków

Przewóz to wieś o typowej funkcji rolniczej. Jest to wieś wielożyłna o nieregularnym kształcie, z charakterystycznym czworobokiem użytków rolnych w centrum, którego boki wyznacza zabudowa. Tereny budowlane otoczone trwałymi użytkami zielonymi (pastwiska, łąki) oraz polami uprawnymi, do których prowadzą drogi gospodarcze. Zabudowa miejscowości jest rozproszona, działki budowlane rozbite są terenami rolnymi (łąki, pastwiska, pola), występuje zabudowa zagrodowa i mieszkaniowa o układzie rozproszonym.

W opisywanej miejscowości 77% budynków pełni funkcje gospodarcze, 21% funkcje mieszkalną, tylko 2% funkcję usługową. Przeważają budynki gospodarcze, jest ich o połowę więcej niż budynków mieszkalnych. Część zagrod pełni obecnie funkcję tylko mieszkalną lub została opuszczona przez właścicieli, niektóre dawne domy mieszkalne pełnią obecnie funkcje gospodarcze. We wsi występuje niewiele budynków o funkcji usługowej.

b) stan techniczny budynków

37

We wsi przeważają budynki w dobrym stanie technicznym – 72%. Część budynków wymaga gruntownego remontu bądź renowacji – 17% stanowią budynki w średnim stanie technicznym i tylko 11% w stanie złym.

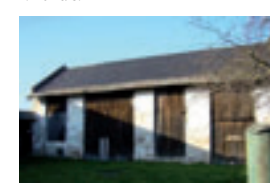
Fot. 46. Budynek mieszkalny w dobrym stanie technicznym, ul. Polna 4.

Fot. 47. Budynek gospodarczy w dobrym stanie technicznym, ul. Bema 8.

Fot. 48. Budynek mieszkalny w średnim stanie technicznym, ul. Odrzańska 20.

Fot. 49. Budynek gospodarczy w średnim stanie technicznym, ul. Długa 25.

Fot. 50. Budynek mieszkalny sprzed 1945 roku w złym stanie technicznym, posesja obok ul. Świerczewskiego 3.

Fot. 51. Budynek gospodarczy w złym stanie technicznym, ul. Świerczewskiego 3.

38

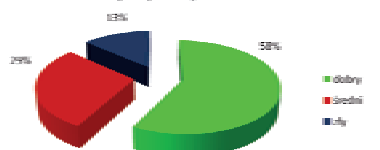
Fot. 52. Ruina budynku mieszkalnego, ul. Krótka 9.

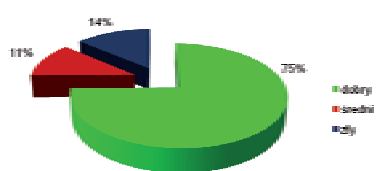
Fot. 53. Ruina budynku gospodarczego, Niedaleko posesji przy ul. Odrzańskiej 33.

Poniżej zestawienia procentowe stanu technicznego budynków przy poszczególnych ulicach w miejscowości.

Stan techniczny budynków przy ulicy Bema

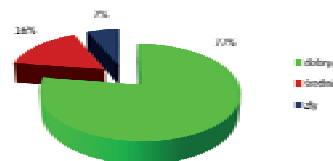

Stan techniczny budynków przy ulicy Długiej

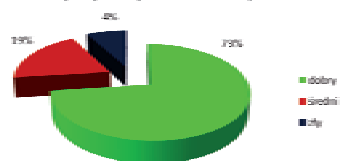

39

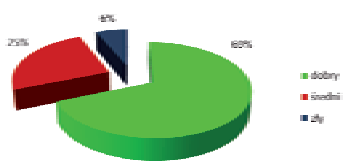
Stan techniczny budynków przy ulicy Krótkiej

Stan techniczny budynków przy ulicy Odrzańskiej

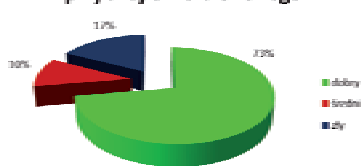

Stan techniczny budynków przy ulicy Polnej

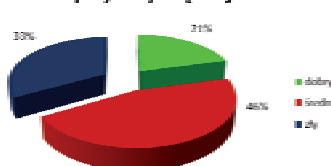

40

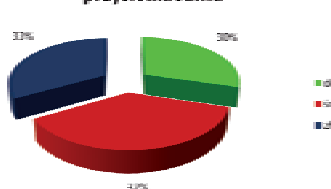
Stan techniczny budynków przy ulicy Świerczewskiego

Stan techniczny budynków przy ulicy Wąskiej

Stan techniczny budynków przysiółku Jama

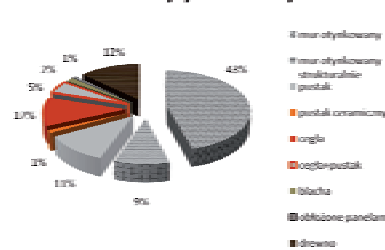

41

Z przedstawionych zestawień wynika, że obszary wymagające rewitalizacji to głównie centrum wsi (ulice Wąska i część Odrzańskiej), północno-zachodnia część wsi (część ulic Świerczewskiego i Długiej) oraz rejon południowy – część ulicy Odrzańskiej, ulica Bema. Rewitalizacji wymaga również przysiółek Jama, gdzie tylko 1/3 budynków jest w dobrym stanie technicznym.

c) 1. Materiał użyty do budowy ścian

Materiał użyty do budowy ścian

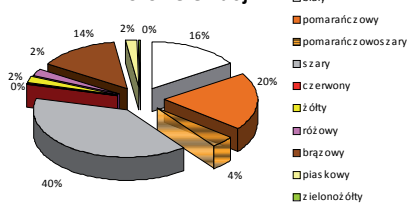
Do budowy budynków użyto wielu różnych materiałów. Najwięcej jest budynków murowanych: otynkowanych 43%, o tynku strukturalnym 9%, z cegły 14%, 11% z pustaków cementowych, głównie gospodarze. Najstarsza zabudowa mieszkalna i gospodarcza z cegły pełnej zwykłej lub klinkierowej, szczyty budynków są odeskowane (układ pionowy desek). Najstarsze obiekty gospodarze wykonane z drewna w konstrukcji szkieletowej, ściany z desek bitych w układzie pionowym (12%). Nowe obiekty gospodarze, wiaty, garaże wykonane z blachy stanowią 2%. Widoczne mieszanie budulca po remontach i adaptacjach starszych obiektów, w nowej zabudowie celowe wykorzystanie cegły i pustaka (5%). Niektóre budynki obłożono panelami – stanowią 1% zabudowań.

Zaleca się jednolicie budulca ścian, szczególnie przy nieotynkowanych obiektach gospodarczych, dla obiektów mieszkalnych stosowanie jako wzorca budynków sprzed 1945 r. bądź z lat 60. Warto zachować i zadbać o stare stodoły drewniane i murowane z cegły, są to obiekty charakterystyczne wsi. W nowych budynkach dopuszcza się stosowanie deskowania w licu ścian, elewacje łączone (tynk+deskowanie). Remonty i adaptacje obiektów należy przeprowadzać z zachowaniem istniejącego detalu architektonicznego.

42

2. Kolorystyka elewacji.

Kolor elewacji

Występuje różnorodna kolorystyka elewacji. Część budynków nie posiada elewacji, budynki mieszkalne są w większości otynkowane, budynki gospodarcze najczęściej bez tynku – kolor ścian budynków jest zgodny z jej budulcem np. szary dla pustaka cementowego, pomarańczowy cegły, brązowy dla obiektów drewnianych. Najwięcej jest budynków w kolorze szarym (39%), 1/5 budynków ma kolor pomarańczowy, 16% ma kolory ścian białe – są to obiekty otynkowane i bielone przeważnie sprzed 1945 roku, 14% jest brązowych, 2% zabudowy ma elewacje w kolorze czerwonym, 2% budynków jest pomarańczowo szarych – są nieotynkowane, widać dwa rodzaje budulca ścian pustak i cegła. Wśród wszystkich elewacji zabudowań na tle innych wyróżniają się nietypowe kolory żółty i różowy, stanowią jedynie po 2% oraz jasnozielony, którym pomalowano elewację jednego domu. Tylko 2% elewacji pomalowano na kolor piaskowy, nie wyróżniający się z otoczenia. W centrum wsi jest obszarem konfliktowym z powodu występowania zbyt dużej różnorodności kolorów elewacji.

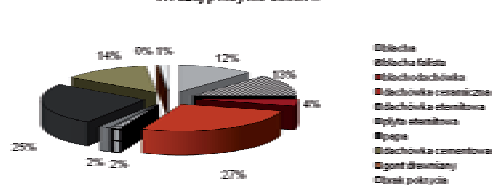
Zaleca się zastosowanie stonowanej kolorystyki dla nowych budynków mieszkalnych i gospodarczych np. biały, piaskowy. Przy remontach obiektów dla budynków mieszkalnych kolor biały, dla gospodarczych można zachować elewację w kolorze wyjściowym np. dla ceglanych stodoł, a w budynkach otynkowanych nawiązać do budynku mieszkalnego.

43

d) dachy

1. Rodzaj pokrycia.

Rodzaj pokrycia dachów

Wyróżniono wiele rodzajów pokrycia dachów. Wśród nich 1/4 stanowią dachy kryte papą (26%). Blisko 1/3 dachów pokryto dachówką ceramiczną (27%). Mniej dachów pokrytych zostało dachówką cementową (14%) oraz blachą falistą (13%). W 12% budynków do pokrycia dachu użyto blachy. Niewiele budynków pokryte blachodachówką, jedynie 4%. Wśród występujących różnych rodzajów pokryć dachowych występują również pokrycia eternitowe, szkodliwe dla zdrowia: 2% dachówek eternitowa i 2% płyta eternitowa. Wyjątek wśród pokryć dachowych stanowi gont drewniany, którym wyłożono dach kościoła. Tylko 2% budynków nie ma pokrycia dachowego – są to nowo wybudowane bądź zrujnowane zabudowania.

Przykłady pokryć dachowych

Fot. 54. Budynek mieszkalny kryty dachówką karpieńską, budynki gospodarcze dachówką cementową, ul. Długa 23.

44

Fot. 55. Budynek mieszkalny połączony z budynkami gospodarczymi o dachach przekrytych papą, ul. Odrzańska 13.

Fot. 60. Opuszczony budynek mieszkalny pokryty płytą eternitową i budynki gospodarcze kryte dachówką ceramiczną, ul. Odrzańska 46.

Fot. 56. Dach budynku mieszkalnego kryty blachodachówką, ul. Odrzańska 15.

Fot. 57. Budynek gospodarczy kryty blachą, ul. Bema 4.

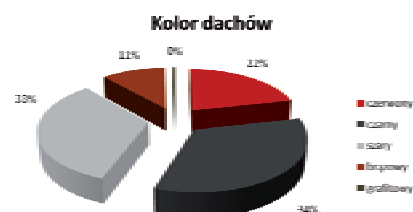

Fot. 58. Budynek gospodarczy kryty blachą falistą, ul. Odrzańska 13.

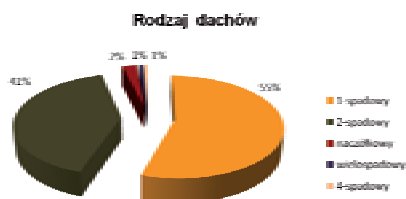
Fot. 59. Opuszczony budynek mieszkalny o dachu krytym dachówką eternitową, ul. Bema 6.

2. Kolor pokrycia.

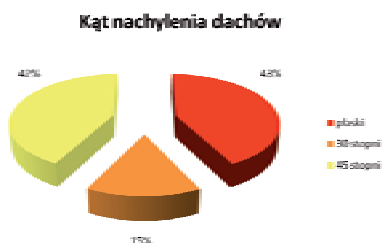

Ponad 1/3 dachów ma kolor czarny (34%) i szary (33%), 22% kolor czerwony, 11% dachów jest koloru brązowego. Kolor czerwony to kolor dominujący dachów budynków mieszkalnych.

3. Rodzaje dachów.

W miejscowości ponad połowę stanowią dachy jednospadowe – 55%, niewiele mniej jest dachów dwuspadowych – 41%. Nieliczne rodzaje dachów to dach naczółkowy, wielospadowy i czterospadowy, odpowiednio 2% i po 1% z ogółu.

Na terenie wsi nowe obiekty mieszkalne i gospodarcze głównie o dachach płaskich – 43%, w zabudowa starszej – dachy dwuspadowe o nachyleniu połaci 45° – prawie tyle samo 42%. Dachy ze spadkiem połaci 35° stanowią 15%.

Przykłady dachów

Fot. 61. Dach płaski, ul. Odrzańska 4.

Fot. 62. Budynki mieszkalny o dachu dwuspadowym, gospodarcze o dachu jedno- i dwuspadowym o nachyleniu 45°, ul. Odrzańska 23.

Fot. 63. Dach naczółkowy, ul. Odrzańska 11.

Fot. 64. Dach wielospadowy, ul. Świerczewskiego 5.

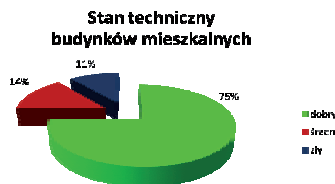
Fot. 65. Dach namiotowy, in. kopertowy, ul. Odrzańska 53.

Fot. 66. Budynek gospodarczy o dachu płaskim i budynek mieszkalny o dachu jednospadowym o nachyleniu 30°, ul. Odrzańska 49.

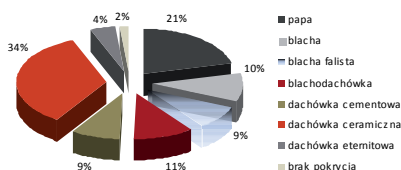
2.2. Opis do budynków

a) budynki mieszkalne

Stan techniczny budynków mieszkalnych w większości jest dobry: 3/4 budynków jest w dobrym stanie technicznym, 14% w średnim i tylko 11% w złym stanie technicznym.

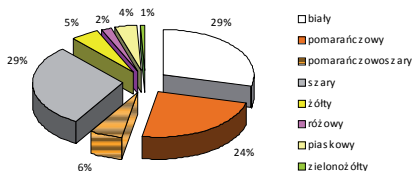
Rodzaj pokrycia dachów budynków mieszkalnych

Wyróżniono wiele rodzajów pokryć dachowych, żadne z nich nie dominuje. 34% dachów pokryta jest dachówką ceramiczną, 1/5 pokryć stanowi papa. Mniej dachów pokrytych jest blachodachówką (11%), blachą (10%), dachówką cementową (9%) i blachą falistą (9%). Najmniej dachów pokrytych jest dachówką eternitową (4%), szkodliwą dla zdrowia. Pozbawionych dachów jest jedynie 2% wszystkich domów mieszkalnych, są to zrujnowane budynki bądź w trakcie budowy.

49

Kolor elewacji budynków mieszkalnych

Kolorystyka domów mieszkalnych jest bardzo zróżnicowana: po 29% budynków jest białych i szarych, prawie 1/4 jest pomarańczowych, zostały wybudowane z cegły lub pustaka ceramicznego i nieotynkowane, 6% jest pomarańczowoszarych, budulec ich ścian jest pustak i cegła. Pozostałe kolory to piaskowy (4%) oraz wyróżniające się z otoczenia żółty (5%), różowy (2%) i zielonożółty (1%), którym został pomalowany jeden dom.

Nietypowa kolorystyka elewacji

Fot. 67. Kolor piaskowy, ul. Długa 12.

Fot. 68. Kolor żółty, ul. Odrzańska 27.

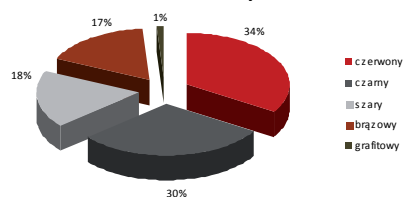
Fot. 69. Kolor różowy, ul. Świerczewskiego 15

Fot. 70. Kolor zielonożółty, ul. Długa 9.

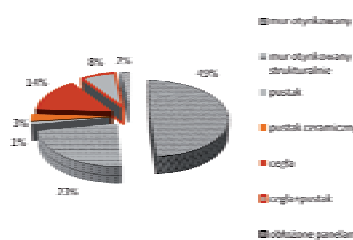
51

Kolor dachów budynków mieszkalnych

Wyróżniono kilka kolorów dachów, żaden kolor zdecydowanie nie przeważa nad pozostałymi: 34% jest koloru czerwonego, 1/3 czarnego, 18% koloru szarego, 17% brązowego i tylko 1% grafitowego.

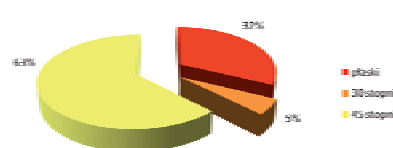
Materiał użyty do budowy ścian budynków mieszkalnych

Budulec ścian budynków mieszkalnych jest różnorodny. Blisko połowa budynków została wymurowana i otynkowana (49%), prawie 1/4 budynków otynkowano strukturalnym tynkiem (23%) Mniej budynków wybudowano z cegły (14%), 8% budynków mieszkalnych zbudowano z cegły i pustaka. Niewiele domów wymurowano z pustaków ceramicznych (3%) i pustaka (1%). Tylko 1% budynków obłożono panelami.

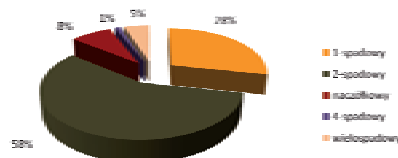
50

Kąt nachylenia dachów budynków mieszkalnych

Większość dachów budynków mieszkalnych ma nachylenie 45°, 32% dachów jest płaskich i tylko 5% dachów ma nachylenie 30°.

Rodzaj dachów budynków mieszkalnych

Wśród dachów budynków mieszkalnych ponad połowę stanowią dachy dwuspadowe 58%, mniej jest dachów jednospadowych 28%. Niewiele dachów jest naczółkowych (8%) i wielospadowych (5%). Tylko 1% jest czterospadowych.

Budynki powstałe przed 1945 r.

Przykładowy budynek mieszkalny wykazuje następujące cechy:

- rzut na planie prostokąta, budynek o bryle jednolitej, symetrycznej, nierozczłonkowanej, sytuowany jako obiekt wolnostojący, wolnostojący z wydzieloną częścią gospodarczą pod jednym wspólnym dachem lub połączony z zabudową zagrodową. Układ dwutraktowy, szerokofrontowy z sienią lub daszkiem nad wejściem głównym od frontu, budynek niepodpiwniczony.
- budulec ścian to głównie cegła pełna zwykła lub klinkierowa, sporadycznie pojawiają się szalowane deskami (impregnowanymi smołą) szczyty,
- dachy dwuspadowe o kącie nachylenia połaci ok. 45°.

52

- przekrycie najczęściej dachówka karpiówka pojedynczo lub podwójnie na zakładkę, wielokrotnie pojawia się też w wyniku remontów dachówka zakładkowa cementowa nieglazurowana, blachodachówka, dachówka bądź płyta eternitowa, rzadko papa i blacha trapezowa. Większość w dobrym i średnim stanie technicznym, konserwacja dachu często poprzez przełożenie dotychczasowego przekrycia (tylko w przypadku dachówki ceramicznej/cementowej) lub uzupełnianie ubytków niekoniecznie tym samym materiałem,
- dominuje elewacja tynkowana, piaskowo-cementowa jednolita na całej powierzchni ścian lub z fakturą typu „baranek” (pierwotnie bielona wapnem), szara; późniejsze zmiany w postaci pomalowania farbami akrylowymi lub też np. dociepleń z zastosowaniem barwnych tynków strukturalnych; obecne są również budynki pozostawione docelowo bez tynku tj. murywane z cegły klinkierowej jak też po prostu nieotynkowane; nieliczne w trakcie remontu – ze skutym dotychczasowym tynkiem, niektóre obiekty zaniedbane z widoczną wilgocią ścian i wykwitami solnymi i odpadającym tynkiem tuż przy gruncie; obecny stan wynika głównie z częstych podtopień i niedostatecznej dla panujących tu warunków izolacji przeciwilgociowej i przeciwodnej;

Fot. 71. Budynek mieszkalny połączony z gospodarczym, ul. Odrzańska 9.

Fot. 73. Typowy budynek mieszkalny połączony z częścią gospodarczą, ul. Bema 6.

Fot. 72. Ul. Jama 7.

Fot. 74. Ul. Odrzańska 5.

53

Fot. 79. Ul. Świerczewskiego 17.

Fot. 80. Nietypowy budynek mieszkalny, ul. Świerczewskiego 3.

Fot. 81. Budynek mieszkalny z lat.70., ul. Polna.

Fot. 82. Budynek mieszkalny z lat.70., ul. Odrzańska 57.

Budynki powstałe po 1980 roku

- bryła nieco rozczłonkowana o znacznej kubaturze, obiekty dwukondygnacyjne (w tym poddasze użytkowe), z dużymi balkonami, trójkątnymi oknami, lukarnami i sienią lub w formie częściowo nawiązującej do dawnej zabudowy,
- budulec ścian to pustak ceramiczny, gazobetonowy, cementowy lub cegła pełna,
- dachy dwu- i wielospadowe o kącie nachylenia połaci ok. 45° przekryte głównie blachodachówką lub dachówką ceramiczną,
- elewacja bez tynku lub pokryta tynkiem strukturalnym, kolorystyka dowolna – brak nawiązania i ujednolicenia.

Fot. 83. Pozytywny przykład budynku mieszkalnego, ul. Długa 21.

Fot. 84. Negatywny przykład budynku mieszkalnego, ul. Długa 18.

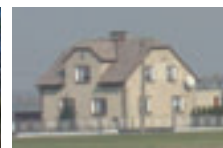
55

Budynki powstałe w latach 1945-1980

- rzut na planie prostokąta lub kwadratu, o bryle jednolitej lub też o rozczłonkowanej, jednokondygnacyjne z ewentualnym poddaszem użytkowem, z typową, niewielką facjatką; budowano też często budynki wysoko podpiwniczone, z dużą sienią lub zadaszonym głównym wejściem, do którego prowadzą schody (wynikiem wysokiego usytuowania poziomu stropu parteru; jedno- lub dwukondygnacyjne, z dużymi balkonami na pierwszej lub drugiej kondygnacji; nieliczne nie związane z zabudową rolniczą. Widoczna jest kontynuacja rodzimej formy obiektów, jak też wyraźne odstępstwo od niej. Nawiązanie do otoczenia wyraża się przez zachowanie zbliżonej formy bryły, detalu i kubatury budynku, obecność facjatek, okienko w szczycie, symetria, dachy dwuspadowe itd. Negatywne skutki wywołuje natomiast przejmowanie sztamkowego miejskiego typu zabudowy lat 70. z płaskimi betonowymi dachami, wybujałej bryle i pozbawionym detalu architektonicznego.
- budulec ścian to cegła pełna, klinkierowa, dziurawka, pustak żużlobetonowy, cementowy,
- dach dwuspadowy kryty dachówką ceramiczną karpiówką, zakładkową lub dachówką cementową nieglazurowaną, blachodachówką i blachą płaską, dachówka/płyta eternitowa, względnie papa;
- dach jednospadowy betonowy płaski smołowany lub kryty papą
- dach lamany, kopertowy, kryty blachą płaską, falistą, blachodachówką
- tynk piaskowo-cementowy gładki/faktura, elewacja szara, biała lub w pastelowej kolorystyce, wyjątki to elewacje w barwach nasyconych, drażniących i wyróżniających się na tle otoczenia.

Fot. 75. Budynek mieszkalny z przełomu lat 50. i 60., ul. Odrzańska 14.

Fot. 76. Budynek mieszkalny z facjatką o dachu naczółkowym, ul. Świerczewskiego 6.

Fot. 77. Ul. Wąska 2.

Fot. 78. Ul. Świerczewskiego 7.

54

Fot. 85. Przykład nowej zabudowy, ul. Krótka 2.

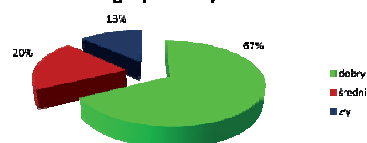

Fot. 86. Przykład nowej zabudowy przy ulicy Odrzańskiej.

b) budynki gospodarcze

Budynki gospodarcze tj. stodoły, obory, duże hale ferm, komórki, drobne budynki do chowu drobiu w większości pochodzą z lat 1945-1980 i stanowią elementy zabudowy zagrodowej. Zabudowania gospodarcze były sukcesywnie dobudowywane do starszych lub zastępowały starsze zniszczone podczas powodzi.

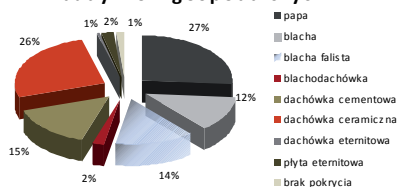
Stan techniczny budynków gospodarczych

Jak wynika z zestawienia procentowego stan techniczny budynków gospodarczych jest w miarę dobry; 2/3 budynków jest w dobrym stanie technicznym, 1/5 w średnim i tylko 13% jest w złym stanie technicznym.

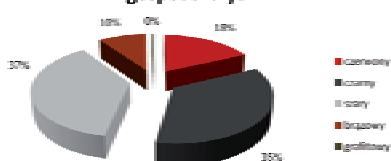
56

Rodzaj pokrycia dachów budynków gospodarczych

Wyróżnić można wiele rodzajów pokryć dachowych budynków gospodarczych, żadne z nich nie dominuje. Ok. 1/4 dachów pokryta jest dachówką ceramiczną, trochę ponad 1/4 pokryta to papa. Mniej dachów pokrytych jest dachówką cementową (15%), blachą falistą (14%) oraz blachą (12%). Najmniej pokryć stanowi blachodachówka (2%), płyta eternitowa (2%) i dachówka eternitowa (1%), które należy usunąć z dachów ze względu na ich szkodliwość. Tylko 1% budynków gospodarczych nie ma dachów.

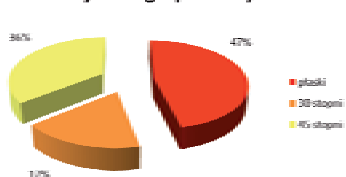
Kolor dachów budynków gospodarczych

Podobnie jak z rodzajem pokryć dachów żaden kolor zdecydowanie nie przeważa nad pozostałymi: 37% jest koloru szarego, niewiele mniej czarnego 35%, 18% koloru czerwonego, 10% brązowego.

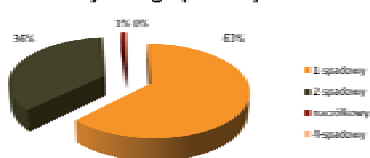
57

Kąt nachylenia dachów budynków gospodarczych

Blisko połowa dachów budynków gospodarczych jest płaska (47%), 36% ma nachylenie 45°, a prawie 1/5 nachylenie 30°.

Rodzaj dachów budynków gospodarczych

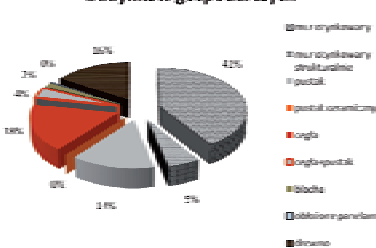
Wśród dachów budynków gospodarczych przeważają dachy dwuspadowe (63%), połowę mniej stanowią dachy dwuspadowe 36%, tylko 1% to dachy naczółkowe, jeden budynek we wsi ma dach czterospadowy.

Obiekty o dużej kubaturze np. stodoły, obory, wiaty:

- charakterystyczna konstrukcja stodoł, powstałych przed 1945 r., wynikająca z konieczności zachowania dobrej przewietrzalności i wilgotności powietrza; rzut na planie wydłużonego prostokąta, wysokości do 2 kondygnacji, ściany murowane z cegły klinkierowej, stanowią szkielet (jedynie naroża i wąskie pasy szerokości ok. 1,50 m), nie tynkowane; pozostałe przestrzenie między pasami muru wypełniają impregnowane smołą deski i wrota, wysokości po więźbę dachową,
- budulec ścian obiektów powstałych do 1945 roku to najczęściej cegła pełna zwykła, a także cegła klinkierowa i drewno; niekiedy ściana szczytowa szalowana deskami; ściany stodoł o konstrukcji drewnianej wykonane głównie w konstrukcji szkieletowej, podwalina oparta punktowo na kamieniach, ściana kalenicowa z dużymi wrotami pośrodku. Najstarsze stodoły

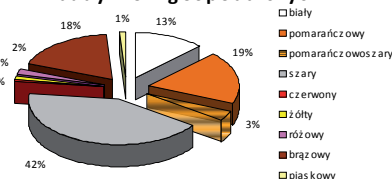
59

Material użyty do budowy ścian budynków gospodarczych

Do budowy budynków gospodarczych użyto wielu różnych materiałów. Największą część stanowią zabudowania wymurowane i otynkowane 41%, wśród nich są dawne domy mieszkalne zamieniane na budynki gospodarcze, 5% zabudowań pokryto tynkiem strukturalnym, 18% stanowią budynki z cegły, 16% to zabudowania drewniane, 14% wybudowano z pustaków cementowych. Tylko 4% budynków wybudowano łącząc dwa rodzaje budulca cegły i pustaki cementowe, 2% budynków gospodarczych zbudowano z blachy, głównie wiaty i garaże na maszyny rolnicze.

Kolor elewacji budynków gospodarczych

Zabudowania gospodarcze w większości są koloru szarego 41%, część koloru elewacji budynków gospodarczych wynika z budulca ich ścian: pomarańczowej cegły 19%, 18% brązowy dla budynków drewnianych, pomarańczowoszarzy mieszanej budulca cegły i pustaka cementowego 3%, czerwony dla wykonanych z blachy 1%. Inne kolory budynków gospodarczych to w większości kolor elewacji budynków mieszkalnych: biały (13%), różowy (2%), piaskowy (1%), żółty (1%).

58

i spichlerze o wieńcowej konstrukcji ścian, mocowanych w narożach w jaskółczy ogon lub na zamek.

- późniejsze budynki wykonane są najczęściej z pustaków i bloczków cementowych, żużlobetonowych, a w przypadku wiat – konstrukcja szkieletowa stalowa, z przepierzeniem z płyt blachy trapezowej ocynkowanej; większość obiektów zachowana w dobrym lub średnim stanie technicznym,
- w większości dachy dwuspadowe o kącie nachylenia połaci 45° - są to budynki z najstarszego przedziału wiekowego tj. sprzed 1945 r. Nowsze obiekty również z dachem dwuspadowym choć o mniejszym nachyleniu połaci ok. 30°, a najczęściej występują dachy jednospadowe płaskie,
- przeważa przekrycie dachu dachówką karpiówką pojedynczo lub podwójnie na zakładkę (tyczy się to budynków starszych, dla których jest pierwotnie użytym materiałem, jak też nowszych – nawiązujących do zabytkowej formy rodzimej); nowsze obiekty z przekryciem dachówką cementową, blachą falistą, eternitem lub papą, gdzie małe nachylenie połaci wymusza funkcjonalnie zastosowanie określonego materiału np. papy, lepischer bitumicznych lub blachy,
- elewacja tynkowana piaskowo-cementowa jednolita na całej powierzchni ścian (bielona); pozostałe: brak tynku, lico z cegły klinkierowej (brak tynku) lub smolowane deski drewniane.

Fot. 87. Stara stodoła w bardzo dobrym stanie technicznym, ul. Bema 1.

Fot. 88. Stara stodoła szalowana deskami, ul. Odrzańska 21.

Fot. 89. Drewniana stodoła, ul. Wąska 1.

Fot. 90. Drewniana stodoła z podcieniem, ul. Wąska 8.

60

Fot. 91. Nowsze zabudowania gospodarcze, ul. Długa 8.

Fot. 92. Tymczasowa wiata za stodołą, ul. Bema 9.

Obiekty o niewielkiej kubaturze np. spichlerze, komórki, pomieszczenia chowu drobiu, garaże:

- duże zróżnicowanie pod względem formy, uzależnione od dostępnych w danym czasie materiałów i sytuacji gospodarczej mieszkańców, stan techniczny średni i zły,
- w przypadku obiektów powstałych przed 1945 roku (większość tego typu zabudowy) – ściany murowane z cegły pełnej, tynkowane lub nie, niskie i małej kubatury; przekrycie najczęściej dachem dwuspadowym, rzadziej płaskim; przekrycie dachówką lub blachą,
- budynki z lat 1945-1980 – ściany z blozków cementowych, pustaków lub cegły; dach najczęściej płaski przekryty blachą falistą, papą, dachówka cementową lub eternitem, elewacja zazwyczaj niewykończona, a jeśli jest tynk to w złym stanie, często wilgot,
- budynki powstające od lat 80. do dziś – przeważają głównie garaże i komórki, forma bryły, przekrycia i dobór materiałów niedostosowane do obiektu mieszkalnego, posadowionego na tej samej działce, co obiekt gospodarczy. Najczęściej stosowane materiały do wznoszenia ścian to blozki gazobetonowe, cementowe rzadko pustaki ceramiczne; elewacja z tynku piaskowo-cementowego, nie malowana tj. szara; ewentualnie barwa elewacji tożsama z budynkiem mieszkalnym; najczęściej spotykany rodzaj dachu to jednospadowy płaski, spotykane też o nachyleniu połaci ok.30°, przekryty papą bądź blachą falistą.

Fot. 93. Drewniany spichlerz wart odnowienia, ul. Długa 25.

Fot. 94. Budynki gospodarcze w złym stanie technicznym, ul. Odrzańska 25.

61

Fot. 95. Drewniane i murowane małe budynki gospodarcze w złym stanie technicznym, ul. Świerzewskiego 11.

Fot. 96. Małe budynki gospodarcze, ul. Długa 5.

Fot. 97. Mały budynek gospodarczy, ul. Długa 4.

Fot. 98. Mała komórka, ul. Odrzańska 14.

Fot. 99. Przybudówki, ul. Długa 8.

Fot. 100. Wiaty, garaże, przybudówki, ul. Długa 9.

62

c) budynki użyteczności publicznej

Usługi są umiejscowione w centrum miejscowości wzdłuż ulicy Odrzańskiej, spełniają podstawowe potrzeby mieszkańców.

Atrakcją miejscowości jest zabytkowy drewniany kościół z XVI wieku, z barokowym wnętrzem, za nim znajduje się cmentarz założony w 1945 roku.

Fot. 101. Kościół pw. św. Judy Tadeusza.

Fot. 102. Cmentarz wiejski za zabytkowym kościołem.

Fot. 103. Sklep spożywczo-przemysłowy, punkt wymiany butli gazowych, ul. Odrzańska 22.

Fot. 104. Punkt wymiany butli gazowych przy domu mieszkalnym, ul. Długa 4.

Fot. 105. Gospodarstwo agroturystyczne „Ranczo w dolinie Odry”, punkt wymiany butli gazowych, ul. Krótka 2.

Fot. 106. Szyld gospodarstwa agroturystycznego.

63

W związku z brakiem sieci gazowej, na terenie wsi funkcjonują punkty wymiany butli gazowych. Jeden z nich znajduje się na prywatnej posesji przy ulicy Odrzańskiej 4, kolejny w gospodarstwie agroturystycznym przy ulicy Krótkiej 2. Jest to jedyne gospodarstwo agroturystyczne w miejscowości. „Ranczo w Dolinie Odry” oferuje atrakcyjną formę wypoczynku przez cały rok: przejażdżki konne nadodrzańskimi szlakami, przejażdżki bryczką, kuligi, mini Zoo, zapewnia noclegi oraz posiłki przygotowane z własnych produktów rolnych jak również regionalne potrawy.

Fot. 107. Punkt sprzedaży koncentratów paszowych i preparatów dla zwierząt hodowlanych, ul. Odrzańska 41.

Fot. 108. Punkt sprzedaży pasz i nawozów rolniczych, ul. Odrzańska 33.

Fot. 109. Punkt skupu żywca ul. Odrzańska 34.

Część usług jest związana z rolnictwem skup żywca w zachodniej części wsi, punkty sprzedaży pasz, koncentratów i nawozów.

64

Fot. 110. Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Przewozie.

W budynku, w którym znajduje się remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Przewozie, znajduje się również Wiejski Dom Spotkań oraz siedziba Niemieckiej Mniejszości Narodowej.

Fot. 111. Pub Jama, Jama 15.

Miejscowość posiada czynny w okresie letnim punkt gastronomiczny z bazą sportowo-rekreacyjną Pub Jama w oddalonym od wsi o 2 km przysiółku Jama. Brak jednak punktu gastronomicznego w samej miejscowości.

Istniejące usługi należy rozwijać, zwiększenie liczby gospodarstw agroturystycznych, rozwinięcie bazy noclegowej i gastronomicznej przyciągnie turystów oraz wpłynie pozytywnie na rozwój miejscowości.

65

Fot. 116. Charakterystyczny układ okien w szczycie, profilowany gzyms oddzielający kondygnacje, ul. Odrzańska 23.

Fot. 117. Pilaster w szczycie budynku, ul. Odrzańska 18.

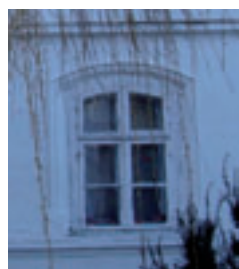

Fot. 118. Facjatka z wyeksponowanym krzyżem i datą powstania domu, ozdobne drewniane obramienia okien, ul. Odrzańska 33.

Obramienia okienne, nadproża, gzymsy

Fot. 119. Detale domu sprzed 1945 roku: profilowany gzyms, lukowe nadproże nad oknem, ul. Odrzańska 24.

Fot. 120. Obramienie okienne, ul. Odrzańska 24.

67

d) detal architektoniczny

Budynki mieszkalne

W budynkach mieszkalnych sprzed 1945 roku występują liczne detale architektoniczne: profilowane gzymsy międzykondygnacyjne, ozdobne obramienia okien, nadproża, gzymsy podokienne. W szczytach budynków charakterystyczny trójkątny układ półokrągłych okien oraz data powstania budynku wyrzeźbiona bądź wryta na tabliczce z inicjałami prawdopodobnie budowniczego. W budynkach z lat późniejszych pojawiają się kapliczki w postaci małych półkoliście sklepionych lub zakończonych ostrym łukiem niewielkiej wnęki z figurką Matki Boskiej, Jezusa Chrystusa lub świętego. Wnęki pomalowane w kontrastującym do elewacji kolorze lub białe, z obramieniem bądź bez. Elewacje niektórych budynków zdobią płaskorzeźby, malowidła naścienne.

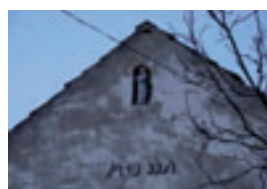
Przykłady detali architektonicznych w szczytach budynków

Fot. 112. Charakterystyczny szczyt z trójkątnym układem okien, ul. Odrzańska 24.

Fot. 113. Trójkątny układ okien, z jednym mniejszym ślepym w wierzchołku, okna ze zwornikami poniżej, wyrzeźbiona data wybudowania i inicjały, ul. Długa 25.

Fot. 114. Kapliczka w szczycie, pod nią data powstania budynku, ul. Odrzańska 20.

Fot. 115. Tabliczka z wrytą datą powstania i inicjałami, ul. Odrzańska 45

66

Fot. 121. Ozdobne obramienia okienne, wymiana okien bez zachowania poprzednich wymiarów i podziałów, ul. Bema 8.

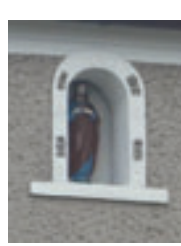

Fot. 122. Ozdobienie fasady poprzez namalowanie obramienia okienne, pasy w narożach, ul. Odrzańska 27.

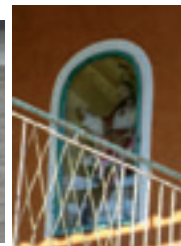
Przykłady kapliczek w ścianie szczytowej

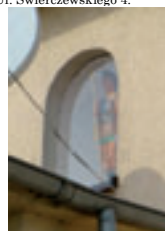
Fot. 123. Ul. Świerczewskiego 4.

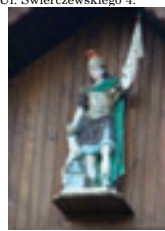
Fot. 124. Ul. Świerczewskiego 4.

Fot. 125. Krótka 3

Fot. 126. Ul. Długa 12.

Fot. 127. Ul. Bema 8.

Fot. 128. Ul. Długa 10.

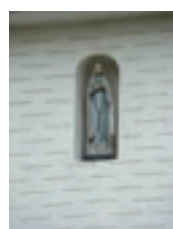
68

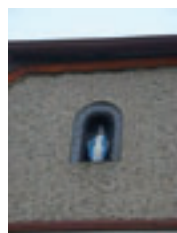
Fot. 129. Ul. Odrzańska 12.

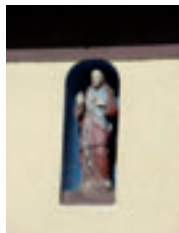
Fot. 130. Ul. Wąska 8.

Fot. 131. Ul. Długa 15.

Fot. 132.
Ul. Świerczewskiego 6.

Fot. 133. Ul. Odrzańska 18.

Fot. 134. Ul. Odrzańska 22.

Zdobienia elewacji

Fot. 135. Malowidło ściennie przy wejściu, ul. Krótka 2.

69

Przykłady detali architektonicznych budynków gospodarczych

Fot. 140. Dawna stodoła ze skromnym detalem architektonicznym, widoczne lizeny w ścianie szczytowej, ul. Odrzańska 45.

Fot. 141. Dawny dom mieszkalny, obecnie budynek gospodarczy, ozdobny szczyt ze ślepyimi oknami, blendami, ul. Bema 9.

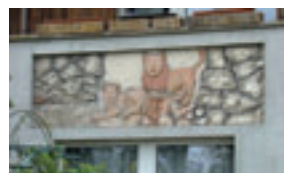

Fot. 142. Płaskorzeźba na budynku gospodarczym, ul. Świerczewskiego 3.

Fot. 143. Relief ze sceną religijną, ul. Świerczewskiego 3.

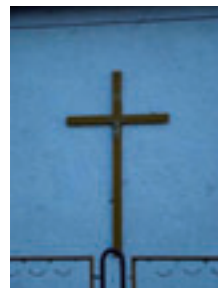
71

Fot. 136. Relief na fasadzie domu, ul. Bema 8.

Fot. 137. Relief na fasadzie domu, ul. Bema 8.

Fot. 138. Krzyż zamocowany na ścianie dawnej fary kościoła pw. św. Judy Tadeusza, ul. Odrzańska 29.

Fot. 139. Metalowy ptak na ścianie, ul. Świerczewskiego 2.

Budynki gospodarcze

Budynki gospodarcze o skromniejszym detalu architektonicznym, część z nich to dawne budynki mieszkalne o bogatszych zdobieniach. W szczytach niektórych budynków występują krzyże, kapliczki. W drewnianych starych budowlach spotykane ozdobne drzwi, obramienia i nadproża.

70

Fot. 144. Mozaikowy krzyż w szczycie budynku gospodarczego, ul. Odrzańska 47.

Fot. 145. Kapliczka w elewacji budynku gospodarczego, ul. Długa 12.

Fot. 146. Drzwi spichlerza z przełomu XVIII i XIX wieku, ul. Wąska 8.

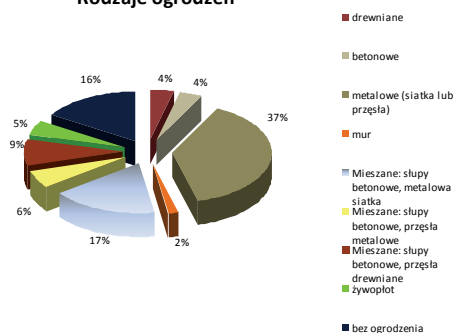

Fot. 147. Drzwi ziemianki, ul. Odrzańska 24.

72

e) mała architektura

Rodzaje ogrodzeń

W miejscowości występuje wiele rodzajów ogrodzeń, przeważają ogrodzenia metalowe z siatki metalowej bądź metalowych przęsel malowanych w różne kolory i o różnorodnych wzorach (38%). Część to ogrodzenia mieszane: słupy betonowe z metalową siatką (17%). Niektóre posesje są nieogrodzone (16%). Niewielki procent stanowią ogrodzenia: drewniane (4%), betonowe (4%), mieszane – słupy betonowe z drewnianymi przęslami (8%), słupy betonowe z metalowymi przęslami (6%), ogrodzone murem tylko 2%. Niektóre posesje są częściowo ogrodzone żywoplotem (5%). Większość ogrodzeń podmurowana.

Metalowe ogrodzenia z racji użytego materiału są trwalsze i bardziej wytrzymałe. Duże możliwości plastyczne metalu skłaniają do stosowania skomplikowanych, wybuchających form przęsel, wynikiem czego jest zbyt duża różnorodność, brak ujednolicenia a w konsekwencji bezład. Ogrodzenia z siatki należą do częściej stosowanych, o czym decydują głównie względy ekonomiczne. Siatka nie stwarza bariery optycznej, stosowana do zabezpieczania zaplecza gospodarczego.

Brama wjazdowa na posesję najczęściej dwuskrzydłowa rozwierna, drewniana, nowsze obiekty z bramą dwuskrzydłową rozwierną lub jednoskrzydłową przesuwną.

Przykłady ogrodzeń

Fot. 148. Przykład drewnianego ogrodzenia, ul. Świerczewskiego 19.

Fot. 149. Mieszane ogrodzenie – słupy murywane, drewniane przęsla, ul. Odrzańska 51.

Fot. 150. Ogrodzenie mieszane, bielone słupy z drewnianymi przęslami, ul. Odrzańska 2 – zalecany typ ogrodzenia godny naśladowania.

Fot. 151. Ogrodzenie mieszane, betonowe słupy z metalowymi przęslami przypominającymi drewniane sztachety, ul. Odrzańska 7 – pozytywny przykład.

Fot. 152. Ogrodzenie mieszane, betonowe słupy z metalowymi przęslami, ul. Świerczewskiego 2.

Fot. 153. Ogrodzenie mieszane, przęsla ciemnozielone – kolor stosowany na Opolszczyźnie, ul. Świerczewskiego 14.

Fot. 154. Ogrodzenie przy opuszczonej gospodarstwie, ul. Bema 3.

Fot. 155. Ogrodzenie mieszane, przęsla z siatki, ul. Długa 12.

Fot. 160. Sposób ogradzania posesji – zastosowanie metalowego ogrodzenia od drogi, w dalszej części metalowa siatka, wzdłuż niej nasadzenie rzędu żywotników, ul. Świerczewskiego 6.

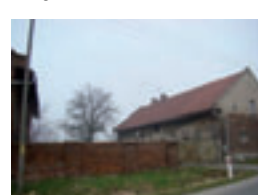
Fot. 156. Ogrodzenie metalowe z siatki, ul. Odrzańska 15.

Fot. 157. Ogrodzenie z siatki, ul. Odrzańska 31.

Fot. 161. Ogrodzenie betonowe przy drodze prowadzącej do posesji przy ulicy Bema 4.

Fot. 162. Posesja ogrodzona ceglany murem, ul. Odrzańska 45.

Fot. 158. Ogrodzenie z metalowych przęsel na podmurówce, ul. Polna 4.

Fot. 159. Przykład ogrodzenia z metalowych przęsel pomalowanych na wyróżniający się z otoczenia kolor, ul. Długa 6.

Fot. 163. Mur odgradzający część gospodarczą od mieszkalnej, ul. Odrzańska 49.

Fot. 164. Ogrodzenie mieszane: betonowe bielone słupy i metalowa siatka, Jama 13.

Fot. 165. Posesja częściowo odgradzona od drogi żywoplotem, ul. Długa 15.

Fot. 166. Posesja bez ogrodzenia, ul. Odrzańska 4.

Przykłady bram i furtek

Fot. 167. Przykład ażurowej metalowej furtki i bramy przy drewnianym ogrodzeniu, ul. Długa 18.

Fot. 168. Przykład pełnej metalowej furtki i bramy przy drewnianym ogrodzeniu, ul. Odrzańska 3.

Fot. 169. Wyróżniająca się metalowa brama, ul. Odrzańska 8.

Fot. 170. Metalowa brama i ogrodzenie z metalowych ażurowych przęseł, ul. Długa 11.

77

Mała architektura posesji

Fot. 177. Drewniana altana, ul. Bema 1.

Fot. 178. Drewniana altana, ul. Świerzewskiego 6.

Fot. 179. Drewniana ławka na kołach, ul. Krótka 5

Fot. 180. Drewniane meble ogrodowe, ul. Krótka 7.

Fot. 181. Oryginalny gołębnik,

Fot. 182. Mała architektura, ul. Odrzańska 49.

79

Fot. 171. Drewniana brama, ul. Długa 1.

Fot. 172. Metalowa furтка i brama, ul. Bema 5.

Fot. 173. Ozdobna metalowa brama i furтка, ul. Jama 15.

Fot. 174. Ażurowa metalowa brama i furтка, ul. Polna 2.

Fot. 175. Przykład metalowej furtki, ul. Odrzańska 12.

Fot. 176. Metalowa furтка w odznaczającym się kolorze, ul. Odrzańska 25.

W miejscowości wskazane jest ujednolicenie rodzaju i stylu ogrodzeń oraz bram i furtek. Należy się kierować nie tylko trwałością i funkcjonalnością użytych materiałów, ale również względami estetycznymi. Zaleca się ujednolicenie kolorystyki i formy ogrodzeń (brązowe przęśla, białe słupy), by nawiązać do dawnego charakteru zagrod. Proponuje się wprowadzanie drewnianych ogrodzeń bądź mieszanych (słupy mурowane otynkowane bielone, drewniane przęśla bądź metalowe, ale o stonowanej kolorystyce), tak by ujednolicił wizerunek całej miejscowości.

78

ul. Wąska 8.

Mała architektura miejsc wspólnych

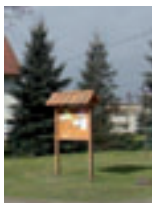
Wieś posiada ujednolicony rodzaj przystanków oraz kontenerów do zbiorowego składowania odpadów, z uwzględnieniem segregacji. Forma i kolorystyka wiat na przystankach jest w miejskim charakterze, zdecydowana kolorystyka nie pasuje do wiejskiego otoczenia, zaleca się ich zmianę. Należałoby również zmienić usytuowanie pojemników do segregacji odpadów, by nie kolidowały z otoczeniem. Kontenery umieszczone są w centrum wsi koło sklepu, na placu koło kapliczki i przystanku oraz przed wejściem do kościoła. Takie położenie jest nieestetyczne. Należy zmienić lokalizację kontenerów albo przysłonić je np. żywoplotem lub drewnianym ogrodzeniem. Elementy małej architektury zgodne z wiejskim krajobrazem to tablica ogłoszeń przy skwerze w centrum wsi oraz tablica powitalna powstała z inicjatywy mieszkańców, umieszczona przy ulicy Odrzańskiej tj. od strony zachodniego wjazdu do wsi, podkreśla charakter tutejszej okolicy. Pod tablicą zawieszono małą łódkę – symbol miejscowości.

Fot. 183. Przystanek autobusowy przy ulicy Odrzańskiej między ulicami Bema i Świerzewskiego.

Fot. 184. Przystanek autobusowy przy ulicy Odrzańskiej, w centrum miejscowości.

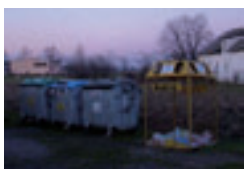

Fot. 185. Tablica ogłoszeń przy przystanku w centrum miejscowości, pozytywny przykład małej architektury.

Fot. 186. Pojemnik do segregacji odpadów, ul. Odrzańska.

80

Fot. 187. Pojemniki do segregacji odpadów przy sklepie, ul. Odrzańska 22.

Fot. 188. Kładka za posesją przy ulicy Odrzańskiej 57.

Fot. 189. Tablica powitalna.

Fot. 190. Tablica pożegnalna.

Zaleca się stosowanie małej architektury w wiejskim charakterze wykonanej z naturalnych materiałów (drewno, cegła) lub imitujących je tworzyw sztucznych, z zachowaniem naturalnej barwy materiału lub nadaniem mu podobnej barwy tak by zachować wiejski charakter miejscowości.

Krzyże przydrożne

Sytuowane w miejscach upamiętniających zdarzenie, wotywnie, przy rozjazdach dróg, w polu, stanowią charakterystyczny element polskiego krajobrazu. We wsi Przewóz pojawiają się głównie murowane, wyniesione na wysokim postumencie, na którym umieszczona jest tablica z intencją lub wnąką na figurką świętego.

81

Krzyż przy „Rynku”

Fot. 196. Krzyż przy ulicy Odrzańskiej.

Fot. 197. Inskrypcja na prawym boku krzyża.

Ufundowany w 1872 r. przez Jakob, Johannę i Josepha Wylezich. Został postawiony jako wotum za łaski otrzymane od Boga. Na lewym boku znajduje się na nim inskrypcja w języku polskim: „Módl się za nami Święta Boża Rodzicielko do Syna Swego”, na prawym boku jest informacja o fundatorach: „Fundatorzy Jacob, Johanna, Joseph Wylezich 1872.” Krzyż pomalowano na zbyt jaskrawy kolor, zalecana zmiana. Otoczenie krzyża wymaga zadbania.

Kaplice i kapliczki

W miejscowości znajduje się kilka miejsc kultu w postaci kaplic murowanych oraz kapliczek umieszczonych na rozstajach dróg a nawet jedna w ogródku przydomowym. Poza wsią wybudowano dwie kaplice jedną na rozstaju dróg prowadzących do wsi i do przysiółka Jama, a drugą na Jamie.

Kaplica na Golaszce

Fot. 198. Kaplica na rozstaju dróg poza wsią.

83

Krzyż na początku Przewozu

Fot. 191. Krzyż początku wsi.

Fot. 192. Inskrypcja na krzyżu.

Krzyż przy ul. Odrzańskiej

Fot. 193. Krzyż przy ulicy Odrzańskiej.

Krzyż znajduje się przy ul. Odrzańskiej. Został ufundowany w 1924 r. przez rodzinę Mrozek. Postawiony jako znak początku wsi. Ufundowany w 1923 roku przez Johanna i Anastazję Walla jako wotum w intencji tej rodziny.

Krzyż przy ul. Długiej

Fot. 194. Krzyż przy skrzyżowaniu ulic Polnej i Długiej

Krzyż na za cmentarzem

Fot. 195. Krzyż z 1919 r. pośród pól za kościołem.

Krzyż postawiono w 1923 roku przy skrzyżowaniu ulic Długiej i Polnej. Został ufundowany przez Thomasa i Johannę Pajonk na pamiątkę śmierci Jana Pajaka, ich 16-letniego syna, który zginął z broni śląskich. Wymaga renowacji. Ufundowany przez Katarzynę Kirchniawy na pamiątkę śmierci Jakuba Kirchniawy, który zginął w tym miejscu w czasie jednego z powstań śląskich.

82

Fot. 199. Kaplica Jezusa błogosławiącego urodzaje.

Fot. 200. Obraz umieszczony w kapliczce.

Kaplica Jezusa błogosławiącego urodzaje. Znajduje się przy skrzyżowaniu dróg Przewóz-Roszowice (Lipowina) i Przewóz-Plonia. To miejsce przez mieszkańców Przewozu nazywane jest „Golaszka”. Kaplica powstała w roku 1948 jako miejsce modlitw w czasie procesji w dniu św. Urbana, patrona rolników. Kaplicę zaprojektował Adolf Franica, a budowali Franciszek Ogórek, Józef Kirchniawy i Jan Gwóźdź. Na początku lat 80. wymieniono obraz na nowy (stary był zniszczony). Nowy obraz namalował na zlecenie Joachima Ryborza malarz amator o nazwisku Podleśny. Malarz ów był kolejjarzem pochodzącym z Rybnika [inf. Ginter Ryborz].

84

Grota Matki Bożej

Fot. 201. Grota Matki Boskiej, ul. Świerzewskiego.

Grota została ufundowana w 1955 roku przez rodzeństwo Paulinę, Anasztazję i Józefa Gwóźdź. Nie mieli oni własnych rodzin i pragnęli w ten sposób zachować pamięć o sobie.

Kaplica Matki Bożej

Fot. 202. Kaplica Matki Bożej, ul. Odrzańska.

Kaplica znajduje się przy końcu wsi. Została ufundowana w 1930 roku przez Martę Przewoźnik na pamiątkę śmierci jej dzieci rodzeństwa Marii i Józefa Przewoźnik, które utopiły się w Odrze.

Fot. 205. Kapliczka na słupie ogrodzenia przy skrzyżowaniu ulic Krótkiej i Długiej, ul. Długa 1.

Fot. 206. Kapliczka na drzewie przy skrzyżowaniu ulic Długiej i Świerzewskiego.

Kaplica św. Floriana

Fot. 203. Kaplica św. Floriana, ul. Odrzańska.

Ufundowana w 1982 r. przez strażaków. Rzeźbę św. Floriana wykonał Franciszek Pawlik. Wybudowali ją Alojzy Ryborz, Piotr Kampa i Jerzy Łopata. Oznaczono na niej poziom wody w czasie powodzi w 1997 r.

Kaplica na Jamie

Fot. 204. Kaplica na Jamie.

Wybudowana w 1958 roku. Ufundował ją Paweł Jonas w podziękowaniu za przywrócone zdrowie członków rodziny. Przez wiele lat były tu odprawiane nabożeństwa majowe.

Fot. 207. Kapliczka w ogródku przy ulicy Świerzewskiego 4.

85

86

f) zabytki

Fot. 208. Zabytkowy drewniany kościół.

Fot. 209. Tablica umieszczona na kościele.

We centrum wsi znajduje się drewniany kościół filialny pod wezwaniem św. Judy Tadeusza powstały w 1559 r. w Gieraltowicach, przeniesiony do Przewozu przez mieszkańców w 1936 roku. z wnętrzem barokowym, za nim znajduje się cmentarz.

Kaplica św. Jana

Fot. 210. Kaplica św. Jana.

Kaplica znajduje się przy ulicy Odrzańskiej. Ufundowana w 1862 r. przez rodzinę Przewoźnik. Było to pierwsze miejsce kultu, tam codziennie dzwoniono na Anioł Pański oraz dzwonem żegnano każdego mieszkańca po śmierci. Wpisana do ewidencji zabytków. Została w 2007 odrestaurowana przez Erwina Reinharta.

87

VI. Inne elementy charakterystyczne dla miejscowości

Fot. 211. Pomnik Ofiar I wojny światowej przy ulicy Odrzańskiej.

88

IV. Infrastruktura

1. Komunikacja.

Przez Przewóz przebiega ważna droga wojewódzka nr 422 relacji Dziergowice - Przewóz - Dzielnica - Błażejowice klasa drogi Z, droga powiatowa nr 1037 relacji Dzielnica - Przewóz (nawierzchnia asfaltowa bez pobocza) oraz drogi gminne: Przewóz - Podlesie - Lany (fragment drogi nieutwardzony), Przewóz - Roszowice (fragment drogi nieutwardzony). W centrum wsi znajdują się dwa przystanki autobusowe przy ulicy Odrzańskiej, pierwszy znajduje się przy „Rynku”, drugi na odcinku między ulicą Świerczewskiego i Bema, są prawidłowo usytuowane, przy obu brakuje zatoki przystankowej. Brak chodników przy ulicach we wsi oraz utwardzonego pobocza przy drogach. Na ulicach panuje niewielkie natężenie ruchu z powodu zamkniętej przeprawy promowej, która łączyła oba brzegi Odry. Nawierzchnie dróg w dobrym i średnim stanie technicznym, poza ulicami Długą i Świerczewskiego, które są w złym stanie technicznym i wymagają wymiany nawierzchni.

Zdjęcie satelitarne zamkniętej w latach 70. przeprawy promowej.

Fot. 212. Ulica Bema.

Fot. 213. Ulica Długa.

Fot. 214. Ulica Krótka u zbiegu Odrzańskiej.

Fot. 215. Ulica Krótka – w stronę Długiej.

Fot. 216. Ulica Odrzańska.

Fot. 217. Ulica Polna.

Fot. 218. Ulica Świerczewskiego.

Fot. 219. Ulica Wąska u zbiegu Długiej.

89

Fot. 220. Ulica Wąska.

Fot. 221. Ulica Jama.

2. Energetyka.

Miejscowość posiada linię energetyczną niskiego, średniego i wysokiego napięcia, wymaga modernizacji, brak oświetlenia drogi przy ulicy Świerczewskiego, Polnej, Wąskiej i Jamy.

Fot. 222. Transformator przy ulicy Odrzańskiej.

Fot. 223. Transformator przy ulicy Długiej.

Fot. 224. Transformator, przysiółek Jama.

Fot. 225. Słupy energetyczne przy ulicy Bema.

Fot. 226. Słupy energetyczne i telekomunikacyjne przy ulicy Polnej.

91

3. Inne elementy infrastruktury widoczne w krajobrazie.

W latach 1997–1998 założono w Przewozie wodociąg oraz obszar całej wioski pokryto siecią telefoniczną, a od 1999 r. wioska jest w zasięgu telefonii komórkowej czterech operatorów. Brak kanalizacji konieczna budowa kanalizacji sanitarnej lub ogólnospławnej, linia telekomunikacji wymaga modernizacji.

[<http://przewoz.org>]

Fot. 227. Skrzynka telekomunikacyjna przy ulicy Odrzańskiej 24.

Fot. 228. Elementy infrastruktury nadziemnej, ul. Długa.

Fot. 229. Hydrant przy ulicy Świerczewskiego.

Fot. 230. Studnia, ul. Świerczewskiego 13

Fot. 231. Pompa wodna, ul. Odrzańska 23.

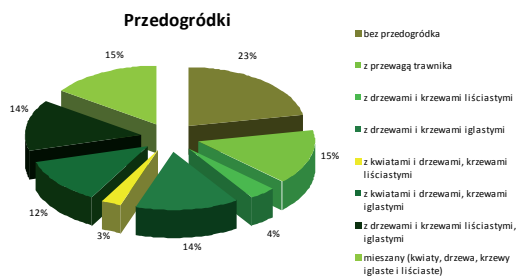

Fot. 232. Pompa wodna, ul. Polna 2.

92

V. Zielen i woda

a) Charakterystyczne typy przedogórków.

Przeważają przedogórki o współczesnym charakterze z nasadzeniami drzew i krzewów iglastych popularnymi w mieście (jałowiec, tuje, świerki, sumaki) oraz dużymi powierzchniami trawiastymi obsadzonymi roślinami iglastymi przez co, zatraciły wiejski charakter. Blisko 1/5 posesji nie posiada przedogórków. Typowo wiejskich przedogórków jest bardzo niewiele, zaledwie 3%. W przedogórkach pojawiają się różnorodne ozdoby np. drewniane wiatrak, stare sprzęty domowe i rolnicze oraz sztuczne zwierzęta o wątpliwej dekoracyjności. Przy większości posesji znajdują się przydomowe sady.

Fot. 233. Przydomowy sad, ul. Długa 12.

Fot. 234. Stary przydomowy sad, ul. Świerczewskiego 14.

Fot. 235. Typowy przedogórek w miejscowości z przewagą nasadzeń roślin iglastych, ul. Świerczewskiego 3.

Fot. 236. Zatrącenie wiejskiego charakteru poprzez nasadzenia roślin iglastych i dużą powierzchnię trawnika, ul. Odrzańska 13.

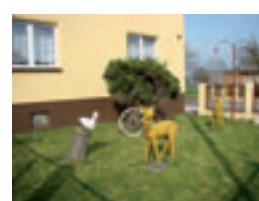
Fot. 237. Przykład przedogórka, ul. Długa 12.

Fot. 238. Przedogórek mieszany, ul. Bema 4.

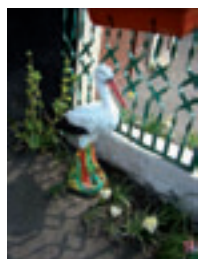

Fot. 239. Przedogórek, ul. Bema 1.

Fot. 240. Przykład ozdabiania sztucznymi zwierzętami, ul. Odrzańska 12.

93

Fot. 241. Przykład ozdoby, ul. Odrzańska 33.

Fot. 242. Przykład typowej ozdoby, ul. Krótka 2

Fot. 243. Wykorzystanie nieużywanej maszyny rolniczej jako ozdoby i kwietnika, ul. Bema 1.

Fot. 244. Stara maselnica w roli ozdoby i kwietnika, ul. Świerczewskiego 3.

Fot. 245. Wyekspozowanie nieużywanej pompy, ul. Długa 8.

Fot. 246. Oryginalny kwietnik, ul. Odrzańska 39.

95

94

Zaleca się unikania nadmiaru ozdób i elementów małej architektury, wprowadzenie nasadzeń bylin i krzewów liściastych (np. lilaki, jaśminy, jarzębiny, derenie, kruszyny, tawuły, dzikie róże, barwinek pospolity, dalie, astry, wrzosy, irysy). Przy tworzeniu nowych przedogórków nie wprowadzać drzew i krzewów iglastych. Należy zachować i odtworzyć przydomowe sady.

b) Charakterystyczna zielen na terenach wspólnych.

Na terenie wsi przy drogach rosną jesiony, lipy, robinie akacjowe, jak również nieliczne modrzewie i świerki. Zauważalne są braki w zadrzewieniach przydrożnych i śródpolnych, jak również braki w drzewostanie topolowo-wierzbowym nad Odrą wskutek powodzi, a także świadomego wycinania. Zdarza się też pozabawianie drzew ich koron i pozostawienie samych pni. Przy dawnej szkole zachowały się topole włoskie, posadzone w latach 30. XX wieku, jedyną w całej wsi. Położony w centrum wsi skwer i znajdująca się przy nim kaplicę św. Floriana oceniają stare lipy.

Fot. 247. Topole włoskie przy szkole, ul. Odrzańska 19.

Fot. 248. Drzewa przy ulicy Długiej, u zbiegu ulicy Polnej.

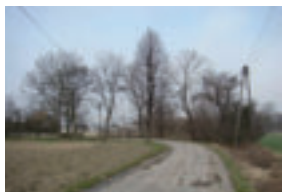

Fot. 249. Lipy przy kaplicy w centrum wsi.

Fot. 250. Zielen przydrożna przy ulicy Długiej.

96

Fot. 251. Zielen przydrożna wymagająca zabrania przy ulicy Świerczewskiego.

Fot. 252. Grupa drzew przy ulicy Wąskiej.

c) Indywidualne okazy drzew lub krzewów.

W miejscowości występuje niewiele indywidualnych okazów drzew i krzewów, niektóre okazałe drzewa zachowały się przy starych stodołach (dęby), a także przy krzyżach przydrożnych. W niektórych przydomowych sadach zachowały się kilkudziesięcioletnie drzewa owocowe (grusze, wiśnie, jabłonie).

Fot. 253. Jalowiec przy krzyżu, ulica Odrzańska.

Fot. 254. Grupa krzewów przy ulicy Długiej.

Fot. 255. Okazałe drzewo (dąb) przy ulicy Świerczewskiego.

Fot. 256. Grusza przy opuszczonym gospodarstwie, Świerczewskiego.

Fot. 257. Okazałe drzewo, ul. Świerczewskiego.

Fot. 258. Okazałe drzewo, ul. Świerczewskiego.

Fot. 259. Okazałe drzewo przy stodole, ul. Długa 14.

Fot. 260. Okazałe drzewo przy stodole (dąb), ul. Świerczewskiego 13.

d) Cieki wodne, rowy.

Miejscowość Przewóz jest położona na prawym brzegu Odry, w jej zakolu, w całości znajduje się na terenie zalewowym. Odra jest najbardziej wyrazistym elementem naturalnego krajobrazu na obszarze Przewozu. Odra powinna być osią kontaktów i ekspozycji. Istotne są również działania zmierzające do ochrony i wzbogacenia ukształtowania krajobrazu wzdłuż rzeki. W miejscowości nie występują wody stojące, zadrzewień jest niewiele, występują braki w zadrzewieniu, w nielicznych miejscach łatwy dostęp do Odry. Dawniej Przewóz

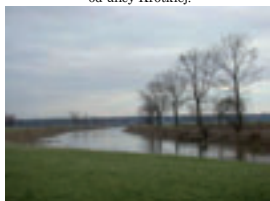
i sąsiednią wieś Dziergowice, leżącą po drugiej stronie rzeki, łączył most. Wcześniej istniała tu przeprawa promowa przez rzekę, obecnie w miejscu mostu pozostały płyty betonowe przejazdu czołgowego. Teren gminy leży w południowej części Basenu Sarmackiego, ważnego zbiornika wód podziemnych, zaliczanego do głównego zbiornika wód podziemnych w Polsce, objętego najwyższą ochroną. Część brzegów jest zaniedbana. Tereny obszaru zalewowego można przeznaczyć na łąki i pastwiska, za wyjątkiem gruntów o bardzo dobrych właściwościach powietrzno-wodnych. Wg *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Cisek* planuje się kontynuację korytarza ekologicznego sieci Natura 2000 poprzez wprowadzenie pasów zadrzewień, budowę kanału ulgi Przewóz oraz wałów przeciwpowodziowych. Tereny zalewowe poza obrębem wałów przeciwpowodziowych będzie można przeznaczyć pod uprawy trzcin, energetycznej i wikliny, której dodatkowym zadaniem będzie osłona Głównego Zbiornika Wód Podziemnych poprzez filtrację wód powierzchniowych i ograniczenie zagrożenia ze strony środków i nawozów stosowanych w rolnictwie.

Fot. 261. Brzeg Odry z zejścia do rzeki od ulicy Krótkiej.

Fot. 262. Brzeg Odry.

Fot. 263. Widok Odry z łąk i pól położonych na południu miejscowości.

Fot. 264. Pola położone nad Odrą.

Fot. 265. Dawna przeprawa przez Odrę.

Fot. 266. Tablica z historią przeprawy.

Fot. 267. Widok na sąsiednią wieś Roszowicki Las.

Fot. 268. Po drugiej stronie rzeki Roszowicki Las.

Fot. 269. Odra.

Fot. 270. Odra przy Pubie Jama, przysiółek Jama.

Rowy melioracyjne utrzymywane w bardzo dobrym stanie technicznym, tylko bardzo krótkie odcinki rowów są zaniedbane. Należy poprawić stan rowów wzdłuż ulic Świerczewskiego i Długiej poza obszarem zabudowanym

Fot. 271. Rów melioracyjny przy ulicy Świerczewskiego.

Fot. 272. Rów melioracyjny, ul. Długa.

Fot. 273. Zaniedbany odcinek rowu melioracyjnego poza obszarem zabudowań przy ulicy Świerczewskiego.

101

Fot. 279. Widok na ulicę Długą i obszar konfliktowy, obiekty o zbyt dużej kubaturze i wyróżniającym się z otoczenia kolorze elewacji, wskazane ujednoczenie cech budynków.

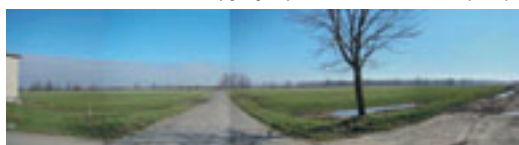
Fot. 280. Fragment ulicy Odrzańskiej, przykład zniekształcenia rodzimego wiejskiego krajobrazu poprzez niewłaściwe nasadzenia.

Fot. 281. Widok na ulicę Odrzańską od strony zamkniętej przeprawy promowej, na pierwszym planie kaplica Matki Bożej z 1930 r.

Fot. 282. Panorama wsi od strony przeprawy – widoczne braki w zieleni wysokiej.

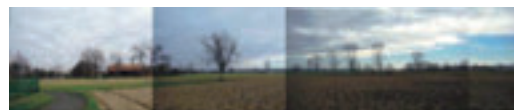
Fot. 283. Droga w kierunku dawnej przeprawy, należy uwzględnić zieleni śródpolną, braki w zadrzewieniu przydrożnym i nad brzegiem Odry.

103

VII. Panoramy i wnętrza krajobrazowe

Fot. 274. Historyczna zabudowa mieszkalna i gospodarcza nad brzegiem Odry.

Fot. 275. Stara zabudowa ulic Odrzańskiej i Świerczewskiego malowniczo rysująca się na tle krajobrazu.

Fot. 276. Ulica Odrzańska, widok od strony pól.

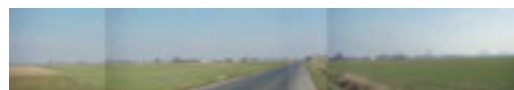

Fot. 277. Ulica Odrzańska, przykład swobody w kształtowaniu zabudowy i jej negatywne skutki.

Fot. 278. Widok na ulicę Odrzańską od strony ulicy Krótkiej.

102

Fot. 284. Wjazd od południowego-zachodu (ulicy Odrzańska), wskazane pasy zieleni izolacyjnej przy gospodarstwach hodowlanych.

Fot. 285. Wjazd ze wsi w kierunku zachodnim, wskazane nasadzenia zieleni wysokiej.

Fot. 286. Wjazd do wsi od strony ul. Długiej, ubytki w zadrzewieniu, wskazane uzupełnienie zielenią średnią i wysoką.

Fot. 287. Przysiółek Jama.

Fot. 288. Charakterystyczne stodoły – ulica Świerczewskiego.

Fot. 289. Najstarsza zagroda przy ulicy Świerczewskiego.

104

Fot. 290. Rozjazd ulic Odrzańskiej i Długiej, widok na „Rynek”.

Fot. 291. Fragment ul. Długiej – zabudowa niejednorodna pod względem formy, kubatury i kolorystyki.

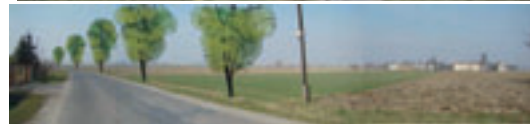
Fot. 292. Przysiółek Jama, droga prowadząca do wsi.

Propozycje zmian

Proponuje się uzupełnienie braków w zieleni przydrożnej o lipy, brzozy, wiśnie, jabłonie ozdobne, grusze.

105

106

Miejsca wspólne

W Przewozie jest kilka miejsc wspólnych: skwer w centrum wsi z kapliczką, przystankiem autobusowym oraz miejscem ekspozycji łódki symbolu miejscowości, niezagospodarowany teren przy remizie wykorzystywany jako parking i boisko sportowe za budynkiem oraz plac zabaw przy zamkniętej szkole, który nie spełnia wymogów bezpieczeństwa najmłodszych.

Fot. 293. Skwer w centrum wsi u zbiegu ulic Odrzańskiej i Długiej.

Fot. 294. Plac zabaw przy zamkniętej szkole, ul. Odrzańska 19.

Fot. 295. Teren przed remizą.

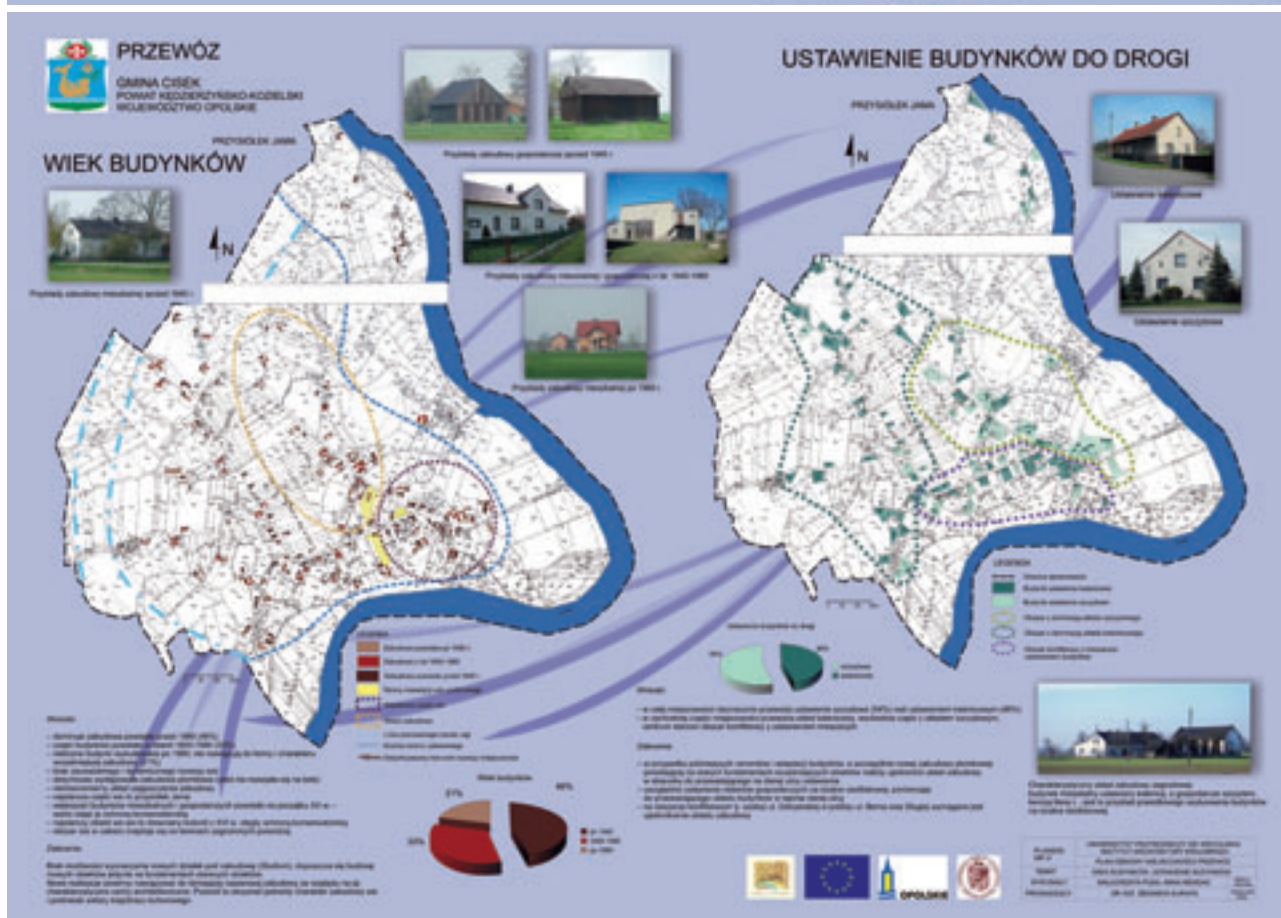
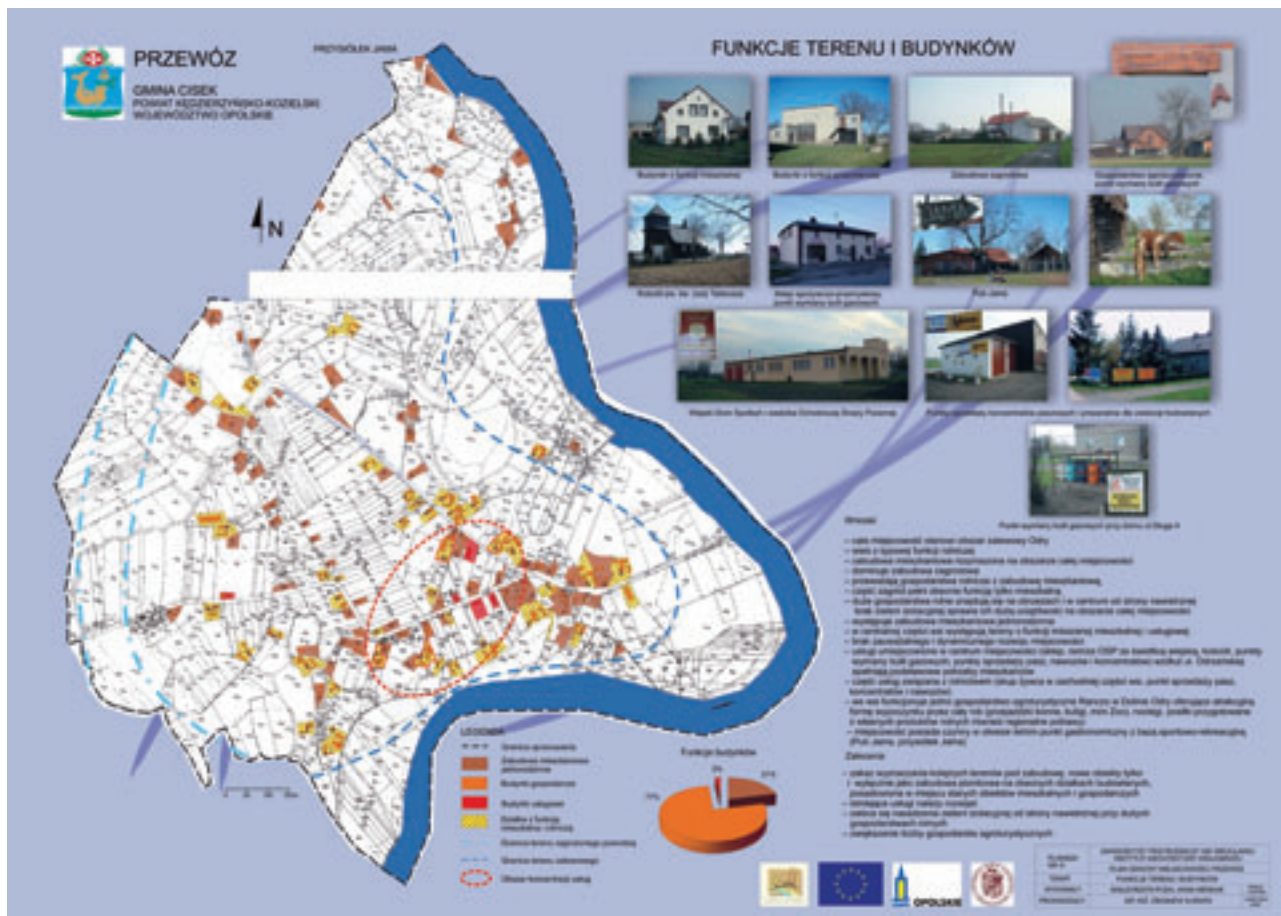

Fot. 296. Teren przy remizie.

107

Dr hab. inż. arch. Irena Niedźwiecka-Filipiak jest absolwentką Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej, gdzie w 2010 r. uzyskała stopień doktora habilitowanego nauk technicznych. Po ukończeniu studiów pracowała przez kilka lat w zawodzie architekta w Biurze Projektów Budownictwa Wiejskiego w Toruniu.

Od 1988 r. związana z Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu (dawniej Akademią Rolniczą), gdzie pracuje jako adiunkt w Instytucie Architektury Krajobrazu. Jej zainteresowania naukowe od wielu lat dotyczą problematyki wiejskiej. Czynnie działa w Programie Odnowy Wsi na terenie Opolszczyzny i Dolnego Śląska. Prowadzi wykłady z zakresu zachowania dziedzictwa kulturowego wsi, zasad i wzorców kształtowania przestrzeni publicznej na wsi dla liderów wiejskich, koordynatorów i przedstawicieli władz lokalnych. W swoim dorobku ma również szereg opracowań planów rozwoju miejscowości, ze szczególnym uwzględnieniem wartości kulturowych i tożsamości miejsca. Jej zainteresowania naukowe łączą się również z rozwojem małych miast, krajobrazem fortecznym i planowaniem przestrzennym. Jest autorką i współautorką kilkudziesięciu artykułów naukowych. Współorganizuje plenery malarskie studentów kierunku architektura krajobrazu.

Praca dydaktyczna i naukowa Ireny Niedźwieckiej-Filipiak ma charakter interdyscyplinarny, obejmuje architekturę wsi, zagospodarowanie przestrzenne osiedli, ochronę środowiska i kształtowanie krajobrazu wiejskiego.

Dr inż. Zbigniew Kuriata starszy wykładowca na Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu ukończył studia z zakresu budownictwa. Dyplom magistra inżyniera i doktora nauk technicznych uzyskał na Wydziale Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Dodatkowo ukończył studia podyplomowe Urbanistyka i Planowanie Przestrzenne na Politechnice Wrocławskiej.

Pracę zawodową rozpoczynał na budowie, a w roku 1977 został zatrudniony w Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu w Instytucie Budownictwa. Przez cały czas dodatkowo pracuje w zawodzie wyuczonym; ukończył kurs szacowania nieruchomości, posiada uprawnienia budowlane do pełnienia samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie. Bierze czynny udział w pracach zespołów projektowych z zakresu budownictwa i zagospodarowania przestrzennego.

W chwili obecnej pracuje w Instytucie Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Zajęcia dydaktyczne prowadzi z zakresu rysunku technicznego i planistycznego, budownictwa, planowania przestrzennego i projektowania terenów zieleni. Od roku 2001 bierze czynny udział w pracach związanych z Programem Odnowy Wsi, realizowanych w województwie dolnośląskim i opolskim.

Praca dydaktyczna i naukowa Zbigniewa Kuriaty ma charakter interdyscyplinarny, obejmuje zagospodarowanie przestrzenne obszarów wiejskich, kształtowanie i ochronę krajobrazu wiejskiego oraz architekturę wsi.

